

Lietuviškos pasakos

Iš Jono Basanavičiaus rinkinių vaikams paruošė Jonas Stukas

DEVYNI BROLIAI IR JŲ SESUO ELENYTĖ

Buvo devyni broliai ir sesuo Elenytė. Tėvai mirdami paliko sūnums po kumelį, o dukteriai kumelę, šitų devynių kumelių motiną. Netrukus broliai išjojo į karą, Elenytė liko namie viena.

Ilgai ji laukė brolių. Praėjo devyneri metai, o jų kaip nėra, taip nėra. Tada ji pasikinkė savo kumelytę ir išvažiavo brolių ieškoti. Važiuoja, važiuoja ir nežino, ar toli dar jos broliai. Ėmė Elenytė ir užgiedojo:

Sužvenk, kumelėle,

Sužvenk, juodbėrėle:

Kur tavo devyni sūneliai,

Ten mano devyni broleliai!

Sužvingo kumelėlė, ir Elenytė iš tolo, iš užu šimto mylių, išgirdo devynių kumelių žvengimą. Elenytė nuvažiavo į tą pusę. Važiuoja pro didelį mišką, žiūri – atbėga kiškėlis ir sako:

– Elenyt, pavėžėk mane – atsiveja šaulys su skalikais!

Elenytė paėmė kiškėlį ir įsidėjo į vežimą. Skalikai prabėgo pro šalį.

Važiuoja ji toliau ir privažiuoja laumę. Laumė šliaužia geldoje, kiaulę pasikinkius, žarnomis įsivadėlėjus, bjauriais skarmalais apsitačius. Važiuoja jiedvi toliau ir privažiuoja dvi upes. Laumė sako:

– Elen, Elen, einam pasimaudyti! Šita upė pienu teka, ana upė krauju verda.

O kiškėlis sako:

– Elenyt, neklausyk laumės: šita upė krauju verda, ana upė pienu teka.

Laumė perpykus griebė ir išsuko kiškeliui kojytę. Bet Elenytė nepaklausė laumės ir nėjo maudytis. Važiuoja toliau ir vėl privažiuoja dvi upes. Laumė vėl šaukia:

– Elen, Elen, eikš maudytis! Šita upė pienu teka, ana upė krauju verda.

Kiškelis vėl sako:

– Elenyt, neik: šita upė krauju verda, ana upė pienu teka.

Laumė perpykus išlaužė kiškiukui kitą kojytę, o Elenytė paklausė kiškiuko ir nėjo maudytis. Važiavo jiedvi toliau ir vėl privažiavo dvi upes. Kiškiukas vėl neleido Elenytės maudytis. Laumė išlaužė jam trečią, paskui ir ketvirtą kojytę. Galų gale nusuko jam galvytę, ir kiškiukas mirė.

Elenytė ir laumė vėl privažiavo dvi upes. Laumė vadina Elenytę kraujo upėje maudytis. Dabar nebebuvo kam Elenytės perspėti, ir ji nuėjo su laume maudytis. Laumė greičiau išsoko iš upės, užsivilko Elenytės drabužius ir įsisėdo į jos vežimą. Elenytei nebuvo ką daryti. Ji turėjo vilktis laumės skarmalais, įsisėdo geldon ir važiuoja. Laumė storu balsu sugiedojo:

Sužvenk, kumelėle,

Sužvenk, juodbėrėle:

Kur tavo devyni sūneliai,

Ten mano devyni broleliai!

Kumelėlė nepklaūsė laumės ir nesužvingo. Tada laumė liepė Elenytei pagiedoti. Elenytė sugiedojo, ir sužvingo kumelėlė. Tuoju sužvingo ir devyni kumeliai – jau visiškai netoli. Laumė ir nuvažiavo į tą pusę.

Netrukus abidvi įvažiavo brolių kieman. Broliai laumės nepažino; ji vilkėjo Elenytės drabužiais, ir broliai manė, kad čia jų sesuo, tik labai stebėjosi: Elenytė buvo labai graži, o šitoji tokia baisi, drūta.

– O čia mano piemenė! – pasakė laumė ir parodė broliams Elenytę.

Iš veidelio ji atrodė broliams panaši į seserį, ir jie norėjo priimti ją į savo rūmą. Bet laumė neleido, liepė jai naktį arklius ganyti. Broliai įsivedė laumę į vidų, prie stalo pasodino, midum, vynu girdė, o Elenytė nuėjo arklių ganyti. Ganydama arklius, ji verkė ir gailiai dainavo:

Laumė ragana midų, vyną geria,

Brolių seselė žirgelius gano!

Paskui, žiūrėdama į mėnesio pilnatį, vėl uždainavo:

Oi mėnuli, mėnulėli, pasakyk man jaunai,

Ką danguj veikia mano tėveliai?

Ir mėnulis jai atsakė:

Tavo tėvelis midų, vyną geria,

Tavo motutė šilko gijas daro!

Laumė ragana išėjo į priebutį ir suriko drūtu balsu:

Tavo tėvas mėsą mėžia,

Tavo močia skiedras renka!

Broliai išgirdo Elenytę dainuojant. Jiems labai patiko tos dainos, ir kitą naktį vyresnysis brolis nuėjo drauge arklių ganyti, jos dainuojant paklausyti. Bet jis greit užmigo ir nieko negirdėjo. Kitą naktį vėl nuėjo kitas brolis. Tasai taip pat užmigo ir negirdėjo dainuojant. Taipėjo visi broliai iš eilės, bet nė vienas nieko negirdėjo. Galiausiai išėjo jauniausias brolis. Nuėjęs atsigulė ir apsimetė miegą. Tada Elenytė, kaip kasnakt, pradėjo verkti ir uždainavo:

Laumė ragana midų, vyną geria,

Brolių seselė žirgelius gano!

Kai Elenytė baigė dainuoti, brolis jai sako:

– Paieškok man galvą!

Elenytė ieško jam galvą, o iš jos akių ašaros ant jo galvos krinta. Tik tai kažin kas sužibo ant jos rankos, ir brolis pažino Elenytės žiedelį, kurį jai buvo motutė palikus. Brolis nustebejęs paklausė, iš kur tas žiedelis. Elenytė viską jam apsakė.

Rytojaus dieną broliai ištepė kumelę degutu ir pastatė prie durų. Paskui nuėjo pas laumę ir sako:

– Einam, sesele, po sodą pasivaikščioti!

Laumė išėjo. Pamačiusi prie durų arklių, suriko:

– Ko gi čia toji kumelė stovi?

Broliai sako:

– Sušerk jai, sesele, su ranka, tai nueis.

Laumė sušėrė kumelei, ir jos ranka prilipo. Broliai sako:

– Šerk su kita ranka, tai toji atšoks!

Laumė sušėrė, ir kita ranka prilipo. Tada ji spyrė su koja – ir koja prilipo; spyrė su kita – ir kita prilipo. Broliai sako:

– Šerk, sesele, su pilvu, tai atšoks rankos ir kojos!

Laumė sušėrė, ir visa prilipo. Tada broliai sako kumelei:

– Nešk, kumelėle, laumę raganą, kur saulė neužšviečia, ir vėjas neužpučia, kur joks žvėris neužėina, ir joks paukštis neužskrenda. Paskui vyno upėje nusimazgok, šilko pievoje išsivartyk ir pargrįžk namo.

Kumelė taip ir padarė. O broliai ir sesuo laimingai gyveno ir dabar tebegyvena, jei dar nemirė.

MILDUTĖ

Gyveno senelis ir senelė ir turėjo dukterį Mildutę. Senelė mirė ir paliko Mildutei savo karvytę. Senelis netrukus vedė antrą kartą ir paėmė pačią laumę raganą. Toji atsivedė tris dukteris: vyresnioji buvo viena akim, antroji – trimis, o jauniausia – keturiomis akimis.

Laumė labai nekenė savo podukros Mildutės ir vis varydavo ją laukan galvijų ganyti.

Vieną dieną, genant Mildutei galvijus, pamotė jai įdavė ryšelį linų ir prisakė, kad lig vakaro ganydama juos suverptų ir audeklą išaustų.

Išginė Mildutė laukan ir verkia. Tik ėmė ir prakalbėjo jos karvytė:

– Neverk, Mildute! Paimk linus, įkišk pro vieną mano ausį, papūsk, ir viskas bus padaryta.

Įkišo Mildutė linus pro vieną karvytės ausį, papūtė, ir išlindo pro kitą ausį viskas suverpta ir išausta.

Vakare parginė Mildutė galvijus namo ir parnešė visą rietimą gražios ir plonos drobės.

Kitą dieną įdavė laumė Mildutei du ryšelius linų, prisakė juos suverpti ir išausti ir kartu išleido laukan savo vienakę dukterį pažiūrėti, kaip Mildutė suverps tiek daug linų ir priaus tiek drobės. Paganius truputį, Mildutė sako laumės dukteriai:

– Duok, aš tau paieškosiu galvą!

Beieškodama Mildutė gieda:

– Užmiega miega viena akelė!

Ėmė ir užmigo laumės duktė. Tada Mildutė greit paėmė linus, įkišo pro vieną karvytės ausį ir papūtė. Kai laumės duktė nubudo, viskas Mildutės buvo jau suverpta ir išausta.

Vakare, parginus galvijus namo, laumė išlupo savo dukterį, kad nematė, kaip Mildutė verpė ir audė.

Trečią dieną laumė išleido su Mildute ganyti savo triakę dukterį. Paganius truputį, Mildutė ir jai sako:

– Duok, aš tau galvą paieškosiu!

Beieškodama Mildutė ėmė giedoti:

– Užmiega miega viena akelė!

Viena akis merkėsi merkėsi ir užmigo. Mildutė vėl dainuoja:

– Užmiega miega antra akelė!

Užmigo ir antra akis. O Mildutė dainuoja toliau:

– Užmiega miega trečia akelė!

Kai užmigo ir trečia akis, Mildutė paėmė linus, įkišo pro vieną karvytės ausį, papūtė – ir išėjo pro kitą ausį viskas suverpta ir išausta. Nubudus laumės duktė rado visą rietimą audeklo, o vakare, parginus galvijus namo, gavo lupti nuo močios, kad neišsaugojo.

Rytojaus dieną laumė išsiuntė saugoti savo dukterį su keturiomis akimis. Mildutė ir jai ėmė galvą ieškoti ir uždainavo:

– Užmiega miega viena akelė!

Užmigo viena akis, paskui kita ir trečia. Tik užmiršo Mildutė pasakyti, kas užmigūtų ketvirta akis. Kai nuėjo Mildutė prie karvytės, įkišo linus pro vieną ausį ir papūtė – išlindo pro kitą ausį rietimas audeklo. Laumės duktė, nemiegodama viena akim, viską matė ir, parginus galvijus namo, pasakė močiai.

Užsipuolė laumė rangana senelį, kad papjautų Mildutės karvytę. Išgirdus, kad jos karvytę ketina pjauti, Mildutė nuėjo į tvartą ir, apsikabinus ją, ėmė verkti. Karvytė jai sako:

– Neverk, Mildute! Pjaus mane – tegu sau pjauna. Tau reikės mano žarnas daryti. Bedarydama žarnas, rasi jose aukso obuolėlį ir aukso žiedą. Tą obuolį ir tą žiedą įkask tėvo darže į žemę.

Mildutė, žarnas darydama, rado obuolėlį ir žiedą. Įkasė darže į žemę. Kitą dieną vietoj obuolio išdygo obelis su aukso obuoliais, o vietoj žiedo atsirado aukso šulinys su žaliu vynu. Niekas negalėdavo pasirašyti nuo tos obels obuolių: kai tik prieidavo artyn, tuoj šakos su obuoliais kildavo aukštyn. Taip pat vyno iš šulinio niekas negalėdavo pasisemti: kai tik įkišdavo kibirą, vynas tuoj slūgdavo gilyn. Tiktai viena Mildutė galėdavo pasirašyti obuolių ir pasisemti iš šulinio vyno. Užtat laumė dar labiau jos nekentė ir nuo pat ankstumos varydavo ją laukan galvijų ganyti.

Vienąkart važiavo pro šalį karalius ir pamatė Mildutę ganant galvijus. Labai karaliui ji patiko, nes buvo labai graži. Po kelių dienų atvažiavo tas karalius Mildutei pirštis. Senelio nebuvo namie, o laumė pavožė Mildutę po kubilu ir paslėpė kamaroj.

Karalius tuoj klausė, kur jų gražioji duktė, jis atvažiavęs jai pirštis. Laumė greituoju aptaisė savo vyresniąją dukterį ir pakišo karaliui, bet šis jos nepriėmė, sakydamas, kad ne ta. Aptaisė antrą, bet ir tą karalius išpeikė. O kai įvedė laumė trečią dukterį su keturiomis akimis, net nusigando karalius – tokia baisi buvo! Supykęs ant laumės, pasakė, kad jeigu nerodys gražiosios dukters, tai nukirsias jai galvą. Nebėra kas laumei daryti. Išėjo į kamarą visa perpykusi, atvožė kubilą ir suriko:

– Paskrebėle papečkėle, lišk iš po kabilo!

Ir tyčia įvedė pas karalių Mildutę visą apiplyšusią ir nepraustą. Bet kai tik pamatė ją karalius, tuoj pasakė:

– Šita man patinka, ir noriu ją paimti už karalienę!

Užsakė karalius siuvėjams, kad pasiūtų rūbus kuo gražiausius ir naujas kurpes. Paskui viską atsiuntė Mildutei ir liepė, kad apsitaisius lauktų jo atvažiuojant. Bet laumė vėl pavožė Mildutę kamaroj po kubilu, o jos rūbais apvilko vyresniąją dukterį ir naujomis korpėmis apavė jai kojas. Bet kojos buvo per didelės, tai laumė kirviu jas aptašė, o paskui vargais negalais įkišo į kurpes ir laukia karaliaus. Atvažiavo karalius, įsodino jaunąją karieton ir važiuoja į jungtuves.

Važiuojant per girią, nusileido į medį gegužė ir užkukavo:

Kukū, ponas karalius,

Kukū, ką tu čia veži?

Kukū, ne savo mergelę –

Kukū, laumę raganą!

Kukū, pasižiūrėk tik:

Kukū, pilna karieta,

Kukū, juodo kraujelio!

Sustojęs karalius pasižiūrėjo ir rado pilną karietą kraujo, – karietoj sėdėjo ne Mildutė, bet laumės raganos duktė. Liepė išmesti ją laukan, sugrįžo atgalios ir užkūrė laumę, kad atvestų Mildutę. Laumė greit aptaisė antrą dukterį ir išleido.

Bevažiuojant per girą, vėl gegužė užkukavo:

Kukū, ponas karalius,

Kukū, ką tu čia veži?

Kukū, ne savo mergelę –

Kukū, laumę raganą!

Kukū, pasižiūrėk tik:

Kukū, pilna karieta,

Kukū, juodo kraujelio!

Karalius liepė išmesti iš kariatos ir tą laumės dukterį, vėl sugrižo atgalios ir reikalauja duoti jam Mildutę. Aptaisė laumė trečią dukterį ir išleido, bet kai važiavo per girią, užkukavo vėl gegužė ir sugražino karalių.

Užpyko karalius ir sakė nukirsiąs laumei galvą, kad neduosianti gražiosios dukters. Nebėra kas laumei daryti. Atvožus kubilą, suriko ant Mildutės:

– Paskrebėle papečkėle, lišk iš po kabilo!

Aptaisė Mildutę karalius ir išvažiavo į jungtuves. Kai važiavo vieškeliu, tai aukso obelis ir vyno šulinys paskui Mildutę sekė, o kai važiavo per girią, tai gegužė kukavo:

Kukū, ponas karalius,

Kukū, tai dabar veži,

Kukū, tai savo mergelę!

Po vestuvių karalius su Mildute ilgai ir gražiai gyveno.

RAGANA IR JONUKAS

Buvo senelis ir senutė, turėjo jie vaiką, vardu Jonas. Senutė netrukus mirė, ir senelis paėmė sau kitą pačią. Pamotė nemylėjo Jonuko ir dažnai mušdavo. Senukui pagailo savo vaiko, tai užsodino jį ant lentos ir paleido plaukioti po ežerą. Atnešęs valgyti, jis šaukdavo:

– Jonuk, Jonuk, išplauk, išplauk: aš atnešiau sūrio, sviesto, saldaus pieno.

Taip šaukiamas Jonukas išplaukdavo į krantą, imdavo iš tėvo valgį ir vėl plaukdavo šalin.

Išgirdo laumė ragana, kaip tėvas savo vaiką šaukia, atėjo prie ežero ir pati pašaukė:

– Jonuk, Jonuk, išplauk, išplauk: aš atnešiau sūrio, sviesto, saldaus pieno.

Jonukas išplaukė, o laumė ragana pastvėrė jį ir, įdėjus į maišą, nešasi namo. Benešdama pailso, pasidėjo savo našta, atsigulė pailsėti ir užmigo. Jonukas išlindo iš maišo, pridėjo jį pilną akmenų, o pats sugrižo prie ežero, rado savo lentą ir vėl nuplaukė sau. Ragana išsimiegojus užsidėjo vėl maišą ir linksma parėjo namo:

– Tai, dukrele, mėsos parsinešiau pilną maišą – suprašysiu visas pažįstamas ir iškelsiu puotą.

Atsirišo maišą, jau ims Jonuką, ogi žiūri, kad maiše vieni akmenys. Perpykus tuojau nubėgo prie ežero ir vėl šaukia:

– Jonuk, Jonuk, išplauk, išplauk: aš atnešiau sūrio, sviesto, saldaus pieno.

Jonukas išplaukė. Ragana, jį pastvėrus, įdėjo į maišą ir nešės jau be poilsio, o parnešus dar kelias dienas laikė: visko davė valgyti ir gerti, ko tik Jonukas norėjo.

Vieną dieną ragana gerai prikūreno krosnį ir sako dukteriai:

– Dukrele, aš eisiu viešnių suprašyti, o tu iššluok krosnį, iškep Jonuką ir, sudėjus į dubenis, pastatyk ant stalo.

Jonukas tuo metu priemenėje žaidė ir viską girdėjo. Kai tik ragana išėjo, duktė tuoj iššlavė krosnį, paėmė ližę ir šaukia Jonuką:

– Jonuk, Jonuk, sėsk ant ližės – aš tave pavėžinsiu po prieždą.

O Jonukas, žinodamas, ką jam nori padaryti, atsakė:

– Sėsk tu, aš tave pirma pavėžinsiu.

– Tu nepaveši, – atsakė raganiūtė.

– Pavešiu, – tarė Jonukas.

Raganiūtė užsisėdo, o Jonukas tik šust ją į krosnį! Iškepė mėsą, sukapojęs sudėjo į dubenis ir pastatė ant stalo, kaip senoji ragana liepė; galvą nupjovęs, padėjo po patalais, kad viršugalvis ir kasos būtų matyti, o pats nubėgo ir įlindo į šulinį.

– Kur mano dukrelė? – paklausė ragana, sugrįžus ir įėjus su viešniomis į trobą.

– Ogi štai pataluose miega, – atsakė viešnios.

– Reikia prikelti.

– Nekelk, tegu miega, – sako viešnios: – žinai, nuvargo, kolei tokį į krosnį pakišo, supjaustė ir sudėjo į dubenis.

Ragana sutiko ir, susodinus viešnias, pradėjo be dukters valgyti mėsą. Privalgiusios viešnios užsimanė gerti. Ragana vėl norėjo kelti savo dukrelę, kad vandens parneštų, bet viešnios sudraudė.

– Geriau, – sako, – pačios nueisime.

Ragana vėl paklausė ir, paėmus naščius, pati išėjo. Eidama dainavo:

Einu, einu vandenėlio

Su variniais kibirėliais,

Su auksiniais naščiukėliais,

Jonuko mėsos priėdus,

Kraujo atsigėrus...

O Jonukas iš šulinio atsiliepė:

Eini, eini vandenėlio

Su variniais kibirėliais,

Su auksiniais naščiukėliais,

Dukrelės mėsos priėdus,

Kraujo atsigėrus...

Išgirdus tai, ragana be kvapo nubėgo į trobą, pradengė patalus ir pamatė, kad dukrelės yra tik galva. Tada suprato, kad ne Jonuko, o dukrelės mėsos priedė. Nubėgo tuojau pas šulinį Jonuko žiūrėti, o Jonukas tuo laiku išlindo iš šulinio ir įlipo į medį. Atbėgus pas šulinį, ragana Jonuko jau nerado, bet besidairydama pamatė jį medyje besėdintį. Viešnios visos iškriko, o ragana, norėdama Jonuką pagauti, ėmė graužti medį, kuriame jis sėdėjo.

Jai begraužiant, atbėga vilkas.

– Ką tu, kūmute, darai? – paklausė jis ragana.

Ragana papasakojo, kaip buvo, o vilkas, neva gailėdamasis, pasakė:

– Tu, kūmute, turbūt labai pailsai – atsigulk, pasilsėk trupučiuką, o aš už tave pagraužėsiu.

Ragana paklausė, atsigulė ir tuojau užmigo, o vilkas apibėgo kelis sykius apie medį, tas vėl pasidarė toks storas, kaip buvo; paskui nubėgo sau į girią. Pabudus ragana pamatė, kad ją apgavo, ir vėl pati graužti pradėjo.

Jai begraužiant, atbėga zuikis.

– Ką tu, kūmute, darai? – paklausė jis, kaip ir vilkas. Ragana pasipasakojo ir jam savo nelaimę, bet kai zuikis sakėsi pagraužėsiąs už ją, kad ji numigtų, ragana iš sykio nesutiko.

– Ne, – sako, – neapgausi. Ana, vilkas taipgi žadėjo pagraužėti ir tik apgavo: nei graužė, nei ką.

– Tai koks nevidonas tas vilkas! – neva gailėdamasis, atsakė zuikis. – Aš, kūmute, niekad niekam pikto nelinkiu – gali drąsiai manimi tikėti...

Ragana patikėjo – prigulė, o zuikis, padaręs taip, kaip ir vilkas, nubėgo sau. Pabudus ragana vėl pamatė apgauta esanti ir dar smarkiau graužti pradėjo.

Taip jai begraužiant, atbėga lapė.

– Ką tu čia, kūmute, veiki? – paklausė ji ragana.

– Taip ir taip, – pasiskundė ragana.

– Ai, kokia tu, kūmute, nelaiminga! Gal tu jau labai pailsai begrauzdama?

Duok man, aš pagrauzėsiu, o tu, kūmute, primik, atsilsėk – kur matyta tokį medį vienai nugrauzti.

– Ai, ne, negaliu, – atsakė ragana: – tu irgi taip, kaip vilkas su zuikiu, padarysi.

– O ką jie, tie nevidonai padarė?

– Gi prašė, kaip ir tu, pagrauzėti, o nei graužė, nei ką, – atsakė ragana.

– Tai kokie nevidonai! Ar tu, kūmute, lig šiol nežinėjai, kad jie baisūs apgavikai? Jie niekam gero nelinki! O va aš, kūmute, niekam nieko pikto nedarau, ir jei tu manim netiki, tai gali neužmigti ir žiūrėti – pamatysi, kaip aš graušiu.

Ragana paklaūsė – atsigulė ir tuojuo užmigo, o lapė apibėgo tris sykius apie medį, ir jis vėl pasidarė toks, koks buvo. Pabudus ragana vėl pamatė, kad apgauta; baisia perpykus, ji kuo sparčiausiai pati graužti pradėjo.

Jau nedaug reikėjo – jau medis siūbavo, tuojuo grius, jau Jonukas dreba, medyje sėdėdamas. Lėkė tuo metu pro jį žąsys. Jonukas ėmė prašyti:

Žąselės, gulbelės,

Sumeskit nors po plunksnelę.

Kai aš nulėksiu į tėvo dvarą,

Žaliu vynu pagirdysiu,

Kvieteliais palesinsiu.

Žąsys sumetė jam po plunksną, bet dar buvo negana; lėkė pro šalį antys, ir tos sumetė po plunksnelę – ir Jonukas nulėkė į tėvo dvarą. Tėvas labai nudžiugo ir iškėlė didelę puotą. Ir aš ten buvau, alų midų gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj neturėjau. Paskui įdėjo mane į medinę klumpę, šovė iš tos klumpės, ir aš čionai atlėkiau.

AUKSAPLAUKIS IR AUKSAŽVAIGŽDĖ

Kartą buvo karalius, kuris kitokios mergaitės nenorėjo vesti, kaip tik visų gražiausią ir geriausią. Ir pripiršo jam tokią puikią mergaitę su aukso plaukais, kad, į ją žiūrėdamas, atsigėrėti negalėjai. Karalius ją labai pamilo, bet jo senoji motina savo marčios baisiai nekontentė ir vis tykojo, kaip jai bloga ką padarius.

Po kiek laiko jaunoji karalienė susilaukė labai gražaus sūnelio. Senoji karalienė, jį suvysčius, neva dėjo į lopšį, o iš tiesų įmetė į skrynelę, užvožė dangtį ir, nunešusi prie upės, paleido pasroviui. O į lopšį senoji pikčiurna padėjo suvystytą katiną.

Ryto metą atėję į gimtuves, visi stebėjosi tuo keistu gauruotu kūdikiu, o išvysčius pamatė – katinas besąs. Karalienė nežinojo, ką sakyti, o senoji bjaurybė tuojau apskelbė, kad marti, ragana būdama, katiną pagimdžiusi.

Antrais metais vėl tas pats buvo. Karalienei gimė mergytė, graži kaip saulės duktė. Senė motina kūdikėlį vėl išnešė į upę, o į lopšį padėjo suvysčiusi katę. Karalius dabar ant savo pačios labai užpyko, karalienė nusiminė ir daugiau vaikų nebesulaukė, o visi žmonės sakė ją esant bjaurią raganą.

Bet tą naktį, kai karalienei gimė pirmas sūnus, vienas žvejys, mariose žvejojamas, išgirdo vaiko verksmą. Prisiyręs pamatė plūduriuojančią skrynelę, o ją susižvejojęs, rado mažą kūdikytį. Nudžiugęs skubinos namo savajai parodyti ir parsinešęs klausė:

– Atspėk, ką skrynelėj parnešu?

Pati atspėti negalėjo, tada žvejys pravėrė dangtį, parodė miegantį kūdikėlį ir sako:

– Tu man kūdikio nedovanojai, dabar aš tau parnešu nors rastinį.

Skrynelėje jie rado puikius vystyklus bei drobes, o ant dugno ir pinigų žiupsnelį įvyniotą. Apžiūrėję kūdikį, pamatė tris aukso plaukus už ausies, todėl

praminė Auksaplaukiu ir augino kaip savo sūnų. Bet pinigus ir vystyklus skrynioje paslėpė, sakydami:

– Pinigų mums nereikia; savo duonelės juk turime, ir tam vaikui dar užteks, geriau jam visa paslėpkime. Kažin ar to jam kartais neprireiks.

Po metų žvejys vėl susižvejojo skrynelę ir joje rado dailią mergaitę, taip pat puikiai aptaisyta, ir pinigų dalelę jai skirtą; rodė, ji būsianti pirmojo sesuo. O radę tris aukso žvaigždes už ausies, praminė ją Auksažvaigžde ir su džiaugsmu augino.

Ilgus metus abu vaikai žvejo namuose gražiai augo. Jau guvūs buvo, kai kartą iš svetur parbėgo ir ėmė klausinėti:

– Tėtyt! Mamyt! Ar tai tiesa: kiti vaikai sakė, kad mudu ne jūsų vaikai, bet rastiniai, iš vandens sužvejoti?

Ką galėjo žvejai daryti? Turėjo sakyti tiesą, parodė abiejų skryneles ir kas jose kiekvienam buvo įdėta. Visko pasiklausę ir viską apžiūrėję, tuoj tarė abudu:

– Dėkui jums už auklėjimą ir visa gera, dabar eisim į pasaulį tėvų ieškoti.

Ilgai jie klydinėjo, visų klausinėdami, pagaliau pailso bevaikščiodami. Užėję į vieną miestą, ten trobelę pirkosi ir puikų daržą taisėsi. Tuoj pasklido garsas po visą miestą apie Auksaplaukį ir Auksažvaigždę. O jie nė nežinojo tėvus netoli esant, nes tai buvo tas pats miestas, kur jų tėvai karaliavo.

Išgirdo ir senoji karaliaus motina garsą apie tuos kūdikius, o iš vardų suprato, kas jie tokie būsią: aukso plaukus bei aukso žvaigždes mat buvo pastebėjus, tuokart juos vystydama. Galvojo šiaip ir taip, rasi, galima juos kaip nors pražudyti.

Persirengus nuėjo ta ragana į jų namus, vis saldliežuvaudama, viską pagirdama:

– Ak, koks puikus jūsų namelis, o ir patys, putyčiai, kokie jauni, gražūs! Širdyte, norėčiau matyti ir jūsų daržą: girdėjau, labai puikus esąs.

Į daržą nuėjus, vėl veidmainiavo:

– Ak, kokia čia grožybė! Mano avaitė, ar tu puikiąsias gėles auginai? O visus medžius bene tu, Auksinėli, taip dailiai pasodinai? Mano vištyčiai, didžiai puikus darželis, bet kad būtų prie kiekvieno medžio kankalėliai, kaip tada skambėtų!

– O kur juos galėtume gauti? – klausė tuojau Auksaplaukis.

– Žinau, ten ant kalno pilnas daržas, tik vieną reikia parsinešti, tai per naktį atsiras ant visų medžių. Tai kad tuos kankalėlius turėtumėt, mano baltutėliai!

Tai pasakius, išstimpino kaip kokia negerovė. Vaikus tiesiog į mirties nasrus ji siuntė, nes daržas ant kalno buvo raganų užburtas: kas jame ilgiau kaip vieną valandėlę pasilikdavo, daugiau iš jo nebeišeidavo, kokiu nors medžiu pavirsdavo.

Senei išėjus, vaikai pradėjo kalbėtis, ką reikėtų daryti. Auksaplaukis sako:

– Aš einu parnešti tokio kankalėlio!

– Neik, neik! – draudė seselė. – Kažin kas ten gali tau nutikti.

– Nekalbėk – einu, ir gana! Nieko nebijau.

– Tai nors neužtruk, greit sugrįžk, – meldė seselė.

Anksti rytą pakilęs, išbėgo Auksaplaukis ant kalno, ten rado puikų daržą, didelį be krašto, pasistiebęs nusidrėskė vieną kankalėlį ir neatsigrėždamas, lyg kieno genamas, bėgo nuo kalno namo, o parbėgęs prie medžio prikabino. Antrą rytą visas daržas skambėjo – miela buvo klausytis!

Senoji ragana atėjus vėl saldliežuvauja:

– Mano dukryte, kaip dabar puikiai skamba darže! Bet kad būtų ežerėlyje aukso žuvelių, tai dar gražiau būtų, mano balandėli!

– O kur galima jų gauti?

– Vėl ten ant kalno rasi ežerėly, mano jaunutėle.

Pasakius ir iššvygždeno.

Rytą anksti išbėgo Auksaplaukis ant kalno žuvelių parsinešti, o suradęs greit parsiskubino ir darže paleido į ežerėlį. Antrą rytą visas vanduo knibždėjo vibždėjo, pilnas aukso žuvelių; tos narstė blizgėdamos, net miela akims buvo.

Išgirdus ta senoji pikčiurna stebėjos, kaip vaikas galėjęs gyvas išlikti ir iš to daržo išeiti. Bet dabar sumanė juos tikrai pražudyti, kad ne abu, tai nors vieną.

Trečią kartą atėjus, vėl gyrė jų puikųjį daržą:

– Mano dobilėliai, gražu, labai gražu! Bet dar vieno daikto reikia – tiesos paukštelio!

– O kur tą gauti?

– Širdužyte, gi ant to kalno, galinėje troboje, ant krosnies patupdytas.

Tai pasakius, išėjo, sau juokdamasi: „Tikrai dabar vienas turi pradingti.“

Jai ištursavus, tuojau Auksaplaukis sakė:

– Tą paukštį turiu gauti!

Sesuo kaip įmanydama atkalbinėjo, bet veltui. Antrą rytą pabudus, vėl brolių draudė:

– Mielasis, neik: man taip baugu širdy! O šianakt taip keistai tave sapnavau. Brolytėl, meldžiamas, lik namie, nes pražūsi!

Bet tas, nieko neklausydamas, rytą išbėgo ant kalno savo nelaimei. Lyg tyčia, laiko turėdamas, po daržą stimpinėjo, žvalgė medžius bei gėles, paskui į vieną trobą užėjo. Ten tokių puikių dalykų rado, kad atsigėrėti negalėjo. Antroje troboje buvo pilna sidabrinių ir auksinių indų, trečioje – gražių paveikslų, ketvirtoje – puikiausių drabužių, penktoje – pinigų ir žemčiūgų; visur norėjo atsižiūrėti ir užgaišo. Pagaliau priėjo galinę trobelę, pamatė paukštį betupint ir pasilipęs jau jį tvers, tik skiblinkt – kaip stiklo šukelė ant žemės nukrito ir pasiliko begulįs.

Sesėlė savo brolyčio laukė dieną, laukė naktį, o antrą rytą atsikėlus, ėjo ant kalno ieškodama ir vis verkdamas. Bevaikščiodama sutiko seną moterėlę, ta jos pasigailėjo ir išklausinėjus pamokė, kas reikia daryti. Viską gerai įsidėmėjus, mergaitė perbėgo daržą ir trobas, akių į šalį nepakreipdama, surankiojo stiklus į prijuostę, pasilipus sugriebė tiesos paukštį ir vėl tekina atgal namo išbėgo. O iš daržo jai išbėgus, tik burkšt stiklai iš prijuostės išbiro ir tuojau pavirto vaikeliais, kurie visi

to paukščio buvo geidę. Tarp jų pamatė savo pražuvusį brolelį ir greit, už rankos nutvėrus, namo vedėsi. O paukštį pintinėlėje namie pasistatė.

Vėl nuskambėjo garsas per visą miestą apie laimingus vaikus ir jų paukštį. Karalius su karaliene, išgirdę tą naujieną, atėjo pasižiūrėti. Viskuo stebėjosi, ypač tiesos paukščiu. Tuoju pradėjo jį klausinėti apie savo vaikus, kaip kas atsitikę, ar jie dar gyvi. Paukštis viską teisingai išpasakojo, ir susyk, visiems besistebint, rado tėvai savo vaikus, o vaikai savo tėvus, ir buvo džiaugsmo be galo. O išklausinėję, kas visa tai padaręs, sužinojo senąją karaliaus motiną esant kaltą. Karalius supykęs liepė ją sugriebti ir surištą tokioje pat skrynioje į vandenį paleisti.

Karaliaus namuose tėvai savo rastiems vaikams didžias vaišes sutaisė, į jas daug svečių sukvietė. Tik tave ir mane, rodos, užmiršo pakviesti.

EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ

Kitąsyk senų senovėje buvo senelis ir senutė. Turėjo juodu dvylika sūnų ir tris dukteris, kurių jauniausioji buvo vardu Eglė.

Vieną vasaros vakarą visos trys seserys išėjo maudytis. Prisipūškinusios ir išsiprausios, išlipo ant kranto apsitaistyti. Jauniausioji žiūri – jos marškinių rankovėje įsirangęs žaltys. Vyriausioji pagriebė mietą ir buvo bešokanti jo varyti. Tuo metu žaltys, atsigręžęs į jauniausiąją, prašneko žmogaus balsu:

– Duok, Eglute, žodį, jog tekėsi už manęs, tai pats gražumu išlįsiu!

Apsiverkė Eglė: kaip ji galinti už žalčio tekėti! Paskui sako rūščiai:

– Atiduok mano marškinius ir keliauk sau sveikas, iš kur atvykęs!

O žaltys vis savo:

– Duok žodį, jog tekėsi už manęs, tai pats išlįsiu.

Ką darys Eglė, ėmė ir prižadėjo tekėti už žalčio.

Po trijų dienų tėvai žiūri – visas žalčių pulkas bešliaužias į jų kiemą. Visi nusigando, o žalčiai tik knibžda aplink namus – karstosi, vyniojasi, rangosi. Piršliai nuslinko tiesiog į vidų pasikalbėti su seniais ir Egle.

Iš pradžių tėvai purtėsi, nenorėjo tikti, bet ką padarys su tokia žalčių knypava! Noromis nenoromis turėjo atiduoti jauniausią, mylimiausią dukrelę.

Žalčiai, gavę marčią, tuoj išlalėjo iš kiemo. Namiškiai Eglę apverkė, apraudojo, ir tiek.

Tuo laiku Eglė su visais palydovais traukė į pajūrį. Ten ji sutiko dailų jaunikaitį, jos belaukiantį. Šis pasisakė esąs tas pats žaltys, kuris buvo įlindęs į jos marškinių rankovę. Tuojau persikėlė visi į netolimą salą, o iš ten nusileido į požemį, po jūra, kur buvo puikiai išpuosti žalčio rūmai. Čia jie iškėlė vestuves – tris savaites gėrė, šoko, ūžė.

Žalčio rūmuose visko buvo pilna, ir Eglė aprimo, pralinksmėjo, pagaliau visai užmiršo savo tėviškę.

Praėjo devyneri metai. Eglė jau sulaukė trijų sūnų: Ažuolo, Uosio ir Beržo ir vienos dukrelės – Drebulės, kuri buvo visų jauniausia. Vieną sykį vyriausiasis sūnus besiausdamas paklausė Eglės:

– Mamyte, o kur gyvena tavo tėvai? Eime kada nors jų aplankyti.

Tada ji atsiminė savo tėvus, brolius, seseris ir visą giminę. Ir parūpo jai, kaip jiems ten sekasi: ar sveiki, ar gyvi, ar gal jau seniai kurie mirę. Ir baudžias eiti į tėviškę pasižiūrėti, skundžias vyrui: tiek metų nebuvoji savo tėviškėje, nemačiusi savųjų, baisiai jų išsiilgusi.

Žaltys nenorėjo sutikti.

– Gerai, – sako, – apsilankyti leisiu, bet pirma suverpk šitą šilkų kuodelį, – ir parodė jai ratelį.

Žaltienė įkibo į ratelį, tas burgzdamas sukosi kelias dienas. Verpė, verpė, o šilkų kuodelis vis toks, koks buvęs. Mato, kad čia prigavimas: kuodelis, matyt, užkerėtas, o tada ir verpusi nesuverpsi. Eina Eglė pas vieną senę, pas žiniuonę burtininkę. Atėjusi dejuoja:

– Močiute širdele, pamokyk, kaip tą šilkų kuodelį suverpti.

Senė išpasakojo, ką reikia padaryti.

– Įmesk, – sako, – į ugnį, kada kūrensis, kitaip niekad os nebaigsi verpti.

Eglė parėjusi užkūrė krosnį duonai kepti ir įmetė kuodelį. Šilkai tuoj nupurškė, ir Eglė pamatė, kaip gerą kultuvę, pamatinę besiraitant ant ugnies: tos pamatinės verpiančios leista šilkai iš savęs.

Baigusi tokiu būdu verpti, Eglė vėl prašo žaltį, kad leistų nors kelias dienas paviešėti pas tėvus. Dabar vyras ištraukė iš pasuolės geležines kurpes ir sako:

– Kai jas suavėsi, tada galėsi keliauti.

Apsiavė ji tas kurpes, eina, mina, brūžina į plytas, į akmenis, kur tik prigriebusi, bet korpės storos, kietos, visiškai nedyla. Minsi neminsi – jų visam amžiui užteks. Eina vėl pas senę burtininkę patarimo prašyti. Senutė pamokė:

– Nunešk kurpes pas kalvį ir paprašyk, kad pagruzdintų žaizdre.

Eglė taip ir padarė. Korpės gerai padegė, ir ji per tris dienas jas nuplėšė. Nuplėšusi vėl prašosi vyro, kad leistų tėvus aplankyti.

– Gerai, – sako žaltys, – bet eidama turi pasikepti bent kiškio pyrago lauktuvėms. Ką gi duosi brolių ir giminių vaikams?

O pats liepė paslėpti visus indus, kad Eglė negalėtų pasikepti ragaišio. Eglė galvoja nesugalvoja, kaip čia atsinešti vandens be kibiro ir užmaišyti ragaišį be indo. Ir vėl kiūtina pas senę. Senutė sako:

– Paimk raugo, kur lieka nuo duonos maišymo, ir ištepik juo rėtį, paskui pasisemk tuo rėčiu vandens ir užmaišyk jame ragaišį.

Žaltienė taip ir padarė: ištepė raugu rėtį, parsinešė vandens, užmaišė ir iškepė ragaišį. Tada atsisveikino su vyru ir išėjo, vaikais vedina, į tėviškę. Pats palydėjo, iškėlė ant jūros kranto ir prisakė, kad viešėtų tėviškėje ne daugiau kaip devynias dienas ir paviešėjusi tuojau grįžtų su vaikais namo.

– Kai grįši, – sako, – tai eik viena su vaikais ir, atėjusi ant jūros kranto, taip šauk mane:

Žilvine, Žilvinėli!

Jeigu tu gyvas – pieno puta,

Jeigu negyvas – kraujo puta.

– Ir jeigu, – sako jis, – pamatysi jūroje atplaukiant pieno putą, tai žinok, jog aš dar gyvas, jei kraujo putą – aš galą gavęs. O jūs, vaikai, šiukštu neprasitarkit, kaip mane šaukti reikia.

Kai Eglė atėjo į tėviškę, ten radosi neapsakoma linksmybė: visa giminė, visi gentys ir kaimynai susirinko jos pažiūrėti. Vienas per kitą klausinėjo, kaip ji ten gyvenusi su žalčiais, ar gražu, ar linksma pas juos, ir negalėjo atsistebėti jos pasakojimais. Visi ją vaišino, meilias kalbas kalbėjo, ir ji nė nepasijuto, kaip devynios dienos prašoko.

Tuo metu jos broliai, seserys ir tėvai galvojo, kaip čia padarius, kad jai grįžti neberekėtų. Ir sutarė, kad geriausia iškvosti iš vaikų, kaip jų motina grįždama šauks savo vyrą, o paskui, nuėjus į pajūrį, jį pašaukti ir užmušti.

Taip sutarę, pirmiausia išsivadino vyriausiąją Eglės sūnų Ažuolą į girią ir apstoję ėmė kamantinėti, bet šis apsimetė nieko nežinąs. Pliekė jį rykštėmis, ką bedarė, bet iškvosti negalėjo. Paleisdami namo, dėdės įgrasino, kad nieko nesakytų savo motinai. Antrą dieną išsivedė Uosį, paskui – Beržą, bet ir iš tų nieko neišgavo. Pagaliau išsiviliojo jauniausiąją Eglės dukrelę Drebulę. Toji iš pradžių taip pat sakėsi nežinanti, bet, kai pamatė traukiant iš po skverną rykštes, tuoj viską išplepėjo.

Tada visi dvylika brolių, paėmę dalgius, nutraukė į pajūrį. Atsistojo ant kranto ir šaukia:

Žilvine, Žilvinėli!

Jei tu gyvas – pieno puta,

Jei negyvas – kraujo puta.

Kai tik žaltys atplaukė, tuoj visi vyrai supuolė ir užkapojo. Paskui, sugrižę namo, nieko neprasitarė Eglei, ką padarę.

Praėjus devynioms dienoms, Eglė atsisveikino su visa gimine, nuėjo į pajūrį ir šaukia Žilviną:

Žilvine, Žilvinėli!

Jei tu gyvas – pieno puta,

Jei negyvas – kraujo puta.

Suviksėjo, sujudo jūra iš pat dugno, ir Eglė pamatė atplaukiant, atliūliuojant su bangomis kraujo putą. Ir išgirdo iš gelmių savo vyro balsą:

– Tavo dvylika brolių mane dalgiais užkapojo, mano šūkį jiems išdavė Drebulė, mūsų mylimiausioji dukrelė!

Susigraudino Eglė, apsiverkė ir, atsigręžusi į Drebulę, tarė:

Kad tu pavirstum į drebulėlę,

Kad tu drebėtum dieną naktelę,

Kad tau išpraustų lietus burnelę,

Kad iššukuoti vėjas galvelę!..

O sūnums taip pasakė:

Stokit, sūneliai, stipriais medeliais, –

Aš, jūs mamelė, liksiuos eglėlė.

Kaip ji ištare, taip ir įvyko. Ir dabar ąžuolas, uosis ir beržas yra visų stipriausieji mūsų medžiai, o drebulė ir šiandien, mažiausio vėjelio pučiama, pradeda drebėti už tai, kad drebėjo prieš savo dėdes ir išdavė tikrą tėvą ir motiną.

NEGIRDĒTA NEREGĒTA PASAKA

Buvo trys broļiai: du gudrūs ir vienas kvailas. Kartā visi trys išejo ī pasaulī laimēs ieškoti. Gudrieji broļiai eina vienu keliu, o kvailys vienas pats – kitu keliu.

Paēķes kokī galā, kvailys ēmē juos šaukti:

– Ee, broļiai! Eikit šen! Žiūrēkit, kā aš čia radau!

Tuodu broļiai šnekasi:

– Eiva pasižiūrēti, gal tas kvailys ir gerā kokī daiktā rado.

Atēķo pas jī:

– Tai kā tu čia radai?

Tas rodo akēčvirbalī radēs:

– Ar matot, koks čia geras iešmas briedžiui kepti?

Tuodu nussispojvė ir sako:

– Mat kad jau kvailas, tai kvailas. Nei briedžio, nei nieko, o jis džiaugias akēčvirbalī radēs – geras iešmas jam būsiās briedžiui kepti.

Taip tarė ir nuēķo sau. Bet kvailasis broļis, paēķes galeļī, ēmē vėl šaukti:

– Broļiai, broļiai! Eikit šen, kā aš čia dabar radau!

Tuodu tariasi eiti, tariasi neiti, bet vėl susišnekēķo:

– Ar eiva, ar kā, gal tas kvailys ir kā gera rado.

Priēķē žiūri – kvailys prie sauso gluosnio atsistojēs ir bešūķauķās. Tuodu klausia:

– Ko tu čia šūķauķi? Kā dabar radai?

– Žiūrēkit, koks čia sausas medis briedžiui kepti.

Tada gudrieji broļiai užpyķē sako:

– Et, tiktai susidėk su kvailiu! Be reikalo mudu jo tik klausome. Nei briedžio, nei nieko, o jis šaukia ir šaukia. Eiva mudu sau.

Ir vėl gudrieji nuėjo savo keliu, o kvailys savo. Kiek paėjęs, kvailys ir vėl šaukia:

– Eee! Broliai, broliai! Eikit šenai! Žiūrėkit, ką aš čia radau! Ee!

Gudrieji broliai nebenori klausyti, bet šis šaukia ir šaukia. Tuodu ir vėl tariasi:

– Kad jau taip jis šaukia ir šaukia, ar eiva pažiūrėti, ar ką: gal ir rado ką gera.

Ateina, klausia:

– Ką dabar radai?

Šis sako:

– Gi žiūrėkit – briedis!

Dabar jau ir šiuodu nudžiugo, pamatę briedį. Tuoj visi jį nuspaudė, atsinešė tą sausąjį gluosnį, tą akėčvirbalį – iešmą, tik neturi nė vienas ugnies. Mato – nelabai toli, už kūlynų, smilksta kūrenasi ugnelė. Tuoj gudriųjų brolių vienas nuėjo ir rado bjaurų senį, ugnį bekūrenantį. Brolis prašo:

– Seneli, duok man ugnelės.

Senis sako:

– Pasakyk negirdėtą neregėtą pasaką, tai duosiu ugnies, o jei nepasakysi, tai rėžį rėšiu iš nugaros.

Tasai šiaip sako, taip sako – mikt, mikt, nieko neišeina. Senis tuoj išrėžė jam iš nugaros rėžį. Gudrusis brolis nuėjo sau.

Eina antras brolis iš tų gudriųjų. Ir vėl taip pat senis sako:

– Pasakyk negirdėtą neregėtą pasaką, tai duosiu ugnies, o jei nepasakysi, tuoj rėžį rėšiu iš nugaros.

Tas vėl šį tą sakinėja, sakinėja, bet nieko neišsako, ir gana. Ir tam senis rėžį išlupo iš nugaros.

Dabar nuėjo kvailys prašyti ugnies. Senis ir jam sako:

– Pasakyk negirdėtą neregėtą pasaką, tai duosiu ugnies. Jei nepasakysi, tuoj rėžį rėšiu iš nugaros.

Bet šis tuoj jam taip atsakė:

– Aš pasakysiu, tiktai tu man nesakyk – meluoji, o kad tu man pasakysi – meluoji, aš tau du rėžius rėšiu iš nugaros.

Senis prisizadėjo nesakysiąs. Tada kvailys ėmė sakyti:

– Gi aš einu, einu per mišką ir pamačiau drevę. Prilipęs žiūriu – toj drevėj geneliai. Aš tuoj į drevę įlindau, visus genelius išmušinėjau, nusipešiau, išsiskrodžiau, susikūriau ugnelę, nusvilinau, išsikepiau ir suvalgiau. Lendu iš tos drevės laukan – gi nebegaliu išlįsti. Parėjau namo, atsinešiau kirvelį, prasikirtau didesnę skylę ir išlindau laukan.

Ir vėl einu, einu per tą mišką, klausaus ir girdžiu: trata, braška, barška, švilpia, atūžia tiesiai į mane. Žiūriu, žiūriu – devynios stirnos viena koja bešokančios. Aš per tą koją pokšt, ta kojelė triokšt ir nulūžo. Aš stirnų galveles nusukinėjau, kailelius nusimausčiau ir einu.

Vėl einu, einu per tą mišką, girdžiu: spengia, bimbia, kaukia, čypia, švilpia. Žiūriu, žiūriu – devyni vilkai vieną bitę bepjauną. Aš tuos vilkus nugainiojau, tą bitelę susigavau ir nešiosi. Ta bitelė man prinešė pilnas stirnenas medaus.

Toliau einu, einu ir priėjau plačią upę. Kai ėjau per lieptą – ir įlūžau, man septynios stirnenos medaus į vandenį įkrito. Ką aš darysiu! Man saldaus vandenėlio gaila palikti, o neturiu kuo gerti. Gi maščiau maštęs, nusivožiau nuo galvos kaukolėlę ir pradėjau gerti tą vandenilį.

Gėriau, gėriau, kol saldus buvo, visą išgėriau ir vėl einu. Ir ėmė visi žmonės iš manęs juoktis. Aš dar žvalgausi, ko jie čia iš manęs juokiasi, – gi sako: „Žiūrėk, žmogau, tau ant galvos kaukolės nebėra!“ Aš kapt sau su ranka – ir įsmego visi pirštai į smegenis. Nusispjovęs grįžtu atgal, pasiėmiau savo kaukolėlę, užsidėjau ant galvos ir einu.

Man dar buvo likusios tris stirnenos, pilnos medaus, o septyniose – tiktai vieni koriai. Aš iš tų korių nusilipdžiau kumeliukę ir joju. Prijojau prie smuklės – neturiu kuo kumeliukės pririšti; gluosnio šaką nusilaužiau, prismeigiau, toji ir stovi. Įėjau į vidų – tuščia. Einu prie savo kumelaitės, gi žiūriu – tas gluosnis, kur aš ją prismeigiau, išaugęs ligi pat dangaus.

Aš tuo gluosniu pradėjau lipti, lipau, lipau ir įlipau į dangų. Tuoju tas savo tris stirnenas su medum nunešęs atidaviau ponui Dievui. Man ponas Dievas dovanojo septynias karves. Aš tas karves varausi prie skylės, kur įlipau į dangų. Gi žiūriu – mano kumelaitė su visu gluosniu paėjus į šalį. Na, manau sau, ką dabar aš darysiu?

Nusivariau tas karves pas šventąjį Petrą, su juo sumainiau į penkis maišus pelų. Iš tų pelų pradėjau vyti virvę, vijau, vijau ir nusivijau. Įsibedžiau baslį, prisirišau tą virvę ir leidžiuosi žemyn. Leidausi, leidausi ir pritrūkau virvės, tai ir kybau ore.

Atjojo arklininkai, susikūrė po manim ugnį. Kaip sprogo ugnies sprogulė į mane ir išdegė man užpakaly drevę. Atlėkė bitės, susimetė į tą drevę ir prinešė medaus. Aš, viena ranka į virvę įsikibęs, turiuos, o antra ranka medų kabinu. Kabinau, kabinau, matai, ir labai sunkus palikau, virvė man nutrūko, ir nukritau į pragarą.

Senis klausia:

– Ką gi tu matei pragare?

Šis sako:

– Gi žiūriu, žiūriu – mano tėvas tavo tėvu oran bejojąs!

Senis nebeištverė:

– Meluoji, taip negali būti!

Tuoju kvailys išrėžė jam du rėžius iš nugaros, pasiėmė ugnies, atsinešė, iškepė briedį, ir visi pavalgė.

NAŠLAITĖLIS IR MILŽINAS

Gal seniai, gal neseniai, tėveliams išmirus, liko pasauly vienas vaikužėlis. Vargšas būdamas ir niekur sau vietelės neturėdamas, susigalvojo į pasaulį keliauti, bene ras kur pastogėlę.

Kelionei našlaitėlis nieko daugiau neturėjo, kaip tik varškės ryšulėlį ir sūrelio kapmutytį, o rankelėj – stiprią ažuolinę lazdužę.

Bekeliaudamas rado nuvargusį paukštytužėlį, ant žemės gulintį kaip negyvą. Atšildyti norėdamas, įsikišo jį užantin ir eina. Priėjęs kalnužėlį, užlipo ant jo apsidairyti. Ten sutiko baisų milžiną, jį užmušti pasikėsinusį. Našlaitėlis savo lazduže į kojos pirštą milžinui bakstelėjo, ir tas ant vienos kojos šokinėti pradėjo, nesavu balsu šaukdamas.

– Na, na, – sako našlaitėlis pasidrašinęs, – ko taip baisiai rėkauji? Juk dar vos pridėjau savo lazduytę! Kas bus, kai, pataikęs išilgai sveikatėlės, uždrošiu?

Ir jau iškėlė lazdelę.

Milžinas pradėjo šaukti:

– Nemušk, nemušk! Susikalbėsime kaip brolužiai, būsime draugužėliai. Tavo ta lazdelytė labai skaudi. Verčiau pabandykim spausti, tai matysim, katras daugiau turime sveikatėlės!

Ir milžinas, paėmęs rąstigalį, taip suspaudė, kad net medžio syvai pradėjo virti.

– Tai niekis! – atsiliepė našlaitėlis. – Aš spausiu akmenužį.

Ir, pagriebęs savo varškės ryšulėlį, taip suspaudė, kad skystimas čiurkšlėmis bėgti pradėjo.

– Tai stiprumėlis! – sako milžinas. – O dabar pažiūrėsim, katras toliau numesime.

Milžinas pagriebė akmenį sulig gera galva ir tolokai nulakdino, o našlaitėlis, išsitraukęs paukštužytį iš užančio, kai metė, tai tas nusigandęs lėkė ir lėkė, kol visai iš akių pradingo.

– Tai koks metimas!

Milžinas pabūgo toliau su našlaitėliu rungtis, draugužiu jį pavadino ir pasikvietė namo pas savo brolužaičius. Broliai nusigando tokio stipruolio ir susitarė jį nakčia bemiegantį užmušti. Paėmė storą geležinę kartį ir taip drožė per priegalvėlį, kad net lovūžė sugriuvo, – manė našlaitėliui galvytę sukulsia. O tas tyčiomis kojūgaly buvo atsigulęs ir galvelės vietoj puodelaitį padėjęs. Kai lovytė suiro, jis pašokęs suriko:

– Kas čia mano lovūžytę užgavo? Kur tik mano lazdytėlė?

Milžinai pabūgę pro duris išbildėjo, našlaitėliui vienam namužius paliko ir paskui toli jo lenkėsi.

KAULINIS SENIS ANT GELEŽINIO KALNO

Vieną kartą žvirblis su pele sušnekėjo sėti du miežio grūdus: žvirblis buvo akėtojas, pelė – artojas. Kai pasėjo, užaugo dvi varpos. Žvirblis su pele jas nuėmė ir iškūlė, grūdus lygiai pasidalijo, bet dar vienas atliekamas grūdas liko.

Žvirblis sako:

– Šitas grūdas man priklauso viršaus, aš esu akėtojas – mano darbas sunkesnis.

Pelė sako:

– Ne tau, o man priklauso, nes mano darbas sunkesnis kaip tavo, – aš artojas.

Ir juodu negali to grūdo pasidalyti. Žvirblis mano, kad nieko nebus, sako pelei:

– Tu įsikąšk grūdą, ir eisim keliu. Ką sutiksim, tas išspręs mums bylą pagal darbo sunkumą.

Pelė įsikando grūdą, ir abu eina keliu. Beeidami priėjo girią ir rado sakalą tupint.

Žvirblis sako:

– Sakale, būk mums teisėjas. Aš buvau akėtojas, o ji artojas, ir sėjom du miežio grūdus. Iš jų užaugo dvi varpos. Kai nunoko, jas nuėmėm ir iškūlėm, grūdus lygiai pasidalijom, ir dar vienas grūdas liko, tai priteisk jį mums pagal darbo sunkumą.

Pelė tuoj atsiliepė:

– Tas grūdas man priklauso, nes artojo darbas sunkesnis.

Sakalas sako:

– Iš teisybės, tau tas grūdas turėtų priklausyti, nes artojo darbas visados sunkus.

Kai tik sakalas ištarė tą žodį, tuoj pelė trakštelėjo grūdą ir suėdė. Žvirblis, pralaimėjęs bylą, supyko ir, lėkdamas pro šalį, sakalui gūžį perplėšė.

Jau neturi sakalas ką daryti – pasikėlęs nulėkė netoli kaimo ir atsitūpė ant trobos stogo. Anksti rytą išėjo iš tos trobos žmogus pažiūrėti, kaip saulė teka, ir pamatė ant stogo tupint paukštį. Sugrįžęs vėl į vidų, išsinešė šaudyklę, priėjo artyn ir taiko šauti į tą sakalą. Sakalas prašneko žmogaus balsu:

– Nešauk manęs, geriau atsinešk siūlelį su adata, susiūk man gūžį, paimk mane gyvą ir penėk trejus metus – paskui aš tau atmokėsiu.

Sakalas nulėkė žemyn, žmogus susiuvo jam gūžį, pasiėmė ir įsinešė į vidų. Kasmė jis sakalui supenėdavo dvidešimt jaučių ir dešimt statinių alaus išgirdydavo.

Kai suėjo lygiai treji metai, išėjo sakalas laukan, liepė sėstis ant nugaros tam žmogui ir lėkė tolyn per girias ir kalnus į svetimas šalis neregėtas. Belėkdami prilėkė tokią trobą. Sakalas sako žmogui:

– Eik į vidų, aš tavęs čia palauksiu. Čionai gyvena mano vyriausioji sesuo. Kai nueisi, ji klaus „Iš kur?“ Pasisakyk, iš kur esi, o kai paklaus: „Kad iš ten, ar nematei mano užkeikto brolio, lekiojančio sakalu?“ – atsakyk: „Mačiau, ir kad norėtum, dabar galėčiau parodyti, tik už parodymą turėtum duoti šitą žiedą, kur ant piršti turi.“ Kaip ji sakys, išėjęs man pasakysi.

Įėjo žmogus į tą trobą, rado sakalo seserį. Ji tuoj paklausė:

– Iš kur?

Žmogus pasisakė, iš kur yra, o ji vėl klausia:

– Kad iš ten, ar neteko matyti mano brolio, lekiojančio sakalu?

– Mačiau, ir kad norėtum, dabar galėčiau parodyti, tik už parodymą turėtum duoti šitą žiedą, kur ant piršto turi.

Sakalo sesuo atsakė:

– Brolio gaila, žiedo dar gailiau.

Apsisukęs išėjo žmogus laukan ir pasakė sakalui, kad jo sesuo atsakiusi: „Brolio gaila, žiedo dar gailiau.“

Sakalas liepė jam sėstis ant nugaros, uždegė tą trobą ir nulėkė toliau. Po kiek laiko prilėkė antrą trobą. Sustojo sakalas ir sako žmogui:

– Čionai mano vidurinė sesuo gyvena. Eik į vidų, ir, kai klaus, pasakyk, iš kur esi. Tada ji vėl klaus: „Kad iš ten, ar neteko matyti mano brolio, sakalu lekiojančio?“ Tu atsakyk, kad matei, ir, jei nori, dabar gali parodyti, tik už parodymą turėtum duoti tą rankšluostį, kur ant sienos kabo. Ką ji sakys, išėjęs ir man pasakysi.

Taip žmogus ir padarė. Įėjo į trobą, rado sakalo seserį sėdint. Ji paklausė:

– Iš kur esi?

Jis pasakė, iš kurios šalies. Tada ji vėl klausia:

– Kad iš ten, ar neregėjai mano brolio, lekiojančio sakalu?

– Mačiau, ir, jei nori, dabar galiu tau parodyti, tik už parodymą turėtum duoti šitą rankšluostį, kur ant sienos kabo.

Ji atsakė:

– Brolio gaila, rankšluosčio dar gailiau.

Išėjo žmogus laukan ir persakė sakalui jo sesers žodžius. Sakalas liepė sėstis jam ant nugaros ir, uždegęs trobą, nulėkė toliau. Belėkdami prilėkė trečią trobą. Sakalas tarė žmogui:

– Eik į vidų, rasi mano jauniausiąją seserį. Kai paklaus, iš kur esi, atsakyk. Paskui klaus, ar nematei brolio sakalo, tai sakyk, kad matei, ir, jei norėtum, galėtum jai parodyti, tik už parodymą turėtum duoti tą skrynutę, kur po lova guli. Ką ji sakys, išėjęs man pasakysi.

Taip šis ir padarė. Įėjo į vidų, rado jauniausiąją sakalo seserį. Ji paklausė:

– Iš kur?

Jis pasakė, o ji vėl klausia:

– Kad iš ten, ar nematei mano brolio sakalo?

– Matyti mačiau, ir, kad nori, dabar galiu parodyti, tik už parodymą turėtum duoti šitą skrynutę, kur po lova guli.

Sesuo atsakė:

– Skrynutės gaila, brolio dar gailiau.

Išėjo žmogus laukam, pasakė sakalui, ką iš jo sesers girdėjo. Tuoju sakalas įėjo į trobą, nusikratė plunksnas, atvirto žmogum ir pasisveikino su savo seseria. Paskui tą žmogelį gerai privalgydino, pridėjo jam pinigų, atidavė skrynutę ir išleido laimingai keliauti, prisakę tos skrynutės neatidaryti, kol namo nepareis.

Ilgai žmogelis ėjo keliavo, jau ir visus pinigus išleido. Atėjęs į girią, atsisėdo pasilsėti. Galvodamas, kad toje skrynutėje ras pinigų, ėmė ją ir atidarė. Tik kad pradėjo kareiviai pulkais verstis iš skrynutės, eina ir eina be paliovos – jau pilna giria priėjo, net baisu žmogeliui pasidarė. Norėtų jis skrynutę uždaryti, bet kareiviai rėkia: „Spaudi!“ Žiū, beateinąs toks senis ir kad užriks:

– Vaike, kam paleidai savo šeimyną į mano girią? Greičiau atsiimk!

Žmogus ginasi negališ kareivių atgal į skrynutę suvaryti, tada senis sako:

– Jei duosi man tą, ko namie nepalikai, aš juos suvarysiu.

O tasai galvoja: pačią, vaikus – viską paliko, ėmė tad ir prižadėjo seniui atiduoti, ko namie nepalikęs.

Senis liepė mažiuką pirštą įsipjauti ir pasirašyti. Žmogus įsipjovė, pasirašė ant luobo savo krauju ir padavė seniui, o tas, suvaręs į skrynutę kareivius, uždarė ją, atidavė žmogui ir pasakė:

– Kai pareisi, pasakyk tam, ko namie nepalikai, tegu ateina ant Geležinio kalno pas Kaulinį senį.

Vėl ilgai tas žmogus ėjo keliavo, o kai namo parkeliavo, rado sūnų gimusį ir jau sulaukusį dvidešimties metų. Baisiai žmogelis nusigando, kad sūnų užrašė Kauliniam seniui ant Geležinio kalno. O sūnus, tai sužinojęs, greit apsirengė ir be jokios baimės išėjo ieškoti, kur Kaulinis senis ant Geležinio kalno. Per tyrus laukus beeidamas bekeliaudamas, priėjo tokią pirkelę, joje rado senutę sėdint ir paklausė:

– Močiute, ar nežinai Kaulinio senio ant Geležinio kalno?

– Vaikeli, aš tai nežinau, bet gal mano šeimyna žino, nes aš esu visų žvėrių motina.

Atidarė senutė langą, švilptelėjo – ir subėgo visokių žvėrių per girias, per krūmus, kad net krūmai braška! Paklausė, ar kuris nežino Kaulinio senio ant Geležinio kalno, ir visi žvėrys atsakė vienu balsu:

– Nežinom!

Nėr ką daryti – padėkojęs senutei už rūpestį, vaikinai iškeliavo tolyn. Ėjo, ėjo ir priėjo tokius kalnus, juose rado antrą pirkelę. Įėjęs į vidų, pamatė vėl sėdinčią senutę ir paklausė:

– Močiute, ar nežinai Kaulinio senio ant Geležinio kalno?

– Aš nežinau, vaikeli, bet gal mano šeimyna žino, nes aš esu visų paukščių motina.

Atidarė ji langą, švilptelėjo – ir sulėkė paukščių visokių per girią, kad net medžiai linksta! Senutė paklausė:

– Ar nežinot Kaulinio senio ant Geležinio kalno?

Visi paukščiai vienu balsu atsišaukė:

– Nežinom!

Vaikinai vėl padėkojo senutei už rūpestį ir iškeliavo tolyn. Beeidamas bekeliaudamas per girias, per kalnus, priėjo trečią pirkelę, joje rado sėdinčią senutę ir paklausė:

– Močiute, ar nežinai Kaulinio senio ant Geležinio kalno?

– Vaikeli, aš nežinau, bet duosiu tau patarimą. Tu nueik prie to ežero, kur matyti, – vidudienį ten atleikia dvylika gulbių maudytis. Kai jos nusimeta savo plunksnas, stoja tokios gražios ir skaisčios mergelės, kad negali atsižiūrėti. Nuėjęs įsidėmėk, kur jauniausia plunksnas pasidės, paimk jas ir tol neduok, kol pasakys, Kur Kaulinis senis ant Geležinio kalno. Tik žiūrėk – vyriausiosios sergėkis, nepaimk jos plunksnų, nes ji iš tavęs atims ir dar išpers tau kailį.

Padėkojo vaikinai senutei už gerą patarimą ir nuėjo prie ežero, kur buvo jam sakyta. Atsisėdo krūmuose ant kranto ir laukia atlekiant tų gulbių. Jau saulė atėjo beveik į pietus – ir atlėkė gulbės prie ežero. Nusirengė plunksnas, pasidėjo kiekviena sau, ir stojo tokios gražios mergelės, kad negali atsižiūrėti. Kai visos sulipo į ežerą maudytis, vaikinai ėmęs ir paėmė vyriausiosios plunksnas.

Išsimaudžiusios mergelės apsirengė kiekviena savo plunksnomis, o vyriausioji pamatė vaikiną turint josios plunksnas, atėmė iš jo, dar kailį jam išdirbo ir nulėkė sau. Parėjo vaikinai namo pas senutę ir pasakė, kad jam atsitiko vyriausiosios mergelės plunksnas paimti.

– Kai pamatė, – sako, – kad aš turiu jos plunksnas, atėmė, ir dar gavau mušti.

– Matai, aš tau sakiau, kad neimk vyriausiosios plunksnų, nes gausi mušti, ir ji plunksnas atims. O jei būtum jauniausiosios paėmęs, kad būtum jai nedavęs, būtų ji tau pasakius, kur Kaulinis senis ant Geležinio kalno. Žiūrėk, kai rytoj nueisi, tik nepaimk vėl vyriausiosios plunksnų.

Pernakvojo vaikinai pas senutę, o rytą vėl nuėjo prie to ežero, atsisėdo ir laukia. Neilgai trukus, atlėkė ir gulbės, nusimetė plunksnas, vėl pavirto mergelėmis ir įbrido į ežerą maudytis. Dabar vaikinai gerai išžiūrėjo, kur jauniausioji pasidėjo savo plunksnas, prislinko ir nemačiom jas paėmė. Kai mergelės išsimaudė, apsirengė kiekviena savo plunksnomis ir vėl pavirto gulbėmis – žiūri, kad jauniausioji jų sesuo dar neapsirengus, tai visos ir nulėkė, o jauniausiąją paliko. Ši užtiko vaikiną turint jos plunksnas, pradėjo prašyti, kad atiduotų, bet tas sako:

– Pasakyk, kur Kaulinis senis ant Geležinio kalno, tai atiduosiu.

– Tai mano tėvas, – atsakė mergelė, – bet kai pas jį nueisi, vis tiek neišliksi gyvas, nes jis yra velnių karalius. Tik aš tave prisiimsiu už patį, tada mudu šiaip taip išsigelbėsime.

Vaikinas atidavė plunksnas, mergelė jomis apsirengė, pavirto gulbe, liepė jam sėstis ant nugaros ir lėkė per kalnus į savo tėvo dvarą. Kai prilėkė Geležinį kalną, ji sako:

– Eik dabar pėsčias pas mano tėvą. Kad aš tave visai nunešiu, man bus gėda prieš tėvą ir seseris: sakys – jaunikį parsinešė.

Gulbė nulėkė sau, o jis nuėjo pėsčias. Kai tik įžengė pro duris, Kaulinis senis suriko:

– Gerai, vaike, kad atėjai, jau aš tavęs seniai laukiu. Pirmai pradžiai rytoj man padarysi tokį darbą: nueisi girion, iškirsi medžius, į ketvirtis sukaposi; skynimą išarsi, išakėsi, kviečių pasėsi; kviečiai per dieną užaugs, juos nukirsi, iškulti, sumalsi, pakepsi pyragą ir parneši man vakarienės.

Vaikinas labai nusiminė, viską apsakė savo mergaitei, o ta jam sako:

– Nebijok nieko! Tik tu, kai nueisi į girią, nepradėk dirbti, kol aš ateisiu.

Taip ir padarė. Nuėjo į pagirį, atsisėdo ir laukia. Belaukdamas užmigo, o kai pabudo, pamatė ateinant mergelę ir atnešant pusryčių. Atėjo, padavė jam valgyti, o pati pasiėmė kirvį, apsisuko aplinkui, švilptelėjo – ir viskas jau iškiršta, į ketvirtis sukapota. Vėl pasiėmė žambį, apsisuko aplinkui, švilptelėjo – visas skynimas išartas, išakėtas; pasėjo – ir auga kviečiai!

Eidama namo, pasakė jam, kad vėl nepradėtų dirbti, kol ji ateis. Vaikinas, ten likęs, atsisėdo ir užsnūdo. Pramigęs truputį, pabudo – žiūri, kad saulė jau beveik pietuose, ir ateina jo mergaitė, atneša valgyti. Kol jis pietavo, ji, pasiėmusi dalį, apsisuko aplink, švilptelėjo – ir kviečiai nukirsti; vėl švilptelėjo – viskas jau iškulta ir sumalta. Pakepė pyragą prieš saulę ir pasakė:

– Dabar aš einu namo, o tu čia pabūk, tegu kepa pyragas prieš saulę. Kai saulė nusileis – pareik ir parnešk pyragą.

Saulei nusileidus, parėjo ir jis namo ir padavė Kauliniam seniui pyragą.

– Vaike, kad tu šitą darbą padarei, tai būsi mano žentas – išsirinksi iš mano dukterų, kurią norėsi, ir galėsi sau eiti namo. Tik rytoj dar vieną darbą padarysi: nueisi prie jūros, nusineši rėtį, išliesi visą vandenį, pririnksi nei didelių, nei mažų žuvų ir parneši man vakarienės.

Vaikinas nusiminęs pasakė savo mergelei, kad Kaulinis senis dar liepė iš jūros vandenį išlieti su rėčiu, pririnkti nei didelių, nei mažų žuvų ir parnešti vakarienės, o kai tą darbą atliksiąs, galėsiąs išsirinkti sau mergaitę, kurią norėsiąs, ir eiti sau namo.

– Nebijok! – atsakė ji. – Kai rytoj nueisi prie jūros, nieko nepradėk dirbti, kol aš ateisiu.

Rytą vaikinas atsikėlė, pasiėmė rėtį, nuėjo prie jūros ir atsisėdęs laukia savo mergelės. Netrukus ji atnešė pusryčių; kol jis pusryčiavo, ji, pasiėmus rėtį, šen ten pašvytavo – ir išūžė visas vanduo, tik liko dugne vienos žuvys.

– Dabar vakare, kai esi namo, – pasakė ji, – prirink nei didelių, nei mažų žuvų, parnešk tėvui vakarienės.

Saulei nusileidus, vaikinas pririnko nei didelių, nei mažų žuvų ir parnešė Kauliniam seniui.

– Gerai, žente, – sako Kaulinis senis, – kad šitą darbą padarei. Pramankštinsi dar rytoj mano eržilą ir galėsi eiti namo. Antai kur du akmenys ant kalno guli, kad vieno akmens ketvertas nepavežtų, tai nusirisi juos į kalvę ir nusikalsi lazda eržilui pamušti.

Vaikinas nusiminęs pasakė savo mergeitei, kad liepė dar Kaulinis senis eržilą pramankštinti, o tuodu akmenis, kur ant kalno guli, liepė nusiristi į kalvę ir nusikalti akmeninę lazda eržilui pamušti.

– Dabar tai vargas! – atsakė mergaitė. – Ne eržilą, tik jį patį teks pramankštinti. Bet ką darysi – vis išgelbėsiu. Tik mudu turime apsimainyti drabužiais.

Apsimainė jie drabužiais, senio duktė tuoj nusirito abu akmenis į kalvę, nusikalė akmeninę lazda ir pareina švytuodama. O Kaulinis senis, pasivertęs eržilu, jau stovi tvarte. Ji įėjo, išsivedė eržilą laukan, užsisėdo ir joja, o eržilas vis aukštyn keliasi, nori jojiką numesti ir užmušti. Bet ji duoda su ta lazda vis į galvą, neleidžia pakilti. Kai sušilo eržilas, pradėjo putoti, parjojo ji namo, į tvartą pastatė ir eina sau. O eržilas, vėl atsivertęs į Kaulinį senį, beateinąs priešais. Jo duktė, vaikino drabužiais apsirengusi, paklausė:

– O ką, uošvi, ar gerai išmankštinau eržilą?

– Gerai, gerai, žente, – atsakė Kaulinis senis, – nereikia nė žiūrėti, aš žinau, kad gerai!

Po kiek laiko Kaulinis senis savo vaikinui:

– Žente, išsirink sau mergaitę iš mano dukterų, kurią nori.

Tas pasakė išsirinkęs jauniausiąją jo dukterį.

– Dabar, sako Kaulinis senis, – aš jas visas pavirsiu kuosomis ir sušauksiu pro langą. Jei atminsi, kuri tavo mergaitė, tai bus tavo, o kad neatminsi – nebus.

Vaikinas viską pasakė savo mergeitei, o ta jam sako:

– Kai sušauks mus visas kuosomis pro langą, aš truputį atsiskirsiu nuo kitų, o paskui nulėksiu prie karties – nuo krosnies pirmutinė būsiu.

Kaulinis senis pavertė savo dukteris kuosomis ir sušaukė pro langą. Viena kuosa truputį atsiskyrė, nulėkė ant karties ir atsitūpė. Klausia dabar Kaulinis senis to vaikino:

– Kuri tavo mergaitė?

– Ogi toji, – atsakė jis, – kuri ant karties, nuo krosnies pirmutinė.

Kaulinis senis tarė:

– Gerai, žente, atminei! Šiąnakt dar pergulėkit, o rytoj galėsit sau namo keliauti. Tik išeidami ateikit su manim atsisveikinti.

Kuosos vėl išlėkė pro langą laukan ir atvirto mergaitėmis. Vaikinas pasakė savajai, kad Kaulinis senis liepė šiąnakt pergulėti, o rytojaus dieną eiti namo, tik pirmiau dar su juo atsisveikinti.

– Dabar turim bėgti, – atsakė mergaitė, – nes kai nueisi atsisveikinti, jis tau galvą nukirs.

Ji prisipjovė seilių prie lovos, pas slenkstį ir už slenksčio – ir abu išbėgo.

Rytą ateina Kaulinis senis ir šaukia:

– Vaikai, kur jūs?

Atsiliepė seilės prie lovos:

– Čia, čia, čia!

Tuojau liepė senis riestauodegiams kasti, sako:

– Čia jau prie lovos į žemę įlindo!

Riestauodegiai akimirksniu iškasė didelę duobę – nerado nieko.

Kaulinis senis vėl klausia:

– Vaikai, kur jūs?

Atsiliepė seilės pas slenkstį:

– Čia, čia, čia!

Ir vėl Kaulinis senis liepė kasti riestauodegiams po slenksčiu, sako:

– Jau lenda, nori bėgti.

Riestauodegiai iškasė – nieko nerado.

Vėl Kaulinis senis klausia:

– Vaikai, kur jūs?

Atsiliepė seilės už slenksčio:

– Čia, čia, čia!

Dabar Kaulinis senis paleido šešis riestauodegius ir liepė jiems:

– Jau bėga, vykitės!

Mergaitė pamatė, kad atsiveja šeši riestauodegiai, tuoj pasivertė į kviečius, o vaikiną pavertė į senį su ilgu botagu ir liepė nuo kviečių žvirblius baidyti.

Atbėgo šeši riestauodegiai ir pralėkė pro šalį: kas jiems kviečiai ir senis su botagu. Nieko nepaviję, sugrįžo namo, o Kaulinis senis juos klausia:

– Ką, ar pavijot?

Riestauodegiai atsakė:

– Nepavijom.

– O užtikot ką?

– Senį su ilgu botagu nuo kviečių žvirblius baidant.

Kaulinis senis sako:

– O jūs paikiai, reikėjo senį imti, o kviečiai būtų patys parėję. Dabar eikit devyni: ką užtiksit – imkit!

Vėl mergaitė pamatė atsivejant devynis riestauodegius, pati pasivertė į erškėčio kamieną, o vaikiną pavertė į dyglius.

Atbėgo riestauodegiai, bandė paimti erškėtį už kamieno, bet tik snukius susibadė. Nieko negalėdami padaryti, nukuduliavo namo. Klausia juos Kaulinis senis:

– Ką užtikot?

Riestauodegiai atsakė:

– Užtikom erškėtį. Mes jį ėmėm, ėmėm, beimdami snukius susibadėm, bet negalėjom paimti ir parbėgom namo.

– Vai jūs visi kvailiai! – sako Kaulinis senis. – Šakas reikėjo imti, o kamienas būtų pats parėjęs. Dabar eikit dvylika: ką užtiksit – imkit!

Pamačiusi dvylika riestauodegių atsivejant, mergaitė pasivertė į bažnyčią, o vaikiną pavertė į kunigą ir liepė nieko daugiau nešnekėti, tik „Tėve mūsų“.

Atbėgo dvylika riestauodegių ir šnekina tą kunigą, neišsitikėdami, ar tikras, ar ne. Kunigas nieko daugiau neprašnekėjo, tik kalbėjo „Tėve mūsų“, tai jo neėmė ir nubėgo. Kaulinis senis klausia:

– Ką užtikot?

– Užtikom, – sako, – bažnyčia, o bažnyčioj kunigas musnoja. Mes neišsitikėjom, ar tikras, ar ne, tai neėmėm.

Kaulinis senis baisiai perpyko:

– Kad jūs kur skradžiai! Reikėjo kunigą imti, o bažnyčia būtų pati parėjus. Jau matau, kad jūs nieko nepadarysit, reikia man pačiam bėgti.

Ir nusivijo bėglius pats Kaulinis senis. Mergaitė atsigrėžė, pamatė, kad tėvas atsiveja, brūkšt skepetaitę patiesė, žiedą užmetė – ir stojo ežeras. Ji pasivertė antaite, vaikiną pavertė gaigaliuku, ir plauko abudu po ežerą. Atbėgo Kaulinis senis ir taiko šauti į gaigaliuką, bet antaitė uždeda ant jo sparnelį, ir nevalia tėvui šauti į savo tikrą dukterį. Perpyko Kaulinis senis ant dukters ir užkeikė:

– Kad tu man taip darai, plaukiosi šiame ežere trejus metus.

Kaulinis senis nubėgo namo, o gaigaliukas atvirto žmogum ir išėjo iš ežero. Antaitė jam sako:

– Dabar tu eik namo – čia jau netoli. Parėjęs nevesk trejus metus, kol aš pareisiu: turiu plaukioti šiame ežere tiek metų, kad mane užkeikė antaite.

Vaikinas parėjo namo, išlaukė tejus metus – dar nepareina. Galvodamas, kad jau negyva, nori kitą vesti. Prirengė puotą, jau kels vestuves – gi pareina anoji mergaitė.

– Ar tu taip manęs klausai? – sako. – Aš tave išgelbėjau nuo tiek nelaimių ir mirties!

Jaunikis tuoj ją paėmė už pačią, ir abu gyveno laimingai. Paskui mirė to vaikino tėvai, o jiems liko toji skrynūtė su kareiviais – užkariavo visą karalystę, kur ir šiandien tebegyvena.

STALELIS, AVINĖLIS IR LAZDA

Kitą kartą gyveno senukas ir senutė, jie turėjo tris vaikelius. Senukai buvo labai neturtingi, dažnai pristigdavo net duonos pavalgyti. Vienas vaikelis prašė tėvo, kad leistų jį pas žmones tarnauti, duonelės pasiieškoti. Tėvas sako:

– Eik.

Vaikas ėjo, ėjo, priėjo girią ir sutiko tokį senelį. Senelis klausia:

– Kur eini, vaikeli?

– Einu pas žmones tarnauti, duonos sau ieškoti.

– Tai gerai, – sako senelis, – eik pas mane avelių ganyti.

Vaikas apsidžiaugė ir nuėjo pas tą senelį.

Rytą senelis liepė vaikui ginti avelės į ganyklą. Davė jam krepšelį ir stiklinaitę ir pasakė:

– Avelių nevarinėk, tegu eina, kur jos nori, o tu sek paskui. Kai avelės grįš namo, parnešk man parodyti, ką jos ėda ir ką geria.

Senelis išleido avelės ganytis. Jos ėjo sau pulku, o vaikas sekė paskui. Priėjo didelę upę. Avelės perplaukė į kitą pusę ir nuėjo sau tolyn, net neužmatyti, o vaikas pasiliko. Atsisėdo ant kranto ir laukia, kol avelės sugrįš. Taip jis nematė, nei ką jos ėda, nei ką geria.

Kai avelės grįžo ir perplaukė atgal per upę, vaikas prisirinko į krepšelį žolių, pasisėmė į stiklinaitę vandens iš upės ir nusekė paskui avelės namo. Prie namų išėjo pasitikti senelis. Vaikas jam padavė krepšelį su žolėmis ir stiklinaitę su vandeniu. Senelis pažiūrėjęs sako:

– Vaikeli, nežinai, ką mano avelės ėda nei ką geria, dėl to man netinki. Už darbą aš tau duosiu stalelį, ir gali sau eiti namo. Kai norėsi valgyti ar gerti, ištark: „Staleli, apsidenk!“ – ir visko bus.

Vaikas padėkojo seneliui, pasiėmė stalėlį ir linksmas išėjo namo. Jam beeinant, sutemo. Tada jis užėjo pagiry pas vieną žmogų ir pasiprašė nakvynės.

Kai buvo laikas vakarieniauti, vaikas pasistatė stalėlį ir tarė:

– Staleli, apsidenk!

Tuoju ant stalelio atsirado visokių valgymų ir gėrimų. Vaikas pats pavalgė ir pavaišino visą šeimyną. Tie labai stebėjosi, o šeimininkas sumanė vaiką apgauti. Kai tas užmigo, jis stalėlį pasiėmė, o į jo vietą pastatė kitą, visai panašų.

Rytą atsikėlęs, vaikas išėjo namo ir nešėsi stalėlį, džiaugdamsi, kad pralinksmins tėvus tokia nepaprasta dovana. Parėjęs norėjo tuoj pasigirti: gana prašė stalėlį apsidenkti, bet tas stovėjo tuščias, kaip buvęs.

Po kiek laiko antras vaikas išėjo pelnytis duonos. Ir jis eidamas sutiko tą patį senelį, pas kurį pasiliko avelių ganyti. Rytą, genant avelės į lauką, senelis jam įdavė krepšelį ir stiklinaitę, sakydamas:

– Avelės kur eina, tegu eina, jų nevarinėk. Tik grįždamas parnešk parodyti, ką mano avelės ėda ir ką geria.

Avelės ėjo į lauką, vaikas paskui sekė. Kada priėjo upę, avelės perplaukė, o vaikas liko šitoj pusėj. Vakare, grįžtant namo, jis prisirinko į krepšį žolelių ir pasisėmė iš upės vandens. Parginęs avelės, sutiko tarpvartėj senelį ir padavė jam krepšelį su žolėmis ir stiklinaitę su vandeniu. Senelis pažiūrėjęs sako:

– Nežinai, vaike, ką mano avelės ėda nei ką geria, užtat man netinki. Už darbą aš tau duosiu šitą avinėlių, ir gali eiti namo. Jei tau ko pritrūks, tik sakyk: „Avinėli, pasipurtyk!“

Vaikas avinėlių išsivedė. Kada jau buvo vakaras, pataikė užėiti pas tuos pačius žmones, kur pirmutinis jo brolis nakvojo. Buvo laikas valgyti vakarienę, bet jis nieko neturėjo, tai paprašė avinėlio:

– Avinėli, pasipurtyk!

Kai tik avinėlis pasipurtė, pribiro didelė krūva pinigų. Vaikas paprašė vakarienės, pavalgė ir užmokėjo. Visa šeimyna tuo avinėliu labai stebėjosi, o naktį, kai vaikas užmigo, atėjęs šeimininkas avinėlį apmainė.

Rytą vaikas atsikėlęs išėjo namo ir vedėsi avinėlį, džiaugdamasis, kad tėvus pralinksmins. Parėjęs tuoj pasigyrė, kad gerai uždirbo, ir liepė avinėliui pasipurtyti. Bet avinėlis stovėjo kaip stovėjęs, nė nekrustelėjo.

Praėjus vėl kiek laiko, išėjo trečias vaikelis pelnytis duonos. Jis taipgi sutiko senelį ir pasiliko avelių ganyti. Rytą, genant aveles, įdavė jam senelis krepšelį ir stiklainaitę:

– Avelės kur eina, tegu eina, jų nevarinėk. Grįždamas tik parnešk man parodyti, ką mano avelės ėda ir ką geria.

Ir vaikas išėjo paskui aveles. Kada priėjo upę, avelės šoko plaukti, o vaikas jau lieka. Tada vienas avinėlis priėjęs sako:

– Sėsk ant manęs, aš tave pernešiu.

Vaikas užsisėdo ir perplaukė į kitą pusę. Avelės suėjo į tokį puikų sodą, kad negalima nė apsaakyti. Per tą sodą tekėjo upė. Vaikas prisirinko į krepšį visokiausių žolelių, kokių niekad nebuvo matęs, o iš upės prisisėmė tyriausio vandens. Vakare, kai avelės grįžo namo, vaikas sekė paskui. Tas pats avinėlis jį vėl pernešė per upę. Parėjęs namo, jis padavė seneliui krepšelį su žolėmis ir stiklainaitę su vandeniu. Senelis pažiūrėjęs sako:

– Gerai, vaikeli, žinai, ką mano avelės ėda ir ką geria. Dėl to duodu tau šitą lazda, ir eik namo. Jei kas tau norėtų ką bloga padaryti, ištarki: „Lazda, duok!“ Grįždamas namo, užeisi pas tuos žmones, kur tavo anuodu broliai nakvojo. Nakvins ir tave meiliai, norėdami apgauti, bet tu liepk lazdai suieškoti, ką tavo broliai paliko.

Kada vaikas išėjo, viskas taip nutiko, kaip jam sakė senelis. Beeinantį keliu užpuolė žmogžudžiai. Tada jis sako:

– Lazda, duok!

Išmušė lazda visus žmogžudžius, o jis išliko gyvas. Atėjo pas tuos žmones, kur jo broliai nakvojo. Kada jis užmigo, norėjo šeimininkas ir jo lazda pavogti, bet tuo metu jis pabudo ir liepė:

– Lazda, duok!

Pradėjo lazda mušti šeimininką. Paskui vaikas liepė suieškoti, ką jo broliai paliko. Lazda tol mušė, kol šeimininkas atidavė stalelį ir avinėlį. Viską pasiėmęs, vaikas parėjo namo.

Toliau su senelio dovanomis visi laimingai gyveno.

LUKOŠIUKAS

Buvo toks žmogelis ir turėjo sūnų. O kitąsyk būdavo, raganos vaikus vagia. Bijodamas, kad ir jo sūnaus nepavogtų, tas žmogelis padarė luotą, įsodino į jį sūnų ir paleido į marias. Ir paleisdamas jam prisakė, kad nesiirtų prie kranto, kad atplauktų tik tada, kai išgirs šitaip šaukiant:

Atplauk, atplauk, Lukošiuk,

Aš tau duosiu baltus marškinėlius

Ir raudoną kaspinėlį!

Tas vaikas ir plaukioja su savo luoteliu po marias. Kai reikia paduoti jam valgio, motina ateina į pamarį ir pašaukia:

Atplauk, atplauk, Lukošiuk,

Aš tau duosiu baltus marškinėlius

Ir raudoną kaspinėlį!

Lukošiukas tuoj atplaukia prie krašto, motina paduoda jam valgį, ir jis vėl nuplaukia.

Išgirdo vieną sykį ragana, kaip motina šaukia Lukošiuką, ir pati ėmė jį šaukti:

Atplauk, atplauk, Lukošiuks,

Aš tau duosiu baltus marškinėlius

Ir raudoną kaspinėlj!

Bet ragana šaukė storesniu balsu. Vaikas suprato, kad tai ne jo motina, ir sako:

– Tu ne mano motina – mano motina su viena ranka.

Ragana nubėgo pas kalvj:

– Kalvi, kalvi, nukirsk man vieną ranką.

Kalvis nukirto raganai ranką. Jau ji be rankos nubėgo prie marių ir vėl šaukia:

Atplauk, atplauk, Lukošiuks,

Aš tau duosiu baltus marškinėlius

Ir raudoną kaspinėlj!

Tas vaikas sako:

– Mano motina su viena koja – tu ne mano motina.

Ragana nubėgo pas kalvj:

– Kalvi, kalvi, nukirsk man vieną koją.

Kalvis nukirto raganai koją. Ragana atšokavo ant vienos kojos prie marių:

Atplauk, atplauk, Lukošiuks,

Aš tau duosiu baltus marškinėlius

Ir raudoną kaspinėlj!

Vaikas sako:

– Tu ne mano motina – mano motina su viena akim.

Ragana tuoj nubėgo pas kalvj:

– Kalvi, kalvi, išdurk man vieną akj.

Kalvis tuoj išsvilino jai akj. Ragana atšokavo prie marių ir šaukia:

Atplauk, atplauk, Lukošiuks,

Aš tau duosiu baltus marškinėlius

Ir raudoną kaspinėlj!

Sako tas vaikas:

– Mano motina ploniau šneka – tu ne mano motina.

Ragana, tuoj nubėgus pas kalvį, sako:

– Kalvi, kalvi, paplonink man liežuvį.

Kalvis paplojo jai liežuvį. Ragana nubėgo prie marių ir vėl šaukia:

Atplauk, atplauk, Lukošiuok,

Aš tau duosiu baltus marškinėlius

Ir raudoną kaspinėlių!

Vaikas negali tos raganos atsiginti, sako:

– Mano motina be galvos – tu ne mano motina.

Kvaila ragana, norėdama tą vaiką kaip nors pagauti, tuoj nubėgo pas kalvį:

– Kalvi, kalvi, nukirsk man galvą.

Kalvis nukirto raganai galvą, ir ji tuoj pastipo. O kai tėvai sužinojo, kad ragana jau pastipo, tą vaiką parsigabeno namo, ir jis laimingai užaugo.

NYKŠTUKAS, KALNAVERTIS IR AŽUOLROVIS

Gyveno du seni senukai, jie neturėjo vaikų. Vieną kartą senis kapojo malkas ir netyčia nusikirto sau rankos nykštį. Paėmęs įskėlė jis pagalį, įspraudė savo nykštį ir užmetė už krosnies. Nuo to laiko praėjus trims savaitėms, vieną kartą senė klauso, kad už krosnies verkia kūdikis. Tuojau kūdikį iš užkrosnio išėmė, pavadino Nykštuku ir augina.

Kada Nykštukas sulaukė aštuoniolikos metų, buvo nepaprastai smarkus vaikas. Kartą jis sako seniui:

– Žinai ką, tėvai, aš noriu eiti į pasaulį laimės ieškoti, bet pirmiau tu nukalk man lazda iš dvylikos pūdų geležies.

– Gerai, – atsakė senis, tuojau nuėjo į kalvę ir nukalė lazda iš dvylikos pūdų geležies.

Nykštukas pasiėmė lazda, atsisveikino su tėvais ir iškeliavo. Ėjo vieną dieną ir antrą, ėjo per girias ir kalnus, ir štai susitinka antrą keleivį.

– Kas tu esi? – klausia.

– Aš esu Kalnavertis, o tu kas?

– Aš Nykštukas.

– Gerai, – sako Kalnavertis, – būsim draugai, bet pirma turim parodyti vienas antram, ką mes galime nuveikti.

Tuojau Kalnavertis priėjo prie kalno, įrėmė petį ir nuvertė į šoną visą kalną. Tada Nykštukas paėmė savo lazda, išmetė aukštai į viršų, o kai lazda krito žemyn, tai pakišo savo mažiuką pirštą ir ją sulaikė.

– Tai gerai, – atsiliepė Kalnavertis, – būsim draugai.

Padavė vienas antram ranką ir keliauja toliau per girias ir kalnus; ogi žiūri – eina trečias keleivis.

– Kas tu esi? – užklausė Nykštukas.

– Aš esu Ažuolrovis.

– Gerai, būsim draugai, bet pirma turi mums parodyti, ką tu gali nuveikti.

Ažuolrovis priėjo prie ažuolo, apkabino jį ir išrovė iš šaknų.

Dabar jie visi trys padavė vienas kitam rankas ir eina. Eina vieną dieną ir antrą, priėjo didelę girią, ogi žiūri – vidury girios stovi trobelė; atėjo į tą trobelę – nieko joje nėra, nė gyvos dvasios! Pernakvojo per naktį, o kai pradėjo švisti, Nykštukas su Kalnaverčiu išėjo medžioti. Ažuolrovį paliko pusryčių virti.

Ažuolrovis užkūrė ugnį, sukaitė puodus, ir kai pusryčiai baigė jau virti – ateina toks seneliukas pustrėčios pėdos aukščio, o jo barzda dvylikos mastų. Abudu pasakė vienas kitam labai rytą, ir tada seneliukas prašo:

– Sūneli mielas, gal turi ką pavalgyti? Aš jau trys dienos kaip nieko nevalgęs.

Senis visas tik dreba, atrodo labai išvargęs. Ažuolrovis pasigailėjęs pripylė dubenį sriubos, davė gabalą paukštienos, paėmęs pasodino prie ugnies, ir senis skaniai ėmė valgyti. Bevalgant tik dribt šaukštas ir nukrito ant žemės.

– Sūneli, mielas paimk!

Kai tik Ažuolrovis pasilenkė, senis tuojau užsoko ant pečių, apsuko savo barzdą jam apie kaklą ir išrėžė iš pečių diržą; paskui suėdė viską, kas tiktai buvo išvirta, užgesino ugnį ir išėjo sau.

Pareina Nykštukas su Kalnaverčiu iš medžioklės, žiūri, kad valgyti nieko nėra.

– Kas pasidarė, kodėl pusryčių neišvirei?

– Matot, broliai, – sako Ažuolrovis, – aš apsirgau ir negalėjau.

Antrą dieną Nykštukas su Ažuolroviu išėjo medžioti, o Kalnavertį paliko pusryčių virti. Kai tik šis viską jau išvirė, ogi žiūri – vėl ateina tasai seneliukas.

– Sūneli mielas, trys dienos esu nieko nevalgęs, ar negalėtum duoti sriubelės?

Kalnavertis įpylė jam sriubos, davė ir gabalą paukštienos. Seniui bevalgant, vėl šaukštas iškrito iš nagų.

– Sūneli mielas, paimk!

Kai tik šis pasilenkė prie šaukšto, senis tuojau užsoko ant pečių, apsuko savo barzdą jam apie kaklą ir išrėžė iš pečių diržą, paskui išvalgė viską, kas tiktai buvo išvirta, užgesino ugnį ir pats išėjo. Dabar Kalnavertis vėl griebėsi darbo: užkūrė ugnį, sukaitė puodus, bet tuo metu pareina iš medžioklės Nykštukas su Ažuolroviu.

– Kas pasidarė, kodėl pusryčių neišvirei? Mes esam alkani.

– Žinot, broliai, ugnies neturėjau, – sako Kalnavertis. – Atsinešęs du akmenis, šiaip taip ugnį įskėliau, bet užtat ilgai užtrukau.

Trečios dienos rytą Kalnavertis su Ažuolroviu išėjo medžioti, o Nykštukas pasiliko pusryčių virti. Kada jau pusryčiai išvirė, žiūri – ateina tasai seneliukas pustrėčios pėdos aukščio, o barzda dvylikos mastų.

– Sūneli, aš toks alkanas, ar neduotum ko pavalgyti?

Nykštukas įpylė sriubos ir padavė.

– Sūneli, gal galėtum duoti ir mėsytės?

– O tu pats, – sako, – ar negali jos pasirūpinti?

Tada senis dribt ir numetė šaukštą.

– Sūneli, paduok!

– O tu pats ar negali pasiimti?

– Sūneli, aš senas.

Kai tik Nykštukas pasilenkė, senis tuojau užšoko jam ant pečių, bet šis kapt senį už barzdos, brinkt į žemę, nusitvėrė savo lazda ir kad ėmė jam nugarą skalbti! Paskui nuvedė į girią, perskėlė su lazda ažuolinį kelmą, įkišo senio barzdą, pleištu užkalė ir paliko.

Kada parėjo iš medžioklės Kalnavertis su Ažuolroviu, rado pusryčius išvirtus. Visi pavalgė, ir dabar Nykštukas nupasakojo savo atsitikimą, paskui nusivedė abu draugus parodyti, kur užkalė seniui barzdą į įskeltą kelmą. Nuėję į tą vietą, žiūri, kad kelmas išrautas iš šaknų, ir tik didelė šliužė likus, kur senio nueita, – mat negalėdamas ištraukti barzdos, jis kartu nusivilko ir kelmą. Dabar visi trys ėmė eiti ta šliužė ir priėjo didelį akmenį; gi žiūri – po tuo akmeniu plati skylė tiesiog į žemę.

Trumpai pasikalbėję, sutarė jie leistis į tą urvą pažiūrėti, kas ten yra. Ažuolrovis tuojau prilupo medžių brazdų, Nykštukas su Kalnaverčiu nuvijo ilgą virvę, paskui visi padarė lopšį. Į tą lopšį draugai įsodino Nykštuką ir nuleido į žemę, prižadėję laukti, kol šis sugrįš.

Nusileidęs žemyn, Nykštukas žiūri – ne per toli matyti puikus dvaras. Nuėjo į tą dvarą, įėjo į vieną kambarį – viskas gražiai ištaisyta; įėjo į antrą – dar dailiau; įėjo į trečią – sėdi tokia graži mergina, kad gražesnės jis kaip gyvas nebuvo regėjęs.

– Vai tu žmogeli, bene tave čia vėjas atpūtė? Septyneri metai, kaip aš čionai gyvenu, ir jokio žmogaus neteko regėti. Traukis iš čia greičiau, nes kai pareis mano ponas, tuojau padarys tau galą.

– Nebijok nieko, aš tavo poną pažįstu. Tik pasakyk man, kokių būdu jis norės su manim kovoti, – užklausė Nykštukas.

– Gerai, kad tu jo nebijai, tai aš tau pasakysiu. Jis turi tokį ritinį, tai iš pradžių vadins tave mėtytis tuo ritiniu. Jei negalės tavęs užmušti su ritiniu, turėsi eiti su juo galynėtis, o jei ir tada negalės įveikti, tai leis pasilsėti ir duos vandens pasistiprinti. Dvare yra du šuliniai, ant vieno rentinio tupi kranklys, o ant antro – varna; kur tupi kranklys, ten yra stiprus vanduo, o kur tupi varna, ten yra silpnas vanduo. Mano ponas, negalėdamas tavęs įveikti, pats priėjęs gers stipraus vandens, o tau duos silpno.

Nykštukas, išklausęs visos kalbos, tuojau nuėjo ir sumainė aną kranklį su varna: varną patupdė prie stipraus vandens, o kranklį – prie silpno. Kai tik spėjo sumainyti, žiūri – jau ir tas senis pareina.

– A, tai čia mano nevidonas! Palauk, mudu dabar išmėginsim savo galybę!

Tuojau senis išsinešė savo ritinį, ir ėmė mėtytis viens į antrą; kai tik senis meta į Nykštuką, šis atkiša savo lazda, ir ritinys jam nepataiko, o kai Nykštukas parita į senį, tai šiam pataiko vis į kojas.

– Negerai, – sušuko senis, – eisim galynėtis!

Abu susiėmė, bet nieko viens antram negali padaryti.

– Palauk, pasistiprinsim!

Senis pribėgo prie šulinio, kur tupi kranklys, o Nykštukui liepė gerti iš to, kur tupi varna. Atsigėręs stipraus vandens, Nykštukas vienu spustelėjimu sulaužė seniui visus kaulus. Po to sugrįžo į kambarius pas merginą ir apsakė jai savo pergalę. Toji labai nudžiugo, davė Nykštukui savo žiedą ir pasipasakojo, kaip ją tas senis trijų pėdų aukščio, su barzda dvylikos mastų pavogęs nuo jos tėvo karaliaus.

Pabaigus kalbą, karalaitė pasiėmė visus brangiausias savo daiktus, ir abudu su Nykštuku nuėjo prie tos skylės, kur viršuje laukė Kalnavertis su Ažuolroviu. Nykštukas ją įsodino į lopšį, ir anuodu ištraukė į viršų. Ištraukę ir pamatę labai gražią merginą, didžiai apsidžiaugė, o kai Nykštukas antru kartu sudėjo į lopšį karalaitės

daiktus ir davė ženklą traukti į viršų, jie užtraukė tikrai iki pusės ir paleido virvę, manydami, kad lopšyje sėdi Nykštukas. Lopšys su visais daiktais nukrito žemyn, o Kalnavertis su Ažuolroviu nuėjo sau ir nusivedė karalaitę.

Likęs urve, Nykštukas labai nusiminė, ypač gailėjosi savo išgelbėtos karalaitės. Jis grįžo į dvarą, bet ten nieko nerado ir nuėjo tolyn. Ėjo dieną ir naktį, priėjo girią; eina per tą girią, žiūri – medžio viršūnėj didelis paukščio lizdas. Užsigeidė jis pažiūrėti, kas tame lizde yra; įsilipo į medį, o ten tupi keturi pliki paukšteliai, du patinukai ir dvi pataitės. Jam bežiūrint, tuo metu ištiko baisus vėjas, užėjo smarkus lietus su ledais ir ėmė kapoti medžių lapus ir šakas. Pagailo Nykštukui tų paukštelių: jis nusivilko savo sermėgą, uždengė paukštelius, o pats pasislėpė po medžiu. Kada lietus su ledais praėjo, žiūri – parlekia didelis paukštis grifas, toks pailsęs, sušilęs. Parlėkęs tuojau puolė prie savo vaikų.

– A, koks čia geradarys mano vaikelius išgelbėjo?

Ėmė tuojau ieškoti ir rado po medžiu Nykštuką.

– Sakyk, mielasai, ko reikalauji, aš tau viską už tai padarysiu. Jau septyneri metai, kaip aš auginu vaikus, ir kasmet, išlėkus man medžioti, ledai juos užmuša. Šiomet irgi auginu dvi poras, ir tikrai per tavo geradarystę jie liko gyvi.

Nykštukas pagalvojęs atsakė:

– Aš nieko daugiau nereikalauju, tikrai noriu, kad tu mane išneštum į viršų.

– Gerai, – sako grifas, – aš tave išnešiu, bet tu turi užmušti šioj girioj dvylika jaučių ir sudėti į statines, kad man būtų kuo maitintis.

Nykštukas tuojau ėmėsi darbo: sugavo dvylika jaučių, papjovė, sudėjo į statines, susūdė, paskui sukrovė grifui ant pečių ir liepė nešti. Dabar grifas ėmė lėkti į viršų, ir kiekvieną kartą, kai jis atsigrėždavo, Nykštukas vis įmesdavo jam į gerklę gabalą mėsos. Kada grifas buvo jau nulėkęs netoli viršaus, Nykštukas baigė mėsą. Grifas atsigrėžė vieną kartą ir antrą kartą, bet negavo maisto ir ėmė veikiai pulti žemyn. Matydamas pavojų, Nykštukas išpjovė minkštimą iš savo kojos, ir, kai grifas

atsigręžė trečią kartą, įmetė jam į gerklę; tada grifas tuojau pakilo ir išnešė Nykštuką į viršų.

– Kokią mėsą tu man davei, kad aš apilsęs atsigrėžiau trečią kartą? – paklausė grifas.

Nykštukas pasakė teisybę:

– Aš nebeturėjau mėsos, bet kai pamačiau, kad tu apilsęs pradėjai pulti žemyn, tai išsipjoviau iš savo blauzdos minkštimą ir tau daviau.

– Tavo laimė, kad aš nežinojau pirmiau, koks tu gardus, – būčiau tave visą suėdęs.

Grifas išspjovė tą gabalą mėsos, pridėjo Nykštukui prie kojos, ir tuojau prigijo.

Dabar jie padėjo vienas kitam ir atsisveikino. Grifas nulėkė žemyn, o Nykštukas ėjo į tą durį, iš kur buvo pagrobta anoji karalaitė. Atėjęs rado jau vestuves, bet, kai jis pasirodė, viskas suiro. Nykštukas pats vedė tą karalaitę ir gyveno ilgus metus, o Kalnavertį su Ažuolroviu liepė pririšti arkliams prie uodegų ir išvalkioti po visus laukus.

LEKIANČIS LAIVAS

Augino tėvas tris sūnus. Du vyresnieji dėjosi didžiais gudruoliais, o jaunėlių visi niekino ir paiku laikė.

Vieną dieną vyriausiasis sūnus pasisakė savo tėvams, kad eisias į girią lekiančio laivo statyti. Motina jam prikimšo pilną pintinėleį gardžiausių valgių, tėvas pridėjo visokių įrankių, ir tas išėjo.

Nuėjęs į girią, atsisėdo ant kelmo, išsitraukė iš pintinės pyragus ir ėmė valgyti. Tik atkūprina senas senutėlis ir prašo nors duonos kąsnelio.

– Kad aš kiekvienam perėjūnui duoną dalyčiau, tai pats alkanas būčiau! – pikta atkirto vyriausiasis sūnus ir nuvarė senuką šalin.

Tas nueidamas pasakė:

– Tavo darbas nepasiseks.

Kelias dienas vyriausiasis sūnus medžius kirto, rąstus tašė, visaip bandė lekiantį laivą statyti, bet nieko jam neišėjo. Galop nusiminęs viską metė ir tuščiomis grįžo namo.

Antras brolis jį išjuokė:

– Ką tas neišmanėlis padirbs? Rytoj aš eisiu laivo statyti.

Bet ir jam taip nutiko, kaip pirmam.

Dabar jaunėlis sakosi eisias, o visi iš jo tik šaiposi:

– Ne tavo kvailai galvai tas darbas! Jei aniems nepasisekė, tau nėra ko nė pradėti.

Nei jam motina pyragų prikrovė, nei jam tėvas įrankių davė – išėjo jaunėlis be nieko, tik duonos žiauberę pasiėmęs.

Į girią nuėjęs, atsisėdo ant kelmo ir galvoja, kaip čia reikėtų darbas pradėti. Vėl atkūprina senas senutėlis, sakosi labai išalkęs ir prašo valgyti. Jaunikaitis jam atidavė duonos žiauberę ir išsipasakojo, kad noris lekiantį laivą pastatyti, tik nežinąs kaip.

Senukas jam sako:

– Už gerą širdį, kad manęs seno pagailėjai, aš tau padėsiu. Dabar tu gulk ir gerai išsimiegok, o rytoj darbas bus padarytas.

Jaunikaitis atsigulė ir užmigo. Rytą pabudęs, žiūri – ogi stovi puikiausias laivas. Kai tik jis įlipo, viskas tikosi taip, kaip jis norėjo. Jaunikaitis pagalvojo: kilsiu į orą – ir kilo, leisiuos žemyn – ir leidos, keliausiu ten – ir keliavo.

Dabar jis sumanė po pasaulį palekioti ir visą žemę apžiūrėti.

Daug dienų keliavęs, pamatė neregėtą vyrą. Jis buvo prisirišęs prie abiejų kojų po medį ir lėkė kaip vėjas.

Jaunikaitis klausia:

– Kodėl taip bėgi?

Tas atsakė:

– Patinka, tai ir bėgu, o kad ne per toli ir ne per greitai nubėgčiau, prie kojų po medį prisirišau.

– Eikš pas mane! Keliausim po pasaulį drauge.

Bėgikas paklaūsė ir įlipo į laivą.

Netrukus pamatė jie vyrą ant beržo sėdint ir jį graužiant.

– Ką tu čia veiki? – klausia abudu.

– Mažumą išalkau, tai ir užkandžiauju. Kelis beržus priešpiečiams sukramčiau.

Jaunikaitis sako:

– Eikš su manim, geresnį valgį duosiu.

Beržų graužėjas irgi paklausė.

Dar toliau palėkė, žiūri – prie ežero prigulęs vyras, o ežero vanduo bematant senka.

– Ką tu čia veiki? – klausia visi trys.

– Mažumą ištroškau, tai ir gurkšnoju. Šito ežero man nelabai užteks, reikės dar kito ieškotis.

– Keliaukim drauge, geriau girdysiu, – pasiūlė jaunikaitis.

Ir tas sutiko. Keliauja jau keturiese.

Toliau jis priėmė į savo laivą dar vieną vyrą, kuris per šimtą mylių į uodą taikėsi šauti; antrą, kuris, prie žemės ausį pridėjęs, klausėsi augančios žolės treškėjimo; trečią, kuris nykštį į burną įsikišęs laikė, – mat jam nykštį ištraukus, užeidavo baisus šaltis.

Taip jie ilgai skraidė po pasaulį, kol pagaliau sustojo dideliame mieste, kur gyveno rūstus karalius. Tas karalius buvo paskelbęs, jog išleisias savo dukterį už to, kas tris sunkius darbus atliksias.

Išgirdęs tą žinią, jaunikaitis susigalvojo karalaitę laimėti ir klausė savo draugus, ar jie apsiimsią jam pagelbėti.

– Mielai, – visi atsiliepė.

Tada jis su draugais tuojau nuėjo pas karalių ir pasižadėjo visus darbus atlikti.

Pirmiausia karalius liepė su jo bėgikais eiti lenktynių: kas pirmas atbėgsias, tas laimėsias. Kai karaliaus bėgikai pasiruošė bėgti, ateina ir tas greituolis, sunkius medžius prie kojų prisirišęs. Žmonės stebėdamiesi klausia, kam tie medžiai.

– Man taip patinka, – atsakė šis ir, kai pasileido bėgti, bematant visus pralenkė ir greit visai dingo iš akių.

Po ilgos valandos žmonės pamatė karaliaus bėgikus grįžtant, o ano su medžiais prie kojų nei girdėt, nei regėt. Mat, už akių visiems užbėgęs, jis pagalvojo: „Kam skubėti, geriau mažumėlę nusnūsiu.“ O kai atsigulė, kelmą po galvą pasidėjęs, taip ir įmigo.

Anas stebuklingasis šaulys tuoj stvėrė šautuvą, nusitaikęs pokšt ir išmušė jam iš po galvos kelmą. Greituolis, iš miegų pašokęs, pasivijo karaliaus bėgikus, juos pralenkė ir pirmas atbėgo.

Karalius davė antrą darbą – pasakyti, kelintą valandą rodo ir kiek muša laikrodis už dviejų šimtų mylių.

Jaunikaitis pasišaukė du savo draugus ir gerai įmokė, ką reikia daryti. Akylas matė, ausylas girdėjo, ir abu jam tylom pašnibždėjo. O tada jis drąsiai pasakė:

– Tai man keista: laikrodis rodo dešimt, o muša dvylika!

Ir jis atspėjo – karaliaus tyčia buvo taip sukalbėta.

Dabar karalius davė trečią darbą: per vieną naktį suvalgyti visą pilyje esantį maistą.

– Lengvas darbelis – daugiau nieko, tik valgyti, – sako jaunikaitis. – Bet aš norėčiau kartu ir savo draugus pasiimti.

Karalius sutiko.

Pasivadinęs beržų graužėją ir kitus draugus, jaunikaitis įėjo į kambarį, kur buvo sukrauti valgiai, o karalius pats užrakino duris ir pastatė sargą, kad jokios klastos nebūtų.

– Dabar skubėkite visi prisivalgyti, – sako beržų graužėjas, – o kai aš pradėsiu, tai nė kaulelio neliks.

Taip tas besotis ir padarė: viską grynai sušveitė, net indus prarijo, o paskui dar stalus ir suolus sugraužė.

Rytą atrakinęs duris, karalius žiūri – kambarys tuštutėlis, nė šapo nelikę.

Trys darbai jau buvo atlikti, bet karalius nenorėjo savo dukters už nežinomo jaunikaičio išleisti. Paskyrė dar vieną darbą – visą rūsį vyno per naktį išgerti.

– Tai juk dar lengviau, nekaip valgyti, – sako jaunikaitis.

Nuėjo visi į rūsį, o tas ežerų gėrėjas ragina savo draugus:

– Skubėkite atsigerti, o kai aš pradėsiu, tai nė lašelio neliks.

Taip ir atsitiko: kai pradėjo tas besotis gerti, bematant visą vyną išmaukė, paskutinę rasebę išlaižė, o beržų graužėjas dar ir tuščius bosus su visais pakojais sukrimto.

Karalius rytą rado rūsį kaip iššluotą, bet dukters vis tiek nenorėjo duoti. Daugiau darbų sugalvoti negalėdamas, sumanė jaunikaitį su visais jo draugais nužudyti. Vakare juos klastingai įviliojo į tokią svetainę ir užrakino. Ten jiems bebūnant, pradėjo smarkiai kaisti grindys, net padai jau svilo. Mat karalius buvo liepęs po geležinėmis grindimis ugnį sukurti, kad jie gyvi iškeptų. Kai tik jaunikaitis su savo draugais tai suprato, tuoj vienas jų nykštį sau iš burnos ištraukė, ir užėjo toks šaltis, jog bematant grindys atvėso. Taip nė vienas ir nesudegė.

Kitą rytą karalius, atėjęs pažiūrėti, ar visi iškepė, tik pravėrė duris ir nušalo nosį.

Dabar pabūgęs jis atidavė jaunikaičiui savo dukterį. O po senojo karaliaus mirties jam atiteko ir visa karalystė. Toliau jaunikaitis gyveno linksmai ir laimingai. Rasi, dar ir šiandien tebėra gyvas.

MEŠKOS TROBELĖ

Gyveno senelis ir senelė ir turėjo mergytę. Senutė mirė, ir senis paėmė raganą. Ta ragana baisiai nekęsdavo mergytės ir vis liepdavo seniui, kad ją kur nors išvežtų:

– Jeigu tu jos niekur neišveši, aš ją vis tek nugalabysiu.

Vienąkart senis pasiėmė kirvį ir išėjo su dukteria į mišką. Vidury miško rado tokią trobelytę. Joje palikęs savo dukterį, senis pats išėjo, sakydamas:

– Tu čia pabūk, ligi aš malkų prikaposiu.

Mergytė liko trobelėje, o senis pririšo prie medžio kūlę ir parėjo sau namo.

Duktė sėdi, sėdi troboje ir niekaip negali sulaukti su malkomis savo tėvo. Vėjas supa kūlę, ta į medį pykši, o mergytei regis, kad tėvas malkas kapoja. Kai nusibodo laukti, išėjo mergytė laukan ir sako:

– Gana, tėveli, jau prikaposjai malkų.

Sugrįžo atgal į vidų ir vėl laukia. Laukia laukia, o tėvas vis neateina su malkomis. Nebesulaukdama vėl išėjo, – ir vėl girdi, kad kūlė supama pykši į medį, tarytum kas malkas kapoja. Mergytė sako:

– Gana gi, tėvel, jau pakaks malkų, kiek prikaposjai, – ir vėl įėjo į trobelę.

Laukė laukė – tėvas vis negrįžta. Išėjusi trečią kartą, nuėjo ten, kur pykši, ir pamatė, kad nei tėvo, nei malkų niekur nėra, tik kūlė į medį pykši. Labai nusigando mergytė, likus viena vidury didelio miško, taip toli nuo namų, ir pradėjo šaukti:

– Kas miškuose, kas laukuose, ateikit į pagalbą!

– Aš, meškelė nabagėlė, aš ateisiu į pagalbą! – drūtai atsiliepė iš laužo meška.

Mergytė dar labiau persigando, įbėgo į trobelę, užsidarė, atsigulė ant lovos ir, visa drebėdama iš baimės, apsiklojo kailiniais. Meška priėjo prie durų ir šaukia:

– Merga, merga, atidaryk duris!

Mergytė atidarė.

– Merga, merga, įkelk mane trobon!

Mergytė įkėlė.

– Merga, merga, pataisyk man patalą!

Mergytė pataisė.

– Merga, merga, užkelk mane ant lovos!

Mergytė užkėlė.

– Merga, merga, pakrapštyk man ausį!

Mergytė pakrapštė, ir ėmė byrėti iš meškos ausies miltai. Tiek daug pribyrėjo – gal bent pusė maišo.

– Merga, merga, išvirk man parpelių!

Mergytė sukūrė ugnį, užkaitė katilą su vandeniu ir dirba parpelius. Atbėgo pelytė ir prašo:

– Duok man bent vieną parpeliuką, aš tu ateisiu į pagalbą.

Mergytė papenėjo pelytę, ir ta nubėgo. Meška, privalgius parpelių, prikrovė ant krosnies dvi eiles pliauskų ir plytų, užgesino žiburį, padavė mergytei raktelius ir liepė bėgioti po trobą palei pasienius, skambinant su rakteliais, o pati užlipo ant krosnies ir ėmė svaityti plytomis ir pliauskomis į visas puses. Tuo laiku pribėgo prie mergytės pelytė, paėmė iš jos raktelius, liepė mergytei pasislėpti pakrosnyje, o pati, skambindama rakteliais, ėmė bėgioti pasieniais ir pasuoliais. Meška išsvaidė nuo krosnies visus pagalius ir plytas, bet pelytei nė karto nekliudė. Pelytė greitai nubėgo pas mergytę ir, atidavus raktelius, liepė lįsti iš pakrosnio. Meška nuo krosnies klausia:

– Merga, merga, ar tu gyva?

– Gyva, – atsakė mergytė.

Tada meška nulipo nuo krosnies ir liepė vėl pakrapštyti jai vieną ausį. Mergytė pakrapštė, ir pradėjo iš ausies byrėti miltai. Paskui liepė meška pakrapštyti kitą ausį, ir iš tos ausies išėjo pora didelių gražių arklių, užkinkytų paauksintoje karietoje. Senelio duktė prisikepė daug gardžių pyragų, susidėjo į ratus ir išvažiavo namo. Pamatė senelio kalytę ir loja prie vartų:

Kiau, kiau, atvažiuoja senio duktė,

Kiau, kiau, atsiveža daug pyragų!

Duos man kur didesnį, kur gardesnį!

Išėjo ragana, nuvijo kalytę ir vėl sugrižo į trobą. O kalytė atbėgo prie vartų ir vėl loja:

Kiau, kiau, atvažiuoja senio duktė,

Kiau, kiau, atsiveža daug pyragų!

Duos man kur didesnį, kur gardesnį!

Ragana išėjus vėl nuvijo nuo vartų kalytę, o ta atsistojo prie vartų ir kiauksi:

Kiau, kiau, atvažiuoja senio duktė,

Kiau, kiau, atsiveža daug pyragų!

Duos man kur didesnį, kur gardesnį!

Ragana, visa perpykus, išėjo laukan su žarstekliu užmušti kalytės, bet pamatė, kad senio duktė jau važiuoja į kiemą su vežimu pyragų. Patį didįjį ir gražųjį pyragą ji atidavė kalytei, o visus kitus – seniui, raganai ir jos dukteriai. Pamatę, kad mergytė gyva ir sveika, visi labai stebėjosi ir klausinėjo, kaip ji atvažiavo ir kur gavo tokį gražų vežimą, pilną pyragų. Mergytė visa nusakė, kaip jai buvo atsitikę. Ragana dar labiau užpyko ant senio dukters ir dar labiau pradėjo jos neapkęsti.

Vieną dieną ragana sako seniui:

– Vežk ir mano dukterį tenai, kur buvai nuvedęs savąją.

Senis nuvežė raganos dukterį į tą pačią trobelę, pririšo prie medžio kūlę ir sugrižo namo. Raganos duktė sėdi troboje ir vis juokias. Truputį pabuvusi, išėjo laukan ir sako juokdamasi:

– Tėveli, pakaks jau malkų!

Ir vėl sugrižo į vidų.

Taip pat antrą kartą buvo išėjusi. O trečią kartą nuėjo prie to medžio, kur buvo pririšta kūlė, ir kaip senio duktė sušuko:

– Kas laukuose, kas miškuose, ateikit į pagalbą!

Meška iš laužo atsiliepė:

– Aš, meškelė nabagėlė, aš ateisiu į pagalbą!

Paskui raganos duktė nubėgo ir atsigulė troboje ant lovos. Meška priėjo prie durų ir sako:

– Merga, merga, atidaryk duris!

– Ar negali pati atsidaryti! – atsakė raganos duktė.

Meška atsidarė duris.

– Merga, merga, įkelk mane trobon!

– Ar negali pati įlipti! – atsakė raganos duktė.

Ir ką tik meška liepia, raganos duktė vis neklauso. Nei ji lovos taisė, nei ausies meškai krapštė. O kai, verdant parpelius, atbėgo pelytė ir paprašė, kad duotų jai bent vieną parpeliuką, toji suriko:

– Ar neisi šalin! Ko tau čia reikia!

Meška, gulėdama ant lovos, paklausė:

– Su kuo tu čia kalbiesi?

Sužinojusi, kad kalbasi su pele, liepė sutrepsėti ir ją nuvaikyti.

Pelytė nubėgo.

Išvirė parpeliai, ir pavalgius meška užgesino žiburį, padavė raganos dukteriai raktelius, liepė lakstyti po trobą ir skambinti, o pati užlipo ant krosnies, kur buvo

pikrauta daug pliauskų ir plytų, ir pradėjo svaidyti į visas puses. Šiuokart pelytė neatbėgo užvaduoti raganos dukters, ir ją meška tuoj užmušė; paskui, nulipus nuo krosnies, suėdė ir kaulelius nučiulpė. Tada meška pasikrapštė ausį, ir iš jos išlindo kiaulė, užkinkyta geldoje. Meška sudėjo kaulelius geldon, ir kiaulė parvežė juos namo. Kalytė, stovėdama prie vartų, vėl kiauski:

Kiau, kiau, atvažiuoja bobos duktė,

Kiau, kiau, su geldele, su kauleliais.

Duos man kur didesnį, kur gardesnį!

Ragana, sėdėdama palangėje, laukė atvažiuojant dukters su pyragais. Užgirdus kalytę taip lojant, tuoj ją nuvaikė. Bet kalytė ir vėl loja. Ragana užpykus išbėgo kalytės užmušti, bet pamatė įvažiuojant kiaulę su kaulais geldoje ir persigandus vietoj nusibaigė.

Tada senis su savo dukteria labai ilgai gyveno, nieko netrūkdami.

VANDENŲ, RANKŠLUOSČIŲ IR ĮNAGIŲ DVARAS

Gyveno tėvas ir duktė Elenytė. Motina buvo jau seniai mirus. Po kiek laiko mirė ir tėvas. Mirdamas liepė Elenytei tris naktis budėti prie jo kapo.

Pirmą naktį nuėjo Elenytė prie tėvo kapo ir graudžiai verkė. Iš kapo išėjo tėvas ir davė jai rūko maišelį, žvaigždės rūbus, apsiavimus, karietą, arklius ir vežlį. Antrą naktį Elenytė vėl nuėjo prie tėvo kapo, ir tėvas davė jai mėnesio rūbus, karietą, arklius ir vežlį. Trečią naktį tėvas jai davė saulės rūbus, karietą, arklius ir vežlį ir pasakė, kur viską sudėti.

– Prie vieškeliu yra didelis ąžuolas, – sako tėvas. – Reikia nueiti pas tą ąžuolą ir sugiedoti: „Oi ąžuole, ąžuolėli, atsidaryk atsiverki!“ Tada ąžuolas atsidarys, ir

sudėk į jį visus tuos daiktus. O jeigu kas vysis, norės pamatyti, kur dedi, tai reikia paleisti rūko maišelis.

Elenytė taip ir padarė: sudėjo į ažuolą karietas, arklius ir rūbus ir išėjo darbo ieškoti. Nuėjo pas karalių, ir karalius ją priėmė kiaulių liuobti.

Atėjo sekmadienis, ir karaliūnas ruošias bažnyčion. Norėtų nusiprausti, bet niekur neranda vandens. Jis pradėjo rėkti:

– Vandens, vandens!

Elenytė greit pašoko ir padavė jam praustuvę su vandeniu.

– Tu, pečialanda! Dar čia maišysies man po kojų! – suriko karaliūnas ir išpylė ant Elenytės vandenį.

Toji pasiprašė karaliaus, kad ir ją leistų bažnyčion. Karalius leido. Ji nuėjo miškan prie ažuolo ir sugiedojo:

Oi ažuole, ažuolėli,

Atsidaryk atsiverki!

Ažuolas atsidarė, Elenytė išsiėmė žvaigždės rūbus, apsitašė, atsisėdo žvaigždės karieton ir liepė vežliui bažnyčion važiuoti. Nuvažiavo ir apšvietė visą bažnyčią. Žmonės žiūrėjo ir stebėjos, iš kur tokia panelė atsirado. Karaliūnui ji labai patiko, tai jis nusiuntė savo tarną paklausti, iš kur ji esanti. Elenytė atsakė, kad iš Vandenų dvaro.

Po pamaldų Elenytė greit išėjo iš bažnyčios, įsėdo karieton ir liepė vežliui važiuoti. Karaliūnas norėjo paskui vytis ir pažiūrėti, kur ji nuvažiuos. Tada Elenytė atrišo maišelį ir paleido rūką: pasidarė tamsu, ir niekas nematė, kur ji nuvažiavo. O ji greit nuvažiavo miškan prie ažuolo ir sugiedojo:

Oi ažuole, ažuolėli,

Atsidaryk atsiverki!

Ažuolas atsidarė, Elenytė sudėjo rūbus, karietą, vežlį ir arklius. Paskui užsivilko savo skarmalus, apsiavė vyžomis ir parėjo namo karaliaus kiaulių liuobti.

Antrą sekmadienį karaliūnas vėl ruošės bažnyčion: jam prireikė rankšluosčio. Nesulaukdamas paduodant, suriko:

– Rankšluosčio, rankšluosčio!

Tarnas negirdėjo, o Elenytė greit pašoko ir padavė karaliūnui rankšluostį.

– Tu, pečialanda, nesimaišyk man po kojų!

Elenytė vėl pasiprašė karaliaus bažnyčion. Karalius pasakė:

– Kai apsiruoši, galėsi eiti.

Elenytė greit apsiruošė, nuėjo miškan ir sugiedojo:

Oi ažuole, ažuolėli,

Atsidaryk atsiverki!

Ažuolas atsidarė. Ji išsiėmė mėnesio rūbus, apsiavimus, įsėdo mėnesio karieton ir nuvažiavo bažnyčion. Karaliūnas negali atsistebėti, iš kur tokia graži panelė atsirado. Siunčia tarną paklausti. Elenytė liepė vežliui atsakyti, kad esanti iš Rankšluosčių dvaro.

Kai Elenytė drauge su kitais išėjo iš bažnyčios ir įsėdo savo karieton, karaliūnas žiūrėjo, kur ji nuvažiuos. Bet Elenytė paleido rūko maišelį, ir niekas nematė, kur ji nuvažiavo. O ji nuvažiavo miškan, paprašė ažuolo, kad atsidarytų, sudėjo rūbus, karietą, arklius ir parėjo namo karaliaus kiaulių liuobti.

Trečią sekmadienį karaliūnas nusiprausė, apsitaisė ir ruošias bažnyčion. Jau užsėdo ant arklio, bet niekur neranda įnagio. Suriko:

– Įnagio, įnagio!

Elenytė greit pašoko, padavė jam įnagį.

– Tu, pečialanda, vis maišysies man po kojų! – suriko karaliūnas ir sušėrė Elenytei įnagiu.

Ji pasiprašė karaliaus bažnyčion, nuėjo miškan ir sugiedojo taip, kaip pirma. Ažuolas atsidarė. Ji išsiėmė saulės rūbus, saulės karietą ir arklius, nuvažiavo bažnyčion. Kai įėjo, visa bažnyčia nušvito: niekas į ją negalėjo tiesiai pažiūrėti, kaip

į saulę. Karaliūnas vėl siunčia tarnus paklausti, iš kur tokia panelė atsirado. Vežlys atsakė, kad iš Įnagių dvaro. Tada karaliūnas ėmė ir papylė po bažnyčios slenksčiu dervos. Kai Elenytė ėjo laukan, prilipo jos saulės kurpelė. Bet ji to nepabojo, išoko kariaton be kurpelės ir nuvažiavo.

Karaliūnas išsiuntinėjo visur tarnus ieškoti Vandenu, Rankšluosčių ir Įnagių dvaro. Bet jie niekur nerado, niekas tokio dvaro nei matęs buvo, nei girdėjęs. Tada karaliūnas pradėjo matuoti visos karalystės mergelėms tą saulės kurpelę, norėdamas būtinai jos savininkę rasti. Išmatavo visoms kunigaikštystėms, paskui didelių ponų dukterims, paskui paprastoms mergaitėms, bet nė vienai netiko toji kurpelė. Pagaliau sušaukė visas savo tarnaites, bet ir joms netiko. Tada atsiminė dar karaliūnas, kad pas jo tėvą yra kiaulių liuobėja, ir liepė ją pašaukti.

– Eikš tu, pečialanda! – sako karaliūnas. – Rasi, tau tiks ta kurpelė.

Elenytė užsimovė kurpelę – kaip tik jai pasiūta! Tada ji nusiavė antrąją kurpelę nuo kitos kojos, ir karaliūnas pamatė ją turint antrą tokią pat kurpelę.

– Mano pečialanda, mano! – suriko karaliūnas nustebęs.

Elenytė jam viską papasakojo. Karaliūnas puolė jai po kojų ir atsiprašinėjo, kad pirma taip negražiai su ja elgėsi.

Dar praėjo kiek laiko, ir karaliūnas vedė Elenytę. Puikios buvo jų vestuvės!

JONUKAS IR ONUTĖ

Gyveno kitąsyk ant marių kranto turtingas bajoras ir turėjo labai gražią moterį sau už pačią, nuo kurios susilaukė dviejų gražių vaikelių, Jonuko ir Onutės. Neilgai pagyvenus, jo moteris mirė, ir bajoras, matydamas, jog pats dar stiprus vyras, o vaikai maži, vedė antrą pačią, bet toji pasitaikė ragana. Ir iš pirmos dienos pamotė ragana pradėjo nekęsti abiejų vaikučių.

Kartą bajoras išvažiavo kelioms dienoms. Ragana davė padaryti meistriui stiklinę skrynutę, įdėjo į ją Onutę ir užrakinus įmetė į jūrą, o Jonuką pavertė avinėliu.

Bajoras parvažiavęs klausinėjo apie savo vaikus, bet niekas nieko nežinojo. Ragana pasakė:

– Kaip aš tavęs nežinau, kur važinėji, taip nežinau nei tavo vaikų, kur jie valkiojasi.

Bajoras, vaikus apgailavęs, manė, kad gal žvėrys juos sudraskė ar į jūrą įpuolė.

Avinėlis bajoro kaimenėje gražiai augo ir buvo labai prijunkęs prie žmonių: ne tiek kaimenės laikydavosi, kiek su žmonėmis po dvarą vaikščiodavo, o kartais, pamatęs bajorą, pribėgęs laižydavo jam rankas. Pats bajoras ir visi dvariškiai labai mylėjo avinėlį, tik viena ragana jo nekentė.

Praėjus kiek laiko, ragana ėmė įkalbinėti savo vyrą, kad avinėlį papjautų:

– Pjaukite tą avinėlį, ko jis čia valkiojasi po namus ir darbininkus gaišina nuo darbo.

Bajoras sutiko:

– Pjaukite, žinokitės.

Kai avinėlį jau vedė pjauti, tas priėjo prie bajoro, ėmė laižyti jam rankas ir prašė, kad leistų į jūrą atsigerti:

– Pone, ei pone, leisk atsigerti: bus daugiau kraujo.

Ponas sako:

– Eik.

Ir išleido drauge vieną tarną pasaugoti, kad nepabėgtų.

Nuėjo avinėlis į pajūrį, prikišo snukutį prie vandens ir pradėjo raudoti:

Oi Onute, oi sesele,

Ketin ponas mane pjauti:

Jau peilelį pagalando

Ir geldelę pamazgojo.

Avinėliui pabaigus, atsiliepė iš jūros balsas:

Oi Jonukai, oi broleli,

Pasakyki savo ponui,

Tegul mezga šilkų tinklą,

Tegul meta jį į jūrą, –

Pagaus nuostabią žuvelę.

Pasišnekėjęs avinėlis grįžo atgal. Tarnas parėjęs išpasakojo bajorui, ką matė ir girdėjo. Bajoras liepė dar nepjauti avinėlio. Ragana iš piktumo kone dūko, kad paliko avinėlį nepjautą, ir kaip įmanydama vis šnekėjo, kad reikia jį pjauti, ir gana. Bajoras nesikęsdamas liepė vėl prisirengti pjauti avinėlį. Avinėlis ir vėl, priėjęs prie pono, pradėjo laižyti rankas ir prašyti:

– Pone, ei pone, leisk atsigerti: bus daugiau kraujo.

Ponas sako:

– Eik.

Tik dabar tarno nesiuntė, bet pats ėjo paklaustyti.

Avinėlis, priėjęs prie jūros, vėl pradėjo raudoti:

Oi Onute, oi sesele,

Ketin ponas mane pjauti:

Jau peilelį pagalando

Ir geldelę pamazgojo.

Ir vėl iš jūros atsiliepė:

Oi Jonukai, oi broleli,

Pasakyki savo ponui,

Tegul mezga šilkų tinklą,

Tegul meta jį į jūrą, –

Pagaus nuostabią žuvelę.

Bajoras, sugrižęs namo, liepė avinėlio nepjauti, bet kuo greičiausiai megzti tinklą, o kai tik numezgė, visi greit nubėgo ant jūros kranto. Tuoj užmetė tinklą ir ištraukė stiklinę skrynutę. Bajoras prišokęs tą skrynutę sudaužė ir rado savo dukterį Onutę.

Klausia ją:

- Kas tave čia, Onute, įmetė?
- Ogi pamotė, – atsakė Onutė.
- O kur Jonukas?
- Jonuką pavertė avinėliu.

Parėjęs namo, bajoras kuo greičiausiai liepė pamotei, kad atverstų avinėlį Jonuku. Ta noroms nenoroms atvertė. Tada bajoras, įpykęs ant savo pačios, liepė bernams suvežti didelę krūvą malkų ir sukrauti laužą; ant to laužo užvedė raganą ir sudegino.

Žmonės kalba, kad žiemą, kai daug sniego, ir smarkiai šąla, mėnesienos naktimis ant sniego kažkas žiba, – tai esą raganos taukai.

APIE DU PANAŠIUS BROLIUS

Paupy buvo trobelė, joje gyveno senelis ir senelė; nieko jie daugiau neturėjo, tik vieną kalytę. Vasarą senelis su senele žuvaudavo, žiemą senelis blizgiaudavo, senelė namie verpdavo. Vieną kartą senelis, sugrižęs iš žūklės, rado gimusius du sūnus. Nudžiugo senelis ir sako:

- Užauklėsim sūnelius, bus medinčiai!

Praėjus kiek metų, užaugo labai gražiai abu broliai ir buvo labai panašūs vienas į kitą. Jų prašomas, nupirko tėvas abiem po kumeliuką ir išleido į pasaulį laimės ieškoti.

Išjojo per laukus, per miškus ir užjojo kryžkelę, o kryžkelėj augo pušis. Sustojo broliai ir kalbasi:

– Kad mes josim abu drauge, tai nieko gero nesužinosim; jokim vienas vienu, kitas kitu keliu.

Taip susitarę, įkišo į pušį abu po peilį ir sukalbėjo: katras pirma sugrįš į tą vietą, tuoj pažiūrės vienas kito peilį. Jeigu karo peilis bus surūdijęs, tai tas bus jau miręs. Paskui atsisveikino abu ir nujojo: vyresnis į dešinę, o jaunis į kairę.

Vyresnis bejodamas sutiko kiškį ir norėjo šauti, bet kiškis prašneko:

– Nešauk manęs, kai tau atsitiks kokia nelaimė, aš tau padėsiu.

Bernaitis dovanojo kiškiui gyvastį, užtat kiškelis dabar sekė paskui jį.

Toliau jodamas sutiko vilką. Norėjo jį šauti, bet tas prašėsi, kad nešautų, žadėdamas pagelbėti. Jaunikaitis jo pasigailėjo, tai ir vilkas paskui jį sekė. Šitokiu būdu sutiko toliau ir liūtą, ir mešką. Jie irgi žadėjo jaunikaičiui padėti ir sekė jam iš paskos.

Po kiek laiko prijojo miestą ir pamatė, kad visas miestas mėlynai gedulu aptaisytas ir žmonės gedulingai apsivilkę. Jaunikaitis, norėdamas sužinoti, dėl ko šitas gedulas, paklausė kerdžių, šalia kelio galvijus ganantį. Tas atsakė, kad esanti karalaitė paskirta devyngalviam slibinui, akmeniniam urve gyvenančiam. Mat jis kasmet reikalaujamas vieno žmogaus praryti, dėl to meta tokius pagaliukus, kam teks eiti slibinui į nasrus. Šiomet išmetė karalaitę, dėl to visas miestas ir žmonės, jos gailėstaudami, apsidengė gedulu.

Tai išgirdęs, jaunikaitis sušėrė savo kumeliukui ir įjojo į miestą. Jodamas sutiko einant pulkus žmonių ir aukštam vežime vežant karalaitę mirti. Jaunikaitis sekė su visais žvėrimis paskui. Kada nuvežė į tą vietą, kur buvo urve slibinas, tai karalaitę vieną tenai paliko, o žmonės sugrįžo atgal. Greitai slibinas, išlindęs iš urvo, nasrus išžiojęs, pradėjo lervoti prie karalaitės, bet jaunikaitis tuojau užleido jį žvėrimis. Liūtas su vilku griebė slibiną ir suleido į jį nagus, o meška, nutvėrus slibino uodegą, turėjo jį, kad nebėgtų. Tada jaunikaitis prišoko artyn ir su kardu nukapėjo slibinui

visas devynias galvas. Nukapojęs išpjaustė iš jų liežuvius, susidėjo į terbą ir tarė karalaitei:

– Dabar eik namo. Slibinas jau negyvas!

Karalaitė jį prašė užėiti pas tėvą, karalius jam atsidėkosiąs, bet jaunikaitis atsisakė ir nujojo sau į miestą naktigulto, nes jau vėlu buvo.

O karalaitei kelią namo užstojo degučius ir, su kirviu grasydamas, liepė prižadėti, jog sakys tėvui, kad jis išgelbėjęs ją nuo mirties. Susirinkęs visas slibino galvas į maišą, degučius parvedė karalaitę namo ir tuoj karaliui pasigyre, kad jis slibiną užmušęs, ir netgi jo galvas parodė. Karalius klausia dukterį, ar teisybė. Duktė, nebesitikėdama tikrojo išgelbėtojo pamatyti, nenorom ištarė, kad degučius ją išgelbėjęs. Kitaip bijojo ir sakyti, nes degučius žadėjo ją užmušti, jei ne taip sakysianti.

Karalius liepė degučių nuprausti ir gražiai aprengti. Paskui paleido žinią, kad atiduoda savo dukterį išgelbėtojui ir prašo visų šalių karalius ir ponus į vestuves. Užgirdo apie tai mūsų jaunikaitis ir pagalvojo: kas ten toks atsirado, kad giriasi išgelbėjęs karalaitę?

Nujojo su visais žvėrimis į vestuves ir pamatė, kad veda karalaitę į jungtuves su degučium. Tuoj padavė jis kiškiui raštelį, parašęs, kad jis ją išgelbėjo, tai kodėl ji už kito eina. Kiškelis šmurkšt tarp žmonių įlindo ir, užbėgęs karalaitei už akių, numetė po kojomis raštelį. Kai tik karalaitė, paėmus raštelį, perskaitė ir pamatė čia pat stovint jaunikaitį, kuris slibinui galvas nukapoję, tuoj pašaukė tėvą ir, parodžius jaunikaitį, pasakė, kad tas ją išgelbėjęs. Degučius šoko ant jaunikaičio ir suriko:

– Ar turi tu ženklus, kad nukirtai slibiną? Aš nukirtau, nes aš jo galvas turiu!

Jaunikaitis atsakė:

– Galvas tai tu susirinkai, bet aš pirmiau liežuvius išsipjoviau.

Čia išpylė iš maišelio visus slibino liežuvius. Šoko žmonės pažiūrėti slibino galvų, kur degučius buvo atsinešęs, ir rado jas be liežuvių. Dabar karalius liepė degučių suimti ir, įkišus į šiaudų kūlį, sudeginti. O jaunikaitį karalius paėmė už žentą.

Tame mieste, kur karalius gyveno, niekad os saulė nešviesdavo, nes ją turėjo užstojusi laumė ragana. Tuoj po vestuvių, kai išėjo mūsų jaunikaitis su karalaitė į savo klėtį gulti, pamatė pro langą toli ant kalno mažą žiburėlį ir paklausė, kas ten gyvena. Karalaitė atsakė, kad tai ragana, kuri turi saulę užstojus.

Rytojaus dieną jaunikaitis, niekam nežinant, pasiėmė savo žvėris ir išėjo ant kalno pas tą raganą. Nuėjęs rado mažutę trobelytę, kurioj sėdėjo boba ir su šluota laikė užstojus saulę. Jaunikaitis liepė eiti laukan iš tos vietos ir numesti šluotą. Boba atsakė:

– Aš bijau tavo žvėrių: jie mane sudraskys. Štai yra katilas vandens, ėmęs pašlakstyk save ir žvėris, tada aš nebebijosiu.

Kai tik jaunikaitis pašlakstė, tuojau jis pats ir jo žvėrys pavirto akmenimis.

Jauniui jo broliui nusibodo keliauti po pasaulį, ir sugrižo jis į tą pusę, kur abu su broliu buvo sukišę peilius. Rado brolio peilį surūdijusį ir tarė:

– Mano brolių jau nelaimė ištiko – eisiu jo ieškoti.

Ir nujojo tuo keliu, kur buvo brolis jojęs. Jis taip pat sutiko ir vilką, ir liūtą, ir mešką, norėjo kiekvieną šauti, bet žvėrys išsiprašė, kad jiems gyvastį dovanotų, ir sekė paskui jaunikaitį. Prijojo tą miestą, kur jo brolis buvo, ir pamatė, kad visas miestas gedulu apsidengęs. Klausė kerdžių, galvijus ganantį, dėl ko šitas miestas liūdi. Atsakė jam kerdžius:

– Dėl to, kad tavęs neberanda karalius. Kam gi tu pametei jo dukterį?

Tada suprato jaunis brolis, kad čia jo brolio būta, nes jie abu labai panašūs vienas į kitą. Kai tik įjojo į miestą, tuoj visas miestas nudžiugo, jį pamatęs. Sužinoję karalius ir karalaitė išbėgo su džiaugsmu jo pasitikti ir klausė:

– Kurgi tu išbėgai, mus palikęs?

Su didele linksmybe ir muzikomis visi jį sutiko, ir su visais žvėrimis įsivedė karalius į savo dvarą. Nei karalius, nei karalaitė nepažino, kad čia ne vyresnysis, bei jaunis brolis.

Atėjus vakarui, išsivedė karalaitė jaunikaitį į klėtį gulti: tas pro langą pamatė ant kalno žiburėlį ir klausia, kas gi ten žiburiuoja. Karalaitė jam sako:

– Nebesakysiu dabar tau, nes kai anądien tik pasakiau, tuoj tu nuo manęs išbėgai.

Dabar jaunikaitis pagalvojo, ar nebus nuėjęs tenai jo brolis, ir būtinai norėjo sužinoti, kas ten yra. Prispirtinai kelis kartus klausama, karalaitė nenoromis atsakė, kad ten gyvenanti ragana. Paskui ėjo gulti, bet jaunikaitis pasidėjo kardą tarp savęs ir karalaitės. Ši galvojo: „Kodėl gi šitaip jis daro? Toks pirmiau geras buvo!“

Kai tik karalaitė užmigo, jaunikaitis tuoj atsikėlė, pasiėmė savo žvėris ir išėjo ant kalno, kur gyveno ragana. Nuėjęs rado trobelytę ir joje bobą. Tuoj užkūrė:

– Kur padėjai mano brolių?

Boba ėmė gintis nežinanti, bet jaunikaitis užleido ją žvėrimis. Nusigando boba ir pradėjo prašytis, kad tik atgintų žvėris. Atnešė tokio vandens, ir kai tik su juo pašlakstė akmenis, tuoj atvirto žmogum jo brolis ir žvėrimis jo žvėrys.

Broliai abudu pasisveikino, o ragana norėjo vėl tą vandenį paslėpti, bet jaunis brolis ištraukė iš jos rankų katilėlį ir ėmė daugiau šlakstyti. Jam bešlakstant, akmenys virto žmonėmis ir gyvuliais, kuriuos ragana buvo užkerėjusi, o pats kalnas ėjo mažyn ir mažyn, pagaliau pasidarė visiškai lyguma, ir dabar niekas nebeužstojo saulės.

Paskui jaunis brolis atsisveikino su vyresniuoju ir parjojo namo tėvų prilankyti, o vyresnysis sugrižo į karaliaus dvarą ir po uošvio galvos ilgai ir laimingai karaliavo.

KATĖ, VĖTYKLĖ IR KARNŲ RYŠELIS

Buvo vienas pavargėlis žmogus, turėjo tris sūnus. Mirdamas vienam jis paliko katę, kitam – vėtyklę, trečiam – karnų ryšelį.

Vyriausiasis sūnus pasiėmė katę į krepšį ir eina sau. Užėjo į tokį dvarą, kur žmonės negalėjo miegoti per peles ir žiurkes. Jis pasiprašė naktigulto, o tie žmonės sako:

– Mes gana leistume tave nakvoti, bet kad, matai, ir patys turime kitur nakvynės ieškotis.

– Na, tai jūs nebijokit nieko, – sako tas, – aš galėsiu čia nakvoti.

Žmogus atsigulė minkštai į patalus, katę paleidęs iš krepšio, ir laukia, kas gi čia bus. Kai tik saulė nusileido, žiurkės ir pelės kad pradės iš olų lįsti, kad pradės rinktis ir telktis – net baisu žiūrėti! Dabar kataitei gyvas balius! Kaip ėmė gaudyt, kaip pradėjo pjauti... Ką ėdė – suėdė, o kitas papjovus sukrovė į didelę krūvą; kurios dar liko gyvos, tos iš išgąščio smuko ir į laukus išbėgiojo.

Rytą parvažiavo tie žmonės – manė, keleivio tik kaulelius berasią; ateina pažiūrėti. O jis, katę į krepšį įsidėjęs, sėdi sau ramiai – tik žiurkių ir pelių krūva prikrauta sulig pačių lubų!

Klausia dabar tie žmonės:

– Kaip tu čia jas taip išpjovei?

O jis sako:

– Aš turiu tokį gyvulėlį.

Tie žmonės prašyt:

– Parodyk, koks gyvulėlis.

Jis paleido iš krepšio katę, o žmonės klausia:

– Ko tu nori už ją?

– Aukso statinaitės.

Žmonės davė jam, ko prašė, ir nugabeno tenai, kur jis gyveno.

Taip vyresnysis brolis pralobo.

Eis dabar antras brolis į pasaulį su vėtykle. Beeidamas bekeliaudamas atėjo į tokią vietą, kur žmonės renka grūdus po vieną iš pelų arba pusto iš saujos. Sako jiems:

– Ką man duosite, bematant aš vienas išvalysiu visus javus.

Jis ėmęs duris uždarinėjo, sau vienas su vėtykle javus išvėtė, pelus atskyrė, grūdus sušlavė į krūvą, pašaukė žmones:

– Eikite grūdų atsiimt!

Tie klausia:

– Kaipgi tu taip greit išvalei?

Šis sako:

– Aš turiu tokį padarėlį.

– Tai parodyk!

Jis parodė vėtyklę, o žmonės prašo:

– Parduok ją mums!

– Galite pirkti. Duokite už ją dvi statinaites aukso.

Žmonės davė jam, ko norėjo, ir pristatė tenai, iš kur jis buvo.

Dabar jau pralobo abudu broliai, o trečias nieko neturi. Eisiąs ir jisai į pasaulį su karnų ryšeliu.

Išėjo. Nuėjo į girią, prisirišo karnas prie medžio ir veja virvę. Kur buvęs, kur nebuvęs, atbėga velniukas.

– Ką gi tu čia veiki? – klausia.

– Virvę veju ir eisiu į pragarą, visus velnius iškarsiu.

Velniukas ėmė prašyti:

– Susimildamas, tik nevyk ir nekark! Aš tau duosiu, ko tik nori.

– Na, kad taip, – sako žmogus, – tai duosi man šitą kepurę, pilną aukso pinigų, tada aš jūsų nekarsiu.

Velnias nudžiugo:

– Jau tik duosiu, duosiu, – ir nukūrė pinigų atnešti.

Dabar žmogus išpjovė kepurės dugną, iškasė viršun smailią duobę ir uždėjo ant duobės tą kepurę. Velnias atnešė maišą aukso, įpylė į kepurę – nė nematyt! Nuėjo, atnešė daugiau, įpylė – vis dar nematyt! Tai vėl nuėjo, sugramštė iš visur paskutinius pinigus, atnešė ir pripylė pilną kepurę.

Gaila dabar velniams pinigų. Siunčia Liucipierius vieną velnią pas žmogų, gal tuos pinigus kaip nors atgaus. Velniukas atbėgo ir vadina žmogų imtis. Šis sako:

– Ką tu, bjaurybe, eisi su manim imtis. Dar aš turiu senį prosenį, apžėlusį apsamanojusį, eik tu pirma su juo persiimt.

O tenai netoli laužyne baisaus meškino gulėta. Velnias nubėgęs užkabino jį: tas meškinas kad šoks iš migio, kad pagaus velniuką trainiot! Sumalė jam ir kaulus, pusgyvis namo parsivilko. Paršleivojęs skundžiasi:

– Ką tu čia jį priveiksi! Bandžiau su jo proseniu imtis, tai mane visą sulamdė!

Antrą dieną siunčia Liucipierius antrą velniuką. Tas atidūlino ir vadina žmogų lenktynių eiti.

Žmogus sako:

– Tu nusmurgėli, ar tu užsimanei su manim lenktynių eiti? Aš turiu trijų dienų vaiką – eik tu pirma su juo lenktynių!

– O kur jis?

– Gi antai pakalnėj guli.

– O kuo jis vardu?

– Marčiukas.

O tenai pakalnėj zuikio gulėta. Velnias nukuduliavo pas jį, o zuikis, pamatęs velnią, pasibaidė – ir liuoksėt!

Velnias šaukia:

– Palauk gi, Marčiuk, susilyginsim!

Bet kur tau zuikis lauks – nukūrė į girią.

Žmogus dabar suriko:

– Ką tu su manim eisi lenktynių, kad tu mažo vaiko nepralengi!

Velnius pardūlino namo ir pasakoja:

– Ką tu čia jį pralengsi! Su jo sūnum buvau bandęs lenktynių eiti, tai kur kas mane paliko!

Trečią dieną siunčia kitą velnią, kad vadintų žmogų nešti kumelę apie ežerą. Velnius atėjo ir sako:

– Eime nešti kumelę apie ežerą.

– Eime!

Velnius, pagriebęs kumelę, nusinešė prie ežero ir išsižiojęs timpino aplinkui tris sykius. O žmogus sako:

– Bepigu tau, užsidėjus ant pečių, nešti. O aš, įsisprendęs į tarpkojį, apnešiu šešis sykius.

Žmogus užsisėdo ant kumelės ir apjojo apie ežerą šešis sykius. Velnius nusiminė. Pardūlina namo ir sako:

– Ką tu jam padarysi? Aš apnešiau tris sykius, ant sprando užsidėjęs, o jis – šešis sykius, į tarpkojį įsisprendęs!

Ką dabar veikti? Rytojaus dieną siunčia Liucipierius pas žmogų dar vieną velnią su savo lazda.

Velnius atbėgęs sako:

– Katras aukščiau išmesim lazdą?

Velnius išmetė tą velnišką lazdą iki debesų; kaip puolė, į žemę įstrigo, kad žmogus ir pajudinti nebūtų galėjęs. Ištraukė velnius lazdą iš žemės ir atnešęs pastatė ties žmogum. Tas dabar žiūri ilgą valandą aukštyn, o buvo apsiniaukę. Velnius klausia:

– Ko tu taip žiūri?

O žmogus sako:

– Debesyse yra mano brolis kalvis, jis dabar pristigo geležies. Kad aš jam mesčiau ir įmesčiau šitą geležinę lazda tiesiog į kalvę, tai jis turėtų geležies nors kirviams.

Velnius, tai išgirdęs, tik strakt! – kaip stvers savo lazda ir kurte nukūrė. O bėgdamas šneka:

– Mūsų pinigų pas tave tiek liko, o tu dar nori ir mūsų lazda prapuldyti. Mes kur eidami paskui jau neturėtume nė kuo pasiramsčiuoti!

Taip pralobo ir trečias brolis – jam liko visi tie velnių pinigai.

ŠIMTAS ZUIKUČIŲ

Prieš daug daug metų buvo karalius. Jis turėjo vienturtę dukterį ir niekam kitam nenorėjo jos duoti į pačias, kaip tik tam, kas tris sunkius darbus atliks, nors tas būtų ir prasčiausias elgeta. Daug kas bandė karalaitę laimėti, bet nė vienas netesėjo.

Netoli karaliaus dvaro gyveno prastas žmogelis, kuris turėjo tris sūnus. Vyriausias ir gudriausias sūnus sako:

– Aš eisiu karalaitės laimėti.

Beeidamas sutiko jis seną elgetą, bet nė labas rytas jam nesakė. Tas paklausė:

– Kur taip skubinies, sūnau?

– Kas tau rūpi! – suniurnėjo tas, tolyn eidamas.

– Tavo žygis nepasiseks! – pasakė jam senis.

Taip ir nutiko: vyriausias ir gudriausias sūnus sugrįžo namo, nieko nelaimėjęs.

Dabar sakėsi eisiąs antras gudrusis sūnus ir tikrai karaliaus dukterį gausiąs. Bet ir jam taip sekėsi kaip pirmam.

Trečias sūnus, paikiausias, kalbėjo:

– Jei vyresnieji abu ėjo, ir aš nueisiu, gal man pasiseks.

– Ko tu nori, kad gudrieji nieko nelaimėjo?!

Bet tas, nieko neklausydamas, išėjo pas karalių. Beeidamas vėl sutiko tą senąjį elgetą; kaip pridera, jam nusilenkė ir, kepurę nusiėmęs, palinkėjo labo ryto. Senukas padėkojęs ėmė klausinėti, kur einąs. Jauniausias jam visą savo širdį atvėrė, nieko nenutylėjo. Tada elgeta davė švilpynę, sakydamas:

– Šiandien gausi šimtą zuikučių ganyti, tai tik pašvilpk, ir jie klausys.

Pas karalių nuėjus, pirmas jo žodis buvo:

– Kur yra duktė? Norėčiau matyti, ar ji man patiks.

Ją pamatęs, sako:

– Patinka! Dėl jos noriu tuos tris darbus atlikti.

Karalius tą dieną jam davė šimtą zuikučių ganyti. Kai išnešė juos į lauką ir paleido, į visas šalis tuoj išbėgiojo, po krūmus išlandžiojo, nei regėt neregėti. Paikasis sūnus jiems davė valią, tik paskui, visiems išlaksčius, norėjo pažiūrėti, ar jie švilpynės klausys. Pašvilpė, o zuikučiai kaip žaibas ir čia; suskaitęs nė vieno nepasigedo.

– Tai vėl bėkit, pasiganykit, o kai reikės – sušvilpsiu! – prisakė visam šimtui.

Bet kažkas užmatęs karaliui tai pranešė. O tas pabūgęs siunčia savo moteriškę, kad vieną zuikutį iš to skaičiaus iškaulytų. Ta, apsirengus kaip sena boba, atslimpina pas jį ir klausia, ar negalėtų jai vieną vienintelį zuikį duoti: labai esąs jai reikalingas. Jis atsiliepė:

– Nei pirktinai, nei dovanai tau duoti negaliu – ne mano.

O ta neatstoja, vis kaulija:

– Vieną juk galėtum duoti!

Supratęs, kas ji tokia esanti, paikutis galiausiai pasakė duosiąs zuikutį, jei jį smagiai pabučiuosianti. Karalienė gynės gynės, bet, matydama, kad kitaip nieko neišeina, šmakšt ir pabučiavo. Zuikutį į pintinėle įlaminus, linksma nuėjo namo, nes manė paikutį apgavusi. Tas palaukė, kol ji visai arti namų jau buvo, ir, išsiėmęs

švilpynę, sušvilpė. Kai tik sušvilpė, zuikutis dunkst į antvožą, drykt iš pintinėlės, dudulkt pas savo poną. Karalienė paliko besidairanti – zuikio kaip nebūta!

Vakare paikutis su švilpyne sušaukė visą šimtą zuikučių, parginė namo ir atidavė karaliui.

Kitą dieną, eidamas į karaliaus dvarą, jis vėl sutiko senąjį elgetą. Tas jam davė tokią dūdą ir pasakė:

– Šiandien gausi arklius ganyti. Kai tik šita dūda uždūduosi, visi arkliai subėgs.

Kaip tas sakė, taip ir buvo. Karalius tą dieną jam paskyrė šimtą arklių ganyti ir liepė vakare visus suvaryti į tvartą. Paleisti į lauką, arkliai bematant į visas šalis išlakstė – kas ten juos kur besuvaikys! Bet paikutis po valandos pabandė uždūduoti, ir tuoj, visi subėgę, jį apstojo.

Karalius vėl siuntė savo moteriškę arklio iškaulyti, bet ta nėjo: sakėsi arklio bijanti, pats geriau eitų. Tada karalius persirengė, kad jo nepažintų, demžė pas jaunąjį vyrą į lauką ir klausinėjo, ar neturįs arklio parduoti.

– Parduoti neturiu, – atsakė šis.

Ar negalįs paskolinti?

– Irgi ne.

Tai gal dovanotų?

– Jei labai reikia, galėčiau vieną dovanoti, bet tik tada, kai savo asilui uodegą pakylėjęs palaikysi.

Karalius gudravo šiaip, gudravo taip – niekas negelbėjo, turėjo asilėliui uodegą pakylėti, šiaip nebūtų arklio gavęs. O kai gavo, linksmas ant jo užsisėdo ir parjojęs tvarte uždarė, galvodamas: „Šiandien jį tikrai apgavau, vieno arklio jis vakare neturės.“

Bet jauniausias sūnus kai uždūdavo, arklys išgirdęs kaip šoko prieš duris, durys tik tvokst atsivėrė, ir karalius, į tą trenksmą prie lango pribėgęs, tik uodegos galelį tepamatė švytuojant. Vakare paikutis parginė visus arklius ir suvarė į tvartą.

Trečią dieną liepė karalius pilną maišą primeluoti, iki sakysias „užriškite“. Paikutis, burną į maišą įkišęs, melavo ir svilino vis kaip drūtas, o maišas kaip tuščias, taip tuščias: melai juk ne pelai. Tada jis sumanė kitaip maišą pripildyti ir pradėjo teisybę kalbėti: kai jis zuikius ganęs, tai atėjusi karalienė pirkti, bet jis nedavęs, kol jo nepabučiavusi. Karalius iš to daug gardaus juoko turėjo. Bet dabar tas toliau pasakojo: kai arklius ganęs, tai pats karalius arklio atėjęs, bet jis nedavęs, kol anas asilo...

– Tik užriškite maišą, jau pilnas! – sušuko karalius, jam dar nebaigus kalbėti. Taip paikutis ir laimėjo karalaitę.

KAIP KVAILYS RAGANAS IŠKEPĖ

Gyveno trys broliai: du išmintingi, trečias kvailas. Tėvas mirdamas paliko vienam sūnui šunį, kitam katę, o mažajam kvailiui – kūlę. Vyresnieji broliai pardavė šunį ir katę ir gavo daug pinigų. Kvailys kūlės nepardavė ir vis sakė:

– Man pravers.

Po kiek laiko visi trys broliai išėjo iš namų. Eina, eina ir pamatė trobelę; aplink trobelę buvo daržas, ropių prisodintas. Išmintingieji broliai siunčia kvilą ropių parauti. Kvailys išsoko į daržą, rauna ropes ir meta krūvon, rauna ir meta. BroLIAI išsigandę pradėjo ant jo rėkti:

– Eikš greičiau, dar tu čia bėdą mums užtrauksi!

– Aš tas raunu, kur raudonos, aš tas raunu, kur raudonos! – atsakė kvailys ir vėl rauna ropes ir meta.

Tuo metu iš trobelės išsoko laumė ragana, sugavo visus tris brolius ir uždarė į pakrosnį.

Ta laumė buvo vyresnioji duktė senės laumės raganos. Kitos dvi dukterys su močia buvo išskridusios vakaroti.

Palūkėjus truputį, pakilo audra, vėjas... Atskrido, atūžė laumė ragana.

– Žiūrėk, mama! – suriko duktė. – Sugavau tris meitėlius, bus mėsos!

– O kurgi? – paklausė ragana.

– Uždariau į pakrosnį!

Laumė ragana liepė dukteriai iškepti vieną brolių ir vėl išskrido. Vyresnioji laumyčia atidarė pakrosnį ir meiliu, laibu balseliu paklausė:

– Ar esat bent vienas, broliukai?

– Esam, esam! – atsakė kvailys.

Broliai išsigandę liepia kvailiui tylėti, o tas neklauso ir dar kartą suriko:

– Esam, esam!

Laumė sako:

– Išlįskit bent vienas, broliukai!

– Lįsk tu, kvaily! – sako broliai ir išstūmė kvailį.

Laumyčia nuprausė kvailį geldoje, įsodino į gražų vežimėlį ant prieždos ir sako:

– Atsigulk, broliuk, aš tave pavažinėsiu.

Kvailys, nors ir kvailas, suprato, kad laumyčia nori jį pastumti su vežimėliu į krosnį ir iškepti. Jis gulas visaip: tai skersai vežimėlio, tai kreivai ir vis sako:

– Kad aš, panyt, nemoku! Kad aš, panyt, nemoku!

Tada laumyčia pati atsigulė į vežimėlį ir sako:

– Va, šitaip, šitaip!

Kvailys ėmė ir pastūmė ją krosnin, o pats vėl palindo į pakrosnį. Auštant parskrido laumė ragana su dukterimis, atsidarė krosnį, išitraukė laumyčią, nepažinus ją suėdė ir išskrido žmonių gaudyti. Išskrisdama paliko vidurinę dukterį ir liepė jai iškepti kitą brolių.

Ir šitai taip pat atsitiko. Močia parskrido ir suėdė antrą savo dukterį. Ėsdama senė ragana manė, kad abi vyresniosios dukterys išskrido kur vakaroti arba žmonių gaudyti.

Trečią dieną liko namie šeiminkauti jaunoji duktė. Laumė liepė jai iškepti trečią brolių ir išskrido.

– Išlįskit bent vienas, broliukai! – prakalbėjo jaunoji laumyčia laibu balseliu.

Ir vėl broliai išstūmė kvailį. Kvailys gulės skersai vežimėlio ir vis sakė:

– Kad aš, panyt, kitaip nemoku!

Laumyčia norėjo parodyti kvailiui, kaip reikia atsigulti į vežimėlį, ir pati atsigulė.

Kvailys pastūmė vežimėlį krosnin, o pats vėl palindo į pakrosnį.

Parskrido laumė ragana ir suėdė paskutinę dukterį. Baigiant valgyti, kažin kas sublizgėjo. Laumė pažino jaunėlės dukters žiedelį ir pradėjo raudoti:

– Tai aš visas savo dukteris suėdžiau!.. Aš jiems parodysiu! Išnaikinsiu visus, kad jų nė veislės nebeliktų!

Ji atidarė pakrosnį ir tarė laibu balseliu:

– Ar esat čia bent vienas, broliukai?

Kvailys atsiliepė:

– Esam, esam, ką veiksime nebuvę!

– Išlįskit bent vienas, broliukai!

– Ogi išsitrauk, kad nori! – atsiliepė kvailys.

Laumė ir lenda, kiša galvą į pakrosnį. Kvailys kad davė jai kūle per galvą ir užmušė.

Dabar broliai išlindo iš pakrosnio ir keliauja toliau. Kvailys pasiėmė negyvą laumę ir gražią su varpeliais prijuostę. Broliai liepė jam palikti, sako, dar reikės už tai atsakyti, bet kvailys nė klausyti nenorėjo.

Broliai eina ir eina. Užėjo naktis. Jie įlipo miške į medį pernaktoti. Naktį atvažiavo žmogžudžiai puikiais arkliais, gražiomis karietomis, apsitaisę brangiais rūbais. Sustojo po tuo medžiu, kur sėdėjo įsilipę broliai, ir susikūrė ugnį. Virėjas prikaitė katilėlį ir verda košę. Kvailys suskambino su prijuoste. Broliai liepė jam nutilti, bet jis dar labiau ėmė skambinti ir numetė laumę. Žmogžudžiai išsigandę leidosi bėgti. Virėjas pagailėjo košės ir sugrįžo atgal. Prie košės pamatė kvailį. Šis sako:

- Ar gardi tavo košė?
- Dar neragavau, – atsakė virėjas.
- Tai išsižiok, duosiu paragauti!

Virėjas išsižiojo, kvailys ėmė ir nupjovė jam liežuvį. Virėjas balbatuodamas kad ims bėgti! Žmogžudžiai dar labiau išsigando ir pradėjo dar greičiau bėgti. Tada kvailys iššaukė kitus brolius iš medžio. Jie suėmė visus arklius, karietas, pinigus, kuriuos žmogžudžiai buvo palikę, parvažiavo namo ir laimingai gyveno.

DAILIDĖ, PERKŪNAS IR VELNIAS

Sykį vienas jaunas vyrukas, gerai išsimokęs dailidės amato, užsigeidė keliauti po pasaulį. Kelias dienas ėjęs, sutiko vieną žmogų, einantį tuo pačiu keliu, ir dabar juodu ėjo drauge, kad abiem laikas ne taip prailgtų. Pakeliui tas žmogus dailidei prisipažino, kad jis Perkūnas esąs. Taip eidami, antrą dieną sutiko dar vieną keliauninką, o tas sakėsi esąs velnias. Dabar jie ėjo visi trys ir atkako į didelę girią, kurioje daug visokių žvėrių buvo. Jie nieko neturėjo valgyti, tai velnias sako:

– Aš esu stiprus ir greitas, tuojau parnešiu mėsos ir duonos ir šiaip ko dar reikės.

Perkūnas sako:

– O aš pradėsiu skaudžiai žaibuoti ir griauti, kad visur viena ugnis bus, tai visi žvėrys nuo mūsų šalim bėgs.

O dailidė sako:

– Aš gražiai išvirsiu ir iškepsiu, kas bus parnešta.

Kaip susitarė, kiekvienas taip ir darė, ir visi apie porą savaitių po plynu dangum gyveno.

Bet paskui sako dailidė:

– Žinot ką, draugužiai? Mes pasistatysim gražų namelį, tai galėsim jame gyventi kaip žmonės. Kam čia turime vargti kaip kokie laukiniai?

Aniem dviem toks sumanymas labai patiko, ir dabar dailidė tik turėjo tinkamus medžius parodyti, o anuodu nutvėrė tuoj iš šaknų rovė ir į paskirtą vietą vilko. Kai jau pakankamai medžių buvo parūpinta, jie pradėjo statyti. Dailidei tereikėjo visa numatuoti bei nužymėti, o anie su nagais medžius draskė ir viską padarė, kas tik buvo reikalinga. Netrukus visai dailus namelis stovėjo, ir jie čia labai gražiai įsitaisė.

Paskui iš tuščio girios sklypo jie parengė dirvą. Dailidė padarė smarkią žagrę, ir, anuodu į ją įsikinkę, išėjo arti; kad arė, tai arė – ėjo tiesiog per kelmus, per šaknis, per akmenis! Paskui dailidė padarė baisiai dideles akėčias, ir, vėl anuodu įsikinkę, taip akėjo, kad per porą dienų visą sklypą kuo smulkiausiai išpureno. Kai jau žemę buvo gerai išdirbta, velnias turėjo visokių daržovių sėklų parūpinti, ir jie tas įsėjo, bet daugiausia pasodino ropių.

Kai jau daržovės, ypač ropės, gerai paaugo, jie kas rytą rasdavo nemaža jų išvogta, ir negalėjo suprasti, kas tą žalą būtų padaręs. Tad susitarė panakčiui saugoti.

Pirmą naktį išėjo velnias. Jam besaugant, atvažiavo vagis, pradėjo ropes rauti ir į vežimėlį krauti. Velnias, greitai prišokęs, norėjo tą vagį nutverti ir namo pargabenti, bet vagis jam taip skaudžiai sukirto, kad jis vos gyvas išliko, o pats su ropėmis nuvažiavo.

Rytą išėjo dailidė su Perkūnu pažiūrėti, rado vėl daug ropių išvogta ir velnią labai subarė. Bet šis sakė, kad jam iš vakaro buvę negera, o kai blogumas praėjęs, tai jis mažumą prisnūdęs; turbūt tuo laiku ropes kas išvogęs.

Antrą naktį turėjo Perkūnas saugoti. Bet ir jam taip nutiko: kai norėjo vagį nutverti, tas jį nežmoniškai suplakė ir, vežimėlių ropių prisikrovęs, nuvažiavo.

Rytmetį vėl rado didelę žalą padarytą. Dailidė Perkūną dėl to pabarė, o tas sakė, kad jam iš vakaro labai dantį skaudėję, o kai skausmas kiek praėjęs, tai jis prisnūdęs, ir vagis tuo metu ropes išvogęs.

Trečią naktį dailidė turėjo eiti ropių saugoti. Mokėdamas šiek tiek griežti, jis pasiėmė savo smuiką ir, po viena egle atsisėdęs, kada jau miegas pradėjo imti, sau bet ką smuikavo: jis norėjo žinoti, koks vagis, todėl buvo pasiryžęs per naktį išverti nemiegojęs.

Apie vidurnaktį išgirdo – atvažiuoja tiesiog į ropes, vis su botagu pyškina ir be pertraukos šūkaloja:

– Pykšt pokšt, geležinis vežimaitis, vielų botagaitis!

Dailidė pagavo dabar juo labiau smuikuoti, manydamas vagį tuo pabaidysiąs. O vagis, muziką išgirdęs, sustojo pas ropes, nutilo ir ėmė klausytis. Ta muzika vagiui patiko, tai atėjo pas dailidę. O čia būta smarkios ir nelabos laumės, kuri toje pačioje girioje gyveno, ir kurios niekas įveikti negalėjo. Ši laumė buvo ropes rovusi ir velnią bei Perkūną supliekusi. Dabar dailidė jau gerai žinojo, kaip aniedviem sargamsėjosi ir kad su laume reikia labai švelniai elgtis.

Pas dailidę atėjusi, laumė jam labai vakarą pasakė ir dėjosi labai meili. Valandėlę muzikos paklausiusi, tarė ji dailidei:

– Egi, būk toks geras, duok ir man pabandyti.

Dailidė, jos rankas nusitvėręs, parodė, kaip ji turi daryti. Laumė ir šiaip, ir taip bandė, bet nieko jai neišėjo. Tada prisižadėjo dailidei atsigerinti, kad jis ir ją taip gražiai smuikuoti išmokytų. Dailidė sako:

– Tai man tik menkas daiktas tave išmokyti: aš žinau, ko tau reikia. Jei apsiimsi taip daryti, tai tuojau mokėsi.

Laumė sakė su džiaugsmu visa padarysianti, kaip jis liepsiąs.

Tada dailidė sako:

– Veizdėk, kokie stori tavo pirštai, o va kokie manieji; tu turi duot savo pirštus paploninti, tai paskui mokėsi.

Laumė sutiko. Tada dailidė nuėjęs atsinešė savo kirvį ir pleištą, suieškojo didžiausią kelmą, jį įskėlė ir taip giliai pleištą įmušė, jog plyšys toks didelis pasidarė, kad laumė pirštus įkišti galėjo. Kai ji abiejų rankų pirštus įkišo, jis pleištą ištraukė, kelmo plyšys susičiaupė ir taip skaudžiai jos pirštus suspaudė, jog visi kraujai išėjo. Laumė iš didžiausios kančios pagavo baisiai rėkti ir melsti, kad tik dailidė ją paleistų: ji daugiau nebeisianti ropių vogti. Bet dailidė dar atsinešė jos vielų botagaitį ir pradėjo jai išilgai sveikatos rėžti. Kai ją skaudžiai išplakė, tai vėl paėmė pleištą ir įmušė į kelmo plyšį, kad ji pirštus galėtų ištraukti. Laumė nudūmė kaip vėjas, palikusi savo geležinį vežimaitį bei vielų botagaitį.

Rytmetį visi atėjo ropių pažiūrėti – nė viena nebuvo pavogta. Tai dailidė šiuodu išjuokė:

– Šaunūs judu vyrai, dedatės tokie stipruoliai, o leidžiatės bobos priveikiami ir dar plakami. Bet dabar aš jai taip atmokėjau, kad ji, kol gyva, daugiau nebeis ropių vogti.

Anie dabar pradėjo dailidės bijoti ir didžiai jį gerbė, kad jis toks stiprus, o iki šiol buvo manė, kad jis tik menkas daiktas prieš juos.

Taip jiems čia kelerius metus pagyvenus, pradėjo nepatikti visiems krūvoj būti; geriau vienam gyventi. Bet jie negalėjo sutarti, kam tas namelis turėtų tekti, nes kiekvienas gyrėsi, kad daug prie jo dirbęs. Ilgai ginčijosi, kol pagaliau susitarė taip daryti: jie ims panakčiui baugintis, ir namelis turės tam pasilikti, kuris išters nepabėgęs ir pats kitus įbaugins.

Pirmą naktį išėjo velnias bauginti. Apie vidurnaktį pasikėlė didelis vėjas ir toks siautimas, kad namelis pradėjo drebėti ir braškėti, net lubos kilnojosi, ir visos sienos siūbavo. Perkūnas, tai girdėdamas bei matydamas, tuojau pro langą išbėgo, o dailidė, savo knygas pasiėmęs, vienas sau skaitė ir troboj pasiliko: velnias jo įbauginti negalėjo, nors didžiausią bildėjimą ir vėtrą pakėlė, nors tą namelį visaip draskė ir purtė. Taigi Perkūnas lažybas buvo pralošęs, o dailidė laimėjęs.

Antrą naktį išėjo Perkūnas bauginti, o dailidė su velniu troboj pasiliko. Kai jau gera naktis buvo, užkilo tokie juodi debesys, jog tamsu kaip maiše pasidarė, ir pradėjo baisingai griaudėti; juo arčiau perkūnijaėjo, juo smarkiau trankėsi, tarsi visa giria ir namelis bus sutriuškinti, o žaibai taip šaudė ir pyškėjo, rodė, viskas tuoj užsidegs. Velnias, tai matydamas, staiga kaip vėjas pro langą išdūmė ir pabėgo: jis Perkūnu nelabai pasitikėjo, kad tas jo su žaibu nenušautų. Dailidė, vienas pasilikęs, knygas sau skaitė ir nieko nepaisė. Taip jis vėl lažybas laimėjo, o velnias pralošė.

Dabar trečią naktįėjo dailidė bauginti, o Perkūnas su velniu troboj pasiliko. Juodu manė: kaipgi tas mudu baugins? O dailidė, apie vidurnaktį nuėjęs, pasiėmė aną laumės geležinį vežimaitį bei vielų botagaitį, kuriuos jis, aniedviem nieko nesakęs, girios tankumyne buvo pasislėpęs. Kai tik jis į tą vežimaitį įsisėdo ir su botagaičiu pradėjo pyškinti, vežimaitis ėmė važiuoti vis artyn prie namelio. Dailidė, taip su botagu pyškindamas, pagavo šaukti:

– Pykšt pokšt, geležinis vežimaitis, vielų botagaitis!

Anuodu, troboje bebūdami, tai išgirdo ir manė: čia niekas kitas, kaip ana laumė, kuri andai taip skaudžiai buvo juos išplakusi. Ir tokia baimė juos apėmė, kad ilgiau troboje išbūti nebegalėjo. Perkūnas, ugnimi aplink save spjaudydamas, pro langą išbildėjo, o velnias iš baimės tiesiai per lubas ir per stogą išlėkė.

Nuo to laiko juodu niekad daugiau prie to namelio nepasirodė, ir taip jis liko dailidei.

MERGAITĖ IŠ JŪROS

Vienas tėvas turėjo du sūnus. Kai tėvas mirė, vaikai liko prie svetimų žmonių ir varge augo.

Kartą šeimininkė vieną tų vaikų nusiuntė į lauką nešti pusryčius. Vaikas buvo dar visai nedidžiukas, eina su puodais, negali jų panešti. Kiek laiko vargęs, pastatė puodus ant kelio, o pats nuėjo, kur akys veda.

Ėjo, ėjo, jau ir valgyti išalko, ir kojas pavargo. Atsisėdo pakelėj atsikvėpti, žiūri – kažin kokia duobiukė, gal piemenų bežaidžiant iškasta. Toje duobiukėje skruzdėlė, nusitvėrusi kažkokį šapiuką, vis lipa į viršų; lipa, lipa ir vėl atgal įkrinta. Vaikas paėmė ant lazdos galo ir iškėlė skruzdėlę iš duobiukės. Kai iškėlė, ta skruzdėlė jam sako:

– Dabar imk tą šapiuką ir paslėpk, o kai tau bus kokia bėda, tai įsmeik šapiuką į žemę, ir aš ateisiu tau į pagalbą.

Vaikas pasiėmė šapiuką, paslėpė ir pagalvojo pats sau vienas: „Menka man iš jos pagalbininkė.“

Ir vėl jis eina tolyn. Priėjo nedidelį upelį, atsisėdo ant kranto, kojas į vandenį įleido ir ilsisi. Žiūri jis į vandenį, kad atplaukia žuvis; kaip griebė su rankomis ir sugavo tą žuvį. Labai apsidžiaugęs, sako pats sau:

– Kursiu ugnį, išsikepsiu ir pavalgysiu.

O ta žuvis jam sako:

– Nekepik tu manęs, verčiau pasiimk tris mano žvynus, o kai tau bus kokia nelaimė, pamerk tuos žvynus į upę ar į jūrą, ir aš ateisiu tau į pagalbą.

Vaikas paklausė, nekepė tos žuvies, tik pasiėmė tris žvynus ir paslėpė.

Eina jis dabar toliau, beeidamas pamatė labai puikų dvarą. Atėjęs vaikštinėja po tą dvarą, ar negaus kur valgyti. Užmatė jį dvaro užvaizdas, paklausė, kas jis toks

ir iš kur. Vaikas pasisakė neturįs nei tėvų, nei namų ir nežinąs, kur einąs. Tada užvaizdas pasikalbėjo su savo ponu ir paliko tą vaiką dvare tarnauti.

Jau išbuvo vaikas tame dvare metus ar dvejus. Ponas, matydamas jį ištikimai tarnaujant, paėmė arčiau savęs, į rūmus, už liokajų. O tas ponas buvo dar nevedęs ir labai plačiai važinėjo po pasaulį, ieškodamas sau mergaitės, bet niekaip negalėjo rasti, nes jam visos buvo negražios. Vieną kartą jis su savo liokajum nuėjo į jūrą maudytis ir pamatė vandenų mergaitę. Ji ponaičiui labai patiko, sakėsi niekur kitur tokios gražios nematęs.

– Kaip nori daryk, – paliepė ponaitis savo liokajui, – aš viskam duosiu pinigų, tik būtinai sugauk man iš jūros tą mergaitę.

Jūroje netoli krašto buvo sala, tai liokajus sugalvojo, kad toj saloj reikia pastatyti gražius namukus, visą vidų dailiai išpuošti, ant stalo pridėti gardžių gėrimų, o kai viskas bus padaryta, vienam žmogui reikia ten pasislėpti; ta mergaitė, pamačiusi namukus ir įsiveizėjusi, kad ten negyvas daiktas, ateis artyn pažiūrėti, o atėjusi turės įeiti ir į vidų; radusi viduj dar gražiau papuošta, ji užsižais, tuokart reikia pašokus duris uždaryti ir ją sugauti.

Toks sumanymas ponaičiui labai patiko. Kaip liokajus sakė, taip viską liepė padaryti, paskui nusiuntė liokajų ten saugoti, tą vandenų mergaitę sugauti ir jam parvežti.

Nuėjo vaikiną saugoti, laukia vieną dieną ir kitą – ateina iš jūros mergaitė pažiūrėti. Kai tik į vidų įėjo, greit jis duris uždarė, sugavo ją, tuojau į laivą ir veža ant kranto.

Ta mergaitė turėjo ant rankos žiedą, tai paėmė tą žiedą, perkando, vieną pusę įmetė į vandenį, o antrą sau pasiliko. Kai parvežė ją ponaičiui, tas žiūri, kad ji labai graži, tik nemoka šnekėti. Metus ar dvejus ją mokė ir tiek išmokė, kad jau viską galėjo susikalbėti. Dabar ponaitis jau ves tą mergaitę, o toji vis nenori už jo eiti ir pyksta ant liokajaus, kam ją sugavo. Ji taip sako tam savo sužadėtiniui:

– Paimk aguonų pūrą, pasėk darže ir užakėk, o tas liokajus, kad toks gudrus, tegul išrenka, tada aš tekėsiu už tavęs.

Ponaitis tuojau taip ir padarė: pasėjo aguonas, o liokajui liepė išrinkti. Ką dabar turi daryti tas vargo vaikelis? Pasiėmė maišą, nuėjo į daržą, pasidairė – nei tų aguonų matyti nei vienos, nei nieko, ką ten išrinks! Atsisėdo ir verkia, pats sau kalbėdamas:

– Kas čia jas išrinks, nebent tik vienos skruzdėlės galėtų išrinkti!

Taip sau pagalvojęs, atsiminė, kad prieš kelerius metus skruzdėlė jam tokį šapiuką davė. Suieškojo tą šapiuką ir įsmeigė į žemę. Kai tik įsmeigė, tuoj atsirado skruzdėlė ir sako:

– Ar aš nesakiau, kad šauksies mano pagalbos?

Ta skruzdėlė pasivadino daugiau skruzdėlių, visos ėmė rinkti aguonas, per kelias valandas surinko, ir liokajus jas parnešė savo ponaičiui. Ponaitis suseikėjo, visą pūrą rado ir nunešęs parodė vandenų mergaitei, kad viskas jau padaryta, kad dabar ji turi tekėti. Bet mergaitė pasakė, kad liokajus dar turįs parnešti tą pusę žiedo, kur ji jūroje paskandinusi. Ponaitis tuoj išsiuntė liokajų, kad žiedą rastų ir parneštų, o jei neparnešiąs, tai būsiąs labai nubaustas.

Vaikinas ką veiks? Eina prie jūros, nuėjęs dairosi – ką ten padarys, kaip įbris? Verkia atsisėdęs ir sako pats sau:

– Čia niekas kitas neras, kaip tik žuvelės!

Taip pasakęs, atsiminė, kad žuvis jam davė tris žvynus ir žadėjo pagelbėti. Susirado tuos žvynus ir pamerkė į vandenį. Kai tik pamerkė, tuojau žuvis atplaukė ir sako:

– Ar aš nesakiau, kad galėsiu tau kada pagelbėti?

Ta žuvis pasivadino daugiau žuvų, ir visos nuplaukė ieškoti žiedo. Neilgai trukus, atnešė jam tą žiedą, o vaikinas su džiaugsmu parnešė jį namo ir atidavė ponaičiui. Dabar ponaitis vėl prašo vandenų mergaitę, kad tekėtų už jo. O jis ako:

– Padaryk kokį indą uždaromą, tokio didumo, kad galėtų žmogus išsitekti, paskui pašildyk pieno, pripilk ir išsimaudyk, tuokart aš eisiu už tavęs.

Ponaitis liepė viską padaryti kuo greičiau. Kai tik jis įlindo praustis, mergaitė pribėgo, uždarė indą ir tą savo jaunikį nutroškino. Tada sako liokajui:

– Dabar būsime abudu laisvi, nes jis mus abu vargino. Tu man leisk grįžti atgal į jūrą, o pats eik sau į pasaulį.

Vaikinas palydėjo mergaitę lig jūros, pats sugrįžo į dvarą ir sako sau:

– Kam aš pėsčias eisiu? Pasikinkysiu kokią kumeliukę ir važiuotas į pasaulį išvažiuosiu.

Pasiėmė jis vaško kumeliukę, pasikinkė į molinį brikiuką, apsivalkstė popieriniais drabužiais, kojas apsiavė stikliniais batais, nusitvėrė kirmėlių botagą ir išvažiavo. Kai tik išvažiavo, sutiko gaidį; norėjo sukirsti su botagu, gaidys pagavo ir sulesė tą botagą. Bevažiuojant pradėjo lyti; ėmė ir sugriuvo molinis brikiukas, sutizo popieriniai švarkai. Kur jis dabar dės? Užsisėdo raitas ir joja. Pasidarė jam šalta, pamatė pamiškėj ugniukę, nujojo pasišildyti; kaip lipo nuo kumeliukės, sudužo stiklo batai. Prisirišo kumeliukę netoli ugnies prie medžio, apšilo vaško kumeliukė ir sutirpo. Paliko pats vienas ir dar nuogas. Tuokart ėjo prie žmonių, gavo drabužius ir triūsė plušėjo, kaip ir visi varguoliai žmogeliai.

KAKTOJ SAULĖ, PAKAUŠY MĖNUO, IŠ ŠALIŲ ŽVAIGŽDĖS

Buvo vienas karaliūnas, netoli jo dvaro stovėjo grytelė, o toj grytelėj gyveno trys mergos raganos. Karaliūnas vis, būdavo, eina pro tą jų grytelę pasivaikštinėti, o eidamas pasiklauso po langu.

Sykį viena iš tų mergų vėlė skrybėlę ir veldama taip sako:

– Kad mane karaliūnas imtų, aš jam duočiau šitą skrybėlę; kai jis tą skrybėlę užsidėtų, tai jo niekas nematytų, o kare nė kulkos neimtų.

O antra sako, ausdama šilkų staltiesę:

– Kad jis mane imtų, aš jam duočiau šitą staltiesę; kai tą staltiesę patiestų ant stalo, būtų jam valgyti ir gerti.

O trečia tų mergų sako:

– Kad mane karaliūnas imtų, aš jam pagimdyčiau tris sūnus – būtų kaktoj saulė, pakaušy mėnuo, iš šalių žvaigždės.

Karaliūnas vis klauso, ką tos mergos šneka. Pirmų dviejų pažadai niekais nuėjo, o trečia, kur žadėjo tuos tris vaikus pagimdyti, jam patiko. Tuojuo liepė pašaukti ją į savo dvarą ir, ilgai trumpai nelaukdamas, ją vedė.

Netrukus karalius turėjo išjoti į karą. Išjodamas sako savo pačiai:

– Reikia pašaukti bent vieną tavo seserį – su ja tau bus smagiau.

Karalienė nenorėjo, nes žinojo, kad seserys jai gyvenimo karališko pavydi, bet kad karalius liepė, tai turėjo pašaukti.

Karaliui bekariaujant, gimė sūnus – kaktoj buvo saulė, pakaušy mėnuo, iš šalių žvaigždės. Kai tik kūdikis gimė, karalienės sesuo jį nugriebė ir išmetė pro langą. Vaiką nunešė vėtra, o į jo vietą toji ragana paguldė ožiuką ir tuoj nurašė karaliui: „Tavo pati sakė, kad pagimdys sūnų – saulė kaktoj, mėnuo pakaušy, iš šalių žvaigždės, o dabar gimė sūnus su ragais.“

Karalius, gavęs tokį laišką, liepė gimusį sūnų nužudyti.

Parjojęs iš karo, pagyveno kelis mėnesius, ir vėl kitas karalius pašaukė jį kariauti. Išjodamas karalienei taip sako:

– Bus tau smagiau su seseria – reikia ją vėl pašaukti.

Karalienė, žinodama, kad anoji vėl taip padarys, jos nenorėjo, bet karalius nieko nežinojo ir liepė ją pavadinti. Kai išjojo į karą, tuosyk vėl gimė sūnus – kaktoj saulė, pakaušy mėnuo, iš šalių žvaigždės. Sesuo ragana tą kūdikį vėl išmetė pro langą,

ir jį nunešė vėtra, o pas karalienę paguldė ožiuką ir tuojau parašė karaliui, kad gimęs ožys. Karalius liepė ir tą nužudyti.

Sugrižo namo iš karo – vaikų nėra, bet ką daryti? Reikės, sako, dar pažiūrėti, kas bus toliau. Pagyveno su pačia vėl kelis mėnesius, kaip prieš nelaimę pašaukė jį kitas karalius į karą. Pas karalienę ir dabar paliko jos seserį, o kai gimė sūnus, toks pat gražus, kaip ir pirma, toji ragana išmetė kūdikį pro langą ir, sugriebus kažin kokį laumiuką, paguldė jo vieton. Paskui parašė karaliui, kad gimė trečias sūnus, tarytum žmogysta, bet ir tas nei šioks, nei toks.

Karalius, gavęs tokią žinią, atrašė atgal: „Tegul būna gyvas iki man sugrižtant.“

Sugrižo karalius namo, sako savo pačiai:

– Sakei tu man, kad pagimdysi tris sūnus: kaktose bus saulė, pakaušy mėnuo, iš šalių žvaigždės. O dabar kas? Du pagimdei gyvulius, o trečias neva žmogysta, bet ir tas nei šioks, nei toks. Eik sau su tuo vaiku! – ir ją išvarė, o pats vedė tą kitą raganą.

Eina karalienė su tuo vaiku, nuėjo į girią ir ten gyvena. Ilgai trumpai jį paaugino – jau tas bėgioja po girią. Vieną sykį išbėgo šaknelių pasirinkti, rado tokį senuką, kertant malkas su vario kirveliu. Paėmęs tą kirvuką, vaikas klausia:

– Ką tu, senuk, su šituo kirvuku veiki?

Sako senukas:

– Ką paliepiu tam kirvukui, tai jis viską padaro.

Vaikas pradėjo prašyti, kad jam duotų tą kirvuką. Ilgai trumpai prašomas, atidavė jam senukas vario kirvelį. Parsinešė jį vaikas pas motiną, sako:

– Kirvuk, kirvuk, nešk mus pas marias!

Kirvukas tuojau nunešė juos prie marių. Sako vėl vaikas:

– Kirvuk, kirvuk, kad čionai būtų mums labai gražus dvaras!

Tuojau stojo pamary toks gražus dvaras, kad kito tokio dvaro visoje žemėje nebuvo! Gyvena jie dabar sau linksmai, džiaugiasi.

Vieną sykį atvažiavo per marias pirkliai vaizbūnai iš kitos žemės. Žiūri – kiek sykių tais keliais važiavo, niekad nebuvo čionai tokio gražaus dvaro. Užėjo į dvarą, pernakvojo, rytą sako:

– Mes važiuojam pas karalių.

O tas vaikas atsiliepė:

– Aš pasiversiu diržu, apsijuoskit mane ant pilvo, tai ir aš girdėsiu, ką šneka tame karaliaus dvare.

– Gerai, galėsi važiuoti.

Pasivertė vaikas diržu, apsijuosė jį vienas vaizbūnas ant pilvo, nuvažiavo pas karalių. Pasakoja tie vaizbūnai karaliui:

– Tiek sykių važiuom šitais keliais pas jus, ir niekad nebuvo pamary tokio gražaus dvaro, koks dabar stovi.

Karalius sako:

– Kai jūs grįšit atgalios, ir aš važiuosiu su jumis pažiūrėti.

O jo pati, kaip ragana, viską žino, tai sako:

– Ko tu tenai važiuosi? Ana, mes važiuosim pažiūrėti ten ir ten už marių, kur yra vyno šulinys ir sidabro obelis su aukso obuoliais.

Karalius paklausė pačios, nevažiavo su vaizbūnais. O vaikas, kai tik išgirdo, kur tas šulinys su obelim, tuojau nusileido nuo pilvo ir sako kirvukui:

– Kirvuk, kirvuk, nešk mane pas tą šulinį!

Kirvukas tuojau nunešė jį pas šulinį. Pamatė vaikas, kad tokia graži obelis ir vyno šulinys, sako:

– Kirvuk, kirvuk, nešk tą šulinį ir tą obelį į mano dvarą, pas mano motiną!

Kirvukas viską nunešė į dvarą.

Važiuoja antrąsyk tie vaizbūnai pas karalių, užėjo vėl į dvarą nakvynės.

Žiūri – stovi sidabro obelis su aukso obuoliais, o iš šulinio vynas kvepėte kvepia. Pernakvojo vaizbūnai, o rytą vaikas jiems sako:

– Aš pasiversiu šaliku – užsinerkit mane ant kaklo, tai ir aš girdėsiu, ką šnekės karaliaus dvare.

– Gerai, gali važiuoti.

Pasivertė vaikas šaliku, užsinėrė vaizbūnas jį ant kaklo – nuvažiavo pas karalių. Pasakoja vaizbūnai tam karaliui:

– Kad jau gražus dvaras prie marių, tai gražus, bet tame dvare dar stovi sidabro obelis su aukso obuoliais ir vyno šulinys, o tas vynas kvepėte kvepia.

Karalius sako:

– Kai jūs grįšit, važiuosiu ir aš pažiūrėti.

O karalienė išgirdus atsiliepė:

– Ana, važiuos jis ten! Geriau važiuosim mudu ten už marių, kur yra toks stulpas, o ant to stulpo katinas – kai į viršų lipa, dainas dainuoja, kai į apačią lipa, pasakas seka.

Karalius jos paklausė, nevažiavo su vaizbūnais. O vaikas nusinėrė nuo kaklo, sako:

– Kirvuk, kirvuk, nešk mane pas tą stulpą!

Kirvukas jį nunešė.

– Kirvuk, kirvuk, dabar nešk tą stulpą, katiną ir mane į mano dvarą!

Kirvukas tuojau juos nunešė į dvarą.

Ar ilgai, ar trumpai trukus, važiavo vėl tie vaizbūnai pas karalių. Vaikas jiems sako:

– Imkit ir mane kartu – girdėsiu ir aš, ką ten šnekės.

– Gali važiuoti.

Vaikas pasivertė skepetaite, vaizbūnas ją įsidėjo į kišenę, nuvažiavo pas karalių ir pasakoja:

– Koks dailus dvaras prie marių, jame yra vyno šulinys ir sidabro obelis su aukso obuoliais. Bet dar kad matėm – stovi stulpas, o ant to stulpo katinas: kai į viršų lipa, dainas dainuoja, o kai žemyn lipa, pasakas seka.

Karalius sako:

– Važiuosiu pažiūrėti.

– Ana, važiuos jis tenai! – atsiliepė išgirdus karalienė. – Geriau mes važiuosim į tą sodą, kur trys vaikai labai gražūs: saulė kaktose, mėnuo pakaušiuos, o iš šalių žvaigždės.

Karalius, išgirdęs apie tokius gražius vaikus, jau nevažiuoja pas katiną, jau važiuos pas tuos vaikus. O vaikinukas sako kirvukui:

– Kirvuk, kirvuk, nešk mane namo!

Sugrįžęs namo, sako motinai:

– Paimk nors kiek savo pieno, užmaišyk ir iškepik tris pyragaičius.

Toji užmaišė pyragaičius su savo pienu ir iškepė. Vaikas, tuos pyragaičius pasiėmęs, sako:

– Kirvuk, kirvuk, nešk mane pas tuos vaikus!

Kirvukas jį nunešė. Vaikinas sode pametė vienam daikte vieną pyragaitį, kitam daikte – kitą, trečiam – trečią. Rado tie vaikai vieną pyragaitį, susilaužė visi trys, valgo ir giria:

– Mūsų motinos pienu kvepia tas pyragas.

Taip pat sakė, radę antrą ir trečią pyragaitį.

Dabar pasirodė jiems tas vaikinukas, sako:

– Aš jus nugabensiu pas jūsų motiną. Kirvuk, kirvuk, nešk mus visus į mano dvarą!

Kirvukas tuojau juos nunešė pas jų tikrą motiną.

Netrukus važiuoja vėl tie vaizbūnai. Vaikinas jiems sako:

– Važiuosiu ir aš pas karalių paklaudyti, ką šneka. Aš pasiversiu žiedu – galėsit užsimauti ant piršto.

– Gali važiuoti, – sako vaizbūnai.

Nuvažiavo pas karalių ir pasakoja:

– Prie marių koks dvaras gražus, vyno šulinys taip ir kvepia, o sidabro obelis aukso obuolius veda. Ir dar tame dvare yra trys vaikai: saulė kaktose, mėnuo pakaušiuos, iš šalių žvaigždės.

Taip bepasakodamas, vaizbūnas pasidėjo ant kelio ranką su žiedu. Iš kur buvus, kur nebuvus, ateina per rūmus karaliaus višta: „Ko ko ko ko!“ O ta višta buvo pasivertus karalienė ragana. Priėjus prie vaizbūno, tik džiupt į žiedą – ėmė akį ir išlupo. Dabar jau tas žiedas nebegali žmogum atvirsti.

Tuo metu karalius, pačios nebesudraustas, ėmė ir nuvažiavo su vaizbūnais į tą dvarą pažiūrėti. Pažino jis čionai savo pirmutinę pačią, pamatė savo gražiuosius vaikelius ir visas kitas grožybes. Bet vaizbūnai papasakojo, kad višta prarijo žiedo akį, o tame žiede buvo vaikinys, kuris viską padarė. Tada sugrižo visi atgal, vištą pusiau perplėšė, akį išėmė, pridėjo prie žiedo – prilipo, ir vaikinys stojo gyvas. Paskui vėl nuvažiavo į dvarą prie marių, iškėlė didelę, linksmą puotą – ir pasiliko tame dvare karaliauti.

O tas katinas ir po šiai dienai, kai lipa į viršų, dainas dainuoja, o kai lipa žemyn, vis pasakas seka.

RUDUOLĒLIS

Gyveno senukas ir senutė. Jie turėjo sūnelį ir dukrelę. Ėmė senutė ir mirė. Tada senelis vedė kitą pačią ir paėmė laumę raganą. Pamotė labai nekentė posūnio ir podukros, vis graužė senuką, kad savo sūnų papjautų ir jai išvirtų.

Tėvas nuvedė sūnų į mišką ir paliko, o pačiai parnešė kiškį. Laumė valgo kiškieną, o kaulus meta pro langą. Atskrido juodvarnis ir krankia:

Krun! Krun! Čia ne sūnaus mėsa!

Krun! Krun! Čia pilko kiškelio mėsa!

Laumė, tai išgirdusi, suprato, kad vyras ją apgavo. Kiškelio mėsą tuoj numetė ir šoko ant senuko bartis, kodėl sūnaus jai nepapjovė.

Nebėr seneliui ką daryti. Nuėjo vėl į mišką, papjovė savo sūnų, parnešė namo ir atidavė laumei raganai.

Laumė linksma pasidėjo tą sūnų ant stalo, valgo ir kaulus meta pro langą. Atskrido juodvarnis, nusileido ant lango ir krankia:

Krun! Krun! Čia tai sūnaus mėsa!

Krun! Krun! Čia ne pilko kiškelio mėsa!

Surijo laumė visą posūnį, o kaulus laukan išmetė. Išėjo sesuo, surinko brolio kaulelius, nunešė už klojimo ir padėjo į ruduolėlio gūžtą. Atskrido pavasarį ruduolėlis ir išperėjo iš tų kaulelių labai gražų berniuką. Tas berniukas, iš gūžtos išlipęs, nuėjo į mišką, įlipo eglėn ir sėdi sau. Besėdėdamas pamatė atvažiuojant gelumbių pirklių ir uždainavo:

Mane tėvelis papjovė, papjovė,

Laumė ragana surijo, surijo

Ir kaulelius išmetė, išmetė.

Sesutėlė surinko, surinko,

Balton skarelėn surišo, surišo,

Ruduolėlio gūžton padėjo, padėjo.

Ruduolėlis išperėjo, išperėjo.

Pirklys klausės klausės tos dainelės ir, pasigailėjęs berniuko, išmetė jam iš savo vežimo visokių gelumbių. Pirkliui nuvažiavus, berniukas susiėmė gelumbes ir vėl įlipo į eglę. Žiūri – atvažiuoja žmogus su vežimu girnų. Berniukas tuoj vėl uždainavo:

Mane tėvelis papjovė, papjovė,
Laumė ragana surijo, surijo
Ir kaulelius išmetė, išmetė.
Sesutėlė surinko, surinko,
Balton skarelėn surišo, surišo,
Ruduolėlio gūžton padėjo, padėjo.
Ruduolėlis išperėjo, išperėjo.

Žmogus klausės klausės ir pagailo jam berniuko. Neturėdamas daugiau ką duoti, išmetė iš vežimo girnapusę ir nuvažiavo sau. Berniukas išlipo iš eglės, pasiėmė gelumbes, tą girnapusę ir nuėjo į savo tėvo namus. Užlipo ant gryčios stogo ir, pradėjus aušti, uždainavo:

Mane tėvelis papjovė, papjovė,
Laumė ragana surijo, surijo
Ir kaulelius išmetė, išmetė.
Sesutėlė surinko, surinko,
Balton skarelėn surišo, surišo,
Ruduolėlio gūžton padėjo, padėjo.
Ruduolėlis išperėjo, išperėjo.

Išgirdo laumė dainuojant ir siunčia savo podukrą:

– Eik, nustumk nuo gryčios – kas ten toks gieda!

Mergaitė išėjo ir pažino savo brolių. Berniukas irgi pažino seserį, numetė jai gelumbes ir vėl dainuoja savo dainelę:

Mane tėvelis papjovė, papjovė,
Laumė ragana surijo, surijo
Ir kaulelius išmetė, išmetė.
Sesutėlė surinko, surinko,
Balton skarelėn surišo, surišo,

Ruduolėlio gūžton padėjo, padėjo.

Ruduolėlis išperėjo, išperėjo.

Laumė, išgirdus vėl dainuojant, labai užpyko, pagriebė žarsteklį ir bėga dainininko užmušti, bet, vos tik tai iškišo galvą iš priemenės, berniukas paleido nuo stogo girnapusę ir užmušė laumę raganą.

Tada berniukas nulipo, ir toliau gyveno visi gražiai ir laimingai.

KARŽYGYS KARALIŪNAS

Buvo vienas karalius ir turėjo sūnų ir dukterį. Netoli to karaliaus dvaro buvo didelis kalnas, tame kalne gyveno slibinas su dvylika galvų. Vieną kartą karaliaus duktė išėjo pasivaikščioti. Tuo metu tasai slibinas išlindo iš savo urvo, pamatė beinančią karalaitę, ir ji labai jam patiko. Tuoju jis nusiuntė pasiuntinį pas karalių, kad savo dukterį atiduotų jam už pačią, o jei neduosiąs, tai jis atėjęs visą jo kariuomenę prarysias. Karalius, išgirdęs šitokią naujieną, labai nusiminė. Užsidaręs savo kambaryje, tris dienas galvojo, bet nieko negalėjo išgalvoti, kaip būtų galima nuo slibino išsigelbėti.

Sūnus, matydamas didžiai nusiminusį tėvą, užklausė:

– Ko tu, tėvai, toks nusiminęs?

– Kaip aš nebūsiu nusiminęs, kad slibinas su dvylika galvų nori gauti už pačią tavo seserį, o jeigu jam prieštarausi, tai atėjęs visą mūsų kariuomenę išpjaus, nė mūsų pačių nepaliks gyvų!

– Nebijok nieko, – atsiliepė sūnus. – Aš bandysiu prieš jį stoti, tik nukalk man geležinę lazda iš dvylikos štangų!

Karalius tuojau suvadino kalvius iš visų šalių ir liepė nukalti lazda iš dvylikos štangų, nors anaipol netikėjo, kad sūnus būtų toks stiprus ir galėtų įveikti slibiną su dvylika galvų.

Kai prisiartino skirta diena atiduoti karalaitę slibinui už pačią, karalius buvo prisakęs eiti prieš slibiną visai savo kariuomenei. Bet sūnus liepė kariuomenei susilaikyti, pasiėmė savo lazda ir išėjo pats vienas slibino pasitikti. Tasai, pamatęs ateinant tik vieną žmogų, labai nusistebėjo:

– O! Aš maniau, kad karalius, nenorėdamas man duoti savo dukters, išsiųs prieš mane daugybę kareivių. O dabar matau, kad nebus nė seilę iš ko nuryti!

– Palauk, – atsiliepė karaliaus sūnus, – užteks tau ir šito vieno, tu ir juo vienu užspringsi!

Tuojau prasidėjo kova. Slibinas ėmė traukti savo kvapu karalaitę į save, o šis – gintis su savo lazda iš dvylikos štangų. Kai prisiartino vienas prie antro, pakilo baisus mūšis. Karalaitis dviem kartais visas dvylika galvų slibinui nukirto!

Karalius, pamatęs tokį sūnaus stiprumą, didžiai nudžiugo. Tuojau iškėlė šaunią puotą, suvadino visus ponus ir kunigaikščius, norėdamas savo sūnui pavesti visą karalystę. Bet sūnus pasakė:

– Aš nieko, tėvai, nenoriu, tik duok man išsirinkti vieną žirgą – josiu į pasaulį laimės paieškoti.

Karalius sutiko. Bet kai sūnus norėjo išsirinkti sau tinkamą žirgą, nieku būdu negalėjo tokio rasti: ant kurio tik ranką savo uždėjo, tas tuojau sudribo.

Neradęs tinkamo žirgo, išėjo karaliūnas pėsčias. Ėjo dieną ir antrą, priėjo girią. Eina per tą girią, žiūri – pakelėj stovi didelis medis, ir per to medžio viršūnę dūmai rūksta. Apėjo aplinkui, apžiūrėjo – niekur jokio ženkle nematyti. Bandys pajudinti. Kai tik palietė su ranka – ėmė tas medis ir išvirto! Žiūri – vidury medžio tokia pirkutė. Įeina į tą pirkutę – stovi žirgas pabalnotas, ant sienos kabo kardas ir kareiviški puikūs drabužiai.

Apsirengė tais drabužiais, prisijuosė kardą, užsisėdo ant žirgo ir joja. Joja vieną dieną ir antrą, perėjo per tą girią, žiūri – dvaras. Galvojo joti į tą dvarą, bet šalimais pamatė trobelę. Priėjo prie tos trobelės – šone riogso didelis akmuo, perskeltas iki pusei. Karaliūnas, išsitraukęs kardą, kaip kirto, tai beveik visai akmenį perkirto. Įėjo į trobelę – priemenėj stovi žirgas, jam pripiltas lovys avižų. Ir karaliūnas savo žirgą ten pastatė. Įėjo į kitą kambarį – žmogus guli ant lovos ir miega. Ir jis šalimais atsigulė ir taipgi užmigo.

Kai anas pabudo, gi žiūri, kad šalimais lovoje guli nepažįstamas keleivis. Norėjo jį užmušti, bet paskui pagalvojo, jog bus negerai.

– Lauksiu, – sako, – kol pabus, ir išklausiu, iš kur jis ir kas toks.

Išėjo į priemenę – stovi to keleivio žirgas. Išėjo laukan – ogi tas akmuo, kurį jis pats buvo tik įskėlęs, dabar beveik pusiau su kardu perkirstas.

„Na, – pamanė sau, – jis bus mano draugas, nes už mane stipresnis.“

Kai karaliūnas pabudo, abu tuojau pasisveikino, pasisakė vienas antram, kad esą karžygiai, iškeliavę į pasaulį laimės paieškoti. Paskui anas karžygys pradėjo karaliūnui pasakoti:

– Aname dvare, kur čia netoli regėti, yra labai graži mergina – gražesnės visam pasauly nerasi! Daugel visokių jaunių ir karžygių norėjo gauti ją už pačią, bet visi ten savo galvas paguldė. Aš pats du kartus ten buvau ir vos gyvas galėjau ištrūkti. Tą merginą saugo dvylika brolių. Ant dvaro vartų stovi gaidys ir žiūri: kai tik pamato artinantis kokį žmogų, tuoj užgieda. Tada visi broliai išjoja ant žirgų ir kiekvieną prisiartinantį sukapoja.

Išgirdęs apie gražią merginą, karaliūnas tuojau pasiryžo ten joti. Kai abu karžygiai prisiartino prie dvaro, užgiedojo gaidys ant vartų. Tuoj išjojo prieš juos visi dvylika brolių, bet karaliūnas kaip apsisuko, tai vienu užsimojimu visiems dvylikai galvas nukirto.

Atjojo abu karžygiai į dvarą ir rado ten merginą su aukso plaukais – graži kaip saulė! Ji tuo kartu šukavo sau galvą. Kai puolė vienas plaukas, tai karžygiai manė, kad visas dvaras skradžiai žemę nugramzdės.

Pamačius nepažįstamus karžygius, mergina suprato, kad jos broliai liko nugalėti.

– Jūs esate karžygiai, kad nugalėjote mano brolius ir gavote mane. Bet trečioje karalystėje yra dvaras, tame dvare gyvena mergina, du kartus už mane gražesnė. Jeigu jūs ją galėtumėt gauti, tada iš tikro pavadinčiau jus karžygiais!

Karaliūnas, išgirdęs apie dar gražesnę merginą trečioje karalystėje, sako savo draugui:

– Tu čia daugel metų vargai, tai palieku tau šią merginą, o aš josiu ieškoti kitos.

Rytojaus dieną abudu karžygiai atsisveikino, ir karaliūnas išjojo. Jojo vieną dieną ir antrą, atjojo į tą karalystę. Dabar jo žirgas prakalbėjo:

– Žinai ką: tu tą merginą turi pavogti, kitaip jos negausi. Sekmadienį ji atvažiuos į bažnyčią karietoje ketvertu arklių. Šeši broliai jos raiti viena puse, kiti šeši – antra puse. Kai tik ji išlips iš kariatos, tu pagriebk ją ir sėsk ant manęs.

Sulaukus sekmadienio, toji mergina atvažiavo į bažnyčią karietoje, o jos broliai atjojo raiti. Kai tik ji išlipo iš kariatos, karaliūnas ją nutvėrė, užsimetė ant žirgo ir akies mirksniu išnyko. Broliai šoko vytis, bet nežino, į kurią pusę. Tada jie visi suskubo joti namo patarimo pas motiną, kuri buvo ragana.

– Jau mūsų seserį pavogė.

– Palaukit, vaikai, aš eisiu pamiegoti.

Pamiegojo, atsikėlus sako:

– Ė, vaikučiai, nesiskubinkit, aš dar jums ragaišio iškepsiu kelionei – pavysite ir atimsite!

O karaliūnas, benešdamas merginą, pažiūrėjo, kad ji labai graži, ėmė ir pabučiavo. Kai tik pabučiavo, ogi jos žirgas nė trupučio nebegali pabėgti.

Tie dvylika brolių jį pavijo, merginą atėmė ir tariasi, ką jam padaryti. Pagaliau sutarė taip, kaip vyriausiasis brolis pasakė: žirgą jo sukapti, o jį patį paleisti gyvą.

Dabar broliai sugrįžo atgalios, o karaliūnas pasilikęs ėjo pats vienas. Ėjo vieną dieną ir antrą, priėjo tokias pelkes, už jų rado tyrus laukus – niekur nieko nematyti! Kai prisiartino vakaras, žiūri – toluoj spingso žiburys. Ėmė eiti į tą pusę, priėjo trobą ir pasibeldė. Išėjo sena senutė ir klausia:

– Ko tu nori, vaikelį?

– Ar negalėtum, močiute, priimti manęs į nakvynę?

– Su mielu noru! – atsakė senutė.

Įėjo į vidų – ten senukas neregys sėdi.

Karaliūnas pasipasakojo, kad jau klaidžiojęs po tuos tyrus kelias dienas ir esąs labai nuvargęs. Bet jis nepasakė savo kilmės ir ko atklydęs į šitą kraštą. Senukas jam sako:

– Ar negalėtum, vaikeli, likti pas mane už tarną? Aš turiu gyvulių, tai tu man juos paganytum. Kol aš sveikas buvau, tai pats ganiau, bet dabar netekau šviesybės: nevidonas akis man išplėšė. Taigi ir tave persergėju, kad neištiktų nelaimė! Netoli nuo čionai yra kalnas, kurį valdo velnias. Žolė ten sidabrinė, tai aš ganydamas suleidau gyvulius ant to kalno, o velnias atlėkęs išplėšė man akis.

Karaliūnas sutiko būti pas tą senį. Rytojaus dieną senutė parodė jam visus gyvulius, kur galima juos ganyti, ir kur tas kalnas su sidabrine žole.

Išginė jis gyvulius ir gano, bet jam vis rūpi nuginti ant to kalno, kur sidabrinė žolė. Neiškentęs ėmė ir nuginė. Kai tik gyvuliai suėjo, gi žiūri – juodvarnis atlekia išsižiojęs! Tuoju užtūpė jam ant galvos ir kirs akis, bet karaliūnas tik capt juodvarnį už kojų!

– Palauk, – sako, – aš tave pamokysiu, kaip reikia užkabinėti nekaltus žmones!

Tas prašosi, kad paleistų.

– Ne, – sako, – neleisiu, kol neatiduosai seniui akių ir neprižadėsi palikti mums laisvas ganiavas. Jeigu šių dviejų dalykų neišpildysi, aš tave gyvą sudraskysiu. Sakyk, kur senio akis padėjai?

Juodvarnis parodė akmenyje skylę – ten buvo paslėptos senio akys. Karaliūnas liepė jas numazgoti ir įdėti seniui. Sudėjus akis, senis vėl pradėjo regėti. Galop juodvarnis prisižadėjo, kad nuo to kalno atsitrauks ir daugiau nieko blogo nedarys, tada karaliūnas jį paleido.

Dabar karaliūnas gano gyvulius vieną mėnesį ir kitą – viskas eina gerai, ir abu senukai labai patenkinti.

Jam ten bebūnant, viena kumelė atsivedė kumeliuką. Kai tas kumeliukas paaugo, karaliūnas ganydamas vis bando uždėti ant jo ranką – ir žiūri, kad šis jį atlaiko.

Pasibaigus tarnystės metams, jis sako:

– Tėvukai mieli, aš jau noriu jus palikti ir toliau keliauti.

– Vaikeli, mums tavęs labai gaila – galėtum pasilikti pas mus už augintinį. Bet jeigu nori keliauti toliau, mes tavęs nedraudžiam. Imkis geriausią porą arklių ir visko, kas tik tau patinka.

Bet jis sako:

– Nieko daugiau nenoriu, tik to kumeliuko.

Pasimovė jis kumeliuką ir vedasi. Ėmė tas kumeliukas ir prakalbėjo:

– Ar žinai ką? Leisk tu mane pas motiną pažįsti.

Paleido. Šis nubėgo, pažindo, už pusės valandos sugrįžo jau daug didesnis. Ir vėl vedasi. Pasivedė toliau – kumeliukas sako:

– Leisk mane vėl pažįsti.

Nubėgęs pažinto ir sugrįžo už valandos jau gana didelis. Pasivedė dar toliau – kumeliukas trečia syk prašo:

– Leisk dar kartą pažįsti.

Šį kartą pažindęs sugrižo už pusantros valandos – didelis, gražus žirgas.

Dabar sako:

– Sėsk ant manęs, aš tave nunešiu, kur tik nori.

– Aš noriu, kad galėtume gauti tą merginą.

– Gerai, gausime, tik turėsi ją pavogti. Sekmadienį ji su savo broliais atvažiuos į bažnyčią, tai tu saugok: kai tik ji išlips iš vežimo, pagriebęs sėsk ant manęs, ir mes pabėgsim.

Sulaukus sekmadienio, karaliūnas atjojo į tą miestą. Žiūri – mergina atvažiuoja į bažnyčią. Kai tik ji išlipo iš vežimo, šitas ją capt, ant savo žirgo užsėdo ir ėmė bėgti. Broliai, matydami, kad jau nepavyks, skubinosi namo klausti motinos patarimo.

– Vykite, vaikeliai, jau vargiai ją galėsite atimti.

Dabar karaliūnas žiūri, kad anie dvylika brolių atsiveja. Atsigrižo pažiūrėti į merginą – ji labai graži.

– Ar galima man ją pabučiuoti?

– Kai tu pabučiuosi, aš dar smarkesnis būsiu, – atsiliepė žirgas.

Karaliūnas ėmė ją bučiuoti. Ir kiekvieną kartą, kai tik jis merginą pabučiuoja, jo žirgas prispiria žemių pilnas akis aniems dvylikai brolių, o kol tie akis prasikrapšto, šis vėl nubėga keliolika laukų. Matydami, kad nieko neveiks, broliai sugrižo atgal.

O karaliūnas parjojo į savo tėvo dvarą. Sugrižęs namo, rado tėvus išvartus iš dvaro: tėvas buvo paėmęs žentą, o tas juos paniekino ir išvarė.

Parkeliavus karaliaus sūnui, buvo parengta didelė puota. Suvažiavo daugel visokių aukštų svečių. Visiems besilinksminant, karaliaus sūnus tarė:

– Mieli svečiai, ką jūs darytumėt tokiems vaikams, kurie savo tėvus paniekina ir išvaro iš namų?

– Tokius vaikus reikia pririšti arkliams prie uodegų ir išvalkioti po laukus, – atsakė svečiai.

Tada jis liepė tą žentą ir jo pačią, savo seserį, pririšti arkliams prie uodegų ir išvalkioti po visus laukus, o pats vedė tą merginą ir gyveno ilgus metus. Vestuvėse ir aš buvau, alų midų gėriau, burnoj neturėjau; pinigus kažgera žarsčiau, akimis nemačiau, vyža lobį vežiojau.

DEVYNIABROLĖ

Gyveno seniau tarp miškų devyni broliai ir viena sesuo. Po kiek laiko sesuo ištekėjo toli už vyro. Tenai pagyvenus, labai pasiilgo savo brolių ir sumanė vieną kartą važiuoti pas juos kieminėti. Prisikepė bandelių, visiems devyniems broliams po vieną. Paskui įsidėjo verpstę ir devynis kuodelius linų, ketindama viešnagėje suverpti ir išausti kiekvienam broliu po marškinius.

Viską susitaisius, sėdo ir išvažiavo. Bevažiuodama per didelę girią, sutiko devyngalvį velnią.

Tas jai sako:

– Devyniabrol, devyniabrol, aš tave pjausiu!

Nusigando moteriškė ir, nebežinodama, kas daryti, pradėjo mėtyti jam bandeles, kurias vežės broliams dovanų.

Bet kas devyngalviui tos bandelės! Kiekviena galva prarijo po bandelę ir vėl sako:

– Devyniabrol, devyniabrol, aš tave pjausiu!

Nebeturi moteriškė daugiau ką mėtyti, tai numetė verpstę ir kuodelius. Devyngalvis ir tuos sudorojo ir vėl gieda:

– Devyniabrol, devyniabrol, aš tave pjausiu!

Mato devynių brolių sesuo, kad devyngalvis jau ir arklį baigia ryti, jau prie ratų gretinasi. Nebesumodama, kas daryti, šoko iš ratų ir įlipo į ažuolą.

O devyngalvis prarijo ir ratus, bet jos aukštai negali pasiekti, tai ėmė graužti ažuolą.

Sėdi moteriškė ažuole nei gyva, nei mirusi. Tik štai pamatė gegužę skrendant ir pradėjo ją prašyti, kad duotų žinią jos devyniems broliams.

Nuskrido gegužė vyresniojo brolio palangėn ir ėmė kukuoti:

Devyni broliai – kukū!

Jūsų seselė – kukū!

Pati dešimta – kukū!

Ažuole sėdi – kukū!

Devyniagalvis – kukū!

Ažuolą graužia – kukū!

Užgirdo vyresnysis brolis ir tarė:

– Vykite šalin gegužę! Ko čia ji, palangėn atskridus, ausis kurtina.

Priskrido gegužė prie antro brolio palangės ir taip pat užkukavo, bet ir tas liepė nuvaikyti.

Paskui ji skrido prie trečio, ketvirto, prie visų brolių iš eilės, bet visi ją nuvaikė.

Tada nuskrido gegužė į girią ir pasakė devynių brolių seseriai, kad visi broliai ją nuvaikė.

Sesuo nusimovė nuo piršto savo žiedą, padavė gegužei ir liepė nunešus atiduoti jaunėliui broliui ir pasakyti, kad devyngalvis jau pusę ažuolo nugraužė.

Nuskrido gegužė jaunie brolio palangėn ir užkukavo. Kai priėjo jaunis brolis gegužės vaikyti, tada gegužė tilinnnn! ir įmetė žiedą į stiklinę, padėtą ant lango.

Pasižiūrėjo brolis ir pažino, kad tai sesers žiedas. Tuoju klausia gegužę, iš kur ji gavusi.

Gegužė atsakydama užkukavo:

Devyni broliai – kukū!

Jūsų seselė – kukū!

Pati dešimta – kukū!

Ažuole sėdi – kukū!

Devyniagalvis – kukū!

Ažuolą graužia – kukū!

Baigia jau graužti – kukū!

Lakinkit kurtelius – kukū!

Galąskit šobleles – kukū!

Vaduokit seselę – kukū!

Pasakė tada jaunis brolis kitiems, ir sušoko visi broliai galąsti šobles ir lakinti kurtus. Paskui sėdo visi ant arklių ir leidosi šuoliais į girią. O devynagalvis jau baigia graužti ažuolą. Begrauždamas girdi, kad kas atitrenkia per girią. Paklausė paklausė ir sako:

– Devyniabrol, devyniabrol! Ar tik ne tavo broliai su kurtais atmedžioja?

Sulig tuo žodžiu gegužė atsakė:

Kukū! Tai ne jos broliai! Kukū!

Kukū! Tai girios ūžia! Kukū!

Kukū! Tai medžiai griūva! Kukū!

Aprimęs devynagalvis vėl ėmė graužti. Visiškai jau baigia pagraužti ažuolą, jau tas į žemę pradeda linkti, o devynių brolių sesuo, nei gyva, nei mirusi, įsikabinusi į ažuolo viršūnę...

Tik tuo laiku suūžė, sutraškėjo krūmai – iššoko iš tankumynės devynių brolių kurtai ir visi drauge puolė devynagalvį. Vienkart prišoko visi devyni broliai ir nukapojo jam galvas. Paskui iškėlė iš ažuolo seserį ir laimingai parkeliavo namo.

KURŠIUKAS

Viename karališkame mieste, šalia karaliaus pilies, buvo ežeras. Į tą ežerą dažnai ateidavo žvejoti netoli miesto gyvenęs Kuršys ir atsivesdavo savo sūnų, kad jam padėtų. Tas Kuršiukas buvo labai gražus, ir karaliaus duktė, dažnai jį matydama, pamėgo. Todėl ji Kuršį, to vaiko tėvą, prikalbino, kad savo sūnų atleistų į karaliaus pilį. O kai jis atėjo, karalaitė sako:

– Aš tave pamėgau, tu turi mano vyras būti.

Kuršiukas dėl to nemenkai nusigando ir nežinojo, ką sakyti. Bet karalaitė jį tokias meiliais ir gražiais žodžiais kalbino, kad jis pagaliau išdrįso jai atsiliepti ir pasisakė esąs visai prastas žmogus, nemokąs nei rašyti, nei skaičiuoti ir šiaip nieko neišmanąs, tik su tėvu žvejoti.

Karalaitė sako:

– Tai nieko, aš tave leisiu į visokias mokyklas, tu išsimokysi visokių gudrybių, o valgydinsiu aš tave kaip karalaitį.

Tokios kalbos Kuršiukui patiko, ir jis liko pilyje. Dabar karalaitė tuojau liepė jį karališkai aprengti ir paskui leido į mokyklą. Kuršiukas buvo geros galvos, labai greitai ir gerai mokėsi, visi mokytojai juo džiaugėsi, o karalaitė dar labiau jį mylėjo.

Kai jau visas mokyklas buvo perėjęs, jau vyriškų metų sulaukęs ir labai gudrus pasidaręs, karalaitę jis vedė. Bet kas nutiko! Jungtusių vakarą, kai šauni muzika trenkė ir visokie garbingi ir aukšti ponai linksminosi, jis pradingo. Visa pilis dėl to atsitikimo veikiai sujudo, išsigando visa karališka giminė ir svečiai. Tuojau išsiuntė tarnus ir kareivius jo ieškoti, bet niekur nerado. Ir visas pilies džiaugsmas raudomis pavirto, nes nė vienas nežinojo, kur vedys dingęs.

O vedys pateko į vieną laivą. Su tuo laivininku jis buvo jau prieš vestuves sušnekėjęs, kad tą ir tą vakarą į laivą ateisias ir tuojau turėsią iškeliauti. Kai pilyje buvo didžiausias vestuvių trenksmas, Kuršiukas slapta iš jų pabėgo ir – tiesiog į aną

laivą, o jam tik į laivą įlipus, laivininkas tuojau išplaukė į tolimas šalis, todėl jo niekur negalėjo rasti.

Kuršiukas pasidavė vienos šalies karaliui vergu. Apsimetė jis nebyliu, bet dėl jo gražumo visi jį gerbė. Toli ir plačiai pasklido kalbos apie gražųjį vergą, labai juo džiaugėsi ir karalius, jam tik gaila buvo, kad tas nebylys.

Po ilgo laiko karalius savo vergą taip pamėgo, kad priėmė jį prie vieno stalo valgyti, ir jau dabar, iš viso jo būdo numanydamas, kad jis labai išmintingas vyras esąs, dar labiau jo gailėjos ir dažnai sakydavo: „Kad tas vyras nebūtų nebylys, aš jį už žentą priimčiau.“

Tokią karaliaus kalbą girdėdami, tarnai galvojo, kaip tą žmogų galėtų prakalbinti. O vienas tarp karaliaus patarėjų buvo labai gudrus vyras; jis numanė, kad tas vergas negali būti nebylys. Atėjęs pas karalių, meldė jį, kad duotų jam tą nebylį vergą dvidešimt keturioms valandoms, tai jį taip pagydysiąs, kad tas kalbėti mokėsias. Karalius labai nudžiugo ir leido jam vergą dvidešimt keturioms valandoms namo pasiimti: jei pasisektų jį prakalbinti, tai liksias laimingas, o jei to nepadarysias, tai busias nužudytas.

Patarėjas tą vergą namo parsivedė ir visaip jį pradėjo kalbinti, bet tas nešnekėjo. Ir šiaip, ir taip bandė, ir baugino, kad jei nešnekėsias, tai jį skaudžiai sumušias, nes karalius jį atidavęs, ir jis galis su juo daryti, ką noris, bet tai nieko negelbėjo. Galiausiai, kai visi bandymai nieko nepadėjo, patarėjas taip baisiai vergą sumušė, kad tas vos pusgyvis liko, o vis vien nešnekėjo. Kai jau dabar patarėjas matė visą savo darbą esant perniek, numovė dar tam vergui nuo piršto žiedą, kurį jam pati jungtuvėms buvo davusi, ant savo piršto užsimovė ir paskui nakčia pabėgo, kad nebūtų nužudytas.

Jis pateko į vieną laivą, o tas laivas plaukė į tą žemę ir į tą patį miestą, iš kur anas vergas buvo. Į miestą atkeliavęs, jis nežinojo, ką pradėti ir kaip ilgesnį laiką išsimaitinti, tai pasiskelbė muzikantu, nes mokėjo šiek tiek griežti. Taip jis dabar, per

žmones eidamas, užėjo ir pas karalaitę, kurios vyras pabėgęs buvo, ir kai jai griežė, tai ji pastebėjo tą žiedą ant jo piršto. Baigus jam griežti, karalaitė sako:

– Muzikante, gal būtum toks geras ir man savo žiedą parodytum.

Jis, pagarbiai nusilenkęs, atsakė:

– Labai mielai.

Tuoju numovęs padavė jai žiedą. Karalaitė, jį apžiūrėdama, rado savo vardo raides, kurias auksakalys liedamas buvo įliejęs, ir tuoju pažino, kad tai jos žiedas, duotas jauniui per jungtuves. Tada karalaitė paklausė, ar jis nenorėtų to žiedo parduoti. Jis atsakė:

– Aš labai mielai parduočiau, kad tik kas nupirktų: aš vargingas žmogus ir neįmanau, kaip išsimaitinti.

Karalaitė žiedą nupirko ir išklausinėjo muzikantą, iš kur jis esąs ir kokiais keliais čionai atkeliavęs; tas jai viską gražiai papasakojo. Paskui karalaitė į tą tolimą šalį iškeliavo, pateko ir į tą miestą, kur karalius gyveno, ir kur visi jo vergai buvo. Apsimetusi siuvėja, ji atėjo pas karalienę ir labai meldė, kad siūti priimtų. Karalienė iš karto nenorėjo, bet kai toji vis prašė, o ir labai graži buvo, tai leido jai pasilikti.

Pirmučiausia ji gavo tik prastus siuvinius siūti, bet kai karalienė pamatė, kad tie labai gražiai pasiūti, tai davė jai plonesnius, o paskui ji gavo siūti brangiausius šilkus ir šydus iš brangiausių audinių karališkuose rūmuose. Karalienė tokiu puikiu darbu stebėjosi ir didžiai džiaugėsi ją pasilikusi. O kadangi ji ir didžios išminties bei labai gražaus elgesio buvo, tai karalienė ir karalius ją taip gerbė, kad po kiek laiko ir ji prie karaliaus stalo drauge valgyti galėjo.

Seniai jau čia būdama, gavo savo vyrą pamatyti, o jis ją irgi pamatė; kits kitą tuoju pažino, bet ji niekam nesakė, kad jis esąs jos vyras. Dabar, kai jau prie vieno stalo visi valgė, tai ji galvojo, bene pasiseks su juo vienu kur susieiti ir pasišnekėti, bet taip nepasitaikė. O kai karalius dar vis nerimastavo ir kartkartėmis dėl savo nebylio liūdėjo, tai ta siuvėja pasakė:

– Aš apsiimu jį prašnekinti, jei su manim per naktį vienam kambary uždarytumėt.

Karalius tai leido, bet pasakė, kad jei nepasisektų nebylį prašnekinti, ji turėsianti būti gyva sudeginta. Ji to nepabijojo, sau viena galvodama: „Aš tikrai žinau, kad jis nėra nebylys, ir jį perkalbėsiu, kad turės šnekėti.“

Vieną vakarą tą vergą atvedė pas siuvėją. Dabar ji šiaip ir taip jam kalbėjo, jį klausė, kodėl pabėgęs, o ją palikęs, kodėl taip toli keliavęs ir į tokius vargus pasidavęs, bet jis neprašneko. Tada ji pradėjo verkti ir maldauti, kad tik jis šnekėtų:

– Žiūrėk, kaip aš tave mylėjau ir dar myliu ir dėl tavęs taip toli atkeliavau, kad tik dar kartą su tavim susitikčiau ar nors tave pamatyčiau. Ar tau viskas tik niekai, ar tu manęs visai nesigaili, kad aš iš meilės dėl tavęs tiek baimės ir vargų iškentėjau? Argi tu ir tada jokio gailėsčio man nejaustum, kad aš dėl tavęs mirti turėčiau? Jei tu rytoj nešnekėsi, aš būsiu gyva sudeginta.

Bet visos tos kalbos, maldos ir ašaros buvo veltui: jis pasiliko nebylys.

Ryto metą karalius liepė vergą atvesti. Jis ir dabar nieko nešnekėjo, todėl, kaip sutarta buvo, turėjo tą siuvėją sudeginti. Tuoju paskirtoje vietoje malkų krūvą sukrovė, jos viduryje paliko tuščią tarpą. Pirmučiausia prie krūvos pastatė nebylį, o paskui atvedė siuvėją, juodai aprengtą. Daug žmonių suėjo, norėdami pamatyti, kas nutiks. Šalia malkų krūvos vienas karaliaus tarnas aiškiu balsu paskaitė mirties dekretą, tada siuvėjai reikėjo pro ankštą angą įlįsti į krūvos vidurį. Bet kai tik ji prie angos priėjo, nebylys sušuko skardžiu balsu:

– Nedarykit jai jokios skriaudos, tai mano pati!

Visi žmonės sujudo suūžė, baisiai nustebę, ir pradėjo rankomis ploti, džiaugdamiesi, kad tokia graži moteriškė dabar gyva išliks. Vienas iš tarnų nubėgo pas karalių ir jam tą visą atsitikimą pranešė. Karalius nenorėjo tikėti ir liepė tuoju abudu atvesti, o kai juos nuvedė, tai karalius gana stebėjosi, kad jo mylimas vergas kalbėti moka. Bet jis tos visos paslapties negalėjo išmanyti, ir juodu abudu visą tą

keistą nuotykį turėjo jam papasakoti. Paskui karalius dar norėjo žinoti, dėl ko jis pabėgęs.

– Aš visai iš menkos giminės ir prastas žmogus buvau, – sakė Kuršiukas, – tai maniau, kad karališkos giminės ir visų kitų aukštų ponų būsiu peikiamas ir per nieką laikomas, todėl ir pabėgau. O kadangi dabar taip atsitiko, kad aš savo pačią iš didžios nelaimės ir nuo mirties išgelbėjau, o ji taip pat patyrė vargo, tai dabar manęs niekad nepapeiks, ir aš vėl mielai noriu jos vyras būti.

Karalius ir karalienė didžiai džiaugėsi ir, juodu turtingai apdovanoję, liepė su savo laivais namo pargabenti. Jiems grįžus į savo tėviškę, toks džiaugsmas radosi, kad lygaus jam niekad nebuvo. Po karaliaus galvos tas jo žentas pats visos šalies karaliumi liko.

DVYLIKA BROLIŲ, JUODVARNIAIS LAKSTANČIŲ

Vieno pono mirė pati ir paliko dvylika sūnų ir mažą dukrečią. Netrukus tėvas sumanė vesti kitą, bet toji buvo ragana. Ji sako:

– Duktė tegul bus, bet savo sūnus visus sudegink ir, supylęs jų pelenus į popierius, atsiųsk man, tada už tavęs eisiu.

Tėvas mąstė šiaip, mąstė taip – nebežino, ką daryti. Ėmė ir pasisakė viską vienam savo tarnui.

Tas jam sako:

– Ko čia, pone, taip rūpinies? Juk tamstos dvare yra didelių šunų. Dvylika jų sudeginsi, pelenus supilstysi į popierius, padėsi antspaudus ir nusiūsi jai, – bene ji permanys? O po vestuvių – kad ir ras, nebe ką jiems darys.

Ponas taip ir padarė: sudegino dvylika šunų, pelenus supylė į popierius, prispaudė antspaudus ir nusiuntė raganai. Ta apžiūrėjo visus popierėlius, apuostė ir pasakė, kad sutinka už jo tekėti.

Po vestuvių, kai parvažiavo į dvarą, ragana tik šniukšt šniukšt – visur apšniukštinėjo, pagaliau sako:

– Kas čia smirdi? Kad tie visi, kas čia nereikalingi, juodvarniais išlėktų!

O jos posūnių būta tuokart rūsyje po vyro rūmais. Tuoj visi vienas po kito strikt strikt ant lango ir išlėkė sau.

Toliau gyveno rūmuose tik ponas su savo ragana. Prie jų augo dukrelė, kuriai niekas nieko nesakė apie brolius: mat ponas buvo užgynęs dvariškiams pasakoti, kad ji turėjo brolių, ir kad pamotė ragana taip juos išvaikė.

Vieną kartą – mergaitė buvo jau dvylikos metų – dvariškiai ėmė šnekėtis:

– Argi mirusios ponios tebuvo ta viena dukrelė?

Vienas jų atsakė:

– Ką čia bešnekėti! Buvo sūnų dvylika, bet kai ponas vedė raganą, tai ji visus juos užkeikė, ir išlėkė visi juodvarniais!

Mergelė, išgirdusi dvariškių kalbą, ėmė rengtis į kelionę savo brolių ieškoti. Pasisiūdino dvylika marškinių, dvylika kelnių, dvylika paklodžių, dvylika užvalkčių ir išėjo, susirišusi visus tuos daiktus ryšelyje.

Ėjo, ėjo per laukus, per miškus. Ką tik sutinka, vis klausia apie savo brolius, juodvarniais lakstančius, bet niekas nieko jai nepasako. Beeidama per didelę girią, užėjo atsiskyrėlį. Pas tą įėjusi, klausia, ar nėra kur matęs jos brolių, juodvarniais lakstančių.

Atsiskyrėlis jai sako:

– Nemačiau, bet aš turiu valią ant visų debesų. Pergulėk čia pas mane, rytoj susišauksiu debesis, gal tie bus matę.

Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė debesis. Kai sugulė debesys apie jo trobelę, taip tamsu pasidarė, lyg juoda naktis. Išėjo atsiskyrėlis laukan ir klausia debesų:

– Ar nematėt kur dvylikos brolių, juodvarniais lakstančių?

Debesys atsakė, kad niekur nė vienas nesąs matęs, ir išsiskirstė į visus kraštus.

Atsiskyrėlis sako mergaitei:

– Gal tavo brolių nebėra nė gyvų... Bet gal dar kur rasi. Kai eisi šiandien per girią, vakarop užeisi mano brolių, taip pat atsiskyrėlių. Jis turi valią ant visų vėjų, tai vėjus paklaus, gal tie bus kur užpūtę tavo brolius.

Ir išėjo mergaitė. Eina, eina per girią ir priėjo vakarop kitą atsiskyrėlių. Įėjo ir to pasiklausti, ar nematė, negirdėjo jos brolių, juodvarniais lakstančių. Tas sako:

– Aš nieko nežinau, bet pernaktį čia pas mane. Rytoj rytą sušauksiu visus vėjus, jei tie bus kur užpūtę, tai ir tau pasakys.

Ryto metą susišaukė atsiskyrėlis visus vėjus. Tie supūtė, suūžė, sušniokštė. Visus išklausinėjo, ir visi atsakė, kad nė vienas nežinąs, nė vienas niekur neužėjęs, nė vienas niekur nematęs. Tada atsiskyrėlis jai sako:

– Gal jų nebėra nė gyvų, kad nė vienas vėjas niekur nėra užpūtęs. Bet nenustok vilties. Kai eisi šiandien per girią, rasi mūsų trečiąjį brolių, kuris turi valią ant visų paukščių. Jei yra kur tavo broliai, tai gal koks paukštis bus juos užėjęs.

Mergaitė vėl išėjo. Per visą dieną ėjo ir apie vakarą rado trečią atsiskyrėlių. Tas jai taip pasakė:

– Pernaktį pas mane, aš rytoj sušauksiu visus paukščius, tai jie, jei bus kur užėję, tau pasakys.

Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė visus paukščius. Kad prilėkė, kad priskrido paukščių – ir didelių, ir mažų, visokių!

Išėjo atsiskyrėlis ir klausinėja visus. Tie atsakė, kad nė vienas niekur nematęs, nė vienas nieko nežinąs. Atsiskyrėlis pulkų pulkus atleido, ir visi išsiskirstė.

Pagaliau, kur buvęs, kur nebuvęs, atlekia šlubas erelis. Ant jo sušuko:

– Kodėl tu nesiskubinai, ko gaišai?

Erelis sako:

– Man koją šaulys peršovė, labai skauda, negalėjau greitai atlėkti.

Atsiskyrėlis vėl klausia erelį:

– Ar nesi matęs kur dvylikos brolių, juodvarniais lakstančių?

Erelis atsakė:

– Mačiau ir žinau, jie per dienas juodvarniais lakioja, o naktį žmonėmis kalne gyvena.

Tada atsiskyrėlis davė mergelei dvylika smaigtelių ir liepė, kai lips į kalną, juos vis smaigstyti ir ant jų stotis, paskui vėl iš apačios traukti ir į viršų smeigti.

– Tiktai, – sako jis, – saugokis, kad nė vienas smaigtelis tau iš rankų neiškristų. Jei nors vienas iškris, tai ir nebegalėsi ant kalno užlipti.

O ereliui prisakė:

– Tu žiūrėk, kad ji nenukristų ir neužsimuštų!

Ir išėjo mergelė su ereliu, paplasta lekiančiu. Nuėjo prie kalno. Tas kalnas buvo toks aukštas, net už debesis aukštesnis. Ėmė mergelė savo smaigtelius į kalną smaigstyti ir lipti aukštyn. Smaigstė, smaigstė, kaišiojo, kaišiojo, gal kokį pusvarstį nusmaigstė, ir būtų jau užlipus, tik vienas smaigtelis iškrito. Bežiūrėdama į krintantį smaigtelį, ėmė ir pati kristi. Erelis, tupėdamas pakalnėje, pamatė ją bekrantančią, tuoj pakilo nuo žemės, pakapt su sveikąja koja jai už ryšelio, vis aukštyn, aukštyn – užnešė labai aukštai, už debesų. Prinešė prie didelio urvo, paleido ir sako:

– Štai tas urvas, kur jie vakare parlėkę sulenda. Tu čia įėjus rasi dvylika lovų; jas apdangstyk paklodėmis, visus priegalvius apvalkstyk užvalkčiais, kiekvienam ant lovos padėk marškinius ir kelnes. Prie kiekvienos lovos rasi po staliuką, o ant staliukų padėta po kepalėlį duonos – nuo tų kepalėlių galėsi po riekelę atsirišti ir suvalgyti. Prie durų rasi mažiausiojo brolio lovele, – po ją palindus, galėsi pernaktvoti.

Erelis, viską jai pasakęs, nulėkė sau, o ji įlindo į urvą. Tenai rado viską taip, kaip buvo išpasakojęs erelis. Aptaisė lovas, apdangstė paklodėmis, priegalvius apvalkstė užvalkčiais, kiekviena ant lovos padėjo kelnes ir marškinius, pavalgė, nuo kiekvieno kepalėlio atsirikdama po riekelę, ir, palindusi po mažojo brolio lova, atsigulė. Atėjus vakarui, tuoj ir išgirdo: juodvarniai sukranksėjo, nusileidę atvirto žmonėmis ir suėjo į vidų. Visi džiaugėsi, kad pataisytos lovos ir padėti marškiniai su kelnėmis. Greit apsitaisė, eina valgyti – žiūri, kad jų duona nuraikyta. Vyresnysis sako:

– Lovas ir mus pačius aptaisė – gerai, bet kad duonos trūksta, tai negerai. Na, bet ką padarysi!

Pernakvojo, rytą atsikėlė, išėjo laukan, sukranksėjo ir nulėkė sau. Atsikėlė ir sesuo iš palovio, vaikščioja po vidų, laukia. Vakarop vėl įsinorėjo valgyti. Eina prie staliukų – taip pat besą kepalėliai duonos. Po riekelę atsiraikydama, vėl pavalgė, palindo po mažojo brolio lovele ir atsigulė. Vakare ir vėl ėmė juodvarniai krankseti, ir suėjo į vidų visi broliai. Vyresnysis sako:

– Matai, ir vėl duona nuvalgyta. Jau kas nors negeras pas mus yra įsimetęs. Dabar dar nieko nedarysiu, bet jei trečią dieną taip bus, tai nors visą kalną sugriausiu, bet turėsiu rasti, kas čia mums taip daro.

Mergaitė gulėdama nusigando, rūpinasi, kas čia bus. Nebeiškentusi ėmė savo jaunesnįjį brolių budinti ir truktelėjo jį už kojos. Tas klausia:

– Kas čia?

Mergaitė tylomis atsakė:

– Aš, broleli, jūsų sesuo. Atėjau, susiieškojau jus, bet kad anas brolis barasi, ką aš dabar darysiu?!

Brolis sako:

– Na, ką dabar darysi? Būk kaip buvusi, rytoj pamatysime.

Rytą sukilo visi broliai, jau taisos eiti sau laukan, – mažasis ir ėmė sakyti:

– Na, brolau, vakar žadėjai ardyti, versti kalną. O kad rastum koki giminaitį ar seserį, ką gi tada darytum?

Vyresnysis brolis sako:

– Matau, kad tu jau žinai, kas čia yra! Na, tai pasakyk, kas?

Šis, atidengęs paklodę, sako:

– Lįsk, sesele, laukan, kaip jau bus, taip.

Tada vyresnysis brolis sako:

– Kad tu būtum iškentus namie dar metus, tai būtum mūsų sulaukus, o dabar, sesele, reikės mums ir tau vargti vėl dvylika metų. Jei iškentėsi, niekur nieko nešnekėjus per tiek metų, tai dar pasimatysime.

Taip pasakęs, liepė sėstis sau ant nugaros, ir visi, pavirtę juodvarniais, nulėkė.

Juodvarnis nunešė seserį į didelę girią, pasodino eglės viršūnėje, atsisveikino ir paliko.

Mergaitė ilgai ten sėdėjo, net jos drabužiai visai suplyšo.

Vieną kartą į tą girią atėjo medžioti karalaitis su savo dvariškiais. Tuoj ėmė loti šunys, žiūrėdami į tą medį, kur ji sėdėjo. Apstojo šauliai ir varovai, mato – sėdi medyje žmogus. Ir šiaip kalbina, ir taip kalbina – nieko nesako. Atėjo ir pats karalaitis, šnekina ir tas, bet mergaitė kaip nieko, taip nieko neatsako. Šaukia – lipk žemėn, gąsdina – nušausime, bet ji vis tyli ir tyli. Tada karalaitis savo tarnui sako:

– Lipk ir iškelk iš medžio, pamatysime, kas gi ten yra.

Tas įlipo. Mergaitė rodo, tartum norėdama pasakyti esanti be drabužių. Tarnas, nulipęs žemėn, pasakė karalaičiui: medyje esanti jauna, graži moteriškė, tiktai be drabužių. Užnešė jai drabužius, ir ji išlipo iš medžio. Karalaičiui mergelė taip patiko, kad kitos jis niekados nebenorėjo nė matyti. Parsivedęs namo, pasisakė savo tėvams norįs imti ją sau už pačią. Tėvai nenorėjo jam leisti, kad ji nieko nekalba, bet, ilgai prašomi, sutiko. Ir karalaitis vedė dvylikos brolių sesele.

Po kokių metų juodu susilaukė sūnaus. Karalaičio tuokart nebuvo namie, o prie karalienės buvo parvežta jos pamotė, ta pati ragana, kuri jos taip nekentė. Toji ragana vaikelį išmetė laukan ir, sugriebus kur šuniuką, rodo visiems:

– Žiūrėkit, koks jos vaikas!

Tada karalaičio tėvai sako:

– Jau kad ji būtų geras žmogus, tai ir kalbėtų. Kažin, kas ji tokia yra. Gerai mes jam sakėme, kad neimtų jos.

Parašė jos vyrui raštą, kad taip ir taip, gimęs toks ir toks, – ką reikia karalienei daryti? O karalaitis atrašė, kad nieko jai nedarytų, kol jis namo grįš: jis pats žinosias, ką padaryti. Parkeliavęs namo, karalaitis nieko nebežino: jam taip graži, taip graži, taip patinka, kad nė galvon nebeateina ją nužudyti.

Ir vėl jisai gyvena su ja. Pagyvenus kokius metus, gimė jiems kitas sūnus. Karalaičio taip pat nebuvo namie, ir vėl jos pamotė ragana vaikelį išmetė laukan, pagriebė kačiuką ir rodo visiems:

– Žiūrėkit, kas dabar!

Visi stebėjosi, ir tėvai nurašė sūnui laišką. Sūnus vėl atrašė, kad niekas jai nieko nedarytų be jo paties. Sugrįžęs namo, karalaitis ir vėl nieko jai nedaro: pati labai graži, patinka jam, sakosi dar toliau žiūrėsias.

Po kiek laiko, karalaičiui nesant namie, gimsta trečias sūnus. Ta pati ragana pamotė vėl išmeta sūnų laukan ir rodo visiems šuniuką. Tėvai rašo karalaičiui, kad skubėtų kuo greičiausiai namo ir darytų šioją ar tokį galą. Karalaitis parkeliavo namo, bet jam baisiai gaila žudyti savo pačią. Nebežinodamas, ką čia reikia daryti, jis sako:

– Žinokitės, darykite, kaip jūs norite. Aš nė pats nežinau, kuo ji kalta, kas ji tokia yra.

Teisėjai apkaltino ją ir nuteisė kaip raganą sudeginti. Sukrovė didelį laužą ir uždegė, bet užėjo smarkus lietus ir užliejo ugnį. Ir vėl liepė privežti sausų medžių. O jau visai baigiasi dvyliktieji metai – tiktai vienos valandos bereikia, tuoj atskris jos

broliai. Kai tik ėmė iš naujo kurti ugnį, žiūri – atlekia dvylika juodvarnių, atlekia ir leidžiasi. Tuoj nusileido pirmas, virto žmogum ir vedasi už rankos trejų metų sūnelį; nusileido antras ir nešasi sūnelį antrų metų; trečias nusileidęs nešasi mažutį, dar vystyklusose, ką tik gimusį vaikelį.

Tuoj visi broliai sušuko:

– Ką jūs čia dirbate? Kam nekaltą mūsų seserį norite nužudyti? Geriau meskite į ugnį pamotę raganą! Štai mūsų sesers sūneliai!

Beregint pamotę raganą užrito ant ugnies. O broliai pasisveikino su savo seseria ir su karalaičiu. Ir visiems jie pasakė, kad ragana ką tik gimusius vaikučius išmetusi laukan, o jie tuoj pasiėmė ir auginę.

Karalius iškėlė didelį pokylį. Ir aš ten buvau ir daug mačiau. Ir aš ten valgiau ir gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj neturėjau.

STEBUKLINGAS AKMENIUKAS

Tarnavo bernas pas poną, ėmė algos metams po tris skatikus. Trejus metus patarnavęs, uždirbo devynis skatikus, pasiėmė tuos pinigus ir išėjo. Eina keliu, žiūri – piemenys muša šuniuką.

– Vaikučiai, kam jį mušate? Parduokit man.

– Gali ir dykai imti. Mums šeimininkas liepė jį užmušti.

Bet bernas davė piemenims tris skatikus ir išpirko šuniuką nuo mirties. Pasiėmęs jį, ėjo toliau ir rado piemenis mušant katiną. Pagailo jam gyvulėlio:

– Vaikučiai, kam tą katinuką mušate? Parduokit man.

– Gali ir dykai imti. Mums šeimininkas liepė jį užmušti.

Bernas vis tiek davė už jį tris skatikus. Pasiėmęs katinuką, ėjo toliau, rado piemenis mušant gyvatę. Klausia:

– Kam, vaikučiai, ją mušate? Parduokit man.

– O kam tą bjaurybę pirksi? Jei nori, gali dykai imti.

Bernas ir už gyvatę sumokėjo tris skatikus. Nešasi ją, bet gyvatė jo nekanda, ramiai guli ant rankų.

Paėjus kelio galą, gyvatė prašneko:

– Mesk mane per kairį petį, o per dešinį pasižiūrėk.

Metė bernas gyvatę per kairį petį, o per dešinį pasižiūrėjo – graži mergelė bestovinti. Ta mergelė jam sako:

– Eikim dabar pas mano tėvą, ir prašyk jį tokio akmeniuko, su juo galėsi gerai gyventi. Kai tą akmeniuką įsidėsi į burną ir švilptelėsi, tai ko tik panorėsi, viskas taip ir bus.

Nuėjo bernas pas tos mergelės tėvą ir prašo užmokesčio už dukters išgelbėjimą. Bet nieko daugiau neima, tik vis prašo to akmeniuko. Akmeniuką jam ir davė.

Parėjęs namo, bernas rado savo motiną dar gyvą, o jo motina gyveno netoli karaliaus dvaro. Po kelių dienų jis susigalvojo ir nusiuntė motiną pas karalių, kad leistų už jo dukterį.

Karalius davė jai kelis skatikus ir pasakė:

– Kvaila boba – pati nežino, ką šnekanti. Jei tavo sūnus nori vesti mano dukterį, tegu per vieną naktį nutiesia platų kelią nuo savo namų iki mano dvaro, ir kad tas kelias būtų apsodintas medžiais, o tuose medžiuose augtų obuoliai. Rytoj aš tuo keliu nueisiu pas jį pietų, tada susitarsime dėl vestuvių.

Motina parėjusi viską apsakė sūnui. Tas įsidėjo akmeniuką į burną ir švilptelėjo – tuoj nusitiesė plačiausias kelias, iš šonų medžiai žaliuoja, juose prinokę obuoliai kvepia. O vietoj prastos pirkelės stovi dailūs rūmai, gražesni nei karaliaus.

Rytą žiūri karalius ir atsistebėti negali: viskas padaryta taip, kaip jis liepė. Nuėjo tuo keliu pas berną pietų, šis gražiai jį priėmė, prie stalo pasodino, gardžiais

valgiais pavaišino. Bet karalius galvojo, kad jam kokių monų į akis įleido, ir nedavė bernui savo dukters.

Kitą dieną bernas vėl sako savo motinai:

– Eik dar sykį pas karalių, tegu duoda man savo dukterį.

Motina nuėjo, bet karalius jai taip pasakė:

– Tegų tavo sūnus stoja rytoj su manim į karą. Jei įveiks mane, tai atiduosiu dukterį.

Rytmetį atsikėlęs, bernas įsidėjo akmeniuką į burną ir pagalvojo, kad jam būtų kariuomenės kiek reikiant. Kai tik tai švilptelėjo, tuoj stojo didžiausi pulkai kareivių. Su tais kareiviais bernas išžygiavo prieš karalių ir lengvai jį nugalėjo.

Nebėra dabar karaliui ką daryti – reikia atiduoti bernui dukterį.

Po vestuvių parsivedė bernas karalaitę į savo namus ir gyvena. Kai ateina laikas valgyti, įsideda akmeniuką į burną, sušvilpia – ir visko atsiranda, ko tik širdis geidžia.

Bet karalaitei nepatiko prastas bernas, ir ji vis galvojo, kaip galėtų juo atsikratyti. Nužiūrėjusi, kad jis turi tokį stebuklingą akmeniuką, slapta jį paėmė ir nunešė savo tėvui. Karalius, išbandęs akmeniuko galią, vėl šaukė berną į karą.

Dabar bernas nebegalėjo karaliui pasipriešinti, buvo sugautas ir užmūrytas tokiam mūre, kad badu numirtų.

Tame mūre buvo mažas langelis, pro jį galėdavo įlįsti katinas ir šuniukas. Jie vis atbėgdavo pas savo šeimininką ir atnešdavo valgyti. Taip katinas ir šuniukas jį maitino mažne trejus metus. O jo pati ištekėjo už kito karaliaus.

Tada katinas ir šuniukas prinešė bernui duonos, lašinių ir kitokių valgymų, o patys išėjo už marių į kitą karalystę, kur neištikimoji karalaitė buvo nutekėjusi.

To karaliaus dvare buvo privisę labai daug žiurkių. Kai ėmė katinas ir šuniukas pjauti žiurkes, jos visos suėjo draugėn ir susitarusios apskundė tuos plėšikus žiurkių karaliui. Žiurkių karalius ėmė šaukti:

– Kam jūs mus taip pjaunate?

Katinas atsakė:

– Kad mums nepavogsit iš karaliaus tokio akmeniuko, tai jus visas išpjausim.

Žiurkių karalius sušaukė visas žiurkes ir klausia:

– Ar jūs žinote tokį daiktą?

Viena sena žiurkė atsakė:

– Aš žinau, kur tas akmeniukas: skrynioj yra skrynelė, toj skrynelėj dar mažesnė skrynelė, ir jos visos užrakintos.

Tada žiurkių karalius sako:

– Eik ir atnešk tą akmeniuką.

Žiurkė pradėjo gintis:

– Aš jau sena, nebegalėsiu pragrauzti skrynelių ir neprieisiu prie akmeniuko.

Nusiuntė jaunesnes žiurkes. Jos išgraužė skyles, pavogė akmeniuką ir atidavė katinui.

Katinas įsikando akmeniuką ir nešasi. Priėjo prie marių. Šuo moka plaukti, o katinas nemoka, tai užlipo šuniui ant nugaros, kad jį perneštų. Šuo sako:

– Duok man akmeniuką, tu dar paskandinsi.

Bet katinas norėjo būti geresnis savo šeimininkui, pats atnešti akmeniuką ir šuniui jo nedavė.

Vidury marių staiga užtelėjo didelė banga. Katinas gavo į snukį vandens ir paleido akmeniuką.

– Jau, – sako, – neturiu, prapuolė visas mūsų darbas.

Perplaukė abu per marias, vaikštinėja nusiminę palei krantą. Tik žiūri – ištraukė žuvininkai iš marių tinklą, pilną žuvies. Šuo sako katinui:

– Gal tos žuvys galėtų surasti mūsų akmeniuką?

Viena žuvelė ėmė ir prašneko:

– Paleiskit mane į vandenį, aš jį atnešiu.

Žuvininkai įleido žuvelę į marias, o toji netrukus atnešė akmeniuką ir padavė šuniui.

Sugrįžo katinas ir šuniukas į karaliaus dvarą ir rado berną nusilpusį, vos gyvą. Padavė jam akmeniuką, o kai tas įsidėjo į burną ir sušvilpė – tuoj išėjo iš mūro į laisvę.

Dabar bernas vėl pašaukė karalių į karą, sumušė jį ir su visa šeimyna išvarė už jūrų marių, o pats liko tame dvare karaliauti.

DVIGALVIS ŽIRGAS

Buvo karalius, vardu Domertas. Jis turėjo sūnų, taip pat Domertą. Kartą suvažiavo daug karalių, visi ėmė girtis – vienas kareiviais, kitas pinigais, trečias žirgais, bet nė vienas negalėjo pasigirti žirgu, kuris turėtų dvi galvas ir dvi uodegas. O karalius Domertas paklausė, ar yra kur toks žirgas su dviem galvom ir dviem uodegom.

Sūnus sako:

– Aš žinau. Yra devintoj karalystėj toks žirgas – juo slibinas jodinėja.

Tėvas klausia:

– Ar tu galėtum jį parvesti?

– Duok man du tarnus, tai parvesiu.

Davė jam tėvas du gerus tarnus, ir jie išjojo. Nujojo į devintą karalystę, rado tokią pirtį, o į tą pirtį kasnakt gabendavo po vieną žmogų slibinui praryti.

Rado jie ten atgabentą senę, prašos ją:

– Priimk pernaktvoti.

Ta atsakė:

– Kaip aš galiu jus priimti? Jokit toliau, nes į šitą pirtį kasdien gabena po vieną žmogų slibinui praryti.

Jie sako:

– Tai nieko, liksim ir mes čionai!

Paliko karaliaus sūnus savo tarnus pirtyje, liepė tik nemiegoti, o pats išėjo po tiltu laukti slibino.

Sutemus atjoja slibinas ant tilto. Kai tik ant tilto užjojo, tuoj kurtai ėmė staugti, sakalai – švilpti.

Sako slibinas:

– Kurtai, nestaukit, sakalai, nešvilpkit – nėra čia Domerto nei Domerto sūnaus: čionai jo nė varnas kaulų neatneš!

– Mano kaulų varnas neneš, – atsiliepė Domertas, – mane atnešė mano tėvo geras žirgas.

– Ar tu čia?

– Čia!

– Kaip didelis?

– Kaip žirnis.

– Kaip drūtas?

– Kaip akmuo.

– Kaip lengvas?

– Kaip plunksna.

– Ar nenori eiti su manim imtynių?

– Aš to tik ir noriu!

Sustojo ant tilto abudu. Slibinas buvo su trim galvom. Tuoju Domertas nukirto tas galvas, o jį patį, į gabalėlius sukapojęs, įmetė į upę. Paėmė jo žirgą – vedasi, o iš paskos kurtai bėga ir sakalai lekia. Atėjo į pirtį, rado tarnus miegant. Norėjo jiems galvas kirsti, bet tie nubudę ėmė prašytis, tai dovanojo.

– Dabar, – sako Domertas, – slibina užmušiau, galit miegoti, ir aš miegosiu. Išsimiegojo. Kitą naktį Domertas vėl sako:

– Čia jūs likit ir neužmikit; aš vėl einu po tiltu laukti slibino.

Kada jau buvo vidurnaktis, klauso – atjoja slibinas. Kai tik jis ant tilto – kurtai staugti, sakalai švilpti!

– Kurtai, nestaukit, sakalai, nešvilpkit – nėra čia Domerto nei jo sūnaus: čionai jo nėra varnas kaulų neatneš!

Atsiliepė po tiltu Domertas:

– Ne varnas kaulus mano neš, bet mano tėvo geras žirgas mane atnešė.

– Ar tu čia?

– Čia!

– Kaip didelis?

– Kaip žirnis.

– Kaip drūtas?

– Kaip akmuo.

– Kaip lengvas?

– Kaip plunksna.

– Ar neitum su manim muštynių?

– Aš to ir laukiu!

Iššoko Domertas iš po tilto, o ant tilto slibinas su šešiom galvom. Kaip griebė, nukirto visas šešias galvas, o patį slibiną sukapojo į gabalus ir įvertė į upę. Paėmęs parsivedė jo žirgą, kurtus ir sakalus.

Ir trečią naktį nuėjo Domertas po tiltu. Atjojo devyngalvis slibinas ant žirgo su dviem galvom ir dviem uodegom. Kurtai ėmė staugti, sakalai švilpti! Sako slibinas:

– Kurtai, nestaukit, sakalai, nešvilpkit – nėra čia Domerto nei jo sūnaus: čionai jo nėra varnas kaulų neatneš!

Domertas atsiliepė:

- Varnas mano kaulų neneš, tik mano tėvo geras žirgas.
- Ar tu čia?
- Čia!
- Kaip didelis?
- Kaip žirnis.
- Kaip drūtas?
- Kaip akmuo.
- Kaip lengvas?
- Kaip plunksna.
- Eik šen su manim į karą.
- Aš to tik ir laukiu!

Išėjęs iš po tilto, kaip ėmė kirsti, kaip ėmė kirsti – nukirto šešias galvas, jau apilso. Slibinas vėl šoko ant jo, o jis pasistiprinęs kaip griebė – nurentė ir paskutines galvas. Paskui, sukapojęs slibiną, įvertė į upę, o tą dvigalvį žirgą, sakalus ir kurtus atsivedė pas pirtį. Paėmęs savo sidabrinį kardą, apsirėžė aplink save rėžį, liepė tarnams migti ir pats atsigulęs neva miega.

Neilgai trukus ateina trijų slibinų pačios.

– Dabar jie miega, – sako pirmutinio slibino pati. – Šoksiu aš pas juos ir prarysiu miegančius.

Šoko – negali peršokti per sidabro rėžį. Šoko antra ir trečia – irgi neperšoko. Pirma sako:

– Žinot ką! Aš pasiversiu į dobilus: kai tik jie atjos, kai tik griebis žirgai ėsti – aš ir prarysiu.

O kita sako:

– Aš pasiversiu į vyno upę: kai jie atjos, kai tik ims gerti – aš juos prarysiu.

O trečia sako:

– Aš pasiversiu į obelį, kad tokių obuolių niekur nebus. Kai jie atjos, tie obuoliai jiems labai pakvips – kai tik skins, aš juos prarysiu.

Domertas nemiega, viską girdi. Prašvitus jis sako tai senei:

– Eik tu sau – likai gyva nuo mirties. Daugiau čia nebereiks gabenti žmonių slibinui praryti.

O jie išjojo į savo karalystę. Jojo, jojo, prijogo dobilų lauką. Tarnai sako:

– Ana dobilai, žirgus pasiganysim.

O Domertas:

– Žiūrėkit, kad nė galvų žirgai nepalenktų!

Prajojo gerai. Toliau rado upę – vanduo vynu kvepia! Tarnai vėl sako:

– Čia labai gardus vanduo – girdysim žirgus.

O Domertas:

– Žiūrėkit, kad nė galvų žirgai nepalenktų!

Ir ten gerai prajojo. Toliau rado obelį – obuoliai gražūs, o jau kad kvepia!

Sako tarnai:

– Šitų obuolių skinsim.

Domertas nespėjo jų sudrausti – tarnai po vieną obuolį nusiskynė. Tuoju abu tarnus ir jų žirgus prarijo, liko tik jis vienas.

Joja toliau – sutiko tokį senuką. Tas senukas sako:

– Domertai, dabar tu joji, bet dar turėsi daug vargo. Pirmiausia rasi ant kelio akmenis mušantis kaip avinus; tu jok tiesiai, tai jie trauksis. Toliau rasi du prūsukus imantis – tu nesijuok, nes kai susijuoksi, tai liksi pėsčias.

Kiek pajogęs, žiūri – akmenys mušasi kaip avinai. Jis jojo tiesiai, tie akmenys traukėsi iš kelio. Toliau rado tuos prūsukus imantis: mažiukas didįjį kaip meta, tai net dulkės parūksta. Jis pamatęs negalėjo iškentėti nesusijuokęs; susijuokė – jau žiūri, kad stovi pėsčias. Eina vargšas pėsčias, pamatė: trys mergos uogas renka, o vieną akį teturi. Kai viena prisirenka, duoda tą akį kitai; kai toji prisirenka, duoda trečiajai, o kai

visos prisirenka, tą akį pasideda ant kelmelio. Domertas prislinko ir pavogė tą jų akele. Kada jau viena suvalgė uogas, sako kitai:

– Kur dėjai akele?

– Ant kelmelio padėjau.

Graibo – nėra.

– Mačiau, – sako, – kad Domertas ėjo, tai jis pavogė mūsų akele.

Mergos ėmė prašyti:

– Atiduok, Domertuk, akele! Mes tau ką pasakysim: eidamas tu sutiksi važiuojant dervininką, tai nuo jo nusipirk tą mažiuką arklį – kiek prašys, tiek duok.

Atidavė Domertas joms tą akele. Eina toliau – sutiko dervininką; nupirko nuo jo arkliaपालािकी, užmokėjo šimtą raudonųjų. Joja ant tos lupenos – kuo tolyn, tuo geryn pradėjo eiti, galop pavirto puikiausiu žirgu.

Prijojo Domertas tokį dvarą. Tas dvaras buvo prakeiktas ir aukštu mūru aptvertas, o ten gyveno slibinai. Sako jie:

– Domertai, perjok šitą tvorą, tai būsi mūsų žentas.

Tas kaip leido savo žirgą – skriste perskrido per tvorą!

– Dabar tu būsi mano žentas, – sako slibino pati.

– Aš žentas nenoriu būti! Tiktai atiduokit man žirgą su dviem galvom ir dviem uodegom.

Noromis nenoromis atidavė jam tą žirgą. Joja Domertas tolyn. Tik žiūri – atsiveja juoda kiaulė, iš jos gerklės liepsna eina. Dabar jau jam galas! Prijojo kalvį ir prašo:

– Kalvi, gelbėk mane!

Kalvis tuojuo jį kalvėje uždare. Atbėgo ta kiaulė, sako:

– Kalvi, išduok man Domertą!

O Domertas kalviui:

– Tu sakyk: „Kaip aš tau jį išduosiu, – rasi, po gabalą?“

Kalvis sako kiaulei:

– Aš čia išgręšiu per sieną skylę ir tau po gabalą Domertą paduosiu.

Kol gręžė per sieną skylę, ugnyje įkaitino geležgalį.

– Na, – sako, – laikyk!

Ir duoda neva Domerto ranką. Bet vietoj rankos metė kiaulei į gerklę karštą geležį ir sako:

– Tvirtas vyras – tvirta ranka!

Paskui metė neva kitą ranką – vėl gabalą karštos geležies, paskui vėl taip – kojas, o galiausiai sako:

– Dabar įkišk liežuvį, tai aš tau paduosiu, kaip ant kokios ližės, visą kūną.

Kiaulė įkišo liežuvį, o kalvis capt įkaitintom replēm už liežuvio ir laiko. Domertas išsoko iš kalvės su savo kardu, tą kiaulę – kapot! Kiaulė tuoj išspjauė Domerto tarnus ir žirgus, kurtus ir sakalus. Paskui jis ją į gabalus sukapojo ir parkeliavo su dvigalviu žirgu į savo tėvo karalystę.

O kokia ten buvo linksmybė, kokios puotos, kad net ir aš ten pribuvau!

KARALIŪNAS IR VARINIS VILKAS

Buvo vienas karalius ir turėjo sūnų. Kartą tas jo sūnus išėjo į sodą pasivaikščioti, tuo metu atlėkė paukštis grifas, pagriebė jį ir nunešė į salą vidury marių.

– Čia būsi trejus metus, – pasakė grifas. – O kai sueis treji metai, aš tave vėl parnešiu į tėvo karalystę.

Vaikščioja karaliūnas po salą, užėjo tokią trobelę, o trobelėje rado senutę. Ji klausia:

– Iš kur tu čia atsiradai, berneli?

– Aš esu karaliaus sūnus, mane toks paukštis čia atnešė, žadėjo po trejų metų vėl parnešti į tėvo karalystę.

Senutė sako:

– Tai gerai, galėsi pas mane tuos trejus metus būti.

Ir apsigyveno karaliūnas pas senutę – padėdavo jai trobelę aptvarkyti, visus sunkesnius darbus nudirbti.

Kai praėjo treji metai, jis sako:

– Jau aš eisiu laukti to paukščio.

Senutė jam davė tokį krepšelį.

– Tu man gerai tarnavai, tai imk šitą krepšelį. Tik nežiūrėk į vidų, kol namo pareisi, nes turėsi bėdą.

Bet jam rūpi pažiūrėti, kas gi tame krepšyje yra. Vos tik jį atrišo, tuoj išsoko trys arkliai: vienas sidabro, antras aukso, trečias deimanto. Laksto aplinkui, o atgal į krepšį neina.

„Kas dabar bus? – galvoja karaliūnas. – Atlėks tas paukštis, o arklius aš turėsiu palikti.“

Taip jam besigrauziant, atbėga varinis vilkas ir sako:

– Ką tu man duosi? Pasirašyk savo krauju, kad nevesi, kol gyvas, tai aš tau arklius suvarysiu atgal į krepšį.

Karaliūnui taip patiko arkliai, jog jis, daug negalvojęs, įsiplovė pirštą ir pasirašė. Tada varinis vilkas paėmė krepšelį ir lengvai suvarė į jį arklius.

Netrukus atskrido grifas, pastvėrė karaliūną ir per marias parnešė į tėvo karalystę. Visame dvare kilo didelis džiaugsmas, nes jau niekas nebesitikėjo karaliaus sūnaus gyvo pamatyti.

Po kiek laiko karalius sako:

– Jau laikas tau vesti, sūnau.

– Negaliu aš vesti, – atsakė karaliūnas: – pasirašiau tokiam variniam vilkui nevesti, kol gyvas.

– Tai nieko, – nuramino karalius, – pastatysim sargybą per dvylika mylių – vilką užmuš.

– Na, gerai.

Tuoj aprinko jam į pačias karalaitę, ir jau bus vestuvės. Pastatė sargus per dvylika mylių aplink visą dvarą, kad neprileistų artyn vilko. Bet varinis vilkas kaip ėjo, taip ir praėjo pro visus sargus: nei iš šaudyklių galėjo nušauti, nei ietimis subadyti.

Mato karaliūnas, kad vilkas jau netoli, kad bus blogai. Nieko nebelaukęs, šoko ant arklio ir leidosi bėgti.

Visą dieną jojęs, prijojo tokią trobelę, o joje rado senutę.

– Kur joji? – klausia senutė.

– Bėgu nuo varinio vilko.

– Tai gali čia nakvoti: aš turiu tokią kalaitę, ji suuodžia vilką už devynių mylių.

Kai sulos kalaitė, galėsi toliau joti.

Ar jis ten migo, ar nemigo – sulojo kalaitė. Žadina jį senutė:

– Kelkis, vilkas atsiveja, jau jisai už devynių mylių.

Karaliūnas vėl jojo visą dieną, prijojo kitą trobelę ir rado senutę.

– Kur joji? – klausia senutė.

– Bėgu nuo varinio vilko.

– Tai nakvok čia: aš turiu kalaitę, ji suuodžia vilką už šešių mylių. Kai kalaitė sulos, galėsi toliau joti.

Dar jis nespėjo nė akių sudėti – ėmė loti kalaitė. Senutė sako:

– Jau vilkas už šešių mylių, kelkis ir jok.

Vėl visą dieną jojo ir prijojo trečią trobelę, ir ten rado senutę.

– Kur joji?

– Bėgu nuo varinio vilko.

– Tai gali čia nakvoti: aš turiu kalaitę, ji suuodžia vilką už trijų mylių. Kai kalaitė sulos, galėsi toliau joti.

Gal jis tą naktį miegojo, gal nemiegojo – ėmė loti kalaitė. Senutė žadina:

– Kelkis ir jok, vilkas jau už trijų mylių.

Davė jam senutė du kamuoliukus ir sako:

– Netrukus prijosi tokį tiltą. Kai tik užjosi ant tilto, negalėsi tverti miegu. Tavo arklys užmigs, tai tu jį palik, o pats stenkis pereiti į kitą pusę. Perėjęs tiltą, mesk žemėn tuos kamuoliukus.

Paėmė karaliūnas kamuoliukus ir išjojo. Kai tik prijėjo tiltą, taip jį apmarino miegas, kad negali tverti. Arklys ant tilto tuoj užmigo, o jis pats vargais negalais perėjo į kitą pusę. Kaip metė žemėn kamuoliukus, iš jų išsoko du balti kurtai. Eina karaliūnas toliau pėsčias, o kurtai iš paskos seka.

Ėjo, ėjo, priėjo tokią trobelę. Toje trobelėje gyveno pikta laumė ragana, varinio vilko sesuo. Vos tik karaliūnas su kurtais įėjo, ragana ėmė aimanuoti:

– Oi, kaip aš sergu! Ar negalėtum, berneli, man padėti? Čia netoliese yra malūnas su devyniom durim, ten prikepta baltų pyragų. Kad tu nueitum į malūną ir parneštum man pyragų, tai aš pasveikčiau.

Pagailo karaliūnui senės, ir jis nuėjo į malūną, o kurtai iš paskos nusekė. Radęs pyragų, paėmė ir nešasi. Bet kai tik išėjo iš malūno, visos durys taukšt užsidarė ir užsirakino devyniomis spynomis, o kurtai viduje pasiliko.

Mato karaliūnas, kad čia jau negerai, mėgina duris išlaužti, bet nepajėgia, tik girdi, kaip kurtai iš vidaus jas graužia. Tuo metu atleikia baltas karvelis, duoda jam tokią dūdelę ir sako:

– Kai pareisi, rasi jau vilką laukiant. Jis norės tave suėsti, bet tu prašyk, kad pirmiau dar leistų nusimaudyti. Kai įlįsi į vandenį, tai greit neišlipk, o kai jau išlipsi, tad dar prašyk padūduoti. Prie kūdros stovi liepa, tu įlipk į tą liepą ir dūduok.

Pareina jis į trobelę, jau vilkas laukia.

– Na, dabar tu mano, – sako vilkas, – aš tave suėsiu.

– Gerai, aš tavo, bet pirmiau leisk man šioje kūdroje nusimaudyti, tai bus gardesnė mėsa.

– Gali maudytis.

Karaliūnas įlindo į vandenį ir pliuškenasi, o kurtai jau baigia malūno duris graužti.

– Na, gana tau praustis, – liepia vilkas, – lįsk laukan!

Išlipo karaliūnas iš kūdros ir prašo:

– Leisk man dar įlipti į liepą ir padūduoti.

Vilkas pagalvojo, kad tas niekur nepabėgs, ir leido.

Įlipo karaliūnas į liepą ir ėmė dūduoti. Uždūdavo vienąsyk – išgirdo kurtai ir dar smarkiau ėmė duris graužti. Uždūdavo antrąsyk – kurtai visai duris pragaužė ir išbėgo iš malūno. O vilkas jau nekantrauja, žiūri aukštyn į karaliūną ir liepia lipti žemėn. Bet tas uždūdavo trečiąsyk – parlėkė kurtai, puolė iš nežinių vilką ir perpus perplėšė.

Dabar karaliūnas nuėjo į trobelę pas raganą, įskėlė trinką, užspraudė raganos plaukus, ir tol kurtai ją draskė, kol visai sudraskė.

Karaliūnas su kurtais sugrįžo ant tilto, rado savo arklį ir laimingai parjojo į tėvo dvarą.

JAUNIKAITIS SU PIKTŠAŠIŲ KEPURE

Buvo toks ponas nelabas, jis turėjo tarną. Tam tarnui visur leido vaikščioti, tik į vieną kambarėlį liepė neiti.

Kartą ponas išėjo, kur jam reikėjo, o tas jo tarnas galvoja, kas tame kambarėlyje būtų, kad jam neleidžiama pažiūrėti. Ėmęs ir pradarė duris, bet durys įkirto jam pirštą, ir nieko jis ten nepamatė. Parėjo ponas, sako:

– Kodėl tu buvai tame kambarėlyje, kad aš tau liečiau neiti?

Dar jis pradėjo gintis, kad nebuves, o ponas sako:

– Nugri va, tau ir pirštą įkirto durys. Užtai reikėtų tave pakarti, bet pirmą sykį dovanuju, tik daugiau neik, nes jau gyvas neliksi!

Ponas vėl išėjo, o tarnas galvoja: kaip bus, taip bus – eisiu dar sykį pažiūrėti, kas ten yra. Atidarė duris, žiūri – viename kampe pririšta kumelė, kitame – vilkas. Abu pašerti: vilkui paduota šieno, o kumelei mėsos. Tas vilkas ir ta kumelė taip sudžiūvę nuo to pašaro, kad tik oda ir kaulai belikę! Prašneko ta kumelė:

– Brolau, permainyk tu mums pašarą: paduok vilkui mėsą, o man šieną.

Tas taip ir padarė. Pareina ponas, sako:

– O kodėl tu vėl buvai? Dabar jau aš tave nužudysiu.

Tarnas buvo muzikantas, tai prašosi:

– Kad jau žudysi – žudyk, tik leisk man prieš mirtį pagroti, truputį pasilinksminti.

Ponas leido. Ir ėmė tarnas taip gražiai, taip graudžiai groti, kad ponas, sėdėdamas prie stalo, klausėsi klausėsi to grojimo, ir taip jam patiko, jog beklausydamas užmigo. Pabudęs sako:

– Kad tu taip moki groti, aš tau dovanuju ir šiuo metu, tik daugiau nebeik į tą kambarėlį.

Ponas vėl išėjo savais reikalais, o tarnas ten vaikščiojo, vaikščiojo, bevaikščiodamas susimanė dar sykį eiti pažiūrėti. Atidarė duris, žiūri – vidury to kambarėlio sidabro šulinys. Jis įkišo pirštą į tą šulinį, pirštas pasidarė šviesus kaip sidabras. Dabar jam sako toji kumelė:

– Šįsyk tau nebedovanos ponas, kai pareis; dabar tu visas lišk į šulinį.

Tas tuojau įlindo – pasidarė visas šviesus kaip saulė!

– O dabar, – sako kumelė, – paimk rankšluostį, šepetį ir kočėlą, sėsk ant manęs atbulas, kad tau būtų geriau matyti, ir mudu bėgsim.

Paėmė jis, kas buvo liepta, užsėdo ant kumelės atbulas – ir bėga. Kumelė jam sako:

– Kai pamatysi netolies debesį su vėju, tai mesk šepetį.

Kiek pajojęs, mato – atsiveja debesis su griausmu, su vėju. Kaip metė šepetį, iš to šepečio pasidarė giria, tokia tanki, kad uodas nosies neįkištų. Atsivijo ponas iki girios – negali pereiti. Parbėgo namo, atsinešė kirvį, tą girią kirto, kirto, iškirto taką – ir vėl juos gena.

Kumelė klausia:

– Ar nieko nematyti?

– Nieko.

Vėl bėga toliau, antrąsyk klausia:

– Ar dar nieko nematyti?

– Jau ateina debesis, jau netoli.

– Tai mesk kočėlą.

Kaip metė kočėlą – stojo kalnas, toks aukštas, kad paukštis neperskristų. Atbėgo ponas prie to kalno – negali perlpti. Vėl parlėkė namo, atsinešė kastuvą, kasė, kasė tą kalną, išsikasė urvą ir vėl vejasi bėglius.

Kumelė klausia:

– Ar nieko nematyti?

– Jau atūžia debesis su vėju, su griausmu.

– Mesk rankšluostį, tik pataikyk išilgai.

Kaip metė rankšluostį – stojo jūros neužmatomos. Atbėgo ponas iki tų jūrų – nēr ką jam daryti. Pripuolęs ėmė vandenį lakti, lakė, lakė ir trūko.

– Na, dabar, – sako kumelė, – jau galim ramiai joti.

Atjojo į girią, sustojo, sako kumelė:

– Dabar duok, kiek tik gali, abiem rankom man trissyk į ausį, tai iššoks iš ausies tabokinė. Toj tabokinėj tau viskas bus: ir gerti, ir valgyti, ir ko tik norėsi.

Tas kaip davė į ausį vieną sykį, antrą ir trečią sykį – išsoko iš ausies tabokinė. Tada kumelė girioj prapuolė, o jis, tą savo tabokinę atidaręs, sako:

– Kad čia man būtų gerti ir valgyti!

Tuojau stojo stalelis, ant jo pridėta valgių ir gėrimų. Pavalgęs, atsigėręs, tabokinę uždarė – viskas pradingo.

Dabar jau jis eitų iš girios – pro drabužius nematyti jo šviesaus kūno, tik plaukai labai šviečia, kaip saulė spindi. Atsidaręs tabokinę, sako:

– Kad čia man būtų piktšasių kepurė!

Tuoj atsirado tokia kepurė vienų šašų. Jis tą kepurę užsimovė ant galvos ir eina. Išėjo iš girios, priėjo karaliaus dvarą – ten jį priėmė į sodą sargu: pastatė jam sodo kampe namelį, ir jis ten sau gyvena.

Vieną dieną išvažiavo visa karaliaus giminė pasivažinėti, o jauniausioji duktė liko namie. Dabar tas piktšasis atsidarė tabokinę, sako:

– Kad čia man būtų gerti ir valgyti!

Jis gerai privalgė ir išgėrė, net kakta jam įkaito, tai tą savo kepurę kilstelėjo. Karalaitė pro langą pamatė, kad jo galva tokia šviesi, tarė sau:

– Jau čia tai geras paukštis...

O tas karalius turėjo tris dukteris, ir visos dukterys jau buvo metuose. Tėvas liepė padaryti visoms trimis po aukso obuolį ir sako:

– Jums jau laikas tekėti. Aš sušauksiu visokius jaunikius, tai katra kurį išsirinksit, meskit į jį tuo obuoliu.

Tuojau sušaukė visokius jaunikius: suvažiavo karaliūnai, kunigaikščiai, bajorai. Tiedvi vyresniosios tuoj rado sau po vyrą, o jauniausioji neranda. Pašaukė sodininkus, gal, sako, ji ten ras, bet irgi nerado.

Tada sako karalius:

– Pašaukit tą šašuotąjį sodo sargą!

Kai tik atėjo tas su piktšasių kepure, jauniausioji karalaitė metė į jį obuoliu.

Visi suriko:

– Tai bent bus karaliaus žentas!..

Karalius užsirūstino ant jauniausios dukters, išleido ją už to piktsašio ir abu išvarė iš savo dvaro. Išėjo jie iš karaliaus rūmų į miestą, nusiasamdė namelį prie tilto ir ima muitą, kas tik per jį eina ar važiuoja.

Neilgai trukus pašaukė šį karalių kitas karalius į karą, o tas su piktsašių kepure sako savo pačiai:

– Prisitaisyk valgių ir gėrimų, jos kareiviai juodi per tiltą, tai pelnysi, o aš eisiu į girią šakų parsinešti.

Nuėjo į girią, tą tabokinę atsidarė ir sako:

– Kad čia stotų juodi kareiviai!

Tuojau stojo pulkai kareivių, visi juodais drabužiais apsirengę, ant juodų žirgų, o ir jis, juodai apsitašęs, joja per tiltą. Kaip jojo, viską sumynė, ką ji turėjo valgomo pasistačius. Nujojo į karo lauką padėti uošviui kariauti, sumušė su savo kareiviais aną karalių ir apsisukęs grįžo atgal į girią. Čia viskas prapuolė, o jis pats, pasilaužęs žagarų ryšelį, parėjo namo. Klausia pačios:

– Na ką, ar jojo kariuomenė?

– Joti jojo, bet kas iš to – viską man sumynė ir nujojo.

Kitą dieną anas karalius, surinkęs daugiau kariuomenės, jojo vėl kariauti, o tas piktsašis sako pačiai:

– Šiandien jos per tiltą raudoni kareiviai, tai tu pelnysi, tik vėl prisitaisyk valgių ir gėrimų, o aš eisiu į girią malkų parsinešti.

Nuėjo į girią, vėl atsidarė tabokinę, sako:

– Kad man stotų raudoni kareiviai!

Tuojau stojo daugybė kareivių, visi raudonai apsirengę. Atjojo prie to tilto, vėl nestojo, viską tai maitininkei sutrempė. Nujojęs su savo kareiviais į karo lauką, tas

piktšašis vėl sumušė aną karalių ir sugrižo į girią. Čia viskas prapuolė, o jis pats, pasirinkęs žagarų ryšelį, namo parėjo. Klausia pačios:

– Na ką, ar jojo?

– Jojo, bet vėl man viską sumynė!

Trečią dieną anas karalius vėl surinko didelę daugybę kariuomenės, eina kariauti. O tas su piktšašių kepure sako savo pačiai:

– Šiandien jos balti kareiviai, jie turi čia prie tilto sustoti, nes čionai jiems pusiaukelė. Tu prisitaisyk valgių ir gėrimų, o aš eisiu į girią malkų.

Nuėjo į girią, atsidarė tabokinę ir sako:

– Kad šiandien man stotų balti kareiviai!

Tuojuo stoji baltai apsirengę kareiviai ant širvų žirgų, o jis pats tik tokia gaza apsilvilkęs, visa šviesa per ją matyti. Ir joja jis pirmiausia, kaip saulė šviečia! Atjojo ant tilto, vėl viską sutrempė, o toji muitininkė sako:

– Kad ir padarė žalos, bet nors karalių gražų pamačiau!

Tas su savo kareiviais nujojo į karo lauką. Karalius sako:

– Kas čia yra, kad jau trečią dieną atjoja, o vis kitokius kareivius veda?

Ėmė dabar kautis šitas karalius su to nepažįstamojo pagalba, sumušė aną karalių visai, o jo kareivius paėmė į vergiją. Bet vienas tam šviesiajam karžygiui įdūrė į koją. Karalius nusiėmė nuo savo kaklo skepetaitę ir užrišo jam žaizdą. Šis su aprišta koja nujojo į girią, ir ten viskas prapuolė, o jis vėl parsinešė žagarų ryšelį. Klausia pačios:

– O ką, šiandien ar jojo?

– Jojo labai gražūs balti kareiviai, o karalius taip šviesus, kaip saulė.

Dabar jis sako:

– Kaip aš šiandien pailsau – eisiu truputį atsilsėti.

Atsigulęs patraukė kelnę aukštyn, ir jo pati pamatė žibančią koją, o ant kojos užrištą tėvo skepetaitę. Visą pametus, nulėkė pas tėvą ir sako:

– Tėveli, ar žinai, kas kariavo už tave?

– O kas?

– Nagi mano vyras.

O karalius sako:

– Ką tas kvailys kariaus?

– Tikrai jis, ant jo kojos tavo skepetaitė užrišta.

Karalius netiki. Nusiuntė tarną jo pašaukti. Tarnas atėjęs sako:

– Liepė karalius tau ateiti.

O tas sako:

– Tiek karaliui pas mane, kaip man pas karalių.

Tarnas parėjęs pasakė tuos žodžius karaliui. Tada karalius tuojau liepė užkinkyti šešetą žirgų į karietą, atvažiavo pas jį pats ir rado savo skepetaitę ant jo kojos. Labai apsidžiaugęs, karalius jau vedasi jį pro duris, o tas eidamas nepasilenkė, užkliudęs numetė sau nuo galvos piktšašių kepurę – tuoj viskas nušvito! Karalius griebė jį į glėbį, nešte nunešė į karietą ir parsivežė namo. Kai tik jis įėjo į rūmus, tuoj savo drabužius metė į šalį – nušvito visas dvaras. Dabar visi pamatė, kad čia tas pats kareivis, kuris aną karalių įveikė. O kokios paskui ten buvo linksmybės, kokios puotos! Po tų puotų, po linksmybių liko jis visos tos žemės karaliu.

RAGANIUS IR JO MOKINYS

Buvo toks senas žmogus ir turėjo mažą vaiką. Nebeišgalėdamas jam duonos užpelnyti, vedasi elgetauti. Atėjo į tokią trobelę, pasiskundė, kad sunku senam vaiką auginti, o tas trobelninkas sako:

– Čia yra toks ponas – ima vaikus auginti. Gali tu jam nuvesti, jis užaugins ir išmokys.

Nuvedė žmogelis savo sūnų pas poną, o tas ponas buvo raganius ir mokė vaikus raganysčių. Raganius apsiėmė to žmogaus sūnų auginti ir mokyti iki dvidešimties metų.

– Tik gerai įsidėmėk tą dieną, – sako, – kad spėtum ateiti, kai bus lygiai dvidešimt metų. Jei tik kokią dieną pasivėlinsi, tai vaiko nebegausi – jau liks pas mane amžinai.

Praėjo devyniolika metų, jau ir dvidešimti baigiasi. Senis suskaitė, kada bus paskutinė diena – eina pas raganių. Atėjo prie vartų, viskas užrakinta, užėiti į durį niekur negali – stovi už vartų. Pamatė sūnus, kad tėvas jau laukia, atėjęs jam sako:

– Gerai atėjai – dar nevēlu. Tik įsidėk į galvą, ką aš tau sakysiu. Parjos ponas, atrakins vartus ir įleis tave į durį, bet tau manęs taip neatiduos. Pirmiausia išleis tris karvelius, tai aš ten vienas būsiu, o tau reikės mane pažinti. Aš su snapeliu krapštysiu sparniuką, ir kai klaus, kuris tavo sūnus, tu parodyk į mane. Dar to nebus gana: paskui išleis tris varnus, tai aš labiausiai suksiu tau apie galvą, o tu mane griebk ir sakyk: „Tai šitas mano sūnus.“ Dar ir to nebus gana: paskui išleis mus tris ponaičius – visi trys vienodais apdarais ir vienodo veido, tik man iš kišenės bus matyti kamputis skepetaitės, tai tu į mane ir parodyk. O dabar aš jau turiu eiti, nes tuoj ponas parjos.

Parjojo raganius, atėjo prie vartų ir sako:

– Gerai, spėjai – vaiką gausi, jei pažinsi, kuris tavo sūnus.

Įleido žmogelį į durį ir parodė tris karvelius. Tie karveliai tupi sau, o raganius klausia:

– Kuris tavo sūnus?

Žmogus žiūri, kad vienas karvelis su snapeliu sparniuką krapšto, ir sako:

– Šitas mano sūnus!

– Gerai, atminei, – sako raganius, – bet dar sykį turėsi minti.

Dabar išleido tris varnus ir klausia:

– Kuris tavo sūnus?

Tie varnai laksto, o vienas vis suka jam apie galvą. Sykį kaip suko tas varnas, tėvas jį sugriebė ir sako:

– Tai šitas mano sūnus!

– Gerai, atminei, bet dar sykį turėsi minti.

Toliau išleido tris ponaičius, klausia:

– Kuris tavo sūnus?

O visi ponaičiai lygūs. Tik žiūri tėvas, kad vienam ponaičiui iš kišenės matyti kamputis skepetaitės, ir sako:

– Šitas mano sūnus!

– Gerai atminei, – sako raganius, – gali vestis.

Ir parėjo tėvas su sūnum namo.

– Dabar, tėvai, – sako sūnus, – nėra kuo maitintis – turim žiūrėti kokio uždarbio. Aš pasiversiu bulium, o tu vesk mane į turgų parduoti, tai gausi daug pinigų. Tik žiūrėk, virvutės neatiduok!

Sūnus pasivertė bulium, o jau bulius toks gražus, kad gražesnio visame pasaulyje niekadoms nebuvo! Tėvas jį nusivedė į turgų, ateina toks ponas ir klausia:

– Kiek nori už tą bulių?

– Šimto raudonųjų.

Ponui bulius labai patiko, užmokėjo už jį šimtą raudonųjų, o senis sako:

– Virvutės neparduosiu – ji man reikalinga.

– Imk ją sau, man tokios puvėtros nereikia.

Senis virvutę atsirišo ir nuėjo namo, o ponas bulių pastatė viename kieme. Kai jis atsitraukė, bulius tuojau atsivertė žmogum ir pasivijo tėvą.

Parėjo tėvas su sūnum namo – gerai sau gyvena už tuos pinigus. Bet po vienos kitos savaitės žiūri, kad pinigai jau baigiasi. Turgaus dieną vėl sako sūnus:

– Aš pasiversiu eržilu, tu mane nuvesk parduoti, tai gausi apsčiai pinigų. Tik neparduok su kamanomis.

Pasivertė sūnus eržilu, o jau dailus tas eržilas, kad dailesnio nerasi! Tėvas jį nuvedė į turgų. Atėjo ponas, klausia:

– Kiek nori už tą eržilą?

– Trijų šimtų raudonųjų.

O tas ponas buvo raganius, kuris jo sūnų mokė. Jis tuoj užmokėjo tris šimtus raudonųjų ir ima eržilą. Tėvas sako:

– Aš su kamanom neparduodu.

Raganius ėmė ginčytis, sudavė seniui į kailį, o eržilą parsivedė namo. Stovi dabar vargšas tvarte su kamanom pamautas – pabėgti nebegali. Išbuvo jau kiek dienų ar net mėnesių, sykį ėmė jį tarnas šukuoti ir numovė kamanas, o jam to ir tereikia. Kai tik kamanas numovė, žirgas bėgt!

Raganius, po langu sėdėdamas, pamatė, kad jau eržilas pabėgo, tuoj pasivertė vilku – ir vytis! Mato žirgas, kad vilkas jau netoli, tai pasivertė zuikiu, o raganius – kurtu ir vėl vejasi. Bėgo, bėgo zuikis, mato, kad jau pagaus, tai pribėgo prie ežero ir pasivertė ešeriu, o raganius – lydeka ir gaudyt! Ta lydeka kai tik griebis, ešerys savo šerius pastato – jo nepaima.

Ežero pakrašty merga skalbė. Ešerys priplaukė prie krašto, pasivertė aukso žiedu ir išriedėjo ant kranto pas tą mergą, o ji paėmus užsimovė žiedą ant piršto. Raganius pasivertė jaunikaičiu, atėjo pas mergą, ėmė griežti smuiku ir prašo, kad atiduotų jam žiedą. Merga neduoda, o jis vėl griežia, taip gražiai griežia, kad merga negali atsiklausyti, ir vis prašo žiedo. Tas mato, kad jau bus blogai, pasivertė kviečių krūvute, o raganius tuoj pasivertė višta ir ėmė tuos kviečius lesti. Tada kviečiai pasivertė vanagu, šoko ant vištos ir sudraskė, o paskui vėl atvirto žmogum ir parėjo namo pas savo tėvą.

KARALAITĖ GULBĖ

Seniau pakrašty vienos girios gyveno miško sargas su savo motina. Prie pat trobelės buvo kūdra, kur vis atskrisdavo trys gulgės. Kai tik jos nusileisdavo, tuoj padėdavo savo plunksnas ir virsdavo labai gražiomis mergaitėmis.

Kartą miško sargas, eidamas iš girios, pamatė šitas mergaites, ir viena jų, pati jaunė, labai jam patiko. Parėjęs namo, jis pasisakė savo motinai, kad norėtų paimti jaunę mergaitę sau už pačią. Motina liepė jam iškasti šalia kūdros gilią duobę, viršų apdėti žaliomis velėnomis ir toje duobėje pačiam atsisėsti.

Sūnus viską taip padarė ir, aptaisęs duobę, atsisėdo joje, laukdamas gulbių atskrendant. Atskrido trys baltos gulgės ir pavirto mergaitėmis. Jaunė truputį atsitolino nuo kitų ir, kai tik užėjo ant velėnų, tuoj šmukšt ir įlėkė duobėn.

Miško sargas parsivedė ją namo, o jos plunksnas surišo į skarelę, įdėjo į skrynią ir užrakino. Skrynios raktus padavė motinai ir prisakė, kad niekad jos nebeduotų mergaitei josios plunksnų.

Ta mergaitė pasisakė esanti vieno karaliaus duktė, o kitos dvi gulgės – jos seserys. Miško sargas netrukus ją vedė ir labai gražiai gyveno. Karalaitė turėjo tokį žiedą: kai jį pasuko ant piršto, vietoj senos trobelės tuoj atsirado gražiausias dvaras, o aplink jį puikūs sodai.

Metus jiems pagyvenus, gimė sūnus, kuris labai gražiai augo. Vieną kartą, miško sargui išėjus į girią, karalaitė ėmė prašyti motinos, kad parodytų jai plunksnas: sakėsi labai pasiilgus ir norinti jas pamatyti. Senutė pagalvojo sau: „Dabar jau turi sūnų, gal niekur nebeskris“, – ir padavė plunksnas. Karalaitė, paėmus plunksnas į rankas, tuoj pavirto gulbe, pakilo aukštyn ir nuskrido į savo tėvo karalystę.

Miško sargas, sugrižęs namo, nieko neberado: nei pačios, nei dvaro, nei sodų – su ja viskas prapuolė. Tada jis pasiėmė sūnų ir išėjo pačios ieškoti. Ėjo, ėjo ir užėjo pamiškėj dvėselieną, kurią buvo apstoję liūtas, kurtas, grifas ir skruzdėlė. Visi keturi niekaip negali tarpusavy šitos dvėselienos pasidalyti. Kai tik pamatė ateinant miško

sargą, tuoj visi ėmė prašyti, kad tas jiems padalytų. Miško sargas paskyrė: skruzdėlei – smegenis, kurtui – jeknas ir plaučius, liūtui – priekį, o grifui – užpakalį. Žvėrys tokiu padalijimu labai džiaugėsi ir prižadėjo žmogui pagelbėti, jei kada prireiks.

Tada miško sargas pasisakė einąs ieškoti savo pačios. Grifas jam pasakė, kad jo pati esanti labai toli, už daugelio žemių ir marių, ir gyvenanti po stiklo kalnu.

Tuojau liūtas liepė miško sargui sėsti ant savo nugaros, skruzdėlė įsikibo jam į gaurus, ir visi leidos kelionėn. Kai priėjo marias, tai grifas paėmė visus ant savo pečių ir skrisdamas nešė.

Taip jie perkeliavo vieną karalystę ir ėmė klausinėti apie stiklinį kalną, bet tenai dar niekas apie tokį kalną nebuvo girdėjęs. Antroje karalystėje pasakė, kad girdėję apie tokį kalną, bet nežiną, kur jis yra. Trečioje karalystėje pasakė žiną stiklinį kalną, bet jis esąs taip toli, kad nei jie, nei jų vaikai ten nenuėisią.

Miško sargas su žvėrimis ilgai dar keliavo, ir žvėrys pasimainydami vis jį nešė. Pagaliau priėjo ir tą kalną, bet jis buvo labai slidus, ant jo niekas negalėjo užlipti. Tada skruzdėlė, aplink apibėgus, rado mažutę skylę ir įlindo į vidų pažiūrėti, ar yra ten miško sargo pati. Įlindus pamatė prie vartų gulint šunį su devyniom galvom, bet šuo jos nepastebėjo. Skruzdėlė įbėgo vidun į dvarą, viską apžiūrėjo ir sugrįžus kitiems pasakė. Tada grifas savo geležiniu snapu prakirto stikliniam kalne didesnę skylę, o liūtas su nagais taip ją išdraskė, kad visi sulindo. Žvėrys tuoj šoko ant devyngalvio šuns: grifas visų pirma iškapojo jam akis, o liūtas su kurtu jį suplėšė.

Dabar suėjo visi į dvarą. Miško sargas nusiuntė skruzdėlę, kad pavadintų jo pačią. Skruzdėlė įlindus rado karaliaus šeimyną valgant pietus, užlipo karalaitei ant kojos ir įkando. Karalaitė išbėgo laukan ir čia pamatė savo vyrą su sūnum. Labai nustebusi, ėmė klausinėti, kaip jie čia atkeliavo, ir kaip devyngalvis jų nesudraskė. Miško sargas ją nuvedė prie vartų ir parodė tą devyngalvį suplėšytą.

Karalaitė sugrįžo į vidų ir sako savo tėvui:

– Jei mano vyras ateitų, ką mes jam darytume?

Atsakė karalius:

– Jeigu jis būtų toks stiprus, kad galėtų čia ateiti, mes jį labai meiliai priimtume.

Bet jis čia negalės ateiti: devyngalvis jį tuoj suplėšytų.

Bet duktė, vis norėdama tėvą iširti, palūkęjus vėl klausia:

– Iš tiesų, tėve, kaip jį reikėtų nužudyti?

Karalius vėl atsakė:

– Kam gi žudyti? Kad ateitų, tai linksmintumės, ir tu liktum jo pati. Kad tik mums užmušti kaip nors devyngalvis šuo, kuris mus prislėgė su stikliniu kalnu ir pavertė tave ir tavo seseris gulbėmis.

Tada karalaitė atidarė duris ir įleido savo vyrą su sūnum. Kokia buvo visų linksmybė, kai sužinojo, kad devyngalvis nebegyvas. Tuoj iškėlė didelę puotą ir linksminos kelias dienas. Paskui miško sargas apsigyveno pas savo uošvį ir liko karalium.

KODĖL AŠ NIEKO NETURIU?

Gyveno žmogus, toks jis vargšas buvo, jog nieko neturėjo. Apsitaisė sykį kuo galėdamas ir išėjo į pasaulį. Sutiks kokį žmogų ir klausia:

– Kodėl aš nieko neturiu?

– Ar turi kokį nors darbą?

– Ne, neturiu.

– Kad neturi darbo, – sako jam žmogus, – iš kur tu ką turėsi?

Ir eina vargšas toliau, klausinėdamas, kodėl jis nieko neturįs. Taip atėjo į vieną miestą. Eina per miestą, žiūri – sodas, po tą sodą vaikščioja karalius su karaliene.

Prieina jis prie karaliaus ir klausia:

– Kodėl aš nieko neturiu?

– Ar moki skaityti, rašyti arba šiaip kokį amatą?

– Ne, nemoku.

– Iš kurgi tu ką turėsi, kad nieko nemoki?

Eina vargšas toliau ir mato: prie rūmų durų karaliaus duktė sėdi. Prieina jis ir klausia:

– Kodėl aš nieko neturiu?

– Ar tu jau vedęs?

– Ne, dar nevedęs.

– Parvesk pačią ir turėsi, – atsakė karalaitė.

Vargšas tik nusijuokė ir nuėjo sau.

Karalius matė, kaip jis juokėsi, ir užėjo jam noras patirti, ką jam karalaitė pasakė. Klausia jis karalaitės:

– Ko tave tas žmogus klausinėjo?

– Gi klausė, kodėl jis nieko neturįs.

– O ką tu jam atsakei?

– Nesakysiu.

Nors ją karalius kiek įmanydamas spyrė, kad pasakytų, bet niekaip prispirti negalėjo. Tada liepė suieškoti tą žmogų. Surado vargšą, atvedė pas karalių, ir klausia jo karalius:

– Ko tu karalaitės klausei?

– Klausiau, kodėl aš nieko neturiu.

– O ką ji tau atsakė?

– Parvesk pačią ir turėsi.

Kad užpyks karalius ant dukters!

– Kaip tai parvesk pačią?! – sako. – Jis dar nevedęs taip vargingai gyvena, o kas bus, kai ves ir vaikų susilauks?.. Kad tu jam tokį patarimą davei, eik ir gyvenk su juo!

Ir išvarė karalius dukterį drauge su tuo vargšu žmogum.

Nuėjo juodu į kitą miestą, ir sako karalaitė vargšui:

– Aš persitaisysiu kitais drabužiais, o tu nunešk mano karališkuosius drabužius pas tą pirklių, kur mano tėvas visados prekes ima, ir parduok už tiek ir tiek rublių, o kad klaus, kieno tie drabužiai, sakyk – tavo pačios.

Nunešė vargšas drabužius pas pirklių, pasakė kainą, o pirklys klausia:

– Iš kur tuos drabužius gavai?

– Tai mano pačios.

– Tu juos pavogei!

– Tai mano pačios, – vis sako vargšas.

Užpyko pirklys, atkvietė policiją ir liepė tą žmogų suimti.

– Iš kur tu tuos drabužius gavai? – klausia policija.

– Tai mano pačios.

– Jei bus tavo pačios, – sako pirklys, – aš tau atiduosiu visą savo gėrybę.

Dabar vargšą suėmė, o pirklys pasirašė atiduosiąs visą savo gėrybę, jei tie drabužiai būsią jo pačios.

– O kurgi yra ta tavo pati?

– Gi už miesto, laukia manęs sugrižtant.

Ir nuvedė juos pas karalaitę. Kai tik pamatė, tuojau visi ją pažino, o karalaitė sako:

– Kam jūs varginate tą žmogų? Tai mano pats.

Nuleido nosį pirklys ir turėjo atiduoti vargšui visą savo gėrybę.

Ir persikėlė vargšas su karalaitė į pirklio namus. Visko čia buvo pilna, tiktai reikėjo dar pinigų. Nuaudė karalaitė juostą, išsiuvo brangiais akmenimis ir liepė vargšui nešti ir parduoti. Prisirišo vargšas tą juostą ant žalgos (žinai, prastas žmogus) ir nešiojas po miestą. O tame mieste tiktai vienas pirklys teturėjo panašių juostų. Pamatęs jis, tą žmogų klausia:

- Iš kur gavai tą juostą?
- Tai mano pačios.
- Prisipažink, kad pavogei!
- Tai mano pačios.

Tuo laiku prisirinko daugiau pirklių. O žinai, pirklys už pirklių visados užstoja: visi iš vieno sako, kad ta juosta vogta. O vargšas vis sako:

- Tai mano pačios.

Sudėjo tada pirkliai po du tūkstančius ir sako:

- Jei ta juosta bus tavo pačios, šitie pinigai tegul bus tau!

O kad vargšas atvedė juos pas karalaitę, ta pradėjo ant pirklių bartis, kam jos vyrą be reikalo užkabinėja. Nusigando pirkliai, atidavė vargšui sudėtus pinigus ir sugrįžo namo it šunį lupę.

Dabar visko ganėjo: ir pinigų, ir šiaip jau visokių gėrybių. Gyvena sau vargšas su karalaite laimingai.

Po kiek laiko atsiunčia karalius savo tarnus į tuos pirklio namus, kad išduotų tiek ir tiek prekių.

- Tegul pats karalius atvažiuoja, – sako karalaitė, – kitaip neišduosim.
- Sugrįžo tarnai ir pasakė, kad taip ir taip: nenori pirklys išduoti prekių.
- Tegul, – sako, – pats karalius atvažiuoja.
- Kaip?! Ar „Tegul pats karalius atvažiuoja“? Gerai, pakinkykit arklius.

Pakinkė arklius, ir karalius išvažiavo. O karalaitė žinojo, kad tėvas labai supyks, dėl to pasivilko po apačia geležinius drabužius. Atvažiavo karalius, iššoko iš ratų – ir tiesiog prie karalaitės. Kad duos jai kardu per pečius! Bet kardas atšoko. Tada tiktai karalius atsikvošėjo ir pažino savo dukterį. Negalėjo jis atsistebėti.

- Kaip tu čia, – sako, – patekai?

Karalaitė apsakė savo tėvui, kaip viskas atsitiko. Tada karalius užrašė jiems pusę karalystės ir dar tą patį vakarą pakėlė vestuves. Tose vestuvėse ir aš buvau:

kuodelyje sėdėjau ir į vestuvininkus žiūrėjau, o ką girdėjau ir mačiau, žodis į žodį užrašiau.

BALTAS VILKAS

Buvo karalius ir turėjo tris dukteris: viena graži, kita gražesnė, o jauniausioji – gražiausia. Tėvas norėjo į Vilnių važiuoti tarnaitės – apsižiūrėti, kiaulėms apšerti, apsišluoti.

Jauniausioji duktė sako:

– Tėvai, nereikia man tų tarnaičių: aš pati apsižiūrėsiu. Kai važiuosi į Vilnių, parvežk man gyvų gėlių puokštę.

Išvažiavo karalius į Vilnių. Vienai nupirko šilko suknią, antrai nupirko skepetą brangią, o jauniausiajai dukteriai gyvų gėlių visame mieste niekur nerado.

Važiuoja namo per girią. Tik žiūri – šalia kelio tupi baltas vilkas, ant jo galvos – gyvų gėlių puokštė. Karalius sako vežėjui:

– Lipk iš kariatos, paimk tas gėles ir atnešk.

Bet vilkas prašneko:

– Galingas karaliau, ne taip pigu gauti gyvų gėlių puokštę.

Karalius klausia:

– Ko tu nori? Aš tave pinigais apipilsiu.

– Nereikia man tavo pinigų, tik prižadėk atiduoti, ką pirmiausia sutiksi.

Karalius pagalvojo: „Namai dar toli, sutiksim gal kokį žvėrį ar paukštį.“ Ėmė ir prižadėjo vilkui atiduoti, ką pirmiausia sutiks, o už tai gavo gyvų gėlių puokštę.

Bet nieko daugiau kelionėje karalius nesutiko. O kai parvažiavo į savo dvarą, pirma išbėgo jo pasitikti jauniausioji duktė ir pamatė, kad tėvas labai nusiminęs.

– Ko toks liūdnas, tėveli? – paklausė karalaitė.

– Kaip aš nebūsiu liūdnas, – atsakė karalius, – kad pažadėjau tave baltam vilkui: ateis trečią dieną į dvarą, tau reikės su juo eiti.

Trečią dieną atėjo vilkas į dvarą, sušvilpė.

– Atiduokit man, ką žadėjot!

Karalius sumanė gudrumu vilką apgauti. Aptaisė kambarinę kaip karalaitę ir nuvedė vilkui. Tas sako:

– Sėsk ant manęs, nunešiu į savo dvarą.

Mergaitė atsisėdo jam ant nugaros, ir vilkas nulėkė į girią. Pribėgo tą vietą, kur tupėjo su gėlių puokšte ant galvos, ir sako:

– Sėskim pailsėti.

Susėdo pailsėti. Vilkas klausia:

– Ką tavo tėvas veiktų, jei šitą girią valdytų?

– Mano tėvas neturtingas, – atsakė mergaitė, – jis medžius kirstų ir statines darytų, jas parduotų ir vis duonos kąsnį turėtų.

Vilkas sako:

– Tai ne toji. Sėsk ant manęs, nešiu į tą dvarą, iš kur tave paėmiau.

Parnešė ją, vėl sušvilpė:

– Atiduokit man tikrąją, o kad neduosit, išgriausiu visą dvarą.

Verkia tėvas, motina:

– Eik, vaikeli, kad jau esi pažadėta baltam vilkui.

Užsisodino vilkas karalaitę ant nugaros ir nunešė į tą pačią vietą, kur su ana sėdėjo. Ir vėl klausia:

– Ką tavo tėvas veiktų, jei šitą girią valdytų?

– Mano tėvas medžius kirstų ir naujus dvarus statytų, tai kad dabar turtingas, paskui dar turtingesnis būtų.

Vilkas sako:

– Tai toji pati. Sėsk ant manęs, nešiu į savo dvarą.

Nunešė per girias, per raistus į savo dvarą: rūmai dailiai išstatyti, kiemai akmenimis išgrįsti. Karalaitė sako:

– Gražus dvaras, tik man bus ilgu be tėvo ir motulės.

– Pagyvenk čia metus, – sako vilkas, – tada eisim tavo tėvų aplankyti.

Karalaitė viena gyvena tame dvare. Po metų pareina baltas vilkas ir sako:

– Šiandien tavo vyriausioji sesuo išteka. Renkis į vestuves, aš tave nunešiu.

Bet kai ateisiu tavęs paimti, tu nieko neklausyk, nei tėvo, nei motinos. Vos tik sušvilpsiu, viską mesk ir eik pas mane, kitaip nerasi kelio pareiti per girias.

Nunešė ją į vestuves ir paliko. Tėvai labai apsidžiaugė ir niekur nebenorėjo jos leisti. Bet kai atėjo vakaras, ir už langų vilkas sušvilpė, karalaitė viską metė ir išbėgo iš puotos. Vilkas užsisodino ją ant nugaros ir parnešė į savo dvarą.

Prabėgo dar metai. Atėjo vėl vilkas ir sako:

– Renkis į vestuves: šiandien tavo vidurinė sesuo išteka. Dabar abudu eisim pas tavo tėvus ir tenai nakvosime.

Kai baigėsi vestuvių puota, senoji karalienė nuvedė savo dukterį ir baltąjį vilką į kambarėlį ir liepė gulti. Vos tik karalienė išėjo, vilkas nusimetė savo kailį ir pavirto dailiu jaunikaičiu.

Bet senoji karalienė, už durų patykojusi, irgi matė, kaip vilkas pavirto jaunikaičiu. Tuoj ji sušaukė mergas, liepė užkurti virtuvėje krosnį ir įmesti į ugnį vilko kailį. Vos tik kailis ėmė spirgėti, jaunikaitis pašoko iš lovos, vėl pavirto baltu vilku ir kaip vėjas išūžė pro duris.

Apsiverkė nuliūdusi karalaitė ir išėjo ieškoti savo jaunikaičio. Ėjo per girias, per tankumynus – niekur neatsekė nei kelio, nei takelio. Taip vaikščiojo pusę mėnesio, kol priėjo trobelę vidury girios. Įeina į vidų, žiūri – vėjas sėdi ir skaito. Klausia jį:

– Vėjeli pūtėjeli, ar nematei balto vilko?

– Pūčiau dieną, pūčiau naktį, bet niekur balto vilko nemačiau, – atsakė vėjas ir davė jai tokią kurpaitę. – Su šita kurpaitė galėsi žengti po šimtą mylių.

Nužengė karalaitė pas žvaigždę ir klausia:

– Žvaigždele spinduolėle, ar nematei balto vilko?

– Spindėjau visą naktį, bet nemačiau.

Davė jai žvaigždė tokią kurpaitę, kad galėjo žengti po du šimtus mylių.

Nužengė pas mėnulį ir klausia:

– Mėnesėli žiburėli, ar nematei balto vilko?

– Žibėjau visą naktį, bet nemačiau.

Ir mėnulis davė jai tokią kurpaitę, kad galėjo žengti po keturis šimtus mylių.

Nužengė pas saulę ir klausia:

– Saulele šviesele, ar nematei balto vilko?

– Mačiau, bet tavo baltas vilkas kitą rengiasi vesti, – atsakė saulė. – Jis gyvena stiklo kalne, dieną baltu vilku laksto, o naktį jaunikaičiu atvirsta. Kai tu nužengsi palei tą kalną, rasi kalvę. Įėjus paprašyk apkaustyti rankas ir kojas ir nukalti keturių sieksnių grandinę. Tik tada užlipsi ant to kalno ir rasi vilko dvarą.

Davė jai saulė tokią kurpaitę: kad ji žengė – penkis šimtus mylių nužengė. Davė tokį ratelį: kad ji samanas verpė – šilko siūlai vijosi. Davė tokį peilį: kad ji medį drožė – aukso skiedrelės krito.

Ir išėjo karalaitė balto vilko ieškoti. Nužengė už devynių girių, už devynių upių, rado stiklo kalną, o prie to kalno stovi kalvė. Apkaustė kalvis jai rankas ir kojas, nukalė keturių sieksnių grandinę, ir užlipo karalaitė ant stiklo kalno. Tenai rado puikius rūmus ir įsiprašė, kad ją priimtų lovų kloti ir ruoštis.

Viską apsiruošus, atsisėda karalaitė ir verpia saulės dovanotu rateliu. Bet savo veido nerodo, apsigobus galvą skara, kad jos nepažintų.

Pamatė balto vilko antroji mergelė, kad ji šilko siūlus verpia, ir prašo:

– Bobut, atiduok man šitą ratelį.

– Jei leisi po jaunikio lova šianakt pergulėti, tai atiduosiu.

– Leisiu.

Bet vakare ji davė jaunikiui gerti stiprių gėrimų, ir tas atsigulęs tuoj užmigo. Tada nuvedė bobutę į jo kambarį ir leido po lova pergulėti.

O toji, vos atsigulus, pradėjo viską pasakoti: kaip jos buvusios trys seserys, ji jauniausioji ir gražiausia; kaip tėvas ją pažadėjęs baltam vilkui; kaip ji ėjusi į seserų vestuves – vienoje buvusi viena, antroje buvę abudu; kaip motina liepusi mergoms jo kailį sudeginti, o jis su vėju išūžęs pro duris; kaip dabar ji verkdamą ėjusi ieškoti, klausinėjusi vėją, žvaigždę, mėnulį ir saulę; kaip saulė jai pasakiusi, kad matė baltą vilką, bet tas jau kitą rengiasi vesti; kaip kalvis sukaustęs jai rankas ir kojas, nukalęs keturių sieksnių grandinę, ir ji užlipusi ant stiklo kalno; kaip atidavusi antrai mergelei saulės dovanotą ratelį, o ji leidusi vieną naktį pergulėti po jaunikio lova.

Bet jaunikaitis kietai miegojo ir nieko negirdėjo. Tik sargybiniai, budėję prie durų kiaurą naktį, girdėjo bobutę kalbant ir rytą pasakė savo ponui:

– Ką ten toji bobutė šianakt po jūsų lova tiek daug šnekėjo...

Parūpo ir jaunikaičiui tai sužinoti, jis žadėjo kitą naktį nemigti ir pasiklausyti.

O karalaitė apsiruošė, paklojo lovas ir atsisėdusi drožinėja pagalėlius saulės dovanotu peiliu. Ji drožia – aukso skiedrelės krinta.

Pamatė antra mergelė ir prašo:

– Bobut, atiduok man šitą peilį.

– Jei leisi dar vieną naktį po jaunikio lova pergulėti, tai atiduosiu.

– Leisiu.

Vakare ji vėl davė jaunikiui stiprių gėrimų, bet tas juos išpylė ir atsigulė negėręs.

Naktį karalaitė, po lova gulėdama, vėl ėmė pasakoti, kaip ji baltam vilkui buvo pažadėta ir kaip per didelį vargą jį surado, bet tas kitą vesti rengiasi.

Jaunikaitis viską girdėjo ir suprato, kad pirmutinė jo mergelė atsirado. Rytojaus dieną jis sukviėtė daug svečių ir pasakė:

– Pikta ragana buvo mane užkeikusi. Aš tol turėjau baltu vilku lakstyti, kol mergelė mane taip pamils, jog dėl manęs jokio vargo nepabijos. Vai, ačiū tau, karalaite, kad mane iš piktų burtų išvadavai.

Tuoj buvo iškeltos šaunios vestuvės. Svečiai devynias dienas užė ir šoko, net stiklo kalnas dundėjo.

TRYS VANDENŲ KARALIAI

Trisdešimtoji karalystė, pačiam Žemės krašte, gyveno vienas karalius. Jis turėjo sūnų ir labai jį mylėjo. Sykį išėjo karalaitis į sodą pasivaikščioti ir pamatė nedidelę, tvirtai sumūrytą, geležim apkaltą, stipriai užrakintą trobelę su vienu langeliu. Pažiūrėjo pro tą langelį, pamatė sėdint tokį senuką – visas masto didumo, o barzda sieksninė. Jį ten buvo įsodinęs karalius, o sūnus apie tai nieko nežinojo. Tas senis dabar prašo karaliūną, kad jam duotų atsigerti vandens. Karaliūnas jo pasigailėjo, pasėmė kaušą vandens ir padavė. Senis vienu mauku išgėrė, išgėręs labai padėkojo ir sako:

– Jei tau bus kokia nelaimė, aš ateisiu į pagalbą.

Taip taręs, senis išėjo iš trobelės, ėmė kilti aukštyn ir visai pranyko.

Tą jo išlėkimą matė pats karalius pro langą ir sako:

– Na, dabar tai bus! Kas tą senį paleido?

Suvadino dvariškius, klausinėja, kas paleido senį, bet nė vienas nieko nežino.

Atėjo ir karaliūnas pas tėvą, tėvas klausia:

– Ar tu tą senį paleidai?

– Aš jo nepaleidau, aš jam daviau tik vandens atsigerti.

– Kad tu taip padarei, reikėtų tave nužudyti, bet kad pats prisipažinai, tai aš tavęs taip nebausiu, tik tu eik sau iš mano žemės, kur akys veda!

Atsisveikinęs su tėvu, padėkojęs už duoną ir druską, už auginimą, eina jis sau, pats nežinodamas kur. Atėjo į vieną karalystę, užėjo į karaliaus dvarą, prašosi tą karalių, kad jam duotų kokią tarnystę savo dvare. Karalius jį priėmė už vežėją.

Vieną sykį išėjo jis už dvaro, galvoja apie savo karalystę, kad jis karaliaus sūnus, o dabar turi tarnauti svetimam. Iš kur buvęs nebuvęs, atsirado pas jį tas senis – visas masto didumo, o barzda sieksninė.

– Na, karalaiti, – sako jis, – tu mane išgelbėjai iš tokio vargo, tai dabar eikš šen su manim, aš tave gerai pamylėsiu.

Nuėjo abudu į to senio trobelę. Senis jam atnešė ketvirtį kibiro vyno.

– Še tau šitą vyną – vienu mauku išgerk!

Karaliūnas išgėrė.

– Dabar, – sako senis, – eik laukan, rasi akmenį penkių šimtų pūdų – paėmęs pakelk!

Išėjo karaliūnas, paėmė tą akmenį, permetė per galvą. Kai grįžo į trobelę, klausia senis:

– Na ką, ar pakėlei?

– Permečiau per galvą.

– Gerai, kad permetei. Dabar še tau pusibirį vyno – išgerk!

Kai tik padavė, vėl vienu mauku išgėrė.

– Dabar, – sako senis, – eik laukan, rasi akmenį tūkstančio pūdų – pakelk jį!

Karaliūnas išėjęs paėmė tą akmenį, permetė per galvą kaip kokią lazda. Kai grįžo, senis klausia:

– Na ką?

– Permečiau per galvą kaip kokią lazda.

– Dabar še tau kibirą vyno – išgerk!

Kai jam padavė, vienu mauku vėl išgėrė.

– Na, dabar eik laukan, rasi pusanthro tūkstančio pūdų akmenį – pakelk jį!

Išėjęs paėmė tą akmenį, permetė per galvą kaip kokią plunksną. Sugrižo į trobelę, senis vėl klausia:

– Ar pakėlei?

– Paėmęs permečiau per galvą kaip kokią plunksną.

– Dabar, – sako senis, – jau gerai pajėgi, gali sau grįžti atgal pas tą karalių.

Kai sugrižo, klausia vyriausiasis karaliaus vežėjas:

– Be mano leidimo kaip tu galėjai išeiti ir taip ilgai neparėjai? – ir drožė su ranka jam per veidą.

Užpykęs karaliūnas kaip davė atgal, tai vežėjo galva, nutrūkus nuo pečių, nulėkė už kelių varsnų! Kiti tarnai sugriebę nuvedė jį pas karalių. Karalius klausia:

– Kodėl tu jį užmušei?

– Aš nenorėjau užmušti, aš jam tik skolą atidaviau.

Karalius nepiktas buvo, jam nieko nedarė – liepė eiti vėl prie savo darbo.

Neilgai trukus ateina pas tą karalių masto didumo senukas su žalvario galva, su geležies rankom, su švino barzda, atneša laišką nuo vandenų karaliaus, slibino trigalvio. Vandenų karalius liepia tą ir tą dieną atvesti prie jūros savo dukterį jam praryti. „O jei neatvesi, – rašo, – tai visus tavo žmones suėsiu, o tave patį paimsiu į vandenų karalystę vergauti.“

Nėr ką daryti – pažadėjo karalius atvesti. Sušaukė visus savo dvariškius ir vyresnėlius, klausia, ar negalėtų kas gelbėti jo dukterį nuo tokios baisios mirties; žada, tas žentu būsiąs, katras ją apginsiąs.

Atsirado vienas vyresnėlis, sako:

– Rasi, aš galėsiu gelbėti.

Kada jau atėjo ta diena, išgabeno karalaitę į pajūrį, į tokią trobelę, o vyresnėlis, paėmęs kelias dešimtis kareivių, nuėjo slibino laukti. Gavęs žinią apie tai, nuėjo prie

jūros ir karaliūnas, pasiėmęs tik savo kardą. Netrukus susidrumstė jūra – išeina slibinas su trim galvom. Anas vyresnėlis, jį pamatęs, su savo kareiviais ir tarnais pabėgo į girią ir žiūri, kas čia dės. O karaliūnas, kada jau slibinas norėjo eiti prie trobelės, prišokęs kaip davė jam kardu – visos trys galvos nukrito. Paskui, atvertęs didelį akmenį, pakišo po juo negyvą slibiną ir nuėjo sau namo. O tas, kuris buvo ketinęs karalaitę gelbėti, išlindo dabar iš girios, atėjo pas ją ir sako:

– Jei tu sakysi, kad aš tave išgelbėjau nuo slibino, tai bus gerai, o jei ne, tai įmesiu tave į jūrą.

Karalaitė, slibino išgąsdinta, o dabar mirtim dar bauginama, sutiko:

– Sakysiu, tik nieko nedaryk!

Pargabeno ją vyresnėlis pas karalių, sakosi pats ją išgelbėjęs. Džiaugiasi karalius, kad dukterį sveika sugrižo, iškėlė didelę puotą ir sako:

– Dabar tu būsi mano žmona!

O karalaitė nenori to apgaviko – ji nori sužinoti, kas toks ją apgynė. Tai sako tėvui:

– Aš labai išsigandus, tegu vestuvės bus po metų.

Bet už kelių dienų vėl nelaimė: ogi ateina pas karalių masto didumo senukas su misingio galva, su geležies rankom, su švino barzda; atneša laišką. Karalius atplėšęs skaito, kad vandenų karalius, šešiagalvis slibinas, liepia už trijų dienų atsiųsti savo dukterį jam praryti. „O jei neatsiųstum, – rašo, – aš suėsiu visą tavo karalystę ir tave patį.“

Karalius prižadėjo tam seniui, kad atsiųsiąs. Suvadino vėl visus savo dvariškius, klausinėja: kas bus?

Kiti sakė:

– Tegų eina tas pats gelbėti!

Po trijų dienų nugabeno karalaitę į tą trobelę pajūryje, nuėjo ir vyresnėlis su keletu kareivių į krūmus žiūrėti, kas bus. Karaliūnas taip pat eina. Tik susijudino

marios, išplaukė bairus slibinas su šešiom galvom – ir tiesiai prie trobelės! Karaliūnas, kardą išsitraukęs, kaip davė slibinui, tuoj nulėkė trys galvos. Slibinas šoko ant jo praryti, bet karaliūnas kaip kirto antrąsyk – nuėmė paskutines galvas. Paskui, atvertęs didelį akmenį, pakišo po juo negyvą slibiną ir nuėjo namo prie savo darbo.

Tas vyresnėlis žiūri iš girios, kad jau ano nebėra, atėjo pas karalaitę ir sako:

– Sakyk, kad aš tave išgelbėjau, o jei nesakysi, aš tave nuskandinsiu.

Karalaitei nėra ką daryti, sutinka:

– Sakysiu, kad tu antrą sykį išgelbėjai.

O tuos savo kareivius jis įgrasino, kad niekam to atsitikimo nepasakotų.

– Kai aš būsiu karaliaus žentas, – sako, – tai gerai jus apdovanosiu.

Parėjo namo, linksminasi visas miestas, kad karalaitę išgelbėjo nuo slibino antrą sykį, ir jau bus už savaitės vestuvės. Bet netrukus ateina vėl toks senis su varine galva, su plieno rankom, su misingio barzda; padavė karaliui laišką. Šis atplėšęs skaito, kad vandenų karalius devyngalvis reikalauja rytoj atsiųsti savo dukterį jam praryti. „O jei neatsiūsi, – rašo, – tai suėsiu visą tavo karalystę ir tave patį.“

Suvarinėš vėl dvariškius, sako karalius:

– Kas dabar bus? Dusyk išgelbėjo, o jau trečią sykį pražus. Kas dabar ją gelbės?

Kiti pripažįsta, kad tas pats turi eiti, o tas vyresnėlis jau nenori, jau jį baimė ima, nes gali nepasisiekti su svetimom rankom garbę pelnyti. Bet kad jam liepia – ką darys, turi eiti!

Rytojaus dieną nugabeno karalaitę į pajūrį, į tą trobelę; atėjo ir tas vyresnėlis su keliais kareiviais į girią netoli jūros. O karaliūnas, jausdamas, kad jau slibinas netrukus išlįs, griebė savo kardą į rankas ir nubėgo prie trobelės.

Išlindo iš marių bairių bairiausias slibinas su devyniom galvom, jau eina trobelės durų daryti. Karaliūnas kaip šoko artyn, kaip kirto kardu – nurentė tris galvas. Slibinas buvo bešokęs jo praryti, o jis iš viso peties kaip režė antrą sykį – nukirto

likusias šešias galvas, trečiusyk kaip davė – trūko slibinas pusiau! Paskui, atvertęs didelį akmenį, pakišo po juo negyvą slibiną, pasišnekėjo su karalaitė ir nuėjo sau namo.

Jau po visko tas melagis vėl atėjo pas karalaitę, atėjęs sako:

– Jei skysi, kad aš tave trečią sykį išgelbėjau nuo mirties, tai bus gerai, o jei nesakysi, aš tave įmesiu į vandenį.

Karalaitė iš baimės neturi ką daryti – prisižadėjo sakysianti. O kada parėjo namo, sako tėvui:

– Ne šitas mane išgelbėjo, o yra tarp vežėjų karaliūnas, tai tas išgelbėjo.

Karalius pašaukė karaliūną ir tą apgaviką, klausia:

– Katras judu išgelbėjote mano dukterį nuo slibino?

Tuojau tas apgavikas:

– Aš!

O karaliūnas sako:

– Aš, ne jis. Jeigu jis išgelbėjo, eime visi prie jūros, tegu parodys, kur tie slibinai.

– Eime!

Atėjo karaliūnas ir visi kiti į pajūrį, dabar jis klausia:

– Kur tie slibinai?

O tas apgavikas matė iš girios, kaip anas juos pakišo po akmeniu, sako:

– Ana kur, po akmeniu.

– Tai eik, pakelk akmenį ir parodyk, nes kas nukirto, tas juos ir po akmeniu padėjo.

Karalius pamatė, kad tasai akmenis nė pajudinti negali, o karaliūnas tuos akmenis kaip plunksnas varto; tada įtikėjo, kad karaliūnas tikrai tuos slibinus nukirto. Parėję nuo jūros namo, tuojau iškėlė vestuves, išleido karalaitę už karaliūno, o tą melagį pakorė.

O kokia ten paskui buvo puota, kokios linksmybės! Ir aš tenai buvau, alų midų gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj nieko neturėjau.

STALTIESĖ IR TABOKINĖ

Gyveno toks vargingas žmogelis ir turėjo tris sūnus. Kartą sako tie sūnūs:

– Tėvai, ką mes čia būsim, visi negalim čia išsimaitinti, einam mes į pasaulį.

Ir išėjo. Beeinant užklupo naktis. Priėjo giria, girioj rado ugnį kūrentą. Šnekasi broliai:

– Kur mes toliau eisim? Jau naktis, čia girioj nakvokim. Tik visi negalim sumigti, nes gali medžių paukščiai mus sudraskyti. Vienas turime saugoti.

Jauniausiasis brolis sako:

– Jūs gulkit, o aš saugosiu.

Tiedu sugulė, o jis sau ugnį kūrena ir sėdi. Naktį klauso – atvažiuoja kas. Atvažiavo tokia moteriškė su vežėju, sustojo ir šaukia:

– Eik šen pas mane!

Tas galvoja ir šiaip, ir taip, kokio čia moteriškė, kad naktį važinėja. Įsidrąsinęs nuėjo pas ją, o ji klausia:

– Kas tu esi, kad čia girioj nakvoji?

– Mes čia trys broliai.

– O kur jūs einat?

– Namie neturim iš ko maitintis, einam į pasaulį laimės ieškoti.

– Kad neturit iš ko maitintis, še tau staltiesė: kai norėsite valgyti, tik patieskit tą staltiesę, ir ant jos visko bus. Dar še tau ir tabokinė: kai ją atidarysi, tuoj atsiras labai gražus namas, aplink jį stovės kareivių sargyba.

Tas padėkojo už dovanas ir sugrįžęs vėl kūrena ugnį. Kai jau prašvito, ir nubudo anie broliai, jis klausia:

– Ar norit valgyti?

– O ką, broleli, valgysim, kad nieko neturim.

Tuo patiesė jis staltiesė – rados visko valgyti ir gerti. Pavalgė jie, atsigėrė, jauniausiasis brolis vėl susivyniojo staltiesė, ir eina visi toliau. Išėjo iš girios, rado lygias lankas netoli karaliaus dvaro. Dabar jie sustojo, ir sako tas jauniausiasis:

– Čia truputį pasilsėsime.

Atidarė tabokinę – ir stovi gražus namas, aplink jį sargyba, nieko artyn neprileidžia. Bet pasergėjo karaliaus duktė, kad niekad tose lankose nieko nebuvo, o dabar stovi puikiausi namai, gražesni kaip karaliaus. Sako ji savo tėvui:

– Eisiu pažiūrėti, kas ten yra.

Nuėjo prie to namo, sargyba jos neleidžia. Pamatė vyriausiasis brolis, kad tokia graži mergina vaikščioja aplink, ir sako kitiems broliams:

– Leiskim ją į vidų.

Jauniausiasis sako:

– O ko ji čia atėjo? Matyt, nori ką pikta mums padaryti.

– Ką ji mums padarys: mes čia trys.

Paliepė sargams, ir tie ją įleido. Atėjus karaliaus duktė pradėjo klausinėti, kaip čia kas yra. Jai viską parodė. Daugiau bešnekant, ėmė ir užmigo vyresnieji broliai, o paskui ir tas jauniausiasis. Tada karaliaus duktė pagriebė nuo lango tabokinę ir uždarė – tie namai pradingo, o ji, pasičiupus staltiesę, nubėgo namo.

Pabudo broliai, žiūri, kad jų namų nebėra, ant pliko lauko jie guli, ir staltiesės su tabokine nebėra. Sako tas jauniausiasis:

– Matai, ar aš nesakiau, kad ji ateina mums pikta padaryti.

Eina jie toliau, priėjo tris kelius. Dabar tas sako:

– Eisim kas sau. Būtume buvę visi krūvoje, bet manęs neklausėt.

Išsiskyrė broliai ir nuėjo kas sau. Jauniausiasis, savo keliu eidamas, priėjo girią. Toje girioje taip pakvipo obuoliai, kad jis negali tverti. Rado tą obelį, nusiskynęs suvalgė porą obuolių, ir išaugo jam ant kaktos du ragai, kad jis negali nė iš girios išlįsti. Laminasi šiaip taip, eina toliau; priėjo tokį upelį, o jau tyras vanduo! Perbrido per tą upelį – nukrito jam nuo kojų mėsa. Eina toliau, ir vėl pakvipo obuoliai. Rado obelį, priėjęs nusiskynė obuolį ir suvalgė – ėmė ir nupuolė vienas ragas; suvalgė kitą obuolį, ir kitas ragas nupuolė. Vėl priėjo upelį, o jau drumstas vanduo! Perbrido per tą upelį – išgijo kojos. Dabar sako vienas sau: „Na, palauk!“

Sugrįžo atgal, pasiskynė porą vienu obuolių ir porą kitų, pasisėmė vandens iš vieno ir iš kito upelio ir nuėjo į tą karaliaus miestą.

Kad pakvipo karaliaus dukteriai tie obuoliai! Sako ji tarnui:

– Eik ir pažiūrėk, kas čia turi obuolių parduoti, kad taip kvepia.

Tarnas nuėjęs rado jį su tais obuoliais ir klausia:

– Ar neparduotum obuolių?

– Kodėl ne, galiu parduoti.

Tarnas nupirko du obuolius ir parnešė karalaitei. Kai tik ji suvalgė – išaugo ant kaktos du ragai, tokie dideli, kad ji vietos sau neranda. Sušaukė daktarus, bet tie nieko negali padaryti. Tada išsiuntė raštus po visas žemes, ar neatsiras iš kur toks, kad galėtų ragus nuimti. Po kokio mėnesio ar daugiau atėjo vėl į miestą tas jauniausiasis brolis ir apsigarsino, kad jis galės nuimti. Tuoju davė žinią apie tai karaliui. Pašaukė jį karalius, klausia:

– Ar tu galėtum nuimti ragus?

– Galėčiau, tik pastatykit man atskirai trobą.

Tuoju troba buvo pastatyta. Jis ten įvedė karaliaus dukterį ir sako:

– Dabar prisipažink, ką tik kam pikta padarei, tai nupuls ragai.

Ji viską prisipažino, bet apie tą staltiesę ir tabokinę nesisako. Tada jis ėmęs ją apliejo tuo tyruoju vandeniu. Kai tik apliejo, pradėjo nuo jos mėsa kristi. Jau mato, kad čia negerai, pasakė ir apie tuos daiktus.

– Bet atnešk man juos parodyti, kitaip ragai nenupuls.

Nuėjus pas karalių, duktė viską jam pasakė.

– Nešk ir parodyk, – sako karalius, – o kad norės, ir visai atiduok. Matai, jau nuo tavęs mėsos krinta, rasi, čia koks burtininkas.

Atnešus jam, atidavė staltiesę ir tabokinę, o jis jai užliejo tuo drumstuoju vandeniu – tuojau sveika liko. Paskui davė tų obuolių porą, ji suvalgė, ir ragai nupuolė.

Kai duktė pasveiko, karalius jam sako:

– Dabar turi mano žentas būti.

– Nebūsiu aš tavo žentas, ir nieko man daugiau nereikia, tik leisk čia mieste namus pasistatyti ir gyventi.

Karalius jam leido. Tada jis išėjo ieškoti savo vyresniųjų brolių. Kai juos surado, visi atėjo vėl į tą miestą, tabokinę atidarė – ir stovi namai, o aplinkui sargyba. Tuose namuose visi trys broliai ramiai sau toliau gyveno.

PAVYDŪS BROLIAI

Vienas karalius turėjo tris sūnus. Užsimanė abu vyresnieji karalaičiai joti į pasaulį laimės ieškoti. Tėvas labai nenorėjo leisti, bet jie tol nedavė jam ramybės, kol neapsikentęs ėmė ir išleido. Tada jie parašė raštelį, kad du broliai, tokio ir tokio karaliaus sūnūs, iškeliauja į pasaulį laimės ieškoti, prilipdė tą raštelį apačioj stalo ir išjojo. Namie liko tik jaunis brolis, dar visiškai mažas, kurį tėvas labiausiai mylėjo.

Praėjo penkiolika metų. Jau ir šitas karalaitis užaugo didelis. Vieną kartą rado jis apačioj stalo prilipdytą raštelį ir perskaitęs sužinojo apie savo du brolius. Ėmė ir jis prašyti tėvą, kad leistų į pasaulį brolių ieškoti. Tėvas iš pradžių nė girdėti nenorėjo, bet paskui, ilgai prašomas, davė jam visko įsidėti į kelionę ir išleido.

Jojo, jojo karalaitis, bejodamas jau viską suvalgė, ką buvo įsidėjęs. Įjojo į didelę dyką girią ir pasiklydo. Ilgai po ją klaidžiojo, niekur galo nerasdamas. Baisiai išalkęs, nusėdo nuo žirgo, pririšo jį prie medžio, pasiėmė šaudyklę ir eina per girią: gal sutiks kokį žvėrį, kurį nušovęs galėtų išsikępti. Sutiko labai seną vilką – eina tas, lazda pasiramsčiuodamas. Jau norėjo šauti, bet vilkas prašneko žmogaus balsu:

– Kur tu čia vaikščioji, karalaiti?

– Joju ieškoti savo brolių, – atsakė karalaitis.

Tada vilkas tarė:

– Mainykim šaudyklę į mano lazda, ir aš pasakysiu, kur yra tavo broliai.

Ėmė ir sumainė.

– Dabar, – tarė vilkas, – eik tiesiai per girią, užėisi didelį kalną. Tame kalne yra rūsys, kur gyvena raganius ir laiko uždaręs tavo brolius. Priėjęs kalną, suduok į jį šita lazda, ir atsidarys durys. Ten pamatysi savo brolius, griebk juos už plaukų ir trauk.

Kaip vilkas nusakė, taip jis ir rado. Priėjęs kalną, sudavė į jį lazda, ir atsidarė rūsio durys. Įėjo į vidų, rado gulint ant lovos raganių, o jo broliai pristatyti prie girnų ir mala žmonių kaulus. Karalaitis tuojau griebė savo brolius ir išitraukė laukan. Norėjo raganius dar vytis, bet karalaitis trenkė duris atgalia ranka ir uždarė raganių rūsy.

Eina dabar visi trys broliai, užėjo į kažin kokią svetimą karalystę ir apsiėmė pas karalių tarnauti. Karalius abu vyresnius padarė tarnais, o jaunį pasiliko prie savęs.

Ar ilgai, ar trumpai jie ten gyveno – tik pradėjo vyresnieji broliai jauniui pavydėti: kam tasai, jaunesnis būdamas, geresnę turi vietą. Iš pavydo jie sumanė jaunį brolių pražudyti. Nuėjo pas karalių ir sako:

– Mūsų jaunis brolis žino tokią paukštę: kai ji sugieda, visos paukštės suskrenda.

Pasišaukė karalius jaunį karalaitį ir sako jam:

– Suieškok man tokią paukštę, aš tave dar arčiau savęs laikysiu, o jei nesuieškosi, tai galvą tau nukirsiu.

Nuliūdo karalaitis ir eina verkdamas keliu, kur akys veda: tokios paukštės jis niekur nei matė, nei girdėjo. Beeidamas sutiko tą patį vilką, su kuriuo šaudyklę į lazda mainė. Vilkas paklausė, kur jis eina, ir karalaitis viską jam nusisakė. Tada vilkas tarė:

– Tau reikės eiti pas tą patį raganių – tenai rasi visokių paukščių. Bet tu neimk, kur bus labai gražios kraitelės ir blizgančios paukštės. Tik rasi vieną prastą paukštę vytelinėj kraitelėj, tai tą pagriebęs neškis.

Padėkojo karalaitis vilkui už patarimą ir nukeliavo prie to raganiaus kalno. Sudavė lazda į kalną, atsidarė rūšio durys, ir karalaitis, įėjęs į vidų, rado viską taip, kaip vilkas sakė. Buvo ten daugybė gražių kraitelių ir blizgančių paukščių, tik viena prasta paukštė tupėjo vytelinėj kraitelėj. Karalaitis ją tuoj kapt sučiupo ir nešasi. Raganius dar bandė vytis, bet jis trinkt ir užtrenkė rūšio duris.

Parnešė karalaitis tą paukštę ir atidavė karaliui. Kai tik ji sugiedojo, tuoj suskrido daugybė visokių paukščių. Už tai karalius jaunį karalaitį dar arčiau prie savęs pakėlė. Bet vyresnieji broliai pradėjo dar labiau jo neapkęsti ir vėl primelavo karaliui, kad jaunis brolis žinąs tokį šunį, kuriam sulojus, viso pasaulio žvėrys subėga.

Vėl siunčia jį karalius, kad pristatytų tokį šunį. Nors karalaitis sakėsi nieko nežinąs, bet karalius juo netikėjo ir išvarė:

– Jau kad tu žinotai, kur rasti paukštę, tai žinai ir šunį. Duodu laiko tris dienas: nepristatysi šuns – galvą tau nukirsiu.

Eina karalaitis keliu dūsaudamas ir galvoja: ką čia daryti? Kiek paėjėjęs, sutiko tą patį vilką ir nusionakė savo bėdą. Vilkas jam tarė:

– Tau vėl reikės eiti pas tą raganių, – jis tik vienas turi tokį šunį. Nuėjęs rasi daugybę šunų, prie auksinių ir sidabrinių grandinių priraišiotų, bet tokių tu neliesk. Tik rasi vieną prastą šunelį, virve pririštą, tai tą paimk ir veskis.

Nukeliavo karalaitis į raganiaus kalną ir rado taip, kaip vilkas sakė. Buvo ten daugybė šunų, brangiomis grandinėmis priraišiotų, bet anų jis nelietė. Tik pamatė vieną prastą šunelį, virve pririštą, tuoj kapt sučiupo, atsirišo ir vedasi namo. Parsivedęs atidavė jį karaliui. Kai tik šuo sulėjo, bematant subėgo viso pasaulio žvėrys. Karalius už tai jaunį karalaitį dar aukščiau pakėlė ir labai apdovanojo.

Dabar vyresnieji karalaičiai iš pavydo apskundė karaliui savo brolių, kad jis žinąs labai gražią mergaitę, kuriai lygios visam pasauly nėra. Pasišaukė karalius jaunį karalaitį ir sako:

– Kad pristatysi man tokią mergaitę, aš tau pusę karalystė atiduosi, o jei ne, tai bus blogai!

Nėr ką daryti: liepia karalius – reikia eiti. Eina karalaitis keliu ir vėl sutinka pažįstamą vilką. Nusionakė jam, kur ir ko einąs. Vilkas tarė:

– Dabar eisim abudu. Paimk staelį, vyno butelį ir suknią.

Nuėjo abudu į pamarį. Pasistatė staelį, uždėjo ant jo vyno butelį ir suknią, o patys palindo pastalėn. Neilgai trukus, atėjo trys mergaitės maudytis: viena graži, kita graži, trečia dar gražesnė. Kai nusimaudė, viena priėjo prie staelio, atsigėrė vyno ir nuėjo vilktis drabužiais. Kita taip pat atsigėrė tik vyno ir nuėjo sau. Priėjo ir ta, kur buvo gražiausia, atsigėrė vyno ir pradėjo suknią matuotis. Kai tik suknią apsilvilko, tuoj vilkas ją pagriebė ir užsisodino ant savęs: liepė sėstis ir karalaičiui.

Karalaitis paprašė vilką, kad nuneštų į jo tėvo karalystę. Namie jis rado senelį tėvą tik gyvą. Jį pamatęs, tėvas labai nudžiugo ir iškėlė linksmą puotą. Paskui karalaitis vedė tą mergaitę ir gyveno sau laimingai.

O anas karalius, nebesulaukęs grįžtant karalaičio, pašaukė jo brolius ir už melagingą skundimą liepė tarnams užlupti negyvai.

VARGUOLIO DALIA

Gyveno du broliai: vienas baisiai turtingas, antras visai suvargęs. Kartą vaikščioja tas varguolis apie savo javus, žiūri, kad jo varpos nuskabinėtos. Naktį eina jis sergėti, kas jam varpas skabinėja. Atėjo tokia daili merga iš girios, ima, skina jo varpas ir meta į to turtingojo javus. Pasigavo jis tą mergą ir ėmė mušti, o toji sako:

– Tu manęs nemušk, aš turiu jam taip daryti, nes aš jo dalia.

– Kad tu jo dalia, o kur mano?

– Tavo dalia rūdynuos rūdija.

– O kaip aš galėčiau rasti savo dalią?

– Tu nueik į girią, rasi trišaką medį, o tame medyje sėdės trys mergos: dvi bus linksmos, o trečia liūdna, susiraukus. Tai tu tą mergą iš medžio išsitrauk ir tol duok su kančium, kol prisižadės tavo dalia būti.

Varguolis padėjo mergai ir išėjo į girią to medžio ieškoti. Bevaikščiodamas girioj, rado trišaką medį ir mergas ant šakų sėdinčias; žiūri – dvi linksmos, o trečia liūdna, susiraukus. Jis tą susiraukėlę išsitraukė ir ėmė su kančium mušti. Toji klausia:

– Už ką tu mane muši?

– Aš noriu, kad tu mano dalia būtum, nes aš dalios neturiu.

Ir taip ilgai ją pėrė, kol ji prižadėjo dalia jam būti. Sako ta merga:

– Dabar eik namo, prisirink vežimą akmenų; jei neturi baltų paklodžių, tai pasiskolink iš kaimynų, gražiai apdangstyk vežimą, kad niekam nebūtų matyti, ką tu veži, ir vežk karaliui dovaną. Kai nuvažiuosi pas karalių, sargas nenorės tavęs leisti, tai tu sakyk, kad atvežei karaliui dovanų, tada leis. Paskui išeis vienas tarnas, klaus, ką atvežei, bet tu nesakyk; išeis antras ir trečias – nesakyk; kai išeis pats karalius, tuojau tas paklodes atidenk ir vežimą išversk, o kai karalius klaus, ko tu nori už tai, sakyk: ką malonės.

Parėjo žmogelis namo, prisidėjo vežimaitį akmenų, gražiai apdangstė – važiuoja. Pavažiavo galą – rado pinigų ant kelio, pavažiavo toliau – sulūžo jam ratas, pirko sau kitą. Dar kiek pavažiavo – rado daugiau pinigų; paskui jam vėl sulūžo ratai – už tuos pinigus nusipirko naujus. Iš didelės kelionės pastipo ir kumelė, bet koks čia jam vargas – tuojau pirko kitą. Taip jis bevažiuodamas susitaisė vežimą naują ir įsigijo arklius gerus!

Nuvažiavo pas karalių – sargas neleidžia; kai tik pasakė atvežęs karaliui dovanų – įleido. Išėjo vienas tarnas, klausia, ką jis atvežęs, bet žmogelis nesako; išėjo antras ir trečias – vėl nesako ir nerodo.

Išėjo pats karalius, klausia:

– Ką tu čia atvežei?

Varguolis, nieko nelaukęs, tuojau nudengė vežimą ir išvertė. Kada išvertė – tie akmenys pavirtę į auksą ir sidabrą. Klausia karalius:

– Ar tu jau visus atvežei, ar dar daugiau turi?

– Jau visus atvežiau.

– O ko nori už tai?

– Ką malonės.

Karalius jam padovanojo labai dailų dvarą. Jis parvažiavo į tą dvarą ir ponauja.

Nugirdo anas jo brolis, kad jis už vežimą akmenų gavo dvarą, sako sau:

– Kiek jis ten su padvėsusia kumele galėjo tų akmenų nuvežti? Aš prikrausiu tris vežimus gerus, tai dar daugiau laimėsiu.

Taip ir padarė. Kaip anas jo brolis jam sakė, prikrovė tris gerus vežimus, apdangstė paklodėmis, paėmė savo bernus ir važiuoja. Tolimoj kelionėj tai sulūžta ratai, tai pastimpa kumelės – vis reikia už savo pinigus taisyti, ir turtuoliui bevažiuojant daug pinigų išėjo. Pagaliau privažiavo karaliaus dvarą – sargas neleidžia. Turtuolis sako:

– Karaliui dovanų atvežiau.

Įleido jį į dvarą. Išėjęs tarnas klausia:

– Ką tu čia atvežei?

Tas nesako, nes ir anas jo brolis taip darė. Išėjo antras ir trečias tarnas – vis nesako. Išėina pats karalius, klausia:

– Ką tu čia atvežei?

Turtuolis tuojau paklodes nudangstė ir vežimus išvertė. Kada išvertė daugybę akmenų vidury dvaro, karalius sako:

– Tai tu čia man juokus darai: manai, kad aš akmenų niekad nesu matęs?

Tuos jo bernus karalius liepė paleisti namo, o jį patį už karaliaus išjuokimą nutarė pakarti. Tai toks goduolio galas!

KAREIVIS, AUKSO PAUKŠTĖ IR MARIŲ MERGELĖ

Vieno karaliaus sūnus užsimanė vesti. Važinėjo po visas žemes, bet niekur nerado sau gražios merginos. Sykį užėjo į smuklę ir įsiziūrėjo smuklininko augintinę. Karaliūnui ji labai patiko, o ta nė žiūrėti į jį nenori. Mato karaliūnas, kad su juo nešneka, siunčia savo generolus, ar tie jos neprikalbės už jo tekėti. Bet mergina sako:

– Karaliūnas turi sau iš karališkos giminės, o mane jis tik išjuoks ir pames, aš neturėsiu kur pasidėti.

Dabar galvoja karaliūnas, ką čia daryti. Vaikščioja po savo rūmus ir šneka sau:

– Kažin ką duočiau, kad ją gaučiau.

O po rūmų langais eina sargybą kareivis ir vienas sau kalba:

– Karaliūnas jos negauna už pačią, o kad aš būčiau turtingesnis, tai gaučiau.

Išgirdo karaliūnas tokią kareivio kalbą, pasišaukė jį ir klausia:

– Ar tu galėtum ją paimti už pačią?

– Kad tik turėčiau pinigų, paimčiau.

Karaliūnas nusivedė tą kareivį ir parodė jam krūvas pinigų.

– Semkis, kiek nori, bet žiūrėk, kad tu ją gautum už pačią, o jei negausi, tai galvą tau nukirsiu. Aš tave paleidžiu trims mėnesiams.

Kareivis prisisėmė aukso pilną kuprinę, pilnas kišenes prisipylė – ir išėjo. Nuėjo tiesiog į tą smuklę. Smuklininkas sako:

– Ko tu čia atėjai? Pas mane ateina tik karaliai, generolai ir dideli ponai, o tau aš neturiu ką duoti.

Kareivis sako:

– Atnešk man čia visko gerti ir valgyti!

– O kuo tu užmokėsi?

Kareivis tuoj pasisėmė iš kišenės vieną saują auksinių pinigų, kitą saują, papylė ant stalo. Smuklininkas pamatė tokią daugybę pinigų, tuoj prinešė visko gerti ir valgyti. Kareivis sau geria, valgo ir vis galvoja, kaip čia su ta mergina pašnekėti. Šaukiasi ją prie savo stalo:

– Eik šen pas mane, nors po stiklą vyno išgersim.

Mergina atėjo ir atsisėdo. Jie ten išgėrė, pradėjo šnekėtis. Kai daugiau įsišneko, kareivis klausia:

– Rasi, tu eitum už manęs?

– Eičiau, kad tik mane smuklininkas leistų – jis man kaip ir tėvas, aš čia gyvenu jau dvidešimt metų.

Kitą rytą mergina sako smuklininkui:

– Aš norėčiau eiti už šito kareivio.

– Kodėl tu nėjai už karaliūno, o dabar nori tekėti už tokio kareivio?

– Karaliūnas gali sau imti iš karališkos giminės. Jis mane tik apjuoktų, o kur aš paskui pasidėčiau?

– Na, kad taip nori, gali tekėti.

Ir tuoj vedė kareivis tą merginą. Po vestuvių jis tarnauja smuklininkui: malkas kerta, vandenį neša, arklius šeria. Bet jau praėjo trys mėnesiai, ir sako jis pačiai:

– Aš dar neatitarnavau karaliui, turiu eiti baigt tarnauti.

– Kad tu eisi, tai ir aš neliksiu, – sako pati.

Atėjo jis vėl ant senos duonos. Klausia karaliūnas:

– Na ką, ar vedei tą merginą?

– Vedžiau.

Dabar karaliūnui tos merginos pagailo, tariasi su generolais, kaip kareivį pražudyti. Vienas generolas sako:

– Tokioj ir tokioj karalystėj turi karaliaus vežėjas aukso paukštės plunksną: kabo ji ant sienos ir šviečia kaip saulė, niekad žiburio naktį nereikia. Tegu jis eina parnešti tos plunksnos, o kad neparneš, liepsi jam galvą nukirsti.

Pašaukė karaliūnas tą kareivį ir liepia jam parnešti tokią plunksną.

– O jei neparneši, – sako, – tau galvą nukirsiu.

Parėjo kareivis pas savo pačią ir verkia, užsikniaubęs ant stalo, o pati klausia:

– Ko tu verki?

– Kaip aš neverksiu: karaliūnas liepė eiti į tokią ir tokią karalystę, parnešti iš karaliaus vežėjo šviečiančią plunksną, o jei neparnešiu, tai man galvą kirs.

– Tylėk, neverk, eisim rytoj pas smuklininką, gal jis kokį patarimą duos.

Rytą eina abudu pas smuklininką. Nusisakė jam savo bėdą, prašo padėti.

– Matai, o kodėl nėjai už karaliūno? Dabar jis tavo vyrui jau mirtį rengia. Na, bet dar pažiūrėsim, kur yra ta plunksna.

Tuoį atsivertė knygas, skaitė, skaitė ir rado, kurioj karalystėj yra tokia plunksna. Sako tam kareiviui:

– Aš tau duosiu eržilą ir tokį apsiaustuką. Kai užsėsi ant eržilo, jis tave nuneš, kur ta plunksna. Bet kai nujosi, eržilą pririšk prie tvoros nuošaly, o pats apsilik tuo apsiaustu, tai tavęs niekas nematys. Vakare eis vežėjas į tvartą, ir tu paskui įeik, o kai jis užmigs, nusikabink tą plunksną, tyliai išėik, sėsk ant eržilo, ir jis parneš namo.

Apsivilko kareivis tuo apsiaustuku, sėdo ant eržilo, ir tas bematant nunešė į tą karalystę. Eržilą pririšo prie sodo tvoros, o pats nuėjo prie tvarto ir laukia vežėjo.

Atėjo vežėjas į tvartą, o jis – iš paskos, nes jo niekas nemato. Kai tik vežėjas užmigo, jis nusikabino plunksną, išėjęs sėdo ant eržilo, ir tas bematant parnešė jį namo. Atidavė plunksną karaliūnui, o tas sako:

– Matai, kai paketau galvą kirsti, kaipmat parnešei.

Po kelių dienų suėjo vėl generolai ir šneka:

– Kad jis parnešė plunksną, tegu eina ir tos paukštės parnešti.

Pašaukė kareivį karaliūnas ir sako:

– Parnešei plunksną, eik parnešk ir tą paukštę, o kad neparneši, tai tau galvą nukirsiu.

Kareivis parėjo pas savo pačią, verkdamas išsipasakojo, ką jam karaliūnas prisakė.

– Neverk, eisim vėl pas smuklininką.

Atėjo pas smuklininką, tas klausia:

– Ar jau vėl kokio bėda?

– Karaliūnas prisakė parnešti paukštę, kurios ta plunksna.

– Matai, nėjai už karaliūno, o dabar kokia bėda! Tą paukštę apie pietus išleidžia pro langą į sodą palakstyti. Aš tau duosiu, – sako smuklininkas kareiviui, – tokią pintinėlę su uogom. Nusinešk tas uogas į sodą, o kai išleis tą paukštę, ji tuoj suuos uogas ir atlėks jų lesti, tada tu ją pagriebsi.

Davė jam tą apsiaustuką ir pintinėlę su uogom. Jis sėdo ant eržilo, tas bematant jį nunešė į karalystę, kur ta paukštė. Nuėjo ten į sodą ir laukia, kada paukštę išleis. Išlėkė paukštė pro langą, o jis stovi su pintinėle. Paukštei pakvipo uogos, ji lakstė lakstė, atlėkė ir lesa. Kai tik ėmė lesti, kareivis kapt ir pagavo, tuoj po apsiaustuku, sėdo ant eržilo, parnešė namo ir atidavė karaliūnui.

– Na, matai, kai paketinau galvą kirsti, tuoj parnešei.

Bet toji paukštė nieko nelesa ir negieda. Sako karaliūnas savo generolui:

– Kas čia bus: ji nustips nelesus.

– Kaip ji les ar giedos, kad neturi narvo; jei turėtų narvą, tai lestų ir giedotų.

Pašaukė karaliūnas tą kareivį ir sako:

– Eik parnešk tos paukštės narvą, o kad neparneši, aš tau galvą nukirsiu.

Verkia kareivis, parėjęs pas savo pačią, o pati sako:

– Neverk, eisim rytoj pas smuklininką, gal jis vėl duos kokį patarimą.

Nuėjo pas smuklininką, vėl prašo gelbėti. Tas sako kareiviui:

– Apsivilk apsiaustuku ir sėsk ant eržilo. Kai nujosi, saugok, kada išeis karalienė žiūrėti, ar neatlekia paukštė, o kai ji eis į tą kambarį, kur narvas, tu irgi eik, atsisėsk ir lauk nakties. Kada karalienė užmigs, tu pasiimk narvą, tyliai išei, kad kas nepagautų, sėsk ir jok.

Kareivis užsėdo ant eržilo, bematant nujojo į tą karalystę. Stovi ten, apsiaustuku apsilkęs ir laukia. Išėjo karalienė, dairosi, ar neatlekia iš kur toji paukštė, bet paukštės nematyti. Eina atgal į kambarius, ir jis paskui seka. O kai karalienė vakare užmigo, jis narvą pamažu nusikabino, išsinešė, sėdo ant eržilo ir tuoj atsidūrė namie. Nunešė narvą karaliūnui, įleido į jį paukštę, ta ėmė tuoj lesti ir giedoti.

Dabar jau viskas gerai, jau tam kareiviui ramu. Bet netrukus karaliūnas suėjo su generolais ir vėl tariasi, kaip jam galą padaryti. Vienas generolas sako:

– Tokioj ir tokioj karalystėj yra sala, toje saloje ištaisytas puikus dvaras, ir gyvena ten mergina, gražiausia visam pasauly. Tegu jis ją parneša, o jei neparneš, tai jam galvą nukirsime.

Pašaukė karaliūnas kareivį ir liepia jam parnešti tą marių mergelę.

– Jei neparneši, – sako, – liepsiu tau galvą nukirsti.

Parėjo jis pas savo pačią ir verkia:

– Liepė parnešti mergaitę iš marių, o jei neparnešiu, man galvą nukirs.

– Neverk, eisim pas smuklininką, gal jis vėl tau padės.

Nuėjo pas smuklininką, vėl prašo gelbėti. Smuklininkas sako kareiviui:

– Te tau šitą diržą. Jei tik užmesi ant jos tą diržą ir tuoj sėsi ant arklio, tai parneši ją namo. Bet dar imkis pintinę obuolių ir nujojęs atsisėsk prie dvaro rūmų. Kai marių mergelė išeis, jai labai pakvips obuoliai, ir ji atsiųs tarnaitę pirkti, bet tu jai neparduok, sakyk: „Tegul ateina pati panaitė, tai aš jai parduosiu.“

Paėmė kareivis pintinę obuolių ir tą diržą, sėdo ant eržilo ir nujojo tiesiai per marias į dvarą. Eržilą pririšo, o pats atsisėdo sode prie rūmų ir sėdi. Išėjo marių mergelė pasivaikščioti, jai labai pakvipo obuoliai. Žiūri, kad sėdi vienas nepažįstamas žmogus su pintine obuolių. Sako ji tarnaitei:

– Eik nupirksi obuolių.

Toji atėjus prašo:

– Parduok man obuolių.

– Aš tau neparduosiu, tegul ateina pati panaitė.

Marių mergelei obuoliai taip pakvipo, kad ji negali tverti: eina pati pirkti. Kai tik ji pasilenkus ėmė obuolius, kareivis ją tuoj diržu apjuosė, užsimetė ant eržilo ir parnešė namo pas karaliūną. Karaliūnas džiaugiasi, kad mergaitė labai graži, bet ji vis liūdna, nieko nevalgo.

– Kaip aš būsiu linksma, – sako, – kad čia maisto neturiu: mano karvė su dvylika veršių liko mariose.

Karaliūnas, tai išgirdęs, tuojau pašaukė kareivį ir sako:

– Yra mariose karvė su dvylika veršių, tai tu man ją parvaryk, o jei neparvarysi, aš tau galvą nukirsiu.

Vėl eina jis su pačia pas smuklininką. Dabar sako smuklininkas:

– Šitas darbas bus sunkiausias, bet vis gal padarysim. Aš tau duosiu bulių, o tu sėsk ant eržilo ir jok, tai tas bulius bėgs su tavim. Kai nujosi į pamari, bulius pradės baubti, o tu klausyk, kur mariose baubia. Išgirdęs netoli baubiant, jok kuo greičiausiai namo, o tą bulių palik: jis vienas pareis.

Nujojo kareivis į pamari. Bulius tuoj ėmė baubti, žemes kasti, ir mariose ėmė baubti. Kai nuklausė, kad jau ne per toli baubia, apsuko jis eržilą ir namo parjojo, o bulius ir toji karvė su dvylika veršių iki pat karaliaus dvaro atsivijo.

Pamatė mergaitė, kad jau karvė parbėgo, išėjus sako:

– Muže mano, muže.

Karvė tuoj sustojo ir laižo rankas, o veršiai sugulė. Mergaitė jau linksma, dainuoja.

Prie karaliaus dvaro buvo didelis ežeras, tai įleido į jį karvę su veršiais. O karaliūnas vedė marių mergelę ir po tėvo galvos liko tos žemės karalium.

Kareivis atitarnavo, ir jį visai paleido. Abu su pačia nuėjo pas smuklininką ir ten laimingai sau gyveno.

APIE DU BROLIUS – SUKČIŲ IR TEISINGĄ

Gyveno seniau du broliai: vienas buvo artojas, kitas muzikantas. Susitarė abu eiti į pasaulį laimės ieškoti. Ėjo, ėjo ir priėjo kryžkelę. Toje kryžkelėje buvo stuobrys,

o ant jo parašyta: „Kas eis į dešinę, tas eis teisybės keliu, bet daug turės vargo; kas eis į kairę, tas eis suktybės keliu ir turės vis linksmą gyvenimą!“

Perskaitė abu broliai tuos žodžius ir išsiskyrė: artojas nuėjo į dešinę, o muzikantas su smuikeliu į kairę.

Beeidamas artojas priėjo didelį mišką ir jame paklydo. Bent kelias dienas paklaidžiojęs, baisiai išalko ir iš bado pradėjo medžių žievę graužti. Tuokart jis sutiko savo brolių muzikantą. Tas visur vaikščiojo, linksmi sau grodamas, ir kas tik jį sutikdavo, duodavo jam ir pinigų, ir šiaip visko. Ir dabar jis turėjo prisikišęs pilnas kišenes visokių gėrybių. Artojas ėmė prašyti, kad duotų ko nors valgyti, sakėsi bado mirštąs. Bet muzikantas tik nusikvatojo ir tarė:

– Duok vieną savo akį išlupti, tai gausi bandelę!

Visaip prašė brolis pasigailėti, bet muzikantas nė girdėti nenorėjo. Pagaliau artojas tarė:

– Atiduodu tau akį, tik gelbėk nuo mirties!

Tada muzikantas išgriežė savo broliui vieną akį, numetė jam bandelę ir vėl nuėjo sau smuikuodamas.

Teisingasis brolis, suvalgęs tą bandelę, vėl vaikščiojo po girią, norėdamas rasti kelią iš jos, bet niekaip negalėjo išeiti. Taip klaidžiojo bent kelias dienas ir vėl labai išalko, kad nė paeiti nebegali. Tik susitinka vėl savo brolių muzikantą. Matydamas, jog tas turi pilnas kišenes riestainių ir bandelių, ėmė prašyti, kad duotų jam nors trupučiuką nuo mirties atsiginti. Muzikantas tik nusijuokė ir tarė:

– Atiduok man ir kitą savo akį, tai gausi visą pyragą!

Visaip artojas prašė, net verkdamas maldavo pasigailėti, bet muzikantas iš jo tik šaipėsi. Tada sako artojas:

– Vis tiek man ateina mirtis, tai pasiimk sau ir paskutinę akį!

Muzikantas tuoj išgriežė artojui antrą akį ir nuėjo sau, numetęs vieną bandelę. Artojas nuo didelio skausmo apalpo ir ilgai gulėjo, nieko nejausdamas. Kai atsigavo, užgirdo aukštai kažin ką žmogaus balsu kalbant:

– Na, pasakykit dabar, kas ką nauja žinote!

Vienas balsas atsiliepė:

– Aš sužinojau, kad čia netoliese, tik už devynių žingsnių, yra didelis akmuo, o po tuo akmeniu teka gyvojo vandens šaltinis. Koks tik sergantis tuo vandeniū apsimazgotų, tuoj sveikas paliktų!

Kitas balsas tarė:

– Aš sužinojau, kad karalaitė labai sunkiai serga, ir viso pasaulio daktarai negali jos išgydyti. Ir niekas daugiau jos neišgydys, kaip tik šitas vanduo!

Trečias balsas tarė:

– Gerai! Tai šitų daiktų niekas visam pasauly dar nežino, ir žiūrėkit, kad nesužinotų!

Dabar tik suūžė, suplasnojo sparnais ir nuskrido paukštės nuo medžių, po kuriais gulėjo artojas ir visą jų kalbą girdėjo. Truputį atsigavinęs, jis tuoj ėmė apgraibomis ieškoti to amens. Ieškojo ieškojo ir rado. Ėmė po tuo akmeniu kasti, tik vienu kartu brykšt vanduo tiesiai į akis, ir tuoj artojas pradėjo matyti. Nudžiugęs prisisėmė kepurėn šito vandens, o jo kepurė buvo briedžio odos. Paskui per kokį pusdienį jam pasisėkė išeiti iš girios. Nuėjo tiesiai į karaliaus dvarą ir pasisakė, kad galėtų išgydyti karalaitę. Tuoju nuvedė jį pas karalių, ir karalius jam tarė:

– Jei tu išgydysi mano vienturtę dukterį, aš tau ir ją atiduosiu, ir visą karalystę; bet jeigu apsiėmęs neišgydysi, aš tau galvą nukirsiu!

Artojas tuoj davė karalaitėi išgerti vandens iš odinės kepurės, ir karalaitė išgijo. Nudžiugęs karalius atidavė jam visą karalystę ir išleido už jo savo dukterį.

Taip artojas tapo karalium ir gražiai sau gyveno su karaliene metus ir kitus. Vieną kartą pradėjo karalienė prašyti vyrą, kad parodytų jai savo tėvynę, kur užaugo.

Karalius norėjo atkalbėti, sakė esanti labai toli tarp miškų tik maža trobelytė. Bet karalienė užsispyrė būtinai tą trobelytę pamatyti. Tada karalius liepė pakinkyti karieton keletą arklių, pasiėmė tarnų, ir abu su karaliene išvažiavo.

Bevažiuodami per didįjį mišką, kur artojas ilgą laiką klaidžiojo, ir kur brolis muzikantas išlupo jam akis, susitiko priešais ateinant baisiai apiplyšusį valkatą. Karaliaus arkliai pasibaidė, šoko šalikelėn ir apvertė karietą. Tarnai sugriebė tą valkatą ir atvedė pas karalių, manydami, kad karalius lieps už arklių pabaidymą jį pakarti. Bet karalius greit pažino, kad čia jo brolis muzikantas, ir tarė jam:

– Ar tu manęs nebepažįsti? Taigi esu tavo brolis, kuriam tu anais metais akis išlupai!

Nusigandęs muzikantas puolė broliui į kojas ir prašė dovanoti. Karalius dovanojo ir liepė tarnams, kad duotų jam visokių valgymų. Paskui įsidrąsinęs muzikantas klausė brolio, kaip akis sau sugydė. Karalius jam nusakė, kaip gulėjęs po tokiu ir tokiu medžiu, išgirdęs paukštes kalbant apie gyvąjį vandenį ir tuo vandeniui save ir karalaitę išgydęs.

Muzikantas atsisveikinęs nuėjo greitai ieškoti tos vietos, kur paukštės kalbėjo. Dabar jis kasnakt vis po tuo medžiu gulėdavo, laukdamas, bene ir jam paukštės kokią paslaptį pasakys.

Vieną naktį suūžė miškas, sutraškėjo medžiai, ir atskrido trys paukštės. Kai tik nusileido į tą medį, po kuriuo gulėjo muzikantas, tuoj viena sukrykštė:

– Bėda man! Kas gi sužinojo apie sergančią karalaitę ir su gyvuoju vandeniui ją išgydė?!

Kita paukštė vėl sukrykštė:

– Bėda man! Kas gi rado mano šaltinį su gyvuoju vandeniui?!

Trečia tarė:

– Bene klausėsi kas tada, kai šnekėjom? Pažiūrėkim, ar dabar čia ko nėra!

Tuoj nusileido žemėn ir rado muzikantą.

– Aa! Tai tu ir anais metais mūsų kalbos klauseisi!

Sukrykštė, pagriebė muzikantą, kaip koks vėjas nulenkė dviejų medžių viršūnes ir pririšo vieną jo koją prie vieno medžio, o kitą koją prie kito. Kai tik medžiai tiesės, perplėšė muzikantą per pusę.

Karalius su karaliene suvažinėjo visą kelionę sveiki ir dabar dar tebegyvena už miško.

MILŽINAS VELNIŲ MALŪNE

Vienas kalvis turėjo sūnų milžiną. Sūnus buvo toks stiprus, kad jau trejų metų galėjo su meška grumtis. O kai sulaukė dvylikos metų, tėvas nukalė jam geležinę lazda dvylikos pūdų ir išleido į žmones tarnauti.

Sūnus išėjo. Eidamas keliu, pamatė keturiose žemę ariant. Artojai, paregėję ateinant tokį milžiną vyrą, dar su didžiausia geležine lazda, išbėgiojo į visas puses. Milžinas atėjo pas pirmą žagrę, bet rankomis jos nepasiekia, tai atsiklaupė ant kelių ir klūpsčiomis pradėjo arti. Arė, arė, kol arklys privargo. Kai tas privargo,ėjo pas antrą arklių ir tą nuvargino. Toliau arė trečiu ir ketvirtu – tuos irgi nualsino, kad nebegali paeiti, bet suarė visą lauką.

Vakare milžinas įsikišo vieną arklių į kišenę, antrą arklių – į antrą kišenę, trečią – į pirštinę, ketvirtą pasiėmė saujoj ir nuėjo pas tą žmogų, kurio lauką suarė. Šiaip taip įlindo pro duris į trobą ir tarė, mesdamas arklius iš kišenių:

– Atsiimkit savo aklius!

Paskui klausia:

– Ar daugiau turit man kokio darbo?

Namiškiai atsakė, kad yra kelmų rauti. Milžinas pergulėjo, iš ryto atsikėlė ir prašo parodyti tuos kelmus. Jį nuvedė į mišką ir parodė. Milžinas tik užkiša savo

lazdą už šaknų, iš karto kelmą išrauna. Bematant išlupo daugybę kelmų, kur penki vyrai per savaitę nebūtų išlupę.

Kai atėjo pietūs, atnešė jam barščių melžtuvę, duonos penkis kepalus ir alaus statinaitę. Milžinas barščius ir duoną suvalgė, o alaus pusę statinaitės teišgėrė.

Pabaigęs rauti kelmus, eina namo, pasiėmė ir tą alų. Kaip tik mato eglėį žmogų pasikorusį. Tas karuonis paprašė alaus atsigerti, milžinas jam davė. Karuonis išgėrė visą alų, o milžinas už tai supyko ir kad pradės jį mušti su lazda! Mušė mušė, kol bemušant tas nukrito ant žemės. Nukritęs persprogo, ir iš jo išbiro daugybė pinigų. Pinigus susipykęs į statinaitę, milžinas parėjo pas tą žmogų ir prašo, kad už darbą jam atiduotų šią statinaitę. Žmogus, bijodamas mušti gausias, atidavė.

Dabar milžinas išėjo toliau, netrukus priėjo dvarą ir prašo darbo. Visi dvariškiai persigando, nežino, ką sakyti. Paskui dvarponis tarė:

– Gerai, duosiu tau darbo!

Jis liepė savo bernams pripilti penkis maišus smilčių, paimti pačius prastuosius ratus ir arklius, paskui sako milžinui:

– Važiuok į malūną ir sumalk šituos kviečius!

O tas malūnas buvo užkeiktas ir stovėjo vidury ežero.

Milžinas išvažiavo. Pervažiavęs mišką, rado ežerą ir vidury ežero mato malūną. Tuoj jis pradėjo rauti medžius su šaknimis ir mesti į vandenį. Išgrindė per ežerą puikiausią kelią, nuvažiavo į malūną. Įėjo į vidų – nieko nėra, malūnas tik birbia. Užleido į gernas vieną maišą, pats išėjo arklių iškinkyti. Paleidęs arklius pievon, sugrįžo į malūną ir atsisėdo.

Tuoj keletas veleniukų pasirodė ir ėmė apie jį šokinėti. Vienas čiuptelės už plaukų, kitas – už nosies, trečias taikosi akis išdraskyti. Milžinas geruoju prašė, kad atstotų, paskui kaip pradės šaudyti su lazda velniams – visi išlakstė! O jis priėjo prie girnų ir mato, kad į gernas bėga ne grūdai, bet smiltys. Pagriebęs lazda, šoko ieškoti velnių ir rado vienam kambary kokį tuziną.

– Kam apmainėt mano kviečius į smiltis?

Velniukai rėkia:

– Mes nemainėm, tu pats atsivežei tokius grūdus!

Bet milžinas jų neklauso. Pradėjo velnius mušti lazda ir tol mušė, kol tie vietoj smilčių atnešė jam kviečius.

Susimalęs tuos kviečius, milžinas susinešė maišus į vežimą ir jau eis parsivesti iš pievos arklių, važiuos namo. Nuėjo, bet arklių neberanda! Sugrįžo vėl pas veleniukus ir pradėjo aušinti su lazda, kad atiduotų arklius.

– Tavo arklius vilkai suėdė! – šaukia velniukai.

O milžinas sako:

– Kad vilkai būtų sudraskę, nors kaulai būtų likę.

Ir turėjo velniai duoti jam dvejetą arklių, nors iš teisybės jo arklius vilkai buvo sudraskę.

Milžinas gavo du gražiausius arklius, pasikinkė ir važiuoja namo. Dvarponis, iš tolo pamatęs parvažiuojant, išėjo sutikti. Labai nusistebėjo, kad vietoj smilčių milžinas parvežė kuo geriausius miltus, o buvo galvojęs, kad tame malūne jį velniai sudraskys.

Už tai, kad milžinas nugalėjo velnius, dvarponis išleido už jo savo dukterį. Iš tų pinigų, kur statinaitė turėjo, jis įsitaisė gražius namus ir toliau gyveno sau laimingai.

KARALIUS IR GRIOVIAKASYS

Vieną sykį apsirengė karalius medinčium: jodamas per girią, rado žmogų kasant griovius ir klausia:

– Kad tu taip sunkiai dirbi, ar daug uždirbi?

Grioviakasys sako:

– Tiek ir tiek.

– Kad tu tiek uždirbi, tai kur pinigus dedi?

– Vieną dalį metu į vandenį, iš antros dalies skolą moku, trečią dalį paskolinu, o iš ketvirtos pats maitinuosi.

Karalius galvoja: kad jis taip sunkiai dirba, tai kam dalį uždirbtų pinigų meta į vandenį, o kad pats skolą moka, tai kam dar kitiems skolina? Galvojo, galvojo, nieko neišgalvojo, tad sako tam griovių kasėjui:

– Pasakyk man tą mįslę, duosiu tau tris šimtus – aš esu karalius.

Davė karalius tris šimtus, o grioviakasys jam pasakoja:

– Už vieną dalį perku druskos, taigi metu ją į vandenį; iš antros dalies maitinu senus tėvus – moku jiems skolą, kad mane užaugino; iš trečios dalies valgydinu ir rengiu vaikus, taigi jiems paskolinu, o kai aš būsiu senas, jų atsiimsiu skolą – jie mane užlaikys.

Karalius jam sako:

– Kol tu manęs nepamatysi šimtą sykių, šitos mįslės niekam nesakyk.

Parjojo karalius namo, išdavė raštus į visą karalystę, kad stato didelius dvarus dovanų, jei kas atmins mįslę.

Suvažiavo visoki didžiūnai ir ponai, karalius jiems užminė tą mįslę – nė vienas neatminė. Tada liepė susirinkti dvarponiams ir prastiems žmonėms – gal jie atmins mįslę.

Vaikščioja ponas, pas kurį tas žmogus kasa griovius, atėjo pas jį ir bėdoja, kad užminęs karalius tokią mįslę, o niekas negali atminti. Grioviakasys sako:

– Tu tik žiūrėk, aš jam pasakiau, o dabar jis kiek žmonių kankina.

– O tu ar žinai? – klausia ponas.

– Aš jam ir pasakiau.

– Duosiu tau šešis šimtus, pasakyk ir man.

– Pasakysiu.

Gavo iš pono šešis šimtus ir pasakė mįslę. Tas ponas nuvažiavo pas karalių, atminė mįslę ir laimėjo lažybas.

Karalius sako:

– Na, tas bastūnas tik sykį mane tematė ir jau pasakė, o aš liepiau nesakyti, kol nematys manęs šimtą sykių.

Šaukia karalius tą žmogų ir žada už tai galvą kirsti. Atėjo grioviakasys ir atsinešė krepšyje tuos devynis šimtus, kur buvo gavęs iš karaliaus ir iš to pono.

Klausia karalius:

– Dėl ko tu pasakei mįslę, tik sykį mane matęs? Aš tau liepiau nesakyti, kol nematysi manęs šimtą sykių.

Grioviakasys metė pinigus žemėn ir sako:

– Aš tave ne šimtą sykių mačiau, bet devynis šimtus sykių, pažiūrėk!

Atrišo krepšį ir išpylė pinigus:

– Va, ant kiekvieno pinigų yra tavo galva, o čia devyni šimtai, ir tiek sykių aš tave mačiau.

Karalius mato, kad vėl to žmogaus teisybė, tai dar kartą jį apdovanojo ir tokiu būdu išliko žmogus nuo mirties.

KAIP ŽMOGUS SAVO DALIĄ RADO

Buvo toks žmogus, jis turėjo sūnų ir dukterį. Tėvams mirus, liko jiedu vieni. Tam sūnui niekas nesisekė – jis pats žinojo, kad neturi dalios, o dukteriai viskas klojosi kuo geriausiai. Sykį ji sako savo broliui:

– Vesk moterį ir gyvenk.

– Tu matai, kad man niekas nesiseka, – atsakė brolis, – ką gelbės, kad aš vedęs namus pragaišinsiu. Geriau tu imk vyrą ir gyvenk, o aš prie tavęs būsiu.

Sesuo sutiko ir paėmė sau vyrą, o broliui vis duoda po kelis skatikus, ir tas šiaip taip gyvena. Bet sykį sako toji sesuo savo vyrui:

– Mes jam tik pinigų vis dalijam. Geriau pasėkim jam lauką miežių, tai jis, sau parsidavęs, tegul pats žinosi.

Pasėjo jam lauką miežių. Tie miežiai gražiai auga, ir sesuo sako broliui:

– Tu sakei, kad dalios neturi, o dabar tavo miežiai gražesni už mano.

– Dar pažiūrėsim, visaip gali būti.

Miežiai užaugo, bet užėjo ledai ir išmušė juos, su žeme sulygino. Dabar sako brolis:

– Jau matau, kad man čia ne gyvenimas! Eisiu, ar aš kur sau laimės nerasiu.

Tuoj atsisveikino ir išėjo. Nuėjo į tokį dvarą, klausia:

– Ar čia nereikia berno?

– Bernus turiu visus, – sako to dvaro ponas, – tik reikia piemens avims ganyti.

– Na, tai liksiu už piemenį.

– Gerai, gali būti.

Paženklino ponas tris avis ir sako:

– Algos tau skiriu šitas avis. Kai išbūsi, gražiai išganysi, tos trys avys bus tavo.

Rytą jis išginė avis į pagirį. Atbėgo vilkas, kaip tyčia, atsiskyrė tas jo avis ir nusivarė į girią. Jau jis mato, kad ir čia nėra jam dalios, paliko avis ir nuėjo.

Ėjo, ėjo, priėjo girią. Jau ir sutemo, bet žiūri – spingso girioj žiburėlis. Nuėjo ten, rado trobelėj sėdint tokį senuką. Tas senukas buvo atsiskyrėlis, išgyvenęs toje girioje keturias dešimtis metų. Pamatęs vyrą, klausia:

– Iš kur tu čia atsiradai?

– Aš neturiu jokios dalios, – atsakė tas, – tai einu, ar kur sau laimės nerasiu.

– Gerai, – sako senukas, – galėsi čia būti pas mane: kai aš kur eisiu, tu man nors valgyti išvirsi, parneši vandens iš kūdros.

Rytą senukas išėjo sau, o jis nuėjo į kūdrą vandens. Tuo metu atlėkė trys gulbės, pasidėjo sparnus, nusimetė plunksnas, pavirto mergaitėmis ir maudosi. Dvi jam ne taip patiko, bet trečia, jauniausioji, tokia graži, kad jis negali atsižiūrėti. Žiūrėjo į jas, žiūrėjo, kol jos išsimaudė, o kai jos nulėkė, tai ir jis, vandens pasisėmęs, namo parėjo. Tuo sykiu jau pareina ir tas senukas, klausia:

– Kodėl valgyti neišvirei?

– Nepratęs, ilgai neradau vandens, tai ir susivėlinau.

O tas atsiskyrėlis sako:

– Tu man sakyk teisybę, tai aš galbūt tau padėsiu.

Jis pasisakė, ką matęs. Tada senukas jį pamokė:

– Nueik ir atsisėsk krūme, o kai atlėks tos gulbės, kai pasidės jauniausioji plunksnas, tu pavok ir jai neduok, parsivesk ją pas mane.

Jis nuėjo prie kūdros, atsisėdo krūme. Kai atlėkė gulbės, jis pavogė jauniausiosios plunksnas. Dvi vyresniosios išsimaudė pirma, apsirengė ir nulėkė, o jauniausioji paskui išlipo iš vandens – neberanda plunksnų.

Jis sako:

– Eik šen, aš turiu tavo plunksnas.

Toji prašo atiduoti.

– Aš tau plunksnų neduosiu, – sako jis. – Eime čia į tokią trobelę.

Ką tai mergaitei daryti – eina paskui jį. Atėjo pas senuką, tas paėmė jos plunksnas, įmetė į krosnį ir sudegino. Paskui sako:

– Galit dabar poroj gyventi: tu neturi dalios, o ji turi dalį, tai jūs būsit laimingi.

Davė jiems senukas pinigų kelionei, jie atsisveikino ir išėjo. Atėjo į tokį miestą, susirado sau kambarį, ir dabar pati sako:

– Eik į krautuvejį, nupirk rankšluostį ir šilkų, parnešk man.

Jis tuoj nuėjęs nupirko ir parnešė. Pati siuvo dvi dienas rankšluostį, o paskui sako jam:

– Dabar nešk tą rankšluostį pas pirklių, o kad klaus, kiek nori, tai sakyk: „Neklausk, kiek noriu, tik mokėk pinigus, arba nešu pas kitą.“

Nunešė pas pirklių. Pirklys, pamatęs neapsakomo gražumo rankšluostį, klausia:

– Kiek nori už tokį rankšluostį?

– Tu neklausk, kiek noriu, tik mokėk pinigus, arba nešu pas kitą.

Pirklys tuoj paėmė tris šimtus auksinių ir užmokėjo. Parnešė tuos pinigus namo, o pati vėl jam sako:

– Eik nupirk užtiesalą ir šilkų.

Tas nuėjęs nupirko užtiesalą ir šilkų už šimtą auksinių. Pati siuvo tą užtiesalą aštuonias dienas, o kada jau išsiuvo visokiomis gėlėmis, liepė jam nešti pas pirklių ir parduoti. Nunešė pas turtingiausią to miesto pirklių, sako:

– Pirk užtiesalą.

– Aš neturiu tiek turto, kad galėčiau tokį užtiesalą nupirkti. Nešk tu jį pas mano brolių, gal anas nupirks.

Nunešė pas brolių. Tas pamatęs sako:

– Aš neturiu tiek turto, kad galėčiau pirkti. Nešk pas kitą mano brolių, jis turi daug laivų ir visą miestą, tai gal tas nupirks.

Nunešė pas tą brolių, Šisai, pamatęs užtiesalą, tuoj davė maišą raudonųjų, porą arklių su karieta, dar užrašė jam pusę miesto. Parvažiavo jis pas savo pačią ir sako:

– Na, širdele, jau iš čia keliausim: štai turiu raštus – man pusę miesto užrašė. Ten sau paimsim kuo geriausią namą ir ramiai gyvensim.

Sėdo abudu į karietą ir nuvažiavo į tą miestą. Ten sau važinėja ir žiūrinėja, kur jiems būtų geriausia gyventi. Užėjo į gražiausią namą ir sako ten gyvenančiam pirkliui:

– Kad tuojau izeitum iš to namo: aš čia gyvensiu.

– O kas tu toks, kad norėtum čia gyventi?

– Čia mano pusė miesto – štai raštai!

Na, jau tam pirkliui reikia išeiti, bet išeidamas jis sako:

– Palauk, aš tau įtaisysiu juoką!

Nuėjo pirklys pas karalių ir sako jam:

– Čia atkeliavo toks pusės miesto valdovas, labai gražią pačią turi, tai tu jį pašalink, o jo pati tau teks.

Karalius paėmė vieną savo generolą ir atvažiavo pas jį. Sako karalius:

– Tu toks turtingas, tau viskas būtų gerai, tik tu garbės neturi. Aš tave padarysiu savo dvaro tiekėju, tai turėsi ir garbę, bet pirma pasirašyk, kad būsi tiekėjas.

O pati jam sako:

– Tu nesirašyk, nes paskui verksi.

Bet jis, garbės norėdamas, pačios neklausė ir pasirašė, o kai pasirašė, sako jam karalius:

– Rytoj atvažiuosi pas mane.

Rytojaus dieną nuvažiavo pas karalių, o tas, generolo pamokytas, sako:

– Kad pasirašei tiekti, tai rytoj ant šito kalno pagauk man žuvų ir pagamink pietus, o jei ne, tai tau galvą nukirsiu.

Dabar jis galvoja, kas čia bus, kaip ant tokio kalno gali pagauti žuvų. Parvažiavo pas pačią ir skundžiasi:

– Man karalius šiandien užsakė, kad aš rytoj jam pagaučiau ant kalno žuvų ir pietums pagaminčiau.

Pati jam sako:

– O ką, matai, tu manęs neklausėi: aš tau sakiau, kad nepasirašyk.

Davė jam pati tokią skepetaitę ir patarė:

– Kai rytoj nuvažiuosi, tai sakyk karaliui, kad per vieną valandą numegztų šilkų tinklą. Su tuo tinklu nueisi ant kalno ir mostelėsi skepetaitę, tai pasidarys ežeras. Tame ežere su tinklu pagausi žuvų ir patieksi karaliui pietums.

Nuvažiavo jis pas karalių ir sako:

– Kad per vieną valandą man numegztum šilkų tinklą.

Karalius tuoj prisakė savo kareiviams, kad megztų tinklą, ir tie per pusę valandos numezgė. Jis nuėjo ant kalno, mostelėjo skepetaitę, ir pasidarė ežeras. Kada su tuo tinklu užtraukė, pagavo daugybę žuvų. Tuoj paėmė, kiek reikėjo, ir pagamino pietums.

Po pietų tas generolas sako karaliui, kad jam kitą darbą skirtų.

Karalius paliepė:

– Rytoj nutiesi jūroje tiltą ir ten pataisysi pietus, o jei ne, tau galvą nukirsiu.

Parvažiavo jis pas pačią ir vėl skundžiasi: naktį miegoti negali, rūpinasi, kaip čia bus. Rytą pati sako:

– Te tau šitą skepetaitę, nuvažiuok prie jūros, mostelėk, ir bus kaip reikia.

Kai jis taip padarė, atsirado ant vandenių ilgiausias tiltas. Ten virėjai, tarnai tik laksto, ir viskas parengta karaliui pietums. Karalius atvažiavęs pavalgė, o po pietų sako generolui:

– Matai, kaip negali nekalto žmogaus pražudyti.

– Kad ne taip, tai taip jį pražudysim, – atsakė generolas. – Tegų jis eina į pragarą pažiūrėti, ką karaliaus tėvai veikia, ir tegul parneša kokį ženklą.

Karalius tuoj paliepė:

– Rytoj nueik į pragarą, pažiūrėk, ką mano tėvas ir motina ten veikia, ir kokį nors ženklą man parnešk.

Vėl jis parvažiavo pas pačią ir viską jai pasisakė. Pati jam patarė:

– Tu vienas neik, tegul karalius leidžia ir tą generolą.

Nuėjo jis pas karalių ir sako:

– Aš vienas neisiu, leisk ir generolą.

Ką darys karalius – leido. Nukeliavo abu su generolu į pragarą. Žiūri – karaliaus tėvą pasikinę, velniai malkas veža. Dabar jis norėtų su juo pasišnekėti, bet velniai neleidžia jo iš plėškių nė vienai minutei. Tada jis sako tiems velniams:

– Aš turiu mainą, kad taip jo nepaleidžiat.

– Kad turi mainą, tai gerai.

Tuoj tą generolą pakinkė, o karalių paleido pasišnekėti. Jie pasišnekėjo, ir sako tas žmogus:

– Duok tu man kokį ženklą, kad aš su tavim šnekėjau.

Karalius perlaužė savo žiedą ir pusę jam atidavė.

Kol jiedu šnekėjo, velniai tam generolui vežime su bizūnais per pečius liejo. Paskui paleido generolą, o karalių vėl pakinkė.

Dabar žmogus nori pašnekėti su karaliene, bet velniai ją dervos katile virina ir neleidžia. Jis sako:

– Aš turiu mainą.

– Kad duosi mainą, tai galėsi šnekėti.

Velniai tuoj pagriebė generolą, sugrumdė į katilą ir virina dervoj. O žmogus pasišnekėjo su karaliene, ir karalienė jam davė pusę žiedo.

Paskui velniai paleido generolą visą dervuotą. Išėjo jiedu iš pragaro ir parkeliavo pas karalių. Tas klausia:

– Ar buvot pragare?

– Buvom.

– O ką veikia tėvas ir motina?

– Tėvą pasikinę, velniai malkas pragare veža, o močia verda dervos katile. Te tau jų žiedų puses.

Klausia karalius:

– O kur generolą palikai?

– Stovi už durų.

Pažiūri karalius – stovi tas už durų vos gyvas, visas dervuotas! Sako jam:

– Matai, kaip nekalto žmogaus negali pražudyti.

Generolas, truputį prasiblaivęs, sako karaliui:

– Mes jį vis tiek pražudysim. Siųsk jį į tokią žemę, ten ant kalno yra du žiedai, tai tegul eina jų parnešti, o iš ten dar nė vienas negrižo, ir jis negriš.

Karaliui tas jo patarimas patiko, ir jis liepė savo tiekėjui atnešti nuo kalno tuos žiedus.

Parėjo jis pas pačią ir verkia:

– Jau dabar tai paskutinį darbą uždavė. Liepė eiti į tokią žemę, nuo tokio kalno parnešti du žiedus.

Sako jam pati:

– Matai, kaip tu manęs neklausei, o dabar verki. Bet aš tau parašysiu laišką, eik pas mano seserį, gal ji tau padės.

Paėmė jis laišką ir eina. Nuėjo pas jos seserį, padavė tą laišką. Toji pamatė, kad laiškas nuo jauniausiosios sesers, ir sako:

– Sveikas drūtas, svainuti! Kaip gyvas laikais? Kaip einasi seseriai?

– Mums viskas gerai, tik karalius mane kankina. Dabar liepė eiti ant tokio kalno ir parnešti du žiedus. Ar tu, svainute, negali man pagelbėti?

– Aš nieko negaliu, bet duosiu tau laišką, ir eik pas mūsų vyriausiąją seserį, gal anoji padės.

Atsisveikino jis, paėmė laišką ir eina. Nuėjo pas vyriausiąją seserį; toji, laišką perskaičius, sako:

– Šiandien negaliu prieiti, žiūrėsime rytoj.

Rytojaus dieną sesuo nulėkė ant to kalno, sparnus apsvilo, bet žiedus parnešė.

– Te tau žiedus, parnešęs vieną užmauk karaliui, o kitą – generolui.

Jis padėkojo, atsisveikino ir iškeliavo. Parėjęs vieną žiedą užmovė ant piršto karaliui, kitą – generolui. Kai tik užmovė, jie abu pradėjo degti ir sudegė į pelenus. Dabar jis grįžo pas savo mylimą pačią ir toliau ramiai sau gyveno.

KAIP BERNAS PONĄ SUPYKDĖ

Kitąsyk buvo trys broliai, du gudrūs, vienas kvailas. Eina sykį visi trys vienu keliu, ir atvažiuoja turtingas ponas. Sustojęs ties keliauninkais, klausia:

– Kur einate, vyrai?

– Einam į pasaulį laimės ieškoti.

– Na, tai eikit vienas pas mane už berną!

– Galėsiu eiti, – atsakė pirmas iš trijų brolių.

– Tik aš turiu tokį bėrį, – sako ponas, – tai reikės jį per dieną šerti ir mėšlus valyti, o rytmetį, kai tik gaidys užgiedos, turėsi keltis ir malti tam bėriui miltus. O jei supyksi, pas mane bernaudamas, tai tau išrėšiu tris diržus iš nugaros.

Parsivežė ponas už berną vyriausiąjį iš trijų brolių. Tas per dieną šėrė bėrį ir mėšlus valė, o rytmetį, kai tik gaidys užgiedodavo, vis malė. Vieną sykį ponas atėjo į tvartą pažiūrėti, pamatė berną susiraukusį ir klausia:

– Ar nepyksti?

– Kur čia velnią nepyksi – nei dieną, nei naktį nerandu niekur poilsio.

Na, kad jis supyko, ponas išrėžė jam tris diržus iš nugaros ir išvarė.

Vėl ponas važiuoja ir sutiko ant kelio tuodu brolius: vieną gudrų, kitą kvailą. Tą gudrąjį jis pavadino už berną. Šis tuojau sutiko ir taip suderėjo: katras pirmiau supyks, tam tris diržus galima bus išrėžti iš nugaros.

Ponas tą berną parsivežė ir uždavė jam darbą: bėrį besotį šerti, mėšlus valyti ir bėriui miltus malti. Vieną dieną taip šėrė, antrą ir trečią, ir vėl sykį ateina ponas į tvartą, klausia:

– O ką, mano berne, ar nepyksti?

– Kaip čia nepyksi! Dirbk ir dirbk išvien, nė išsimiegoti negalima, nei dieną, nei naktį neturiu ramybės.

Na, kad bernas supyko, ponas ir jam išrėžė tris diržus iš nugaros ir išvarė jį šunmilčiauti.

Tą išvaręs, ponas vėl važiuoja keliu ir sutiko trečią brolių, kvailį Joną; šį irgi pavadino už berną. Ir vėl taip suderėjo abudu: katras pirmiau supyks, tam bus diržai iš nugaros išrėžti.

Parsivežė ponas berną ir uždavė darbą: per dieną bėrį šerti ir mėšlus valyti, o naktį, kai tik gaidys užgiedos, keltis ir grūdus tam bėriui malti. Kvailys Jonas per dieną šėrė bėrį, vakare atsigulė, dar nespėjo nė gerai užmigti – užgiedojo gaidys. Žiūri Jonas, kad kampe vietoj gaidžio tokia sena boba gieda; paėmęs akmenį, rėžė tai bobai į galvą, boba keberiokt ir guli negyva. Jonas atsikėlė, per visą naktį malė, rytmetį pradėjo bėrį besotį šerti ir mėšlus valyti. Mato jis, kad bus blogai, atsinešė kirvį ir tašo ant slenksčio kuolą. Bėris žiūrėdamas klausia:

– Ką tu čia, Jonai, darai?

– Matau, – sako, – kad jau neapsidirbu su tavim, tai tašau kuolą, užkalsiu tave, tada man nebereikės tavęs šerti.

Bėris tik suprunkštė ir paliovė edęs.

Ateina ponas į tvartą ir klausia:

– O ką, Jonai, ar nepyksti?

– Et, ką čia pyksi!

Tik žiūri ponas, kad jo bėris neėda, o Jonas be darbo dykas stovi. Kai Jonas išėjo laukan, ponas paklausė bėrio, kodėl jis neėda.

– O kaip esi, kad kuolą tašo ir nori mane užkalti, – atsakė bėris.

Kitą rytą klauso ponas, kad Jonas nemala, ir eina jo bausti.

– O kaip aš malsiu, – sako Jonas, – kad gaidys negieda.

Ponas nuėjo pažiūrėti gaidžio – gi ta boba užvirtus kėpso.

Dabar Jonas paklausė pono:

– Ar nepyksti?

– Ką čia pyksi! – atsakė ponas.

Po kiek laiko ponas liepė Jonui su bėriu į malūną nuvažiuoti, o tam bėriui prisakė, kad jis, kai tik sustos, pastiptų. Kada Jonas nuvažiavo, ėmė bėris ir pastipo.

Jonas išsiėmė peilį ir galanda. Bėris, pakėlęs galvą, klausia:

– Ką darai, Jonai?

– Ogi peilį galandu: kad tu pastipai, tai aš tave pjausiu.

Bėris, matydamas, kad bus blogai, atsikėlė ir, gavęs nuo Jono kelis rimbus, važiavo namo. Kada parvažiavo, ponas barasi ant bėrio, kam nepastipo.

– Buvau pastipęs, – sako bėris, – bet Jonas peilį galando ir ketino man odą lupti, tai aš ir atgijau.

Kitą sykį ponas paliepė Jonui vežimą sutaisyti, o pats su ponia važiuoti rengėsi. Jonas, viską sutaisęs, arklius pakinkęs, pono dvarą uždegė, pats palindo po pasoste ir drauge išvažiavo.

Pamatęs dvarą degant, ponas tarė sau:

– Kad ir mano dvaras sudegs, bet ir tas prakeiktas Jonas sudegs. Oi, kaip gerai tam Jonui!

Jonas, galvą iš po pasostės iškišęs, paklausė:

– Kokiam Jonui, ar man?

– Ar ir tu čia? – atsiliepė ponas. – Tai ko tu čia guli, sėskis į vežimą!

– Gerai, – sako Jonas, – bet gal ponas pyksti?

– Ką čia labai pyksi, dar nepykstu, – atsakė ponas.

Joną pasodino iš krašto, ir ponas su ponia sutarė, kai per vandenį važiuos, pastumti jį, kad iškritęs prigertų. Kada jau gerą galą nuvažiavo, abudu ponai užsnūdo, o Jonas iš krašto vežimo į vidurį įsisėdo ir važiuoja toliau. Ponas snausdamas pajuto, kad jau važiuoja per vandenį, smarkiai pastūmė šalia sėdintį Joną, tas niuktelėjo ponia – pūkšt ponia į vandenį ir priburbuliavo.

Kada išvažiavo iš vandens, ponas prašneko:

– Na, dabar jau tą bestiją Joną prigirdėm!

Jonas, šalia sėdėdamas, atsiliepė:

– Kokį Joną, ar mane?

Ponas, pajutęs, kad jau nėra pačios, pradėjo Joną visaip keikti. Šis klausia:

– O ką, ponas, gal jau pyksti?

– Kur čia velnią nepyksi: mano motiną užmušei, bėriui esti užgynei, namus sudeginau, pačią dabar prigirdžiau dėl tavęs – tikras velnias esi, ir jau baisiai ant tavęs pykstu.

Jonas, išgirdęs, kad jau ponas supyko, parsimetęs išrėžė jam tris diržus iš nugaros ir nuėjo savo keliais, iš kur buvo atėjęs.

TRYS RAČIAI

Beeidami per mišką, trys račiai savo likimu skundėsi.

– Ei, – sako, – kad mes galėtume nusikratyti savo pilvais, kokie turtingi paliktume! O dabar dirbk nedirbęs – visa tie prakeikti pilvai suryja.

Išgirdo jų kalbą senukas ir klausia:

– Ar jūs norite pilvais atsikratyti?

– O kaipgi nenorėję? Kad atsirastų toks žmogus ir mums tuos besočius pilvus išimtų, mes jam labai dėkotume.

– Gerai, aš galiu tai padaryti!

Tuojau paėmė vienam, antram ir trečiam, išvertė pilvus ir sukabino ant trijų ažuolų.

Eina dabar račiai linksmi, kad pilvais atsikratė: ką gi, nei valgyti dabar nebereikės, nei dykai laiko gaišinti, nei nešioti tokio sunkumo, tiktai dirbk ir pinigus krauk. Nuėjo visi trys į miestą ir stojo prie darbo. Kai tik vakaras – jau yra rublis. O kur jį dėsi? – vis į kišenę. Pabuvo račiai mieste arti poros metų ir kad prisirinko pinigų, nė pasakyti negalima kiek!

Buvo vieną sykį šventė. Susiėjo račiai ir sakosi vienas kitam, kiek kuris per mėnesį uždirbęs. Iš kalbos atsiminė ir apie savo pilvus.

– Kas iš to, – sako, – kad mes turtingi, o pilvų neturime? Kad pilvus turėtume, tai pavalgytume sau, atsigertume, ir linksmiau pasidarytų... O dabar žiūrėk tik į pinigus, sergėk juos ir dar naudos iš jų neturėk! Tuščia jų! Eime pilvų ieškoti!

– Eime!

Nueina račiai į tą mišką, žiūri – ažuolai kone su šaknimis sugrauzti, o pilvai guli ant žemės susitraukę, sukempėję, pageltonavę nuo saulės... Išsigando račiai.

– Tai jau prapuolėm, – sako, – nebeprigis mūsų pilvai!

– Nebijokit, – atsiliepė iš po eglės senukas, – aš jums pilvus prigydsiu.

Tuojau paėmė ir prisegiojo kiekvienam savąjį pilvą. Nebežino račiai, nė kaip atsilyginti tam senukui.

– Kol gyvi būsim, – sako, – neužmiršim tamstos.

Parėjo račiai namo, tuojau pasipjovė jautį, prisipirko visokių gėrimų... Pinigų turi, pilvai yra: geria, valgo ir raivosi sau it inkstai po taukus.

Praslinko mėnuo. Gi žiūri – nebėra kišenėj nė skatiko! Ką daryti? Ėmėsi račiai darbo: vėl reikėjo dirbti dėl pilvo, bet nė vienas nebegeidė juo atsikratyti.

ŠALNOS DOVANOS

Gyveno toks senis ir senė. Jie turėjo tik menką trobelę ir buvo labai neturtingi. Vieną sykį, anksti pavasarį, užsimanė toji senė agurkų pasisodinti ir iš to pelną gauti. Bet lauke buvo dar šalta, tai ji prinešė durpių, pripylė ant krosnies ir pasodino agurkų. Agurkai jau sudygo, pradėjo lapoti, tik vieną rytą atėjo šalna ir juos nušaldė. Įpykus ant šalnos, senė kad ėmė duoti jį kailį savo seniui ir išvarė jį iš namų.

– Eik, – sako, – pagauk tu man šalną ir parnešk, aš jai už tai parodysiu!

Eina senis verkdamas – kur jis gali šalną pagauti? Nuėjo į krūmus, gi žiūri – po krūmu, žiemų pusėj, guli šalna susirietusi. Senis ėmė duoti jai su lazda:

– Užmokėk man, kam nušaldei agurkus, arba aš tave užmušiu!

– Tu manęs nemušk, – sako šalna, – aš tau duosiu tokią staltiesę. Tą staltiesę pasitiesi ir sakysi: „Iš staltiesės!“ – tai visko bus gerti ir valgyti. Tik grįždamas niekur neužsuk ir nenakvok.

Gavęs tokią staltiesę, eina senis namo. Buvo jau vakaras, tai pakeliui jis užėjo į pirkelę pas savo kūmą ir ėmė prašytis nakvynės. Kūma nenori jo priimti, sako:

– Nei valgyti nėra kas, nei nieko.

– Dėl valgymo nesirūpink, – sako senis, – dar aš ir tave pavaišinsiu.

– Jeigu taip, tai gali nakvoti.

Senis tuoj pasitiesė ant stalelio tą staltiesę ir sako:

– Iš staltiesės!

Ir bematant atsirado ant staltiesės visokių valgymų ir gėrimų. Kai visi pavalgė, senis atsigulė ir užmigo. Tada kūma suieškojo kitą tokią pat staltiesę, padėjo tam seniui, o aną paėmė.

Rytą senis atsikėlė, pasiėmė staltiesę ir išėjo namo. Pamatė senė jį pareinant, išbėgo pasitikti; žiūri – tasai staltiesę po pažastim pasikišęs parsineša.

– Argi staltiesė verta tų agurkų? – ėmė bartis senė. – Reikėjo man šalną parnešti!

– Tylėk, bobule, bus gerai! Žiūrėk, kas čia rasis iš tos staltiesės.

Tuoj patiesė ją ant stalo ir sako:

– Iš staltiesės!

Bet staltiesė stovi tuščia kaip stovėjusi. Senis ir vieną sykį prašė, ir kitą sykį – nieko nėra. Tada senė kad ėmė vanoti jam šonus, kad ėmė vanoti:

– Dar tu čia kokius juokus kreti! Eik ir parnešk man šalną!

Eina senis vėl į krūmus. Toje pusėje, kur saulės nenušildyta, rado šalną dar tebegulint. Ėmė ją vėl su lazda mušti už agurkus. Šalna prašosi:

– Nemušk tu manęs, aš tau duosiu tokį aviniuką. Kai pasakysi: „Avinėli, pasipurtyk!“ – tas avinėlis ims purtytis, o iš jo vilnų byrės raudonieji.

Jau tas senis mąsto, kad dabar bus turtingas. Eina namo ir tą aviniuką vedasi. Pakeliui vėl užėjo pas savo kūmą ir apsinakvojo. Kūma jį vaišina, duoda gerti ir valgyti – visko turi iš tos staltiesės. Senis pavalgęs nuėjo gulti ir sako:

– Kai aš užmigsiu, tik nesakykit: „Avinėli, pasipurtyk!“

Bet kai tik senis užmigo, kūma neiškentusi ėmė ir pasakė:

– Avinėli, pasipurtyk!

Avinėlis pasipurtė – byra raudonieji. Tai pamačiusi, kūma tuoj suieškojo kitą tokį aviniuką, pririšo į kampą, o aną paslėpė.

Rytą senis atsikėlė, paėmė aviniuką ir išėjo sau. Senė, pamačiusi jį pareinant ir parsivedant aviniuką, išlėkė pasitikti.

– Argi tas avinas vertas agurkų? O kodėl šalnos neparnešei?

– Tylėk, bobule, bus gerai!

Parsivedė senis aviniuką į trobelę ir sako:

– Avinėli, pasipurtyk!

Bet nei tas avinas purtosi, nei raudonieji byra. Senis jau nebežino, kas čia yra, o senė vėl ėmė karšti jam kailį.

– Tai tu vis juokus krėsi! Eik, nevidone, parnešk man šalna!

Eina senis vėl ieškoti. Ieškojo ieškojo – jau šilčiau, nutirpus šalna, niekaip jos neranda. Apėjo visus krūmus, žiūri – pačioje tankumoje, kur saulė neužaina, guli šalna vos begyva. Kad ims duoti jai su lazda! Šalna sako:

– Kam tu mane muši? Aš tau sakiau, kad niekur neužeitum ir nenakvotum, – būtum buvęs jau turtingas.

Senis nieko neklauso, vis muša. Vėl ėmė šalna prašytis:

– Nemušk tu manęs, aš tau duosiu tokią statinaitę. Kai pasakysi: „Iš statinaitės!“ – tuoj išeis daug ginkluotų kareivių.

Paėmęs statinaitę, eina senis namo. Pakeliui vėl užėjo į pirkelę pas savo kūmą. Toji gražiai jį priėmė, prie stalo pasodino ir girdo, valgydina, nes jau turi iš ko. Pavalgęs senis atsigulė ir prieš užmigdamas taip kalba:

– Tik nepasakykit: „Iš statinaitės!“ – bus bėda.

Bet kur tau kūma iškęs! Kai tik senis užmigo, ji tuoj sako:

– Iš statinaitės!

Sulig tuo žodžiu kad pradėjo eiti kareiviai, tik kardai skamba! Jau priėjo pilna pirkelė, kūma jau persigando, žadina senį:

– Kelkis, kas čia pasidarė!

Senis pabudo, greit viską suprato ir ėmė bartis ant kūmos:

– A, tai tu man vis taip darai! O kur mano staltiesė, kur mano avinėlis?

Kūmai gaila, nenorėtų atiduoti, bet kai senis užleido tais kareiviais, tai bematant viską atnešė ir jam atidavė. Tada senis suvarė kareivius atgal į statinaitę, pasiėmė savo staltiesę ir avinėlį ir eina namo.

Senė, pamačiusi jį pareinant, išėjo pasitikti.

– Ar tu šalnos vėl neparnešei? – ėmė ji bartis. – Na, palauk, duosiu tau į kailį...

O senis supykęs kad sušuks:

– Iš statinaitės!

Tuoj išėjo daugybė kareivių ir, seniui paliepus, sudavė senei gerai per šonus.

Tada senis suvarė kareivius atgal į statinaitę, patiesė ant stalo staltiesę ir sako:

– Iš staltiesės!

Bematant atsirado visko gerti ir valgyti. Kai abu pavalgė, senis atsivedė aviniuką ir sako:

– Avinėli, pasipurtyk!

Avinėlis ėmė purtytis, ir iš jo vilnų pabiro raudonieji.

Dabar jau abu senukai turtingai gyveno iki savo amžiaus galo, ir tai senei neberekėjo ant krosnies agurkų sodinti.

VARGŠAS IR BESOTIS

Vargingas žmogus girioj ant upės kranto capt capt medžius kirto. Jam becampinant, kirvis nuo koto smukt ir nusmuko, pūkst į upės gelmę įkrito. Vargšas pravirko:

– Ui ui ui mano kirvelis! Kas man jį sužvejos? Gaila pajėgiojo mano kirvuko!

Tuo metu tik pakabakšt pakabakšt, pašlivikšt pašlivikšt ir atšlubavo senas senelis.

– Ko tu taip dejuoji? Kas tau nutiko?

– Mano kirvelis įkrito į gelmę, o kito nusipirkt neįstengiu – labai vargingas esu. Kuo dabar medžius kirsiu ir vaikams duoną pelnysiu?

– Tič, tylėk, nedejuok! Aš tau jį sužvejosiu.

Ir, tik brūkšt brūkšt rudinę numetęs, padrumst į upę. Po valandėlės stugt vandeny ir išnešė aukso kirvį.

– Te, imk! Ar tai ne tavo kirvis?

– Ak, ne! Ak, ne! Ne mano! – atsiliepė vargšas.

Vėl drumst senasis po vandeniu panėrė ir po valandėlės kust – iškilo su sidabro kirviu.

– Ne mano, ne mano! – šaukė vargšas, vos pamatęs.

Trečią kartą drumstelėjo senelis ir išnešė geležinį kirvį.

– Tai mano kirvukas! Tai mano kirvukas! – sušuko vargšas nudžiugęs. – Dėkui tau, kad savo kirvuką atgavau.

Ir tik čiupt kirvelį iš ano rankos, tik skryst ant namų – jau buvo bebėgęs saviesiems visa pranešti.

– Uhū uhū! – sušaukė jį senelis. – Kad tu toks teisingas ir negodus žmogus, dovanoju tau ir aukso bei sidabro kirvius.

Jam namie tik pliopt viską išplioptus, išgirdo vienas godus, besotis kaimynas. Tas susigalvojęs brūkšt į girią ir capt capt kerta medį toj pačioj vietoj. O jo kirvis laisvai užtaisytas, tik pašmukšt nuo koto, papliuot į vandenį.

– Ui ui ui! – pradeda jis dejuoti dėl savo kirvuko.

Pašlivikšt pašlivikšt – senelis jau ir čia.

– O kas tau tikosi?

– Mano kirvukas pūkšt į gelmę įkrito ir paskendo! Kas jį man sugraibys?

– Ogi aš! – atsakė senasis.

Padrykt į vandenį ir po valandėlės tik stugt su geležies kirviu:

– Tai tavo kirvis?

– Ne mano, ne mano! – atsiliepė besotis.

Vėl drumstelėjo senutis ir po valandėlės stugt su sidabro kirviu:

– Ar tai tavasis?

– Ne mano! Manasis kitoks!

Trečią kartą senasis pūkšt į upę ir vėl tik kyšt iš vandens su aukso kirviu.

– Tai manasis! – sušuko besotis nudžiugęs.

Bet, jam taip begėdiškai bemeluojant, senelis tik šmūkšt po vandeniui panėrė ir daugiau jau neiškilo. Besočiui šnypšt aukso kirvis pro nosį! Laukė ir laukė, bene jam išneš deimantinį. Rasi, dar ir šiandien bekiunkso.

VELNIO PIRŠLYBOS

Vieno nedoro pono žemėje gyveno toks vargingas žmogus. Mirė jam tėvas, reikia palaidoti, o pinigų nėra. Tuosyk dar ateina žinia nuo pono, kad kuo greičiausiai mokėtų už žemę. Ir šiaip, ir taip žmogus galvojo. Pagaliau ėmė ir nuėjo pas poną prašytis, kad palauktų už žemę mokesčių ir kad duotų pinigų tėvui palaidoti. Bet ponas liepė jam įkrėsti penkiolika rykščių ir paleisdamas pasakė:

– Jeigu rytoj neatneši nuomos, tai duosiu penkiasdešimt rykščių ir išmesiu iš trobelės!

Eina bėdulis namo, kasydamas pakaušį ir galvodamas, kur čia dabar gauti pinigų: ponas negailestingas, iš žemės pinigų neiškasi, nors imk ir parsiduok velniui! Tik šitaip pagalvojo ir sutinka ponaitį priešais ateinant. Klausia jis žmogų, kodėl tas taip nuliūdęs. Žmogus nusisakė visą savo bėdą, tada ponaitis tarė:

– Jei išpildysi, ką liepsiu, tai duosiu tau pinigų, kiek tik reikės!

Pagalvojo, pagalvojo žmogus, mato, kad vis tiek pražuvęs, ir prižadėjo padaryti visa, ką tik lieps. Ponaitis liepė savo krauju pasirašyti tokį raštą, davė tada pinigų maišelį ir pasakė:

– Dabar tu, savo reikalus atbuvęs, stosi pas mane tarnystėn. Darbas bus nesunkus: atsisėsi ant kelmo ir sėdėsi trejus metus – nei plaukų kirpsi, nei barzdos skusi, nei nagų pjaustysi, nei marškinių mainysi. Valgyti tau bus pristatyta.

Tuos žodžius pasakęs, ponaitis nuėjo sau.

Žmogus, parėjęs namo, palaidojo tėvą ir užmokėjo dvarui. Paskui, visa apsiruošęs, atsisėdo ant kelmo ir pradėjo velniui tarnauti. Trejus metus besėdėdamas, apžėlė visas plaukais, apskreto purvais, nagai užaugo kaip žvėries, baisus buvo ir pažiūrėti. Visi jo bijodavo ir iš tolo lenkdavos.

O tas nedorėlis ponas, kurio žemėje žmogelis gyveno, per didelį savo aplaidumą prisidarė daug skolų ir nebeturėjo iš kur atiduoti. Kažin kas jam tarstelėjo, kad tas žmogus, kurį jis rykštėmis plakė, turįs labai daug pinigų. Šaukė jį ponas pas save, bet žmogus nėjo, sakydamas:

– Aš velniui tarnauju – neturiu laiko vaikščioti.

Nuvažiavo pas jį pats ponas ir prašo pinigų paskolinti. O velnias buvo prisakęs žmogui tol neduoti pinigų, kol ponas neprižadės leisti už jo savo dukters. Galvojo, galvojo ponas: gaila dukterį leisti už tokio baidyklės, bet kad ir pinigų mirtinai reikia! Ėmė ir prižadėjo leisti dukterį, o žmogus davė jam pinigų.

Ponas parvažiavo su pinigais, o velnias pasivertė piršliu, pasiėmė tą žmogų ir nuvažiavo pirštis pono dukteriai. Ką darys ponas: priėmė svečius ir, pašaukęs savo vyriausiąją dukterį, parodė jai tą žmogų ir liepė už jo tekėti. Duktė, matydama, kad tas greičiau panašus į baidyklę, nekaip į žmogų, tarė tėvui:

– Ką man eiti už tokio vyro, geriau pasikarsiu! – Ir, nubėgusi į mišką, pasikorė.

Tada piršliai reikalauja antros dukters. Pašaukė ponas antrą dukterį ir liepė tekėti. Antra duktė tarė:

– Ką man už tokio vyro tekėti, geriau prisigirdysiu! – Ir, nubėgusi į ežerą, prisigirdė.

Tada pašaukė trečią dukterį. Toji tarė:

– Ai, kaip gražų vyrą, tėveli, man išrinkai!

Tai pasakius, pabučiavo tėvui ranką ir atsisėdo šalia jaunikio. Paskui jiems sutaisė labai gražias vestuves.

Po vestuvių netrukus pasibaigė treji metai, kai tą žmogų velnias pasamdė tarnauti. Atėjo velnias, ponaičiu vėl pasivertęs, ir tarė jam:

– Gerai tu man tarnavai, užtat aš tau užmokėjau pinigais ir gerą pačią pripiršau. Dabar mes abu būsim svainiai: dvi pono dukteris aš paėmiau, o trečią tu.

Atidavė jis žmogui raštą, kurį tas prieš trejus metus buvo savo krauju pasirašęs, ir prasmego. O žmogus nusikirpo plaukus, nusiskuto barzdą, nusipjaustė nagus, apsivilko gražiais drabužiais ir liko visai dailus vyras. Ilgai ir gražiai abu su pačia paskui sau gyveno.

ŽIRNINIS JONAS

Buvo vienas karalius ir turėjo dvi dukteris. Kartą abi dukterys išėjo į sodą pasivaikščioti, tik staiga pakilo viesulas ir jas nunešė. Karalius išsiuntinėjo tarnus po visą pasaulį ieškoti dukterų, bet niekur jų nerado.

Vienas tarnas, bevaikščiodamas po pasaulį, apsinakvojo pas tokį žmogų ir žiūri, kad to žmogaus vaikas šokinėja nuo krosnies ant lovos ir kalba:

– Aš žinau, kur karaliaus dukterys, tik nesakysiu.

Tarnas tuojau pranešė karaliui apie tą vaiką, ir karalius, pašaukęs jį, sako:

– Jei pasakysi, kur mano dukterys, tai gausiai tave apdovanosiu ir liksi mano žentu, o jei nepasakysi, liepsiu tau galvą nukirsti.

Tas vaikas, išklausęs karaliaus kalbos, atsiliepė:

– Aš pasakysiu, kur tavo dukterys, bet jeigu nori jas rasi, tai nukaldink tokias kopėčias, kad debesis siektų.

Karalius tuojau suvadino kalvius, ir tie nukalė tokias kopėčias, kurios siekė debesis.

O tas vaikas – jis vadinosi Žirninis Jonas – turėjo du brolius, ir visi trys buvo milžinai. Jie paėmė tas kopėčias, nusinešė į laukus ir pastatė į debesis. Žirninis Jonas liepė lipti vienam iš brolių. Tas, palypėjo truputį, persigandęs ir sako:

– Žirnini Jonai, pulsiu!

– Pulk, pulk!

Tas ir nupuolė žemyn.

Dabar Žirninis Jonas liepė lipti antram savo broliui. Tas palypėjo truputį aukščiau ir vėl šaukia:

– Žirnini Jonai, pulsiu!

– Pulk, pulk!

Ir tas nupuolė ant žemės.

Dabar teko lipti pačiam Žirniniam Jonui. Užlipo jis ant debesų ir eina. Ėjo visą dieną ir naktį, žiūri – dvaras. Atėjo į tą dvarą ir ten rado vyresniąją karaliaus dukterį.

– Vai tu žmogeli, – sako, – septyneri metai prabėgo, kaip aš nematau jokio žmogaus. Rasi, tave čion vėjas atpūtė? Kai pareis mano vyras, tai tave užmuš.

– Nebijau nieko, jis neįstengs manęs užmušti, tik pasakyk man, per katrą tiltą jis pareis.

Karalaitė pasakė.

Žirninis Jonas nuėjo ir palindo po tuo tiltu. Kada prisiartino dvylikta valanda, gaidys užgiedojo, kurtas užstaugė – žiūri, pareina slibinas.

– Gaidy, negiedok, kurte, nestauk, čia Žirninio Jono nei šarka kaulų neatneš! – sako slibinas.

– Ką tu sakai? Aš pats esu čionai!

– Tai kaip, Jonai, ar eisim kautis su kardais, ar glėbiais imsime?

– Glėbiais!

Tuojau abu susiėmė, net tiltas linksta, bet negali vienas antro parlaužti.

– Žirnini Jonai, laikas pasilsėti!

Slibinas išsitiesė ant tilto, o Jonas pasirėmė ant polio. Kada pasilsėjo, susiėmė antru kartu; Jonas pakėlęs kaip rėžė slibiną – tas ir iškišo liežuvį. Tuoju karda išsitraukęs, Jonas liežuvį nupjovė, įsidėjo į krepšį ir eina toliau.

Ėjo visą dieną ir naktį, priėjo antrą dvarą; įėjo į vidų, žiūri – antra karaliaus duktė.

– Vai tu žmogeli, septyneri metai, kai aš čia gyvenu ir jokio žmogaus nemačiau. Tu saugokis, nes kai pareis mano vyras, tau bus galas.

– Nebijok, nieko jis man blogo nepadarys, tik pasakyk, per katra tiltą jis pareis. Aš jau vieną tokį galiūną įveikiau.

– Tai nieko, kad tu įveikei vieną, bet šitą nežinia ar įveiksi, nes šitas tris kartus už aną stipresnis.

– Gerai, kad man pasakei. Dabar tu turi man pagelbėti: prisivirink taukų ir saugok; kai tik mudu susiimsim, tu atėjusi užpilk taukus jam ant galvos.

Karalaitė pasiliko virti taukų, o Žirninis Jonas nuėjo ir palindo po tiltu. Kada prisiartino dvylikta valanda, gaidys užgiedojo, kurtas užstaugė – pareina slibinas.

– Gaidy, negiedok, kurte, nestauk, čia Žirninio Jono nei šarka kaulų neatneš!

– Ką tu kalbi? Aš pats esu čia!

– Tai kaip, Jonai, ar kausimės su kardais, ar eisim imtynių?

– Eisim imtynių!

Tuojau susiėmė, net tiltas linksta.

– Jonai, laikas pasilsėti!

Slibinas išsitiesė ant tilto, o Jonas pasirėmė ant polio. Pasilsėję vėl imasi, bet vienas antro negali parlaužti. Gi žiūri – ateina karalaitė. Slibinas sako:

– Ateina mano pati, tai man padės tave įveikti.

O Jonas sako:

– Ten mano pati, ji man padės tave įveikti.

Karalaitė prisiartino, tiktai kliust taukus slibinui ant galvos! Tuo metu Jonas, pakėlęs slibiną, kaip trenkė, net jam liežuvis išlindo per dvylika mastų. Išsitraukęs kardą, Jonas liežuvį nupjovė, įsidėjo į krepšį, ir eina abudu su karalaitė. Atėjo pas vyresniąją seserį, pasiėmė ją, ir dabar visi trys nuėjo prie kopėčių, kur tebelaukė abu Jono broliai. Nulipo žemyn viena karalaitė, nulipo antra, pagaliau jau rengėsi lipti ir Jonas, bet tuo laiku anuodu broliai ėmė ir parvertė kopėčias.

Dabar mato Žirninis Jonas, kad jau pražuvo – vaikščioja ir verkia. Vaikščioja vieną dieną ir antrą, žiūri – matyti dvaras. Atėjo į tą dvarą, nieko jame nėra, tik už krosnies guli toks apsamanojęs seneliukas, bet nieko nekalba. Jis tą seneliuką išsitraukė ir kad ėmė duoti su kančium! Seneliukas sako:

– Ko tu iš manęs nori?

– Aš nieko daugiau nenoriu, tiktai kad tu mane iš čia nuneštum į žemę.

– Papešk nuo manęs samanų ir, išėjęs laukan, padegink, tai atlėks toks žirgas, jis tave nuneš.

Jonas papešė samanų nuo senio nugaros ir, išnešęs laukan, padegino. Atlėkė žirgas ir klausia:

– Ko tu nori iš manęs?

– Aš noriu, kad tu mane nuneštum į žemę.

– Tai sėsk!

– O kaip tu mane neši?

– Viršum medžių!

– Negerai, užkliudysi kur už medžio ir paliksi.

Žirgas nulėkė sau, o Jonas, atėjęs į kambarį, išsitraukė tą senį ir vėl muša su kančium.

– Ko tu iš manęs nori?

– Aš noriu, kad tu mane nuneštum į žemę.

– Papešk samanų nuo mano galvos ir, išėjęs laukan, padegink, tai atlėks toks žirgas, jis tave nuneš.

Jonas papešė samanų nuo senio galvos, išėjo laukan ir padegino. Atlėkęs žirgas klausia:

– Ko tu iš manęs nori?

– Noriu, kad tu mane nuneštum į žemę.

– Tai sėsk ant manęs!

– Kaip tu mane neši?

– Aš tave taip nešiu, kad niekur nekliudyčiau.

Jonas užsisėdo ant to žirgo, ir šis jį parnešė į karaliaus dvarą. Dvare rado vestuves: jo broliai vedė karaliaus dukteris, nes buvo jas prigrasinę sakyti tėvui, kad juodu jas išgelbėję nuo slibinų. Kai karalaitės pamatė Joną, tuojau su džiaugsmu sušuko:

– Šitas mus išgelbėjo!

Tada karalius pasišaukė visus tris ir sako:

– Jeigu jūs išgelbėjote mano dukteris, tai parodykit, kokius turite išgelbėjimo ženklus.

Jonas išsiėmė iš savo krepšio abiejų slibinų liežuvius, taip pat parodė žiedą, kurį jam buvo davusi jaunesnioji karalaitė, o abudu broliai jokių ženklų neturėjo. Tada karalius liepė atvesti porą arklių, tuodu brolius pririšo jiems prie uodegų ir išvalkiojo po visus laukus. O Žirninis Jonas vedė karaliaus dukterį ir laimingai gyveno ilgus metus.

SENELIAI IR PUPELĖ

Gyveno senelis ir bobutė. Turėjo senelis žirnelį, o bobutė pupelę. Pasodino bobutė tą pupelę palovy. Pupelė augo augo, užaugo lig lovos ir pradūrė lovą; paskui užaugo lig lubų ir lubas pradūrė. Vėl augo augo, užaugo lig šelmens ir pradūrė šelmenį; paskui užaugo lig debesų ir pradūrė danguj skylę. Tada senelis ir bobutė pradėjo lipti pupelės stiebu į dangų. Bobutė pirmiau bėga, o senelis paskui skuba. Lipo, lipo ir įlipo.

Nuvargę po tokios ilgos kelionės, seneliai pasiprašė Dievą priimti juos naktigulto. Dievas priėmė ir liepė gulti ant krosnies. O ant priekrosnio buvo Dievo duona įmaišyta, ir Dievas abiem seniam prigrasė, kad neliestų jo duonos.

Sugulė abu seniai ant krosnies ir guli. Senelis tuoj užmigo, tik bobutė niekaip negali užmigti: jai vis rūpi paragauti, ar gardi Dievo duonos rūgštelė. Pristigus kantrybės, nulipo ji nuo krosnies ir pasikabino duonos maišymo. Bet kai tik duoną palietė, kad ėmė tešla bėgti, kad ėmė bėgti! Bobutė puolė ją atgal į rėčką krėsti, bet nieko nepadarė: visa tešla kuo gražiausiai išbėgo iš rėčkos žemėn. Nusigandus bobutė prikėlė senį, bet ir tas nieko negalėjo padaryti.

Nusiminę sėdi abu seneliai ant krosnies ir rauda. Taip jie išsėdėjo lig pat gaidžių. Kai tik gaidys užgiedojo, tuoj visa tešla suėjo atgal rėčkon, ir senelis su bobute nusiramino.

Rytą Dievas juos klausia:

– Ar nelietėt mano duonos?

– Nelietėm! – atsakė seneliai.

– Gerai, kad nelietėt, – sako Dievas.

Vakare jis vėl priėmė senelius naktigulto. Tiktai šiuo kartu liepė gulti lovoje ir prigrasė, kad neliestų jo ratelių, kurie buvo pastumti į palovį.

Kai tik senelis užmigo, bobutei parūpo pasižiūrėti, kokie Dievo rateliai. Išitraukė juos iš palovio ir įsisėdo. Rateliai tuoj dar dar dar – ėmė važinėti po visus

namus. Nubudo ir senelis. Pamatęs, kad bobutė jau važinėjas, ėmė bėgti iš paskos ir šaukti:

– Palaukš, bobut! Palaukš, bobut!

Bet niekaip negalėjo ratelių pavyti, ir jie tol važinėjo, kol sutrupėjo. Ėmė abudu seneliai suirusius ratelius taisyti, bet nieko nepadarė. Tada pastūmė juos į palovį ir verkia abu atsisėdę. Jiems taip besėdint, gaidys užgiedojo, ir rateliai patys susitaisė.

Rytą Dievas klausia senelius:

– Ar nelietėt mano ratelių?

– Nelietėm! – atsakė seneliai.

– Na, tai gerai, – sako Dievas, – šiąnakt aš jus leisiu gulti į sodą, tiktai nekrėskit mano obuolių.

Vakare nuėjo abu seneliai į sodą. Senelis atsigulęs greitai užmigo, tik vis dar nemiega bobutė: jai labai norėtusi paragauti Dievo obuolių. Galų gale nebeiškentė ir nusiraškė vieną obuolį. Kai tik vieną nusiraškė, kad pradėjo obuoliai kristi, kad pradėjo kristi! Nebežinodama, kas daryti, bobutė tik peša nuo senio galvos plaukus ir vis riša obuolius, o obuoliai kaip krinta, taip krinta. Jau visus plaukus seniui nupešė, o obuolių nė dešimtos dalies nepririšo.

Taip besidarbuojant, gaidys užgiedojo, ir obuoliai patys atsidūrė kiekvienas savo vietoje.

Rytą Dievas klausia:

– Ar nelietėt mano obuolių?

– Nelietėm! – atsakė seneliai.

– Kaipgi nelietėt, – sako Dievas, – kad senio visa galva plika?!

Supykęs ėmė ir išmetė juos iš dangaus žemėn.

AUKSO TILTAS

Vienas karalius pastatė per upę gryno aukso tiltą. Kas norėjo per tą tiltą pereiti, tas turėjo dešimt auksinių užmokėti. O kad niekas be žinios nevaikščiūtų, karalius liepė savo trims sūnums panakčiui tiltą saugoti.

Pirmą vakarą jis nusiuntė vyriausiąjį sūnų. Netrukus atėjo senas vargingas žmogelis ir ėmė prašyti, kad leistų jam pereiti per tiltą. Bet karalaitis neleido, kol tas neužmokėjo dešimt auksinių. Rytmetį parėjęs, tuos pinigus jis atidavė savo tėvui.

Kitą vakarą nuėjo tilto saugoti antras karaliaus sūnus. Jam irgi viskas taip atsitiko, ir jis padarė kaip pirmas.

Trečią vakarą turėjo eiti jauniausiasis karalaitis, o tas visų buvo paiku laikomas. Nuėjus jam pas tiltą, vėl tas senukas atėjo ir prašėsi, kad jį per tiltą perleistų. Bet karalaitis sakė:

– Kaip aš galiu tave dykai perleisti? Užmokėk dešimt auksinių, tai galėsi eiti.

Senukas pradėjo iš visos širdies melsti, kad jo pasigailėtų ir perleistų per tiltą, nes jis neturįs nė dešimt skatikų.

Pagailo karalaičiui žmogelio, ir jis sako:

– Žinai ką, eik šen ir kabinkis man ant pečių, aš tave nešė per tiltą pernešiu, tau nereikės pačiam eiti.

Užsikabino senukas karalaičiui ant pečių, ir tas jį pernešė per tiltą. Dabar senukas pasivertė arkliu, liepė karaliaus sūnui išsipešti iš jo nugaros žiupsnelį plaukų ir pasakė:

– Kad tu šituos plaukus į rankas paimsi ir mane atsiminsi, tai pavirsi greičiausiu arkliu.

Paskui tas arklys pasivertė ereliu ir liepė karaliaus sūnui išsipešti kelias plunksnas:

– Kad tu su šitom plunksnom apie mane pagalvosi, tai galėsi lėkti greičiau už erelį.

Paskučiausia pasivertė jis lydeka, liepė karalaičiui kelis žvynus nusipešti ir pasakė:

– Kad tu su šitais žvynais mane atsiminsi, tai greičiau už lydeką galėsi plaukti.

Kai viskas taip nutiko, tas senukas prapuolė, o karalaitis, rytui išaušus, parėjo pas savo tėvą. Tėvas tuoj paklausė:

– Na kaip, ar perleidai ką per tiltą?

Sūnus atsakė:

– Atėjo labai senas pavargęs žmogus ir didžiai mane meldė, bet aš jo neperleidau, tik nešte per tiltą pernešiau.

Karalius, tai išgirdęs, juo labiau ant savo sūnaus perpyko, kad jis ne tik leidžia elgetas per tiltą, bet dar nešte perneša, ir todėl liepė gerai jam įkirsti, sakydamas:

– Paikas buvai, paikas ir pasiliksi. Kaip matau, iš tavęs nieko gero nebus, tu man ir visai mūsų giminei tik gėdą darai.

Neilgai trukus kilo Septynerių metų karas. Pas tą karalių, kur aukso tiltas buvo, atkeliavo iš tolimos žemės kitas karalius su savo kareiviais padėti jam su Prūsų karaliumi kariauti. Bet jis buvo užmiršęs namie savo žiūroną, todėl suvadino visus greičiausius vyrus bei karžygius ir klausė:

– Kas iš jūsų galėtų šiąnakt man žiūroną iš namų atnešti? Tam aš savo dukterį už pačią duočiau, o po mano galvos jis liktų visos žemės karalium.

Bet neatsirado nė vieno tokio vyro, ir nė vienas bėgūnas neapsiėmė tai padaryti.

Tada atėjo pas jį jauniausiasis karaliaus sūnus ir tarė:

– Girdėjau, kad tu vyro ieškai, kuris tau žiūroną atneštų. Jei man savo dukterį už pačią duosi ir po savo galvos visą karalystę paliksi, tai šiąnakt tavo žiūroną atnešiu.

Karaliui tai labai patiko, bet jis atsiliepė:

– Aš savo pažadą tikrai išpildysiu, tačiau mano žiūroną atnešti nelengva. Ar tu žinai, kad mano karalystė už trijų šimtų mylių?

– Labai gerai žinau, – atsakė karalaitis, – bet man toks tolimas nebaisus: iki rytojaus žiūroną būsiu atnešęs.

Tuoj su karalium viską sutaręs, karalaitis pasikėlė eiti. Bet iš pradžių jis taip svyruodamas ėjo ir tokiais retais žingsniais žengė, kad visi tik juokėsi, paiku jį laikydami, ir sakė kits kitam:

– Na, tas per naktį nė pusmylio nenuklipytuos.

Bet jis tyčiomis taip ėjo, kol už kalno užėjo, kur jo niekas nebematė. Ten išsiėmė iš kišenės žiupsnelį arklio plaukų ir pagalvojo apie aną senuką. Dabar karalaitis pavirto greičiausiu arkliu ir pradėjo smarkiai bėgti. Kai pailso, sustojęs išsitraukė žiupsnelį plunksnų, pavirto ereliu ir vėl taip greitai lėkė kaip šūvis. Pailsęs vėl sustojo, išsiėmė žvynus ir pavirto lydeka. Labai smarkiai plaukdamas, apie vidurnaktį priplaukė ano karaliaus miestą. Čia vėl, žmogum atviręs, greitai nuėjo į rūmus, rado karalaitę ir viską jai išpasakojo. Karalaitė jam tuojau įdavė savo tėvo žiūroną, paskui nusimovė nuo piršto aukso žiedą, pusiau perkando ir vieną pusę jam atminimui padovanojo.

Atsisveikinęs su karalaite, jis pirma ėjo kaip žmogus, bet kai jo niekas nebegalėjo matyti, vėl pasivertė lydeka, paskui ereliu bei arkliu ir dar prieš aušrą buvo namie. Visi tebemiegojo, ir jis negalėjo prieiti prie karaliaus, tai vėl pasivertė ereliu ir nutūpė ant stulpo šalia miesto, o žiūroną greta pasidėjo.

Rytmetį, vos beauštant, ėjo vienas generolas pasivaikščioti. Pamatęs erelį ant stulpo betupint, jį pašovė, o žiūroną pasiėmė ir nunešė karaliui. Karalius iš didžio džiaugsmo tą generolą turtingai apdovanojo ir prižadėjo savo dukterį jam už pačią atiduoti.

Bet pašautas erelis po kiek laiko atgijo ir vėl žmogum atvirto, tik niekam nieko nesakė, kas buvo nutikę.

Kai karas pasibaigė, anas karalius su savo kariuomene parkeliavo namo. Pirmas jo rūpestis buvo apvesdinti savo dukterį su generolu, ir greit jis iškėlė šaunias

vestuves. O karalaitė to generolo gerai nepažino: per tiek metų negalėjo atsiminti, ar tikrai jis buvo žiūrono atkeliavęs. Tik per vestuves ji atrodė tokia liūdna, kad visi svečiai tuo labai stebėjosi ir patys neturėjo noro linksmintis.

Tuo metu atėjo elgeta ir atsisėdo prie krosnies. Jis turėjo smuiką, tai išprašė svečių, kad jam leistų nors porą šokių pagroti. Ir kai pradėjo tas elgeta smuikuoti, visas liūdnumas bematant prapuolė, ir rados tokia linksmybė, tartum nauja skaisti diena išaušo. Dabar visi svečiai, pagauti džiaugsmo, atnešė tam elgetai valgyti ir gerti, bet jis nė iš vieno neėmė, tik iš karalaitės. Karalaitė jam padavė stiklą vyno, o kai elgeta vyną išgėrė, tame stikle ant dugno ji rado pusę žiedo. Apžiūrėjusi karalaitė labai nustebo, kad tai jos pačios žiedas. Tuojuo ji savo tėvą tylomis į šalį pasivadino ir jam pasakė:

– Kai tu anuomet į karą buvai išvykęs ir savo žiūroną užmiršęs, aš tam vyrui, kuris to žiūrono buvo atkeliavęs, daviau pusę savo žiedo. Dabar šis elgeta tą pusę žiedo man į stiklą įdėjo.

Karalius, tokią naujieną išgirdęs, tuoj nusivedė elgetą į kitą kambarį ir pradėjo klausinėti apie tą žiedą. Elgeta sakė:

– Aš esu tas karalaitis, kuris tau žiūroną per vieną naktį atnešė.

Toliau jis viską karaliui išpasakojo, ir generolo klasta greitai išėjo aikštėn. Tad karalius, didžiai supykęs dėl tokio apgavimo, liepė generolą su keturiais jaučiais gyvą suplėšyti, o karalaitis vedė karaliaus dukterį ir paskui liko tos žemės karalium.

KAREIVIS VELNIŲ KARČEMOJ

Vienas kareivis tarnavo karaliui apie dvidešimt penkerius metus; pabaigęs tarnystę – neturi nė kiek pinigų kelionei. Sudėjo jam draugai tris auksinus, ir eina jis savo keliais. Beeidamas sugalvojo: „Turiu tris auksinus – kas iš to; geriau būtų, kad

gaučiau kokį arklį nusipirkti, tai pailsėjęs pajojėčiau ir namo parsivesčiau.“ Užėjo pas vieną žmogų ir klausia:

– Ar neturit arklio parduoti?

– Turiu, – sako tas, – tik kad tu būtum kiek anksčiau atėjęs – jau labai senas buvo, tai liečiau į girią išvesti ant savo duonos. Vaikai, eikit ir parveskit jam arklį, tegu joja sau.

Tuojau nuėję parvedė; jis atidavė už tą kuiną tris auksinus ir iškeliavo toliau. Jojo, jojo, prijojo karčema, įėjo į vidų – niekur nieko nėra, nė gyvos dvasios! Nuvedė arklį į tvartą, pastatė, žiūri – geldoj pripilta avižų. Grįžo atgal į karčema – ant stalo pridėta jam gerti ir valgyti. Pasistiprino ir vaikščioja sau. Atėjo vakaras – jis toj karčemoj ir nakvoja. Kai tik gerai sutemo, klauso – atitrinksi, atvažiuoja su viesulu, su riksmis; sustojo ties karčema, įėjo į vidų daugybė visokių ponų, ir vienas tarp jų toks kreivas su šleivom kojom. Kreivys, tuojau priėjęs prie kareivio, sako:

– O tu ko čionai? Kad man tuojau iš čia pranyktum!

– Kai ateis man laikas, – sako kareivis, – aš pats išjosiu ir nevarytas.

Nebijo jis jų, o tie groja ir šokdina tokią juodą merginą. Šoko iki gaidgystės; gaidys užgiedojo – visi prapuolė, o tas kareivis po visų muzikų sau lengvai užmigo. Kada pabudo, žiūri – stovi pas jį mergina, visa juoda, tik kojos baltos. Sako jam:

– Na, šiandakt išlaikei, o jeigu dar dvi naktis išlaikysi, tai aš būsiu laiminga ir tu, o jei pabėgsi, tai prapulsim abudu.

Ir ta mergina akies mirksniu išnyko. Jis žiūri – ant stalo pridėta valgio, gėrimo. Pasisotinęs nuėjo į tvartą – arkliui pripilta avižų, ėda tas su kupinu snukiu, o jis sau vaikštinėja ir laukia vakaro. Jau vėl pradėjo temti; klauso – vėl su viesulais atvažiuoja, atsitranko. Atėjo tas šlubis ir sako:

– Nu, ar tu dar čionai? Aš tau sakiau vakar, kad pranyktum iš čia!

– Kai man bus laikas, – sako kareivis, – aš pats nevarytas išėisiu.

Nelabieji, pasitrankę iki gaidžių, vėl pragaišo, o kareivis nuilsęs užmigo. Pabudęs iš miego, žiūri, kad vėl stovi mergina prieš jį, tik jau iki pusės balta.

– Dabar jau išlaikei dvi naktis, – sako ji. – Kad išlaikysi trečią naktį, tai abudu būsim laimingi, bet šiąnakt labai tave baidys – tik tu nesibaugink!

Žiūri kareivis – ant stalo vėl jam visokių valgymų ir gėrimų. Pasistiprinęs išėjo į kaimą ir nusipirko vištą. Sugrįžęs į tą karčemą, išlaukė vėl visą dieną. Kai tik vakaras sutemo, jau vėl atvažiuoja tie velniai. Priėjo šlubis prie kareivio ir sako:

– Dar tu vis čionai? Ar aš tau vakar nesakiau, kad tavęs čia nebūtų?!

– Kai man bus laikas, aš ir pats išeisiu.

– Bet aš tau dar kartą sakau, kad išeitum, nes bus negerai.

– Na, tai galėsiu eiti, tik duok man dar vištą nusipešti ir išsikepti.

– Gali sau keptis.

Kareivis ėmė pešti vištą iš lengvo, neskubėdamas, o tas velnias ragina:

– Pešk greičiau!

– Aš negaliu greičiau; jei nori, tu man padėk.

Velnias ėmė pešti su visa mėsa, o kareivis sako:

– Kam tu peši su mėsa?

– Ką aš darysiu, kad mano pirštai per ilgi?

– Tai duokš šen, – sako kareivis, – aš tau nupjausiu pirštų galus, ir bus tokie, kaip mano.

– Nagi, pjauk!

– Aš negaliu taip pjauti; įkišk pirštus per sieną, tai tau bus net taip baisu.

Tuoju suieškojo gražtą ir kylį, išgręžė skylę sienoje. Velnias per sieną įkišo pirštus, kareivis kaip ėmė kylį varyti, tai to velnio tik derva pasiliejo, o mergina dabar jau visa balta pasidarė. Parkeliavo kareivis į savo tėviškę, vedė tą merginą ir po tėvo galvos liko ūkininku.

KAIP ČIGONAS ŽALTĮ PRIVEIKĖ

Senuose amžiuose vieną sykį atlėkė į kaimą žaltys slibinas, suėdė visus žmones, tik galusodės pirkelėje pasiliko vieną žmogų kitai dienai priešpiečiams. Sėdi nuliūdęs tasai žmogus ir laukia galo. Tuosyk atvažiavo į kaimą čigonai. Pervažiavo visą kaimą, niekur jokio žmogaus nerado; užsuko į galusodę – vienas žmogus pirkelėj sėdi. Klausia čigonas:

– Kas čia yra, kad jokio žmogaus kaime nematyti?

– Žaltys vakar atlėkė ir visus suėdė, – atsakė žmogus, – o mane pasiliko rytojaus dienai priešpiečiams.

Čigonas sako:

– Na, palauk, aš pažiūrėsiu, kas čia dar bus.

Apsinakvojo čigonas pirkelėj, ir laukia abudu žalčio. Kitą dieną iškilo vėtra, atlėkė žaltys, įėjo į pirkelę, džiaugiasi:

– Na, matai, palikau vieną, o radau du – bus geri priešpiečiai.

O čigonas sako:

– Palauk, pirma pabandykim, katras drūtesnis.

Žaltys, tai išgirdęs, apsiraminio ir sako:

– Na, gerai! Čia yra girnų akmuo: aš paimsiu tą akmenį, mesiu į žemę – į smulkius miltus subyrės.

O čigonas sako:

– Aš paimsiu akmenį, suspausiu, tai net vanduo išbėgs.

Paėmė žaltys girnų akmenį, kaip metė į žemę – į smulkius miltus subyrėjo. O čigonas, paėmęs minkštą sūrį, kaip suspaudė – net vanduo išbėgo.

Žaltys pasistebėdamas žiūri, mano sau vienas: „Jau čia nebus gerai...“ Sako vėl žmogui:

– Dar pabandykim, katras geriau galėsime švilpti.

– Na, švilpk! – sako čigonas.

Žaltys švilptelėjo taip, kad nuo visų medžių lapai nukrito. O čigonas sako:

– Aš taip negaliu švilpti: pirma turiu tau akis užrišti, nes kai aš švilpsiu, tau gali abi akys iš kaktos iššokti.

Jau žaltys nusigando, davė akis savo karčiais užrišti, o čigonas, paėmęs gerą pagalį, kaip tvojo į galvą, žalčiui abi akys ko tik neiššoko. Čigonas klausia:

– Ar dar syki švilptelėti?

– Jau bus gana, – sako žaltys, – jau nuo sykio akys vos neiššoko. Na, o kad tu toks drūtas, tai mes būsim broliai.

Eina juodu per kaimą. Sako žaltys čigonui:

– Ana ganosi kaimenė galvijų, eik vieną parneši – virsim pietų.

Čigonas nuėjo į kaimenę – tik kaip jis parneš jautį? Tai ėmęs gaudo galvijus ir raišioja uodegas po dvejetą. O žaltys, nesulaukdamas parnešant, eina pažiūrėti, ką jis ten veikia. Atėjęs klausia:

– Kodėl tu taip ilgai neparneši – aš jau išalkau.

O čigonas sako:

– Ką aš tą vieną nešiu? Aš noriu susirišti nors puskapį ir išsyk parnešti, tai man nereikės taip tankiai vaikščioti.

Žaltys perpykęs pagriebė vieną jautį už uodegos, užsimetė ant pečių, parsinešė į tą pirkele, tuojau odą nulupo, metė čigonui ir sako:

– Eik parnešk su ta oda vandens.

Čigonas, pasiėmęs odą, nuvilko pas šulinį ir pametė: pilnos jis negali parnešti, o kai neš tik truputį, tai žaltys pamatys jo silpnumą – praris. Paėmęs kastuvą, ir kasa apie šulinį.

Žaltys vėl laukė laukė, nesulaukia – bėga pats pažiūrėti. Atėjęs klausia:

– Na, o ką tu čia veiki?

– Aš noriu visą šulinį iškasti ir išsyk parnešti, kad man nereikėtų taip tankiai vaikščioti.

Žaltys perpyko, prisėmė pilną odą vandens, parnešė. Dabar jie malkų neturi, tai sako žaltys čigonui:

– Eik tu į girią, parnešk kokį medį.

Nuėjo čigonas į girią, bet ką darys – medžio nepakelia! Tai prisiplėšė karnų, prisivijo virvių ir raišioja medžius į krūvą. O žaltys, vėl jo nesulaukdamas, bėga į girią pažiūrėti, ką jis ten veikia. Atėjęs rado jį medžius raišiojant.

– Na, o ką tu čia vėl veiki?

– Aš noriu surišti nors puskapį medžių, tai bent užteks ilgai.

Žaltys pagriebęs išrovė medį, parnešė namo, susikūrė ugnį ir išvirė jautį. Vadina dabar čigoną pietų, o čigonas sako:

– Aš neisiu su tavim valgyti, nes tu vis ne taip darei, kaip aš norėjau.

Mat čigonas taip galvojo: kai pamatys, sako, kad aš negaliu daug valgyti, tai mane praris.

Žaltys vienas jautį suėdė.

Po pietų čigonas, paėmęs trejetą arklių ir bričką, sako žalčiui:

– Sėsk dabar šen į mano vežimą, aš tave nuvešiu pas savo vaikus.

Žaltys įsisėdo – važiuoja abudu, o kad privažiavo netoli čigono giminės, pamatė to čigono vaikai, ėmė rėkti iš tolo:

– Tėtis parvažiuoja, žaltį parveža!

Žaltys klausia:

– Kas ten taip rėkia?

– Rėkia mano vaikai, – atsakė čigonas. – Kaip aš pirma tave priėmiau, tu žinai; o kai dabar mano vaikai tave paims, tai pamatysi, kas tau bus...

Žaltys, pabijojęs čigoniukų, kaip nulėkė, taip nulėkė; čigonui liko arkliai ir brička.

PAIKUTIS

Gilios senovės laikais tarp girių gyveno sau žmogus ir augino tris sūnus. Du vyresnieji buvo didžiai mylimi, o mažiausiojo nei tėvai, nei broliai neužkentė, kasdien jį paikučiu apjuokdavo. Jei broliams koks drabužis nepatikdavo, šitas turėdavo sudėvėti; jei koks valgis aniems neskanus, šitam pristumdavo; jei anuodu ko prašydavo, visa gaudavo, o šitas nieko; jei broliai kokio darbo nemėgdavo, šitam užkraudavo. Taip jam teko kasdien kiaules ganyti, kadangi abu broliai to darbo vengė.

Kasdien vis tas pačias kiaules beganydamas, jaunasis brolis įsigeidė patirti, ar anoj pusėj girios žmonės gyvena. Kiaules palikęs, traukė vieną rytą į girią, antro krašto ieškodamas. Visą dieną ėjęs, galo nepriėjo, o suvalgęs savo priešpiečius, įlipo į medį ir čia prisirišęs pernaktavo. Antrą dieną eidamas, suvalgė savo pietus, o vakare, žvėrių prisibijodamas, vėl į medį įlipo ir permiegojo. Trečią dieną, taką per girią mindamas, suvalgė ir savo pvakarius, bet girios krašto nepriėjo. Tik ketvirtos dienos rytą, ant šakų tupėdamas, išgirdo gaidžius begiedant, pagal tą balsą išėjo į pagirį ir rado miestą. Į miestą įėjęs, stebėjosi, kiek daug čia žmonių, ir vieną paklausė, kodėl tiek žmonių gatvėmis bėgioja raudodami ir kodėl namai juodais milais apkloti. Tas jam atsakė:

– Iš kur atėjai, kad nežinai – rytoj slibinui atiduos karaliaus dukterį, kuriai šį kartą iš viso miesto mergaičių burtai krito. O slibinas grūmoja visą miestą išnaikinsiąs, jei jam rytoj mergaitės neduosią.

– O kodėl niekas tokio bjauraus slibino neužmuša?

Šis vėl atsakė:

– Kad jis labai smarkus, visi jo bijo. Karalius žada savo dukterį ir visą karalystę po savo galvos atiduoti, jei kas mergaitę nuo slibino išvaduotų, bet niekas neapsiima.

– Na, tai aš apsiimsiu! Vesk mane pas karalių!

Ten nuėjęs, pasisakė norįs slibiną nugalėti ir karalaitę išvaduoti.

Kiti jį laikė pagyrų puodu netaukuotu. O karalius nudžiugo, nors vieną drąsų radęs, ir liepė jam sunešti visokių ginklų: kardų, ragotinių, mėtųklių, šautuvų, šarvų, kirvių ir šiaip dar ko. Bet jis tik pajėgų kirvį pasiskyrė, sakydamas:

– Su kitais padargais apsieiti nemoku, bet kirvį pratęs vartoti.

Iš to vieni juokėsi, o kitas sau pagalvojo: „Ką tas paikutis slibinui su kirviu padarys!“

Rytojaus dieną karalius savo dukterį nuvedė į girią ir, geležiniais pančiais prie medžio prirakinęs, verkdamas parėjo, o paikutis pasilikęs ėmė laukti slibino. Buvo šaltas rytas, tai jis pagalvojęs prisikirto malkų ir netoli karalaitės susikūrė ugnį šildytis.

Ugnį bekūrenant, ir slibinas atslenka šnypšdamas, nasrus išžiojęs. Bet paikutis, slibinui artyn priėjus, kaip pagriebs smagoką liepsnojančią nuodėgulį, kaip smogs jam tiesiog į išžiotus nasrus. O paskui visas tas degančias malkas jam į gerklę įmurdė.

Slibinas kad ims rėkti nesavu balsu ir ant žemės raitytis. Tuoj paikutis, su kirviu prišokęs, pradėjo jį kapoti lyg kokį medį. Nurentė galvą, surantė uodegą į gabalėlius.

Karaliaus duktė, netoli būdama, visa tai matė; iš pradžių drebėjo, paskui jau džiaugėsi. O nuo medžio atrišta, savo gelbėtoją apkabinus bučiavo, nes jau nesitikėjo gyva išliksianti.

Prieš vakarą karalius, atėjęs pažiūrėti, rado slibiną surantytą, o drąsųjį vyrą ant karalaitės kelių galvą padėjusį ir bemiegantį. Jis labai nudžiugo ir iš to džiaugsmo ėmė verkti, savo karžygį apsikabinęs. Dabar paikutis tarp visų buvo garbingiausias ir karaliaus didžiai mylimas.

Po vestuvių paikutis įsigeidė savo tėvus aplankyti, o jaunoji pačiutė apsiėmė jį palydėti. Paaukuotoj karietoj važiavo juodu per girią į jo tėviškę. Netoli pagiry liepė jis vežimą sustabdyti ir, savo senaisiais skarmalais apsivilkęs, vėl ėjo kiaulių varinėti,

kaip buvo papratęs. O savajai liepė pas jo tėvus nakvynės prašytis, dėtis jo nepažįstant ir niekuo nesistebėti.

Ta taip ir padarė. O paikutis, kiaules be skerdžiaus radęs, paganė ir vakare, vis pyškindamas ir rėkaudamas, parvarė namo kaip visados. Tik buvo girdėti: „Jukš, degloji! Jukš, baltoji!“ Tėvas išbėgęs jį sudraudė, kad tik nors tylėtų. Bet jis dar smarkiau rėkavo. Antrą kartą tėvas jį sudraudė, sakydamas:

– Karalaitė pas mus apsilankė.

Bet jis paikas dėjosi ir atsakė:

– Kas man rūpi karalaitė: aš kiaules turiu suvarinėti! O tos manęs jau menkai teklauso, labai išdykusios, niekam neganant, todėl turiu ir smarkiau surikti.

Į trobą įėjęs, atsisėdo kaip pirmiau ir valgo vakarienę. Tėvas pradėjo iš tolo klausinėti, kur taip ilgai buvęs.

– Buvau anapus girios pažiūrėti, ar ir ten žmonių gyvenama, o radau daugiau, negu pas mus. Jie mane labai meiliai priėmė, geriau kaip namie, ir galiausiai mane padarė savo karalium.

Tėvas tik pečius patraukė ir daugiau nieko nebeklausinėjo. O motina tuo laiku triūsėsi, norėdama svečius pamylėti, ir, valgį pritaisius, bijojo tokiai aukštai poniai įnešti. Siuntinėjo vieną ir kitą, bet niekas nėjo, visi baugstėsi. Pagaliau pasakė paikutis:

– Kad niekas nenori nešti, tai aš tą valgį įnešiu. Karalaitė manęs nesuėd: mane ji labai gerai pažįsta, o aš didžiai ją myliu, ji gali būti mano pačiutė.

Motina, į jį pažiūrėjusi, galvą kraipė, sau dūšaudama, kad jis tebėra toks pat, nė kiek negudresnis, bet vis dėlto padavė dubenį įnešti.

Paikutis, paėmęs ir įnešęs mėsos dubenį, tik trėkšt jį ant stalo ir sukūlė, net mėsa išsiritė.

– Te, imk! – pasakė ir išbyzino.

O motina, pro plyšį žiūrėdama, viską matė ir, laukan išėjusi, sūnų pabarė, kodėl jis taip negražiai pasielgęs.

– Je, prie kiaulių būdamas, geriau neišmokau.

– Ganęs neganęs, vis toks pat, – atsakė motina.

Antrą kartą paikutis įnešė sriubos dubenį ir vėl pasakė:

– Imk, štai putra! – ir tik trėkšt į stalą, kad viskas aptiško, ir karalaitės marginiai sušlapo. Tai padaręs, vėl išdemžė, o karalaitei vieni juokai.

Išėjusį sūnų motina vėl ėmė barti:

– Tu karalaitei ir marginius sulaistei, gėdykis!

– Man rodos, ji turės ir kitus, – atsiliepė sūnus.

Pagaliau, ir bulvių įnešęs, išvertė jas į karalaitės sterblę, sakydamas:

– Te, imk!

O ta iš juoko mažne pastipti galėjo.

Visiems gulti einant, motina klausė paikutį:

– O kur tu dabar gulsi: tavo senojoj vietoj broliai įsigūžtė, turėsi eiti į tvartą, ten sau kinį taisyti, čia juk nėra tau vietos.

Jis atsakė:

– Tai aš einu pas karalaitę, kad čia man vietos nėra. Karalius tvarte neguli.

– Visada buvai paikutis, – sakė motina ir visi kiti, – bet dabar visai niekus kalbi! Ką tu sau galvoji? Karalaitė tave priims?! Bandyk eiti, trilinkas išlėksi, kaip nebuves!

– Na, matysit, kaip mane karalaitė priims, ji manęs jau laukia, ji mano pačiutė.

– Kva! kva! kva! – visi nusijuokė ir nuėjo kas sau gulti, o paikutis – tiesiai pas karalaitę. O ta, žinai, savo vyrą meiliai priėmė, vis dar juokais tverti negalėdama.

Antrą rytą koks buvo stebuklas tėvams ir broliams, kai paikutis, puikiai apsitaisęs, su pačiute pasirodė. Visi su juo važiavo pas jo uošvį apsilankyti ir vis

stebėjosi, kaip paikutis galėjęs palikti karalium. Į jų puotą ir aš buvau pakviestas, o ten pasiviešėjęs, ant dovanoto pyraginio arklio parjojau.

GUDRUS PONAS, ŽMOGUS DAR GUDRESNIS

Kitąsyk, baudžiavos laikais, kada žmonės buvo ponų valioj, vieno dvaro ponas sugalvojo iš savo nuvargusių žmonių pasinaudoti. Būdavo, koks žmogelis veda į turgų galviją, o ponas, atsistojęs šalia kelio, sako:

– Parduok man tą ožį!

Jei kuris pasipriešina, tada gauna į kailį, ir ponas dykai atima galviją, kaip iš maištininko. Jei žmogus nesipriešina, tada ponas už galviją užmoka kaip už ožį ir nusiveda sau.

Vieną kartą toks žmogus vedėsi į turgų galviją parduoti. Ponas pamatęs išbėgo žmogučiui už akių ir pasiūlė:

– Parduok man tą ožį!

– Pirk, šviesiausiasis pone, – atsakė žmogus.

Ponas užmokėjo už didelį galviją kaip už ožį, bet žmogus paprašė:

– Šviesiausiasis pone, duok man to ožio uodegą nusipjauti!

– Nusipjauk, mat tave velniai! – atsakė ponas.

Žmogus, išsiėmęs peilį, nurentė jaučiui uodegą. Parėjęs namo, jis tą uodegą džiovino ir juokėsi.

Kartą pasklido garsas po apylinkę, kad ponas serga. Sukvietė visus daktarus, burtininkus ir žiniūnus, kad poną išgydytų. Tas žmogelis, geriau apsirengęs, irgi atėjo pas poną ir pasisakė esąs garsus daktaras. Ponui paprašius gydyti ir paketinus už tai užmokėti, žmogus greitai apsiėmė. Prieš gydydamas liepė gerai iškūrenti pirtį ir

atsivedė poną maudyti. Kada išrengė nuogą, išsitraukė iš už aulo sudžiovintą jaučio uodegą ir paklausė:

– Ar pažįsti, kas čia?

– Pažįstu – jaučio uodega.

– O pirma kodėl sakei, kad ten buvo ožys? – pasakė žmogutis ir pradėjo vanoti su ta džiovinta jaučio uodega ponui per nuogą kūną.

Gerai išpylęs, paliko. Ponas atsigriebęs vos iškrepsiojo iš pirties. Dvariškiai, jį pamatę, leisgyvį nunešė į kambarius ir paguldė.

Žmogelis, gerai ponui kailį išlupęs, kelias dienas ilsėjosi, o paskui, šiek tiek permainęs savo išvaizdą ir apdarus, vėl nuėjo pas poną kaip daktaras ir gudriomis kalbomis jam įsiteikė. Ponas nusipasakojo, kad jį kažkoks kvailys skaudžiai sumušęs, dabar vos gyvas esąs. Tas daktaras pasakė:

– Jei šviesiausiasis ponas nesirūpinsite tos ligos išsigydyti, tai galit ir mirtį pamatyti.

Ponas su dideliu išgąsčiu meldė tą naują daktarą, kad gelbėtų nuo baisios mirties.

Ryto metą tas daktaras liepė ponui persikelti toli už savo dvaro ir ten pastatyti palapinę, kad galėtų grynu oru kvėpuoti. Ponas sutiko, ir tuoj už dvaro pakalnėje buvo pastatyta palapinė su visokiais patogumais. Daktaras, užpildamas ant cukraus kažkokio skystimo, duoda ponui ir vis dairosi, kol visi aplink pasišalins. Kada visi išsiskirstė, daktaras, išsitraukęs iš už aulo džiovintą jaučio uodegą, paklausė:

– Ar pažįsti, kas čia?

Ponas nenorėjo išsyk sakyti, bet pagrasinus tuoj atsakė:

– Jaučio uodega.

– A, velnini, o pirma sakei, kad ten buvo ožys!

Ir vėl gumbuotus pono sąnarius lygino ir nesveikata lauk varė. Palikęs poną vos gyvą, išeidamas pasakė:

– Dabar dusyk gavai, tai esi dar tik dviejų klasių, bet dar sykį gausi su ta jaučio uodega, tada gal tikrai pažinsi, kur ožys, o kur jautis, ir jaučio ožiu nelaikysi.

Po valandos pono tarnai, ant galų pirštų staipydamiesi, kad nesukeltų bildesio, atnešė pietus, o radę poną vos gyvą, parnešė liūdną žinią į dvarą. Dvariškiai su didele iškilme parsivežė poną atgal, ir dabar apstojo sargai iš visų pusių, kad niekas prie sergančio negalėtų prieiti.

Daug laiko praėjo, kol ponas kiek atsigavo, nes tos dvi klasės mokslo gerokai jį pribaugė. Dabar visur, kur tik jis eidavo ar važiuodavo, vis turėjo drūtą vyrą, kuris devynis vyrus išsyk risdavo.

Vieną kartą tas žmogelis, kuris gydė poną, pasisamdė jauną, greitą vaikną, ir abudu sulindo į rugius. Pro tuos rugius dažnai važiuodavo pasivažinėti ponas. Kai tik ponas važiavo pro šalį, vaikinai išbėgo prie kelio ir rodo jam liežuvį. Sustojo ponas ir tuojuo savo gynėjui liepė pagauti tą nenaudėlį, o pats pasiliko besėdįs. Kada anas nusivijo, žmogelis iššoko iš rugių ir pradėjo lieti poną, ir taip liejo, kad ponas tik išsižiojo ir vėl užsičiaupė. Pagaliau žmogelis pasakė:

– Dabar jau esi trijų klasių, o jei ir dabar dar nesi mokytytas ir nepažįsti, kur jautis, o kur ožys, tai jau tavęs nė velnias neišmokys.

Kada pono apgynėjas sugrižo, nepavijęs to, kuris liežuvį rodė, jau rado savo poną barzdą užvertusį.

KIAULĖ – KŪMA

Buvo toks vargdienis žmogelis. Atėjo į vieną dvarą, o po tą dvarą vaikščioja daili kiaulė su dvylika paršiukų. Jis sustojo prieš kiaulę, nusiėmė kepurę ir pradėjo žemai lankstyti. Pamatė ponias pro langą, sako:

– Ko tas žmogus nori iš kiaulės? Pašaukit jį man!

Pašaukė žmogelį pas ponias, ji klausia:

– Ko tu nori iš tos kiaulės?

– Aš vargdienis žmogus, – sako jis, – niekas neina pas mane į kūmus, tai prašau, poniate, šitą jūsų kiaulę.

Ponios net linksma pasidarė, kad jos kiaulę į kūmas prašo! Sako ji tarnams:

– Pakinkykit į karietą ketvertą arklių, tegu važiuoja – kaip jau ji pėsčia nueis?

Pakinkė arklius į karietą, pasodino kiaulę. Bet žmogui gaila palikti paršus:

– Ką tie paršiukai čia vargs be motinos, tegu ir jie važiuoja pasilinksminti.

– Gerai sakai, tegu važiuoja.

Sudėjo į karietą ir paršus, žmogus sėdo ir išvažiavo.

Parjojo ponas iš laukų, klausia:

– O kur karieta?

– Atėjo toks žmogus pavargęs, – sako ponias, – negavo niekur kūmo, tai prašė mūsų kiaulę. O kaip ji pėsčia nueis? Liečiau pakinkyti ketvertą arklių, ir išvažiavo.

– Na ir padarei! Tas nevidonas nuvažiavo su visais arkliais ir karieta, dar ir kiaules išvežė!

Sėdo ponas ant arklio ir vytis. Žmogus jau mato, kad ponas atsiveja, tuoj pavažiavo girioj į tankumyną, arklius pastatė, o pats atsisėdęs sėdi pakelėje ir laiko kepurę prispaudęs. Atjojo ponas, klausia:

– Žmogeli, ar nematei čia važiuojant ketvertu arklių?

– Mačiau, tik tu nepavysi – nežinai, kuriuo keliu nuvažiavo.

– Tai tu vykis.

– Kad aš turiu čia laikyti paukštytę.

– Duok man, aš palaikysiu, o tu vykis tą nevidoną.

Ponas laiko prispaudęs kepurę, o žmogus sėdo ant arklio, nujojo pas karietą, prisikabino tą arklį ir nuvažiavo.

Laikė, laikė ponas kepurę, mato, kad žmogus nebegrižta, tai metė viską ir eina pėsčias namo. Kada parėjo, ponias klausia:

– Na, ar pavijai?

– Pavijau, bet kad taip sunkiai važiuoja, net arkliai sušilę, tai dar penktą prikinkiau.

Ponias sako:

– Tai gerai, greičiau parvažiuos...

Ir po šiai dienai dar jo tebelaukia grįžtant. O tas žmogus arklius pardavė, kiaules pasipjovė – turėjo pinigų ir mėsos.

TINGINĖ PATI

Buvo vienas žmogus ir turėjo tinginę pačią. Vyras vis sako jai:

– Ko tu neverpi?

O pati jam:

– Eik, žiūrėk – pilną aruodą verpstėm užkroviau, o tu man galvą kvaršini.

Vyras sako:

– Nagi, parodyk, kur tavo verpalai?

Pati įlipo į aruodą ir, paėmus verpstę, kur buvo trupučiukas įverpta, kaišioja iš aruodo, rodydama vyrui ir sakydama:

– Va viena, va kita, va trečia...

Vyras buvo lėtas žmogus ir, patikėjęs pačios žodžiais, klausė:

– O kada gi tu mesi audeklą?

Pati atsakė:

– Pakirsk medžio ir nulenk lanktį – be lankčio nėra ant ko mesti.

Išėjo vyras medžio lankčiui kirsti, o pati, nubėgus už kalnelio, kalba:

– Kas lanktį kirs, to pati mirs!

Užgirdęs tai, vyras pametė kirsti ir, parėjęs namo, sako pačiai:

– Buvau pradėjęs medį kirsti, bet užgirdau balsą: „Kas lanktį kirs, to pati mirs!“

– tai ir nebekirtau.

– Dėkui tau, širdele, kad manęs taip gailies, – linksma kalbėjo pati. – Aš apmesiu audeklą ir be lankčio!

Paėmus rėckelę, prikimšo pakulų, viršuj apdraikė siūlais ir padėjo pasuolin.

O buvo namuos jauna kalaitė, su ja labai mėgdavo vyras žaisti. Bežaidžiant jam su kalaite, pati ėmė bartis:

– Neperleisk kalaitės per rėckelę, nes mano apmestas audeklas pavirs į pakulas!

Vyras juokais ėmė ir užvijo kalaite per rėckelę. Pati pribėgus tik švyst vieną kuodelį pakulų žemėn, švyst kitą kuodelį ir rėkia ant vyro:

– Kad tu pastiptum! Mano visos žiemos darbą suėdei!

Vyras numanė, kad pati apgaudinėja, bet tam kartui davė valią, galvodamas toliau kada ją pamokyti.

Vieną kartą užprašė giminės tą žmogų į vestuves. Norėtų ir pati važiuoti, bet neturi kuo apsitaisyti, – paskutinis sijonas visai nuplyšęs. Ėmė prašyti vyrą, kad nupirktų jai naujus rūbus. Vyras išėjo neva į miestą, bet nuėjo tik laukan, pasigavo baltą žąsį ir nešas namo.

Tuo metu jo pati, likus namie, kūrena krosnį ir vis bėgioja pro duris žiūrėti, ar jau pareina vyras su rūbais. Galų gale pamatė, kad jis atsineša po pažastimi baltą ryšulį. Nudžiugus įbėgo gryčion, nusirengė suplyšusį sijoną ir sviedė į krosnį:

– Nebenoriu aš šitais skudurais segėti.

Parėjus vyrui, pati pamatė, kad jis ne rūbus atnešė, o žąsį. Ėmė ant jo bartis, bet vyras atsakė:

– Atleisk, širdele. Tai mat visa nelaimė atsitiko per tą bjaurybę kalaitę. Buvau nupirkęs labai gražius rūbus. Atsisėdau pasilsėsti, ėmė ir peršoko kalaitė per nešulį, ogi žiūriu – mano ryšulys pavirtęs į žąsį. Ką čia dabar daryti? Žinai, aš tave įrišiu į šiaudų kūlį ir nusivešiu į vestuves, o tenai jau ne bėda – giminės aptaisys.

Taip ir padarė. Nuvežęs pastatė kūlį pašaly, o pats įėjo į vidų ir užsilinksminęs užmiršo apie savo pačią. O jau buvo rudens laikas. Pradėjo pati drebėti ir stenėti. Užgirdo vaikai bėgiodami po orą, ėmė rėkti:

– Kūlys gyvas! Kūlys gyvas!

Visi eina laukan žiūrėti. Tada atsiminė vyras savo pačią, priėjęs tylom, pasakė giminėms, kad čia jo pati, bet ji nedrįstanti vidun eiti – esanti pusnuogė.

Giminės jo pačią tuoj aptaisė ir įsivedė į vidų. Čia ji gerdama ir valgydama vis kalbėjo:

– Kai parvažiuosiu namo, tai bus dienomis li li li, o naktimis pa pa pa.

Tai yra dienomis verps linus, o naktimis – pakulas.

KARALAITĖ ANT SVARSTYKLIŲ

Vidury didelių girių gyveno toks žmogus su pačia ir turėjo tris dukteris. Viena dieną jas visas kažin kas pagrobė ir nusinešė – nei matė kas, nei girdėjo.

Dar po kiek metų gimė tiems žmonėms sūnus. Kai jis užaugo, tėvai jam papasakojo, kad jo tris seseris kažin kas pagrobė. Sūnus sako:

– Žinot ką, tėvai, ko mes čia sulauksim šiose giriose, – eisiu aš geriau savo seserų ieškoti.

Ir išėjo. Perėjęs per tą girią, rado tris kareivius, turinčius vieną arklių, vieną balną, vieną kardą ir skraistę. Kareiviai pešasi, ginčijasi, niekaip negalėdami viso to pasidalyti. Kai jis atėjo, sako jie:

– Patark mums, kaip pasidalyti šitą arklių, balną ir skraistę.

– Gerai, aš jums padalysiu.

Paėmęs jis sulenkė ploną, lengvą lankelį ir parito pavėjui.

– Dabar vykitės, – sako. – Kuris tą lankelį pagausit, tam viskas teks.

Visi trys kareiviai nusivijo ir nusivijo tą lankelį. Jis tuo laiku užsikabino kardą, sėdo ant arklio ir nujojo, apsisupęs ta skraiste, o kas ja apsisupdavo, to niekas negalėdavo matyti.

Dabar jis sako tam arkliui:

– Arkly, nešk mane pas vyriausiąją seserį!

Arklys jį nunešė į tokį dvarą pas žvėrių karalių. Dvare jis rado savo seserį. Toji klausia:

– Kas tu esi, kad per tiek kalnų ir girių čia atvykai?

– Aš tavo brolis, atėjau pas tave pasižiūrėti.

– Neteisybė, kad tu brolis, mes jokio brolio namie nepalikom.

Jis išpasakojo, po kiek metų paskui gimęs, iš kur atkeliavęs, tada sesuo jį pripažino už brolių.

– Tik mano vyro nėra namie, – sako sesuo. – Jis parėjęs gali tave sudraskyti, tau reikia pasislėpti.

Uždarė ji brolių spintoje. Pareina ir jos vyras, žvėrių karalius. Pati neiškęsdama sako:

– Ar tu žinai, kas pas mus yra?

– O kas?

– Mano brolis atėjo.

– Čia jo nėra šarka kaulų neatneš.

Tuoj atidarė ji spintą ir išleido brolių. Žvėrių karalius savo svainį pasveikino, pasodino prie stalo, gerai pavaišino ir sako:

– Manęs čia niekas neranda, o tu radai, tai dabar ir gyvenk pas mane iki galo.

– Aš negaliu pas tave būti, dar turiu eiti daugiau savo seserų ieškoti.

Tada žvėrių karalius išsipešė iš paausio plaukų ir padavė jam:

– Na, kad pas mane jau nelieki, tai imk šituos plaukus. Jei tau bus kokia bėda, tuos plaukus tik pakratyk, žvėrys subėgs ir pagelbės.

Pasiėmė jis tuos plaukus, atsisveikino ir išėjęs sėdo ant arklio.

– Arkly, nešk mane pas vidurinę seserį!

Arklys vėl nunešė į tokį baisų dvarą pas paukščių karalių. Ten jis rado savo seserį siuvant. Sesuo klausia:

– Iš kur tu čia, žmogeli, atsiradai, kas tu esi, kad galėjai per tuos aukštus kalnus ateiti?

– Aš tavo tikras brolis.

– Negali būti, kad tu mano brolis – mes nepalikom jokio brolio.

Jis vėl išpasakojo viską, tada sesuo jį pripažino už brolių, tik sako:

– Broleli, mano vyro nėra namie. Kad jis parėjęs tau ko pikta nepadarytų, reikia tave paslėpti.

Uždarė ji brolių skrynioje. Pareina ir jos vyras, paukščių karalius.

– Ar tu žinai, kas pas mus yra?

– O kas?

– Mano brolis atėjo.

– Čia jo nėra šarka kaulų neatneš.

Atidarė ji skryniją, išleido brolių. Paukščių karalius savo svainį pasveikino, pasodino prie stalo, gerai pamylėjo ir sako:

– Dabar būk pas mane iki mirties.

– Aš negaliu pas tave būti, dar turiu eiti ieškoti savo jauniausios sesers.

– Na, kad nelieki, tai imk mano plaukų. Jei tau bus kokia bėda, tuos plaukus pakratyk, sulėks paukščiai ir pagelbės.

Susirišo jis tuos plaukus ir nuėjo pas savo arklį.

– Arkly, dabar nešk mane pas jauniausiąją seserį!

Arklys jį tuoj nunešė į tokį dvarą pas žuvų karalių. Ten rado seserį midų geriant.

– Kas tu esi, kad galėjai čia ateiti? – klausia sesuo.

– Aš tavo brolis.

Ir ji nenorėjo tikėti, bet jis vėl viską išpasakojo, ir sesuo pripažino jį už brolių.

– Tik žinai, broli, – sako ji, – mano vyro nėra namie, kad jis parėjęs tau ko pikta nepadarytų.

Uždarė ji brolių kitame kambaryje. Pareina ir jos vyras, žuvų karalius. Pati neiškęsdama jam sako:

– Ar tu žinai, kas pas mus yra?

– O kas čia gali būti?

– Mano brolis atėjo.

– Čia jo nė šarka kaulų neatneš.

Tuoj atidarė ji duris, išleido brolių. Žuvų karalius savo svainį pasveikino, pavaišino kaip reikiant, paskui sako:

– Dabar tu gali pas mane būti kiek tik nori.

– Aš negaliu pas tave būti: jau seniai esu kelionėje, turiu joti namo pas tėvus.

Atsisveikindamas žuvų karalius davė jam savo plaukų.

– Jei tau bus kokia bėda, šiuos plaukus tik pakratyk, tuoj suplauks žuvys tau į pagalbą.

Susirišo jis tuos plaukus ir išėjęs sėdo ant arklio. Bet ne namo ketino joti, o liepė arkliui jį nešti į vieną karalystę. Tos karalystės karalius buvo paskelbęs: kas atsvers jo dukterį ant svarstyklių, tas bus žentas.

Arklys jį tuojau nunešė pas tą karalių. Jis apsisupo skraiste, kad niekas nematytų, ir nuėjo į rūmus. Žiūri – sėdi karaliaus duktė ant svarstyklių. Suvažiavę ten visokių karaliūnų, generolų ir didelių ponų: kai tik sėda kuris ant svarstyklių, karalaitė vis iškelia jį aukštyn.

Taip besikilnojant, ėmė ir nusmuko jai nuo piršto žiedas. Tą žiedą iš po svarstyklių jis pasičiupo ir nuėjo pas savo arklį.

– Arkly, nešk mane pas auksakalį!

Arklys tuojau nunešė. Jis liepė tam auksininkui padaryti kitą tokį žiedą. Kai tas padarė, vėl sėdo ant arklio ir kuo greičiausiai parjojo atgal. Gražiai apsitaisė, užsikabino savo kardą, užsimovė ant piršto karalaitės žiedą, o tą kitą numetė jai po svarstyklėmis. Dabar prašo, kad leistų jam su karalaitė svertis. Kai tik sėdo ant svarstyklių, tuoj iškėlė ją aukštyn.

Karalius, kaip buvo žadėjęs, išleido už jo savo dukterį. Po vestuvių liepė jam visur vaikščioti, tik į vieną kambarį įsakė neiti. Bet po kiek laiko parūpo jam pažiūrėti, kas ten yra. Nuėjęs rado velnią, prie stulpo grandine prirakintą. Sako:

– Karde, kirsk tą velnią!

Kardas kaip kirto, tik grandinę nukirto, o velnias pabėgo ir bėgdamas jo pačią išsinešė.

Ką jis dabar darys? Nuėjo pas arklį ir sako:

– Arkly, nešk mane pas pačią!

Arklys jį nunešė į tokią trobelę. Toj trobelėj sėdi boba be dantų. Klausia ją:

– Kur mano pati?

– Nežinau.

– Karde, kirsk tą bobą!

Bobai nėra kas daryti, prašosi:

– Palauk, nekirsk, pasakysiu. Aštriai pasikaustyk arklį: yra antai stiklo kalnas, o ant to kalno – stulpas, prie to stulpo – grandinė, prie tos grandinės – jautis, tame jautyje – antis, toje antyje – kiaušinis, o tame kiaušinyje – tavo pati.

Išgirdęs tokią naujieną, jis tuoj pasikaustė aštriai arklį, užjojo ant kalno, rado jautį, grandine prie stulpo prirakinantą.

– Karde, kirsk tą jautį!

Kaip kirto, grandinę nukirto, o jautis leidosi bėgti.

Eina jis vėl be pačios. Tik atsiminė, kad turi žvėrių karaliaus plaukų. Paėmęs tuos plaukus, pakratė, tuoj subėgo visokių žvėrių, stojo prieš jį:

– Ko reikalauji, šviesusis karaliau?

– Draskykit tą jautį!

Žvėrys pasivijo ir sudraskė jautį. Iš jaučio išlėkė antis ir nuskrido.

Vėl jis liko be pačios. Bet atėjo jam į galvą, kad dar turi paukščių karaliaus plaukų. Paėmęs tuos plaukus pakratė – sulėkė visokių paukščių.

– Ko reikalauji, šviesusis karaliau?

– Draskykit tą antį!

Paukščiai pasigavo antį ir sudraskė, bet antis įmetė kiaušinį į marias.

Dabar jis negali to kiaušinio išimti. Bet kaip per sapną atsiminė, kad turi žuvų karaliaus plaukų. Tuos plaukus paėmęs pakratė – suplaukė didžiausios žuvys.

– Ko reikalauji, šviesusis karaliau?

– Išimkit iš marių tą kiaušinį!

Tuoj žuvys surado mariose kiaušinį ir atnešė. Jis tą kiaušinį su kardu perkirto, išsiėmė pačią ir parsigabeno į karaliaus dvarą.

O kokia smagi buvo tų rastuvių puota! Ir aš ten buvau, valgiau ir gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj nieko neturėjau.

PASAKA APIE ŽVEJĮ

Kitados gyveno prie ežero žvejys su savo pačia. Jie buvo taip nuskurdę, jog nieko daugiau neturėjo, tik suklypusią trobelę, o mito iš to, ką susigaudavo ežere.

Vieną kartą žvejys gaudė žuvis kiaurą dieną iki pat sutemų, bet nė mažos žuvelės nesugavo. Vakare ištraukęs iš ežero tinklą, atsisėdo gale laivelio, pasirėmė alkūne į jo kraštą ir gailiai susimąstė apie savo nelaimę. Taip besėdėdamas, nė nepajuto, kai priplaukė kitas laivelis ir dunkstelėjo į jo laivelio šoną. Tik tada žvejys, tartum iš miego pabudęs, išvydo prieš save jauną ponaitį. Tas gražiai jį pasveikino ir meiliu balsu paklausė, ko jisai toks nusiminęs. Žvejys jam apsakė visus savo vargus. Tada jaunasis laivininkas ėmė įkalbinėti:

– Išsižadėk to, ko nepalikai namie, ir man atiduok, tada visko per akis turėsi.

Suprato žvejys, kad čia velnias, žmogum pasivertęs, jį gundo. Jis galvojo, galvojo ir pagaliau taip sako:

– Klausyk, kipše nelabasis, ko namie nepalikau, man tikrai negaila, gali sau pasiimti.

– Palauk, – tarė kipšas, – kad manęs neapgautum, imk peilį, įsipjauk pirštą ir savo krauju patvirtink tą pažadą.

Žvejys, matydamas doros nebūsiant, padarė taip, kaip tas laivininkas geidė. O kai kipšas su jo raštu pradingo, jis sumanė pažiūrėti, ar tasai teisybę šnekėjo, ir vėl užmetė tinklą. Netrukus ištraukė tiek žuvų – didelių ir mažų, gerų ir menkų, – jog net tinklas plyšo. Žvejys nudžiugęs skubėjo namo pasigirti pačiai savo laime. Bet kai tik perkėlė koją per slenkstį, trobelėj sukliko suvirko kūdikėlis, ir žvejys tuoj suprato, ką pikta buvo padaręs. Jis apsakė pačiai savo laimę, bet nenutylėjo ir to, kad pažadėjo kipšui savo sūnų. Pati labai nusiminė. Bet ką čia bepadės gailios aimanos: vis tiek velnio nebesurasi ir rašto nebeatgausi!

Nuo to laiko žvejui pradėjo labai sektis. Žvejybai gerai klojantis, jis praturto. O ir sūnus paūgėjo, buvo greitas, gražus ir išmintingas. Tėvai negalėjo juo atsidžiaugti. Anksti išmokė jį skaityti ir rašyti, tas baisiai pamėgo knygas ir netrukus tapo tikru galvočium.

Bet tėvą visą laiką graužė rūpestis, kad sūnus parduotas velniui. Kartą jis taip sumanė: „Parašysiu laiškėlį, kad esu jį nelabajam pažadėjęs, ir įdėsiu į knygą. Kai jis radęs perskaitys, žiūrėsiu, ką pats tada pasakys.“

Kaip tarė, taip padarė. O sūnus, vienąsyk savo knygas bevartydamas, užtiko tą raštelį, greit jį perskaitė, truputį pagalvojo ir nuėjo pas tėvą pasiklausti, ar tiesa, kas ten parašyta. Tėvas apsikabino sūnų, pradėjo verkti ir atsiprašinėti, kad pardavęs jį velniui iš netyčių. Tada sūnus pasakė:

– Tėtuši, neverk ir nesirūpink: čia ne tavo kaltė; matyt, toks jau mano likimas. Dabar aš eisiu ieškoti pragaro ir gal kaip nors iš ten išsisuksiu.

Tėvas ir motina nenorėjo iš pradžių jo išleisti, bet kad matė sūnaus neperkalbėsia, apkamšė jį valgymais ir išleido į kelionę.

Mykolas – toks buvo žvejo sūnaus vardas – išėjęs ilgai klajojo po vieną girią. Pagaliau priėjo aikštę ir tarp krūmų išvydo trobelę. Įžengęs į vidų, rado seną ragana. Toji, pavalgydinusi jį, paklausė:

– Kur dabar eini?

Mykolas pasisakė esąs parduotas tėvo į pragarą ir dabar einąs ten tarnauti.

– Tai še tau kamuolį siūly, – sako ragana. – Išėjęs iš tos girios, už trijų mylių prieisi upę, labai gilią ir plačią. Per tą upę mesk šitą kamuolį, tada pasidarys lieptas, ir galėsi sausomis kojomis pereiti į kitą pusę. O čia štai antras kamuolys. Jo tau prireiks, kada prieisi antrą upę, dar gilesnę ir platesnę. Tokiu pat būdu perėjęs per antrą upę, rasi salą, o vidury tos salos – karklynai. Į tuos karklynus įlindęs, palauk, kol vidurdienį atlėks dvylika ančių plukdytis, – tos antys bus paties Liucipieriaus dukterys. Kai jos nusileidusios pavirs mergaitėmis, tu įsižiūrėk, kuri tau labiau patiks,

o joms sulipus į vandenį ir nuplaukus toliau nuo krašto. Pačiupk tos drabužius ir paslėpk. Ir tol drabužių jai neduok, kol prižadės tau padėti.

Mykolas pasiėmė abu kamuolius ir iškeliavo. Perėjęs per girią, netrukus užėjo plačią upę ir metė pirmą kamuolį – pasidarė lieptas. Tuo lieptu perėjęs, toliau užėjo kitą upę; metė antrą kamuolį, ir pasidarė dar geresnis lieptas. Taip sausomis kojomis abi upes perėjęs, rado salą, įlindo į krūmus ir laukia. Per patį vidurdienį atlėkė dvylika ančių, nusileido žemėn ir pavirto jaunomis, skaisčiomis mergelėmis. Jos nusirengė, pasidėjo drabužius ant krašto ir sulipo į upę plukdytis. Mykolas nužiūrėjo, kuri iš jų gražiausia, ir vos tik mergelės toliau nuplaukė, jis nemačiom prisėlino, pasičiupo gražiausios drabužius ir vėl įlindo į karklyną.

Tuo laiku mergelės išsimaudžiusios išlipo ant krašto, apsirengė, pavirto antimis ir tuojau nulėkė. Tik viena žiūri šen, žiūri ten – neberanda savo drabužių. Vaikšto ji po salą ir šaukia:

– Kas paėmė mano drabužius, atsiliepkit.

Mykolas išėjo iš karklyno ir atsiliepė:

– Aš paėmiau.

Mergaitė priėjo ir sako:

– Atiduok man drabužius, aš tau padėsiu, jei kokia bėda ištiks, arba apdovanosiu, kuo tik norėsi.

Tada Mykolas apsakė jai visą savo vargą ir paklausė, ar ji negalėtų kuo padėti. O toji sako:

– Tai tau reikia eiti pas mano tėvą. Žinau, jis turi tavo tėvo raštelį, tik sunku bus jį atgauti. Aš tau padėsiu, bet turėsi vargo, kol pasieksi mano tėvo namus. Kada eisi į tą pusę, darysis vis šilčiau, bet tu nieko nežiūrėk, o eik tolyn. Galop pasidarys taip karšta, jog sunku bus išverti, bet jei ištersi ir pereisi per tą karštį, tai rasi didelę pilį; ten ir gyvena mano tėvas. Tą pilį apeik aplinkui, žiūrėdamas aukštyn, o kai

pamatysi pro langą iškištą skarelę, žinok, kad ten aš gyvenu. Kada pas mane ateisi, aš tau pasakysiu, ką reikia daryti.

Mykolas atidavė mergelei drabužius, ji apsivilko, pavirto antimi ir nulėkė.

Eina jis į tą pusę, kur mergelė jam sakė, ir kur ji pati nulėkė. Paėjo tiktai tris mylias, jau pasidarė šilta, o juo toliau – juo šilčiau. Galiausiai toks karštis ėmė svilinti, jog Mykolas nebeištvėrė ir atsisėdo ant žemės – manė nebeprieisias pilies. O pilis jau buvo matyti iš tolo, tokia graži, tokia daili, kad net akį traukia. Pasilsėjo Mykolas, atsigavo ant vėsios žemės ir šiaip taip priėjo pilį. Eina aplink ją ir dairosi į viršų, bet niekur nuleistos skarelės nemato. Apėjo dar kartą ir visai nusiminė, jau galvojo, kad mergelė bus jį apgavusi. Vis dar savo akimis netikėdamas, eina jis trečią ir paskutinį kartą aplink pilį – gi žiūri: plevėsuoja skarelė, nuleista iš trečio gyvenimo. Jis atskaitė langus, užlipo į trečią gyvenimą ir rado savo mergele. Ši pamačiusi nudžiugo ir sako:

– Gerai, kad atėjai. Bet netrukus tau reikės stoti prieš mano tėvą. Jei būsi linksmas ir drąsus, tai jam patiksi. Jis tau duos sunkius darbus, ir jei tu juos padirbsi, tai išsivaduos, o jei ne, tai gyvybę čia paliksi. Bet nenuliūsk, aš tavęs neapleisiu.

Pasidrasinęs Mykolas nulipo žemėn ir nuėjo pas patį Liucipierių. Žemai nusilenkė seniui ir laukia, ką tas jam pasakys. O senis pasižiūrėjęs sako:

– Aš tavęs jau laukiau. Gerai, kad esi toks drąsus ir pats atėjai į mano karalystę.

Tuoj užrašė jį velnių karalius į juodą knygą, davė gerti ir valgyti, ko tik širdis geidė, paskui taip sako:

– Aš tau duosiu kelis darbus. Jei išpildysi, tai galėsi eiti savais keliais, o jei neišpildysi, tai galą gausi. Pirmam kartui toks tavo darbas: šią naktį iškask ant kalno gilų šulinį, privežk akmenų ir jais išmūryk šulinio kraštus, o dugną išliek marmuru. Šulinys turi būti pilnas vandens, tyro kaip krištolas. Ir dar padirbk marmurinį kaušą, kad aš atėjęs gaučiau kuo atsigerti.

Mykolą apėmė baimė, jis galvojo, kad nuo pražūties niekaip nebeišsigelbėsias. Nuėjo liūdnas pas savo mergele ir ėmė gailiai aimanuoti. Liucipieriaus duktė klausia,

ką jam tėvas liepęs. Šis apsakė jai visa: kad reikia gilų šulinį iškasti, kraštus išmūryti akmenimis, dugną išlieti marmuru, padirbti marmurinį kaušą, ir kad iki ryto šulinys būtų sklidiną vandens. Bet ji numaldė Mykolą:

– Eik šiandien be rūpesčio gulti: aš už tave viską padirbsiu. O rytoj anksti rytą nueik prie šulinio ir ten vaikštinėk, tarytum dar besidarbuojąs. Kada tėvas ateis vandens, paimk kaušą, duok jam per kaktą ir pasakyk: „Aš per naktį darbavaus ir tai dar negėriau nė vieno gurkšnio, o tu išsimiegojęs nori gerti mano gėrimą.“

Išvakarėse mergaitė paėmė švilpynę ir sušaukė visus savo pagalbininkus velniūkščius. Vieniems liepė čiupti kastuvus ir kuo greičiau šulinį kasti, kitiems gabenti akmenis, dar kitiems privežti su kubilais vandens iš šaltinių. Vos tik ji spėjo tai ištart, lyg koks viesulas aplinkui suūžė: išsibarstė velniukai į visas puses kūlversčiais – vienas šen, kitas ten, kaip buvo liepta, ir akies mirksniu išpildė Liucipieriaus dukters prisakymus: iškasė ir išmūrijo šulinį, pripylė sklidiną vandens, išnešiojo suverstas žeme, viską gražiai sutvarkė.

Pradėjus aušti, atsikėlė Mykolas ir, atėjęs prie šulinio, vaikštinėja – šen ir ten, kur ką reikiant, dar belopąs. O senis Liucipierius galvoja, kad dabar galėsias nugalaboti Mykolą, eina žiūrėti jo darbo ir randa viską taip, kaip norėjo.

– Duokš man vandens! – sako jis Mykolui.

Šis to ir telaukė. Sugriebęs kaušą, kad tvos seniui per kaktą, tas vos neparvirto.

– Aš kiaurą naktį prakaitavau ir tai nė lašelio dar nesriubtelėjau. Tu drybsojai sau, kojas pastatęs, o dabar ateini vandens gerti!

– Tavo tiesa, sūnau, – atsiliepė senis ir, nieko nepesęs, nuspūdino į šalį, o Mykolas grįžo pas savo mergele.

Liucipierius stebėjosi, kad žvejo tokio buklaus esama, ir suko galvą, kokį darbą jam duoti ir kaip jį pražudyti. Kada Mykolas atėjo pietų, velnių karalius sako:

– Šiai nakčiai duodu tau naują darbą. Turi mišką penkių valkų išrauti ir sudeginti, o tą žemę, kur stovėjo miškas, turi išarti, išakėti ir rugius pasėti, kad tie

rugiai per naktį užaugtų ir prieitų, o tu, juos nupjovęs, iškultum, sumaltum ir duoną iškeptum. Kai rytoj aš ateisiu pasižiūrėti, kad būtų man ko valgyti.

Tokį sunkų darbą gavęs, Mykolas parėjo namo, atsisėdo į kertę ir verkia. Mergelės paklaustas, ko taip gailiai ašaroja, jis atsakė:

– Kaip aš neverksiu, kad man liepė mišką penkių valkų šianakt išrauti ir sudeginti, o skynimą išarti ir išakėti, ten rugius pasėti ir užauginti, paskui juos nupjauti, iškulti, sumalti ir duoną iškepti, – kad tavo tėvas rytoj rytą gautų šviežių bandelių pavalgyti.

Mergelė jam sako:

– Nei tu čia verk, nei tu rūpinkis, – aš tave pavaduosiu.

Kai atėjo vakaras, ji liepė jam gulti, o pati sušvilpė švilpyne, ir kad prilėkė velnių devynios galybės! Ji prisakė skirtą mišką išrauti ir sudeginti, skynimą išarti, rugius pasėti ir taip prižiūrėti, kad jie per naktį užaugtų; paskui tuos rugius liepė nupjauti, iškulti, grūdus sumalti ir duonaitę iškepti.

Velniukai stačiom galvom išlakstė, tartum viesulas į mišką nuūžė ir bematant medžius išvartė, žemę išdirbo, rugius pasėjo. Rugiai tuojau sudygo ir laistomi užaugo, o paryčiui jau ir duonaitė buvo pakepta.

Pradėjus aušti, velniai išsiskirstė. O mergelė greit Mykolą pakėlė, liepė jam eiti ir laukti tėvo.

– Kai jis ateis ir norės duonaitę valgyti, tu pilk jam su bandele per kaktą ir pasakyk: „Aš kiaurą naktį dirbau ir tai dar nė vieno kąsnelio neragavau, o tu, dabar tik atsikėlęs, nori valgyti.“

Mykolas nuėjo prie ugniavietės ir laukia, kol bandelės baigs kepti. Netrukus pamatė, kad senis susilenkęs guru guru atgūrina.

– Na, ar jau iškepus duonaitę?

Mykolas atsakė:

– Jau iškepė.

Senis paėmė pagrandėlį, pralaužė ir norėjo valgyti, bet Mykolas, jam iš nagų ištraukęs, kad tvos per kaktą:

– Aš kiaurą naktį dirbau ir tai dar neragavau, o tu, dabar tik atėjęs, nori valgyti.

– Tavo valia, vaike, – atsakė Liucipierius, matydamas, kad ir šį kartą jam nepavyko Mykolo apgalėti.

Tą pačią dieną, į vakarą, velnių karalius vėl jį šaukia. Mykolas nuėjo ir klausia:

– Kam mane šaukei?

Liucipierius sako:

– Antai sklypas keturių dešimtinių. Per naktį turi jį aptverti aukšta tvora ir padirbti geležines duris. Tame sklype prisodink visokių medžių, kaip gražiausiame sode, ir kad tie medžiai pernakt užaugtų. Tą sodą prileisk pilną paukščių ir žvėrių – visokių po porą.

Mykolas vėl parėjo namo ir ėmė aimanuoti. Mergelė klausia:

– Kokį darbą tau davė tėvas?

Jis viską išpasakojo, o ji liepė jam gulti ir nesirūpinti. Pati išėjus tik sušvilpė, ir kad prilėkė velnių, net juoda! Jiems liepė skirtą sklypą užtverti, duris geležines įtaisyti, medžių prisodinti, paukščių ir žvėrių visokių po porą prileisti. Velniukai paknopstomis puolė prie darbų: vieni tvorą tvėrė, kiti medžius sodino, tretį juos laistė, kad greičiau augtų, ketvirtį paukščius ir žvėris gaudė. Ir sutaisė tokį sodą, kad nereikia geresnio.

Anksti rytą mergelė prikėlė Mykolą, liepė eiti prie geležinių sodo durų ir laukti senio. O senis, kur buvęs, kur nebuvęs, tik pašlumšt ir ateina. Priėjęs žiūri – medžiai sode žaliuoja, paukščiai visoki gieda, žvėrys rėkia.

– Gerai darbas padarytas, – pagyrė senis Mykolą ir liepė eiti namo.

Vakarop velnių karalius vėl jį pasišaukė ir sako:

– Šianakt aš tau kito darbo neduosiu, tik išjodinėk kumelę.

Nieko nelaukęs, Liucipierius jį nuvedė į arklidę ir parodė juodą, kaip krosnies kakta, kumelę. Juos ateinant išgirdus, kumelė ėmė kanopomis kasti, spardytis ir prunkštauti. Mykolas, tokį baisų gyvulį pamatęs, nusiminė. Grįžo jis namo, atsisėdo į kertę ir gailiai dūsauja: „Dabar jau man, vargšui galas. Tokia kumelė tuojau mane numes ir sumindžios.“

Tuo metu atėjo ir Liucipieriaus duktė. Išgirdusi, kad reikia kumelę išjodinėti, ji nuramino Mykolą ir liepė jam gulti, o pati prižadėjo vietoj jo viską padaryti.

– Tik iš ryto nueik pas tėvą ir pasakyk, kad kumelę išjodinėjai.

Sutemus Mykolas ramiai sau gulė, o mergaitė pasižabojo arklį ir sėdo joti. Kumelė šoka piestu, mėsčiojas į visas puses, kriokia ir spardosi, lekia kiek tik gali, bet tai nieko nepadeda: velnias juk moka joti ant arklio. Mergaitė gerai dar aptalžė kumelei šonus ir taip ją nualsino, jog visa pradėjo putoti ir liovėsi dūkti. Jau buvo praaušę, kada mergaitė namo parjojo ir įleido kumelę į tvartą.

Tuojau atsikėlė ir Mykolas, nuėjo pas Liucipierių ir pasakė, kad kumelę išjodinėjęs.

Dabar Liucipierius pradėjo galvoti, kas čia gali būti, kad Mykolas visokį darbą apgali. Sakė jam duosiąs išjodinėti dar vieną arklį, o jei ir tą padarysias, tai galėsias keliauti kur širdis norėsianti.

Liucipierius pats tuojau nuėjo į arklidę ir pasivertė arkliu. Senio vežėjas parodė tą arklį Mykolui. Šis pamatė eržilą, juodai juodą, tokį pasiutusį, kad storiausios grandinės vos begali pririštą išturėti. Parėjęs namo, jis sako mergelei:

– Kas čia bus, kad dabar toks baisus arklys? Viskas gali eiti niekais, jei nepasiseks jo suvaldyti.

Šį kartą ir mergelė buvo nelabai linksma. Ji atsakė:

– Žinau aš apie tą arklį. Tėvas mano, kad tau kas padeda, todėl dabar pasivertė arkliu ir nori pats tave išmėginti. Mane jis, žinai gi, tuojau pažins. O man būtų gerai su tavim išsigelbėti; aš juk tam seniui ne duktė, aš esu tik užkeikta. Padarykim šitaip:

nukirpk tu man geltonas kasas, sušukuok plaukus taip, kaip tu nešioji, duok man savo drabužius, ir aš mėginsiu senį apgauti.

Mykolas drebėdamas viską padarė, kaip ji sakė. Po to abu atsisveikino, ir ji nuėjo į arklidę, kur laukė eržilu pasivertęs Liucipierius. Eržilas spardėsi ir piestu šoko, jam iš ausų ir nasrų veržėsi ugnis, nebuvo galima nė artyn prieiti.

Tada mergaitė paėmė geležinį šulą, pradėjo jį mušti – ar galva, ar ne galva, – kur tiktai papuolė. Primušė, apramdė tą eržilą, pasižabojo ir sėdo joti. Jis lėkė nebe žeme, bet oru, skriste skrido per laukus, per miškus, šokinėjo per griovius, per upes, norėjo jojiką numesti, tačiau nieko nepadarė. Mergaitė suveržė laužtiniais jam žandus, tvojo su kančium per šonus, kad dar greičiau bėgtų. Kai eržilas pagaliau pradėjo putoti ir stabtelėjo, ji vėl drožė per galvą, per strėnas, vis smarkiau ragino. Galop eržilą taip nualsino, jog ramiausiai namo parjojo ir įleido į tvartą.

O Mykolas, mergelės sulaukęs, greitai iš jos drabužius paėmė ir nubėgo pas senį pasigirti, kad arklį išjodinėjęs. Įeina jis tenai, kur velnių karalius gyvena, bet nieko neranda; tik kiek palaukus išspūdina senis iš šalinio kambario su aprišta galva, visas vos bepajuda. Mykolas lyg niekur nieko pasisakė jau atlikęs jam duotą darbą. Senis tik ranka mostelėjo ir liepė eiti namo.

Mykolas linksmas grįžo pas savo mergelę, ir abu labai džiaugėsi, kad pasisekė apgauti senį. Vieną ir antrą dieną Liucipierius nieko nebesakė, bet į trečią dieną pajuto, kad duktė jį jodinėjo. Tuojuo pasišaukė ją su Mykolu ir sako:

– Tris dienas galite linksmintis ir daryti ką norite, o jau ketvirtą dieną aš jums parodysiu, kaip mane apgaudinėti.

Šiuodu pradėjo galvoti, kaip čia reikėtų išsigelbėti.

– Šiandien pat turime iš čia bėgti, – sako mergelė. – Spjausime ant durų ir liepsime seilėms už mus atsiliepti, kada ateis mūsų žadinti, o patys tuomet jau būsime toli.

Taip juodu ir padarė. Spjovė iš vidaus pusės ant durų, paskui jas užrakino, pasivertė karveliais ir išlėkė.

Į ketvirtą dieną senis atėjo jų kelti ir bildena į duris. Seilės atsiliepė:

– O kad mums dar anksti keltis, mes dar norime pamiegoti.

Senis sako:

– Gerai, šiandien dar miegokit, bet rytoj jau nebeleisiu.

Kitą rytą seilės vėl taip atsakė.

Čia senis viską suprato. Išlaužė duris ir draskėsi iš apmaudo, kad Mykolo su mergele neberado. Tuojuo liepė savo greičiausiems velniams juos vyti ir abudu gyvus parvilkti. Velniukai kaip viesulas išūžė, net žemė nuo jų kanopų dundėjo.

O bėgliai jau toli buvo nulėkę. Mergelė prigulė prie žemės pasiklausyti, bene atsigena. Tik girdi – atšniokščia, atbilda visa velnių kirbinė. Tada ji sako:

– Aš pasiversiu beržu, o tu būk žvirbliu ir striuoksėk sau nuo šakelės ant šakelės čirksėdamas.

Atūžė kipšai, lėkė sau ir pralėkė pro šalį – kas jiems rūpi žvirbliai ir beržai. Nieko neradę, grįžo pas Liucipierių ir pasisakė, kad bėglių nebepaviję. Tada velnių karalius klausia:

– Ar nieko nematėt pakelėj?

– Nieko neužėjom, tik beržą; po to beržo šakas šokinėja žvirbliukas.

– Ė, kokie jūs mulkiai, – sako Liucipierius, – juk tai jie buvo. Reikėjo sugriebus juos man parnešti. Vykitės vėl ir žiūrėkit, kad man juos pristatytumėt...

Velniai, dar smagiau pasisparde, vėl išdulkėjo. O mergelė, ausį prie žemės pridėjusi, išgirdo žemę dundant ir suprato, kad vėl juos atsiveja. Kuo greičiausiai ji pavertė Mykolą seneliu, o pati pavirto į pušį ir liepė tam seneliui pušį kirsti.

– O kai velniai paklaus, ar nematei lekiant berniuko su mergaite, tu atsakyk: „Kada buvau jaunas, ir man ūsai dar nedygo, tai atmenu, kad ten lėkė.“

Senelis paėmė kirvį ir atsivėdėdamas pradėjo pušį kirsti, o velniukai pribėgę klausia:

– Ar nėjo pro šalį vaikiukas su mergaite?

Senelis atsiliepė:

– Kol jaunas buvau, ir ūsai dar nedygo, matydavau einant... O dabar pasenau – man tokie dalykai neberūpi.

– Koks tu mulkis! – atrėžė velniukai, supykę už tokią jo kalbą, ir vėl grįžo namo be nieko.

Liucipierius, už kvailumą velnius gerai pritalžęs, pats lyg baisiausias viesulas išūžė. Mergelė prigulė prie žemės ir išsigando, išgirdusi patį Liucipierių atlekiant.

Sako Mykolui:

– Aš virsiu ežeru, o tave pavirsiu antimi. Tu gerk ir gerk iš ežero vandenį ir niekaip nenustok.

Bematant ir Liucipierius tarsi griaustinis atbildėjo. Pamatęs ežerą, puolė ant žemės ir ėmė vandenį maukti. Bet ir gaigalėlis be pertrūkio dažo ir dažo snapelį į vandenį, siurbia ir siurbia. Jau ežere nedaug vandens beliko, jau velnias artinosi prie anties, tiktai ši ūmai pliurkšt ir išleido iš gūžio visą vandenį, tuoj ežeras vėl papilnėjo. O Liucipierius nesiliauja gėręs. Galop jis pritvinko lyg baisiausias bosas ir persprogo, o visas vanduo sutekėjo į ežerą. Paskui ežeras vėl atvirto mergele, o gaigalas bernaičiu, ir abudu, pasivertę karveliais, lėkė toliau be baimės. Lėkė lėkė ir atlėkė į namus, kur Mykolo tėvai gyveno. Tada mergelė jam sako:

– Įėjęs pasisveikink ir pasibučiuok su tėvais, bet žiūrėk, kad nebučiuotum brolių, kurių namie nepalikai, o jei taip nepadarysi, tai mane visai užmirši.

Mykolas pažadėjo saugotis ir nebučiuoti nematytų brolių. Eina jis į vidų, bučiuojasi su tėvais ir iš didelio džiaugsmo nė juste nepasijuto, kaip pabučiavo neseniai gimusį brolių – ir tuoj savo mergelę visai užmiršo.

Džiaugėsi tėvai, sulaukę pražuvusio sūnaus. Susikvietė visus kaimynus ir iškėlė smagią puotą: iš tos laimės nebeįmanė, kaip linksmintis.

O mergelė vis laukė ir laukė, ar neišeis Mykolas jos įvesdinti, bet nesulaukė. Tada suprato, kad Mykolas ją užmiršo. Ji paėmė netoli mieste namelius ir viena ten liūdnai gyveno, kepdama pyragus ir juos pardavinėdama. Ant tų pyragų ji visada pirštu išraitydavo tokius žodžius: „Sakiau, kad nebučiuok, o tu pabučiavai ir mane užmiršai.“

Taip praėjo ketveri metai. Mykolas jau žadėjo pačią vesti ir nuvažiavo į miestą ko reikiant pasipirkti. Kai jau visko į ratus prisikrovė, staiga atsiminė, kad jaunesniajam broliui reikia parvežti kiškio pyrago, ir užėjo pas kepėją. Ši tuoju Mykolą pažino ir gailiai ėmė verkti. Kaip visiems kitiems, taip ir jam padavė pyragą, kur buvo užrašyta: „Sakiau, kad nebučiuok, o tu pabučiavai ir mane užmiršai.“ Mykolas neturėjo laiko į pyragą žiūrėti, įsikišo jį į kišenę ir išėjo. Bet, keliu važiuodamas, užsimanė sužinoti, kokį užrašą jis ten matė ant pyrago. Perskaitęs jį, pradėjo galvoti ir kaip per sapną atsiminė visą savo gyvenimą. Kuo greičiausiai jis nulėkė atgal į miestą, atsiprašė savo mergelę, parveždino ją namo, parodė tėvams ir papasakojo, kaip ta mergelė jį išgelbėjo.

Tada vėl prasidėjo linksmybės Mykolo namuose: svečių buvo pilna, visi šoko ir užė, kelias dienas puotavo. Ir aš buvau pakviestas į vestuves, kartu su kitais gėriau, kartu valgiau ir visko per akis turėjau.

STIKLO KALNAS

Buvo trys broliai: du gudrūs ir vienas kvailas. Tėvas prieš mirtį jiems pasakė:

– Ateikit kasnakt po vieną ant mano kapo, prisipylę po maišelį pelenu.

Kai tėvas pasimirė, gudrieji broliai prašo kvailį, kad jis eitų pirmą naktį. Kvailys, prisipylęs pelenu maišelį, nuėjo ant kapo ir atsigulė. Girdi iš po žemės balsą:

– Ar yra mano sūnus?

– Yra, – atsakė kvailys.

Vėl balsas iš po žemės:

– Eik laukan iš kapų, rasi juodą žirgą, prikabintą prie tvoros. Tą žirgą paleisk, tik nusimauk kamanas ir ištrauk vieną ašutą iš uodegos, parsinešk jį namo ir sudegink. Kai tau reikės kuomet žirgo, išėik į laukus ir sužvangink kamanomis, tuoj jis atbėgs pabalnotas, o ant balno rasi gražius drabužius.

Išėjo kvailys iš kapų. Rado žirgą. Numovė kamanas, ištraukė ašutą iš uodegos, parėjęs namo, sudegino ir pats atsigulė ant krosnies.

Broliai iš ryto klausia, kaip ten buvo.

– Ką tik gyvas išlikau, – atsakė kvailys.

Antrą vakarą reikia eiti antram broliui. Tas prašo, kad vėl eitų kvailys. Kvailys iš karto atsisakinėjo, pagaliau sutiko. Pasiėmė pelenų maišelį, nuėjo ant tėvo kapo ir atsigulė. Girdi iš po žemės balsą:

– Ar yra mano sūnus?

– Yra, – atsakė kvailys.

Vėl balsas iš po žemės:

– Eik iš kapų laukan, rasi prikabintą bėrą žirgą. Numauk jam kamanas, ištrauk iš uodegos ašutą, parsinešęs namo, sudegink. O kad tau reikės to žirgo, išėjęs į laukus, suskambink kamanomis, ir tuoj atbėgs.

Išeina iš kapų, randa žirgą. Ištraukė ašutą iš uodegos, numovė kamanas ir parkeliavo namo.

Trečią vakarą reikia eiti vyriausiajam broliui. Tas irgi prašo, kad eitų kvailys. Bet kvailys nebeina, atsisakinėja.

– Aną naktį, – sako, – ką tik galo negavau, o šiānakt bus dar blogiau.

Vyriausiasis brolis dreba iš baimės ir vis nesiliauja prašęs. Kvailys pagaliau sutiko, pasiėmė pelenų maišelį, nuėjo ant tėvo kapo ir atsigulė. Girdi iš po žemės balsą:

– Ar yra mano sūnus?

– Yra, – atsakė kvailys.

– Eik laukan iš kapų, rasi širvą žirgą prie tvoros. Numauk jam kamanas, ištrauk iš uodegos ašutą, parsinešęs sudegink. O kad tau žirgo reikės, išėjęs į laukus, sužvangink kamanomis, ir atbėgs.

Išėina iš kapų – stovi širvas žirgas. Numovė kamanas, ištraukė ašutą iš uodegos, parsinešęs sudegino.

Dabar jau turi kvailys tris žirgus.

O tos šalies karalius padirbo iš stiklo labai aukštą kalną. Ant to kalno pasodino vienturtę savo dukterį ir liepė apskelbti po visas karalystes: kas įjos į kalną, tas gaus už pačią jo dukterį ir karalystę.

Visi rengiasi tai dienai, rengiasi ir kvailio broliai. Kvailys prašosi, kad ir jį leistų joti drauge – jis turėjo menką kumelpalaikę. Broliai, kad taip labai prašėsi kvailys, leido joti.

Išjojo visi trys. Pamiškėje kvailys sustojo, paleido kumelę, o pats priėjo prie balos varlių mušinėti. Kai brolių nebebuvo matyti, jis išsitraukė kamanas, sužvangino, ir tuoj atbėgo juodas žirgas, dailiai pabalnotas, o ant balno gražiausi drabužiai. Kvailys apsitaisė, sėdo ant žirgo ir nujojo prie kalno. Nieko nemąstęs, puolė į kalną, bet tik į trečdalį įjojo. Apsisukęs nulėkė atgal, atjojo prie tos balos, numovė kamanas ir paleido žirgą, o pats persitaisė nudriskusiais drabužiais, sėdo ant savo kumelės ir parjojo namo. Neilgai trukus grįžo ir broliai. Kvailys klausia:

– Na ką, ar įjojot į kalną?

– Et, ne mums įjot! Vienas iš visų teatsirado, kuris į trečdalį kalno įjojo, bet niekas nežino, kas ir iš kur: tuoj apsisukęs nulėkė savo keliu.

Karalius tą patį užsakė ir antrą dieną. Vėl broliai susitaisė joti. Kvailys irgi prašosi drauge. Išjojo visi trys. Pamiškėje kvailys sako:

– Aš čia sustosiu truputį pasilsėti, paskui atjosiu.

Kai broliai nujojo, jis sužvangino su kitomis kamanomis. Atbėgo bėras žirgas, visas parengtas ir pabalnotas, ant balno dar gražesni drabužiai. Apsitaisęs kvailys sėdo ant žirgo, nujojęs vėl puolė į kalną, ligi pusės įjojo. Apsisukęs – namo! Jį norėjo suturėti, bet kur tau: leido kaip iš pypkės. Pamiškėje numovė žirgui kamanas, pasiėmė kumelę ir parjojo namo. Netrukus grįžo ir broliai. Vėl jis išklausinėjo, kaip tenai buvo.

Ir trečią dieną karalius apgarsino tą patį. Vėl broliai susitarė joti pažiopsot į gražius ponus. Kvailys drauge išjojo, bet pusiaukelėje sustojo pailsinti kumelės. Nujojus broliams, jis išsitraukė trečias kamanas, sužvangino, ir atbėgo širvas žirgas, ant balno karališki drabužiai. Kvailys apsitaisė karališkais drabužiais, sėdo ant žirgo ir atjojo prie kalno. Truputį pasižiūrėjęs, sudavė žirgui per šonus, kai puls – keliais šuoliais atsidūrė viršuj kalno ir apjojo apie karalaitę. O ši turėjo pasitaisiusi karštą geležį, greit pribėgo ir išdegino jam šlaunyje ženklą. Kvailys, kaip niekur nieko, apsisukęs nulėkė nuo kalno. Kareiviai norėjo jį suturėti, bet kur tau! Nujojo prie miško, paleido žirgą ir grįžo namo. Parjojo ir broliai. Kvailys klausinėja, kas girdėti:

– Bene jūs įjojot?

– Bene tiktai mes įjosim... Iš visų vienas dėlto atsirado ir įjojo. Bet ir karalius nieko apie jį nežino. Norėjo kareiviai suturėti, bet tas kaip paukštis nulėkė.

Paskui karalius nutarė eiti ieškoti to, kuris įjojo į kalną. Visų pirma išieškojo tarp karalaičių, po to apžiūrėjo grafus, didžius ponus – nėra niekur su ženklų. Paskui apėjo prastus žmones – irgi nėra! Pagaliau atėjo ieškoti pas tuos tris brolius, du apžiūrėjo – nėra.

– Ar nebėra jūsų daugiau vyriškų? – klausia pasiuntiniai.

– Yra dar kvailas brolis.

Apžiūrėjo ir kaip tik rado su ženklų. Tuoj paėmė kvailį ir iškėlė vestuves su karaliaus dukteria.

VISI Į KREPŠĮ!

Vienas bernas tarnavo pas žmogų visus metus už dvylekį. Pasibaigus metams, atsiėmė dvylekį, nunešęs įmetė į šulinį: tas dvylekis nuskendo. Atsidūsėjęs bernas sako:

– Dar negerai tarnavau – nuskendo.

Kitus metus vėl tarnavo už dvylekį, o kai pasibaigė metai, jis tą dvylekį vėl įmetė į tą patį šulinį, ir tas nuskendo. Bernas vėl atsidūsėjęs sako:

– Šiomet, rodos, geriau tarnavau, o dvylekio dar neuždirbau.

Liko trečius metus pas tą žmogų, suderėjo vėl dvylekį. Dar geriau tarnavo, o kai pasibaigė metai, atsiėmė algos dvylekį, nunešęs vėl įmetė į šulinį. Tas dvylekis nuskendo, bet netrukus išplaukė visi trys. Bernas sako:

– Jau uždirbau per trejus metus tris dvylekius.

Pasiėmė tuos dvylekius ir eina. Sutiko tokį senuką, tas prašo jo pašalpos. Matydamas seną elgetą, bernas davė jam dvylekį. Paėjo toliau, rado vėl tokį senuką, anas irgi prašo jo pašalpos – tam davė kitą dvylekį. Paėjo dar toliau, sutiko dar senesnį senuką, visą apiplyšusį – anas vėl prašo jo pašalpos. Bernas sako:

– Nors vieną dvylekį beturiu, bet kad senukas toks senas, atiduosiu jam, – ir atidavė paskutinį dvylekį.

Senukas klausia:

– Ko tu už tai nori?

– Norėčiau žemiškų linksmybių.

– Gerai, še tau kortas, krepšį ir lazda.

Eina bernas su tuo senuku. Priėjo tokį dvarą, prašosi poną nakvynės, o ponas sako:

– Mes patys negalim čia nakvoti, tai kaip judu nakvosit?

– Mes mėginsim.

– Kaip norit.

Ponai išsikraustė, o jie apsinakvojo. Senukas sako bernui:

– Dabar tuoj ateis velnias, atsineš maišą pinigų, tai tu šitom kortom eik su juo lošti – laimėsi visus pinigus.

Atėjo velnias, sėdo jie kortuoti – bernas tom kortom laimėjo visą maišą pinigų. Kai gaidys užgiedojo, velnias pradingo, o bernas pinigus padėjo po lova, ir abu su senuku sumigo.

Ponas iš ryto parvažiuoja, žiūri – abu guli sau, sveiki ir linksmi. Prašo ponas, kad dar vieną naktį nakvotų. Jie apsinakvojo. Ponas vėl išvažiavo, o tas senukas sako:

– Ateis šiandien kitas velnias, vėl atsineš maišą pinigų – tom kortom vėl juos laimėsi.

Kai tik gerai sutemo, atėjo velnias, atsinešė maišą pinigų. Susėdo abu kortuoti, vėl lošė iki gaidžių, ir bernas laimėjo visus pinigus. Gaidžiui užgiedojus, velnias pradingo, o bernas su senuku atsigulę guli.

Išmiegojo sau gerai, rytą parvažiavęs ponas rado vėl abu gyvus. Prašo ponas, kad liktų dar nors vieną naktį, ir jie sutiko pernaktoti. Kai ponas išvažiavo, senukas sako:

– Šiandien jau sulėks visas pragaras, norės tave apgalėti, bet aš stosiu prie durų, o tu duok jiems su lazda, paskui visus suvaryk į krepšį. Tik pasakyk: „Visi į krepšį!“ – tuoj velniai atsidurs krepšy.

Gerai sutemus, prigarmėjo daugybė velnių ir tuoj šoko prie berno. Tas senukas atsistojo prie durų, o bernas su lazda kad ėmė velniams duoti, kad ėmė duoti. Paskui atidarė krepšį, sako:

– Visi į krepšį!

Tuoj visi velniai sulindo į krepšį. Bernas jį nunešė į kalvę, užpylė gerai anglių ir tuos velnius – degint! Degino degino, paskui ant priekalo – mušti. Kai ėmė kūjais duoti, tas krepšys trūko, o velniai išsprukę kalvės stogą nukėlė ir nubildėjo į pragarą.

Parvažiuoja rytą ponas.

– Viską gerai išsergėjot, – sako, – bet kam kalvę sugriovėt? Turėsit už tai užmokėti.

Bernas sako:

– Pone, prašau į krepšį!

Tuoj ponas su visa karieta, su ketvertu arklių jau krepšy! Mato ponas, kad bernas tokią galybę turi, ėmė jo prašytis:

– Leisk iš krepšio, aš turiu vienturtę dukterį, tai galėsi būti žentas.

Senukas liepė poną paleisti. Bernas liko to pono žentu ir šeiminkavo dvare, o velniai daugiau ten nebesirodė.

JONAS KAREIVIS

Kitąsyk gyveno labai turtingas karalius ir turėjo labai gražią dukterį. Bijodamas, kad jos kas nepavogtų, karalius padirbdino aplink visą dvarą aukštą dvylikos sieksnių mūrą, to mūro kraštus apauksavo, o viršų išpuošė deimantais. Visus dvaro takus išklojo sidabru ir auksu ir viską įtaisė kuo puikiausiai, kuo gražiausiai.

Vieną kartą karalaitė, bevaikščiodama po rūmus, paties karaliaus akyse ėmė ir pradingo. Karalius tuoj išleido į visas pasaulio šalis pasiuntinius ieškoti dingusios dukters. Pasiuntiniai po kiek laiko sugrižo ir pranešė liūdną žinią, kad niekur karalaitės nesuradę.

Karalius, norėdamas nuvaryti liūdnumą, suruošė puotą. Į tą puotą sukviėtė visus dvariškius, taip pat kareivius.

Tarp kareivių buvo vienas, vardu Jonas. Jis dažnai gyrėsi galįs rasti karaliaus dukterį, bet kiti kareiviai už tokius žodžius jį apkuldavo ir liepdavo tylėti. Kada karalius pakviėtė visus į puotą, atėjo ir Jonas. Kareiviai apsėdo stalą, geria ir valgo, o Jonas įsispraudė sau kamputyje prie krosnies. Vienas vyresnysis, pilstydamas vyną, vis klausėsi, ką kas šneka. Jonas, kamputyje sėdėdamas ir vyną gerdamas, prasitarė, kad jis galįs karaliaus dukterį surasti. Vyresnysis, tai išgirdęs, tuoj nusiuntė jį pas karalių.

– Ar tu iš tikrųjų galėtum surasti mano dukterį? – paklausė karalius.

– Galėčiau, – atsakė Jonas.

– Na, jeigu tu mano dukterį rasi, tai galėsi ją paimti sau už pačią, o po mano galvos tau teks visa karalystė, – pasakė karalius.

Rytojaus dieną, pasibaigus puotai, aprengė Joną karališkais drabužiais, davė gerą laivą ir parinko iš visos kariuomenės gudriausią kareivį. Ir išplaukė Jonas su tuo kareiviu ieškoti karalaitės.

Ilgą laiką jie plaukė per plačias marias. Pagaliau priplaukė gražią šalį, ten sustojo ir išlipo. Prie vienos uolos labai gražiai buvo medžiai suaugę. Ten jie apsisusto ir pasidarė užuovėją. Tada Jonas, pasiėmęs šaudyklę, išėjo pamedžioti, o kareivį paliko pusryčių virti.

Kareiviui verdant pusryčius, atžengia per kalnus ir medžius toks milžinas ir klausia:

– Ką tu čia verdi?

– Pusryčius.

– Ar neduotum ir man paragauti?

– Gali truputį, – atsakė kareivis.

Milžinas kai sėmė iš puodo, kone visą viralą išsėmė. Tada kareivis suriko:

– O, tu begėdi, visus pusryčius man surijai! Ką aš dabar valgysiu?

Supykęs milžinas kareivį pastūmė, tas nusirito keletą varsnų tolyn. Kada sugrižo atgal, milžino jau neberado ir iš naujo pradėjo kaisti pusryčius. Tuo metu ir Jonas parėjo, atvilko iš girios nušovęs mešką ir keletą stirnų. Radęs neišvirtus pusryčius, nieko kareiviui nesakė, tik liepė dabar jam eiti pamedžiot.

Kareivis išėjo į girią, o Jonas tuoj nulupo žvėrimis kailius ir užkaitė puode jų mėsą. Jau bebaigiant virti, vėl ateina tas milžinas ir klausia:

– Ką tu čia verdi?

– Pietus, – atsakė Jonas.

– Ar neduotum ir man paragauti?

– Brolyti, kam ragauti, priviriau pilną puodą, valgyk kiek nori. Kai tą puodą išvalgysim, kitą išvirsiu.

Milžinas valgo, o Jonas nuėjo į laivą ir atsinešė statinę vyno, pats ragavo ir milžinui davė gerti. Tas tiek maukė, kad net galva jam apsisuko. Tada Jonas gudriai pradėjo visko klausinėti, ir milžinas pasigyrė turįs labai gražią karalaitę.

– Ar aš negalėčiau jos pamatyti? – paklausė Jonas.

– Ė, brolyti, – atsakė milžinas, – niekas prie jos nepriėjo ir neprieis. Ji toli ir taip paslėpta, kad niekas nežino, tiktai aš. Bet tu mane gerai pavaišinai, ir aš tau pasakysiu, kaip ten nueinu. Pamariu yra takas, tas takas eina per girias, kalnus ir brūzgus, o ten toli yra ola. Toje oloje karalaitė užrakinta, o raktą aš turiu po liežuvium. Ne vienas norėjo prie jos prieiti, net mane bandė nužudyti, bet tik patys galvas paguldė.

Milžinui pasakojant, Jonas vis davė gerti vyno, kiek tik anam tilpo. Pagaliau milžinas taip nusigėrė, kad nė pasijudinti negali. Jonas aštriai išsigalando kardą, užsimojęs kaip kirto – vienu kirčiu nurentė milžinui galvą. Milžinas pašoko be galvos, ėmė spardyti, bet pasitrankęs nurimo. Tada Jonas prišokęs nukirto jam rankas ir kojas, liemenį sukapojo į keturias dalis, iš galvos liežuvį ištraukė ir iš po

liežuvio raktelį išsiėmė. Paskui sukapotą milžiną nuvilko prie marių ir jau norėjo sumesti į vandenį. Bet susiūbavo marios, ir iš dugno išplaukė baisus slibinas su devyniomis galvomis. Vieną galvą slibinas užkėlė ant kranto ir išsižiojo. Jonas jam įmetė milžino ranką. Tada slibinas iškišo kitą galvą, ir Jonas įmetė kitą milžino ranką. Taip į devynias galvas sumetė po gabalą visą milžiną. Slibinas Jonui padėkojo ir vėl nuplaukė į marių dugną, o Jonas sugrįžo atgal. Tuo metu ir kareivis parėjo, išbaigė gerti iš statinės vyną ir užmigo.

Jonas, viską palikęs, išėjo ieškoti karalaitės. Eidamas pamariu, rado taką, tuo taku nuėjo per kalnus ir girias, priėjo olą. Nulipęs laiptais žemyn, rado duris, rakteliu jas atsirakino ir įėjo į vidų. Žiūri – ant stalelio dvi žvakės dega, prie jų sėdi karalaitė ir siuvinį siuvinėja. Pamačius iš savo krašto žmogų, ji labai nustebo ir ėmė klausinėti, kaip jis čia patekęs.

– Aš tavęs ieškoti atėjau, – pasakė Jonas. – Dabar keliausim pas tavo tėvą: jis didžiai nuliūdęs, kad tave nežinia kas pavogė.

– Mielai keliaučiau, bet bijau milžino, – atsakė karalaitė. – Netrukus jis pareis, o jei manęs neberas, tai pasivijęs mus abu sudraskys.

– Nebijok, aš tą milžiną nukirtau.

– Jau ne vienas taip padarė, bet jam nieko nekenkia, jis paskui vėl atgyja.

– Bėkim, karalaitė, milžinas nebeatgis: jį prarijo devyngalvis slibinas ir nuplaukė į marių dugną.

Tai išgirdus, karalaitė pralinks mėjo, metė savo siuvinį ir drauge su Jonu išbėgo iš olos. Atėję prie laivo, rado kareivį dar bemiegantį. Jonas jį prižadino, visi trys sulipo į laivą ir jau išplaukė į marias, bet tuosyk karalaitė atsiminė palikusi oloje savo žiedą. Laivas sustojo. Jonas nuleido mažą luotelį ir nuplaukė atgal prie kranto, o kareivis žadėjo palaukti, kol jis atneš tą žiedą. Bet kai tik Jonas išlipo ant kranto ir nubėgo tolyn, kareivis paleido laivą ir drauge su karalaitė grįžo į tėvynę. Jonas, atsinešęs žiedą, laivo jau nerado ir beieškodamas nuplaukė su savo luotelium į marių

tolybes. Čia pakilo baisus vėjas, pradėjo mėtyti luotelį ir pagaliau užnešė Joną, vos gyvą, ant salelės kranto.

Netrukus atplaukė į tą salą žvejai ir medžiotojai. Jie rado Joną, nusinešė į savo laivą, davė stiprinančių gėrimų, ir jis atsigavo. Paskui tie žvejai ir medžiotojai parsivežė Joną į savo karalystę ir atidavė karaliui. Tas jį priėmė už tarną.

Vieną kartą karalius rengėsi į karą ir žadėjo užtrukti penkias savaites. Išvažiudamas jis paliko Jonui valdyti visą karalystę ir davė penkis raktus. Su tais raktais jam tebuvo galima eiti į keturis kambarius, o į penktą karalius įsakė neiti. Jonas pasilikęs viską gerai valdė, bet jam vis neišėjo iš galvos, kas yra penktame kambaryje, kad karalius užgynė ten eiti. Keturias savaites Jonas ištvėrė, o penktos pabaigoje neiškentęs palengvėle priėjo, atsirakino ir atidarė duris. Kai tik atidarė, pakilo baisus bildesys, ūžimas, kaukimas. Persigando Jonas, persigando visi dvariškiai. Štai ir pats karalius atvažiuoja. Pamatęs, kas čia dedas, užsimovė ant piršto karališką žiedą, mostelėjo ranka, ir viskas nutilo. Jonas puolė karaliui po kojų, bet karalius jį tik pamokė ir dovanojo.

Po kiek laiko karalius vėl išsirengė į karą ir žadėjo užtrukti keturias savaites. Išvažiudamas paliko Jonui visą karalystę ir davė keturis raktus: į tris kambarius leido eiti, o į ketvirtą uždraudė. Jonas viską gerai valdė, tik vėl įsigeidė pažiūrėti, kas yra ketvirtame kambaryje. Tris savaites iškentė, o ketvirtos pabaigoje pritykino prie durų, atsirakino ir atidarė. Vėl pakilo didelė vėtra, griausmas ir žaibai, net karališko dvaro pamatai drebėjo. Štai ir karalius parvažiuoja. Užsimovė ant piršto karališką žiedą, ranka mostelėjo, ir viskas nutilo. Jonas iš baimės ir gėdos puolė prieš karalių, ir tas vėl jam dovanojo.

Netrukus karalius vėl išvažiavo į karą trims savaitėms ir paliko Jonui tris raktus. Su tais raktais leido eiti į du kambarius, o į trečią užgynė. Jonas labai geidė žinoti, kas yra užgintame kambaryje, bet dabar jau taip greitai nelindo. Po trijų savaičių pamatė karalių parvažiuojant ir nebeiškentęs vis tiek pribėgo ir atrakino

uždraustas duris. Tuoju už jų atsivėrė pragaras, velniukai šoko bėgioti po visą karališką dvarą, o keli patį Joną įsitraukė į vidų. Ten pats Liucipierius pučia ugnį po katilu, virina dervą su siera, ketina Joną į tą katilą kišti.

Tik štai jau ir karalius parvažiuoja. Viską pamatęs, tuoj užsimovė ant piršto žiedą, ranka mostelėjo, ir viskas prapuolė, tik liko dvare dervos pridrabstyta. Jonas iš baimės ir gėdos net apmirė, bet karalius jam ir šį kartą dovanojo, tiktai liepė už bausmę visą velnių pridrabstytą dervą susėmti. Jonas su džiaugsmu tą dervą susėmė ir pripylė dvylika statinių.

Dabar Jonas pradėjo prašytis, kad karalius jį leistų namo, į savo gimtinę. Karalius leido, tik liepė ir tos dervos nepalikti. Už gerą tarnavimą jam davė vežimą su arklais ir medinį karduką. Su tuo karduku pamosavus, viskas turėjo išnykti, ar tai būtų kariuomenė, ar giria, ar vanduo.

Jonas susikrovė į vežimą visas dvylika statinių dervos ir išvažiavo namo. Privažiavęs girią, pašvytavo mediniu karduku, tuoj pasidarė kelias; privažiavęs marias, vėl pašvytavo karduku, ir marios persiskyrė. Netrukus su visa derva parvažiavo į to karaliaus dvarą, iš kur kitąsyk iškeliavo karalaitės ieškoti. Sargai jo nenorėjo leisti, bet tada jis pasiūlė dervos, ir vyriausiasis prižiūrėtojas liepė jam į dvarą užvažiuoti, nes ketino tą dervą pirkti.

Vakare pas karalių buvo didelė puota: karalius leido savo dukterį už to kareivio, kuris sakėsi karalaitę radęs ir išgelbėjęs. Į tą puotą atėjo ir Jonas, atsisėdo sau kamputyje prie krosnies. Visi svečiai ūžia, linksminasi, pats karalius vyną pilsto. Kai atėjo iki Jono, tas jam parodė karalaitės žiedą. Karalius tą žiedą pažino, tuoj pasišaukė dukterį ir klausia:

– Ar ne šitas tave rado, kad turi tavo žiedą?

– Šitas, – atsakė karalaitė, ir abudu su Jonu viską papasakojo.

Apgaviką kareivį paskyrė į marias įmesti. Pririšo jam prie kaklo akmenį, įsodino į vežimą ir liepė Jonui nuvežti ir įstumti į vandenį. Bevežant tas kareivis

pradėjo prašyti, kad jam dovanotų ir paleistų. Jonas pasigailėjęs paleido, tik liepė daugiau niekad nesirodyti tame dvare nei toje karalystėje.

Kareivis paleistas nuėjo į kitą žemę ir stojo tarnauti karaliui. Kada savo gudrumo įgijo karaliaus pasitikėjimą ir galybę, jis tą karalių nužudė ir pats į jo sostą atsisėdo. Surinkęs daugybę kareivių, užpuolė Jono karalystę, norėdamas atimti iš jo visas žemes ir pačią. Jonas, pamatęs, kad jo dvarą siaučia priešai, mostelėjo mediniu karduku, ir visa ta kariuomenė iškrito. Kareivis, sugrįžęs namo, surinko dar didesnę pulką ir vėl atėjo kautis su Jonu. Bet Jonas mostelėjo su savo karduku, ir visi priešų pulkai vėl iškrito.

Tada kareivis slapta nuleido laišką Jono pačiai, klausdamas, koku būdu Jonas taip lengvai juos nugalįs. Jono pati, gerai tai žinodama, viską anam kareiviui parašė. Kareivis vėl atrašė Jono pačiai laišką, prašydamas tą karduką pavogti ir jam atsiųsti, o toje vietoje padėti kitą. Jono pati taip ir padarė.

Dabar kareivis jau drąsiai atėjo į Jono žemę su didele kariuomene. Jonas pasiėmė karduką, mosuoja mosuoja, bet jau nieko negelbsti, o kareivis tiktai mostelėjo – tuoj išgriuvo Jonas ir visa jo kariuomenė. Anas kareivis užvaldė Jono žemę, paėmė jo pačią, o patį Joną pasmerkė mirti. Bet visi labai prašė tokio gero Jono nežudyti, ir kareivis pasigailėjęs galvos jam nekirto, tiktai į arklio uodegą jį įrišo ir paleido.

Arklys bėgo kaip pasiutęs ir Joną smarkiai po laukus daužė. Kai pailsęs sustojo ir pasižiūrėjo atgal, pamatė Joną beverkiantį ir klausia:

– Ko tu, Jonai, taip verki?

– Kaip aš neverksiu, kad tu mane taip sudaužei.

– Ką darysi, kad tokie blogi žmonės pasaulyje! – sako arklys. – Dabar išsipainiok iš mano uodegos ir sėsk ant manęs. Nuo šiol aš tau būsiu geriausias draugas.

Jonas, užsėdęs ant arklio, nujojo į tą dvarą, iš kur kitąsyk su derva išvažiavo. Čia jis tam karaliui pasiskundė, ir karalius jį priglaudė ir prižadėjo gelbėti. Po kelių dienų davė jam labai puikų obuolį ir liepė, nujojus į savo atimtą žemę, pačiam to obuolio valgyti ir arkliui duoti. Jonas taip ir padarė. Kada atsikando pats ir davė to obuolio arkliui, tas arklys pavirto gražiu žmogum, o jis pats – tokiu puikiu arkliu, kokio pasauly nebuvo ir nebus. Žmogus nuvedė tą arklį į turgų. Čia jis didžiai patiko tam kareiviui-karaliui, ir šis jį nusipirko, sumokėjęs daug pinigų. Parsivedė arklį namo ir džiaugdamasis aprodė savo pačiai. Toji pamačius sako:

– Čia ne arklys, o mano tas vyras Jonas.

Karaliaus persigando ir liepė rytojaus dieną tą arklį sušaudyti. Stovi arklys pastatytas dvare, o viena tarnaitė, išėjusi ir pamačiusi tokį puikų arklį, labai gailėjosi, kad jis bus sušaudytas.

– Jeigu tu manęs taip gailiesi, tai klausyk, – prašneko arklys. – Kai mane šaudys, vienas mano dantis įkris tau į šliurę. Tu tą dantį paimk ir, niekam nematant, pakask po karaliaus langu.

Rytojaus dieną išvedė arklį už dvaro ir pradėjo šaudyti. Bematant jis visas subyrėjo, o vienas dantis įkrito tarnaitėi į šliurę. Tarnaitė naktį pakasė tą dantį po karaliaus langu. Rytą palangėje buvo užaugusi didelė daili obelis, aplipusi labai gražiais, kvepiančiais obuoliais, kokių pasaulyje nebuvo ir nebus. Karalius pamatęs labai apsidžiaugė, bet karalienė pasakė:

– Čia ne obelis, bet tas mano pirmas vyras.

Karalus-kareivis tuojau liepė tą obelį iškirsti. Vakare tarnaitė vėl verkia, gailėstauja tos obelies.

– Jei tau manęs taip gaila, tai klausyk, – prakalbėjo obelis. – Kai mane kirs, viena skiedrelė įkris tau į šliurę. Tu tą skiedrelę nunešk ir, niekam nematant, įmesk sode į kūdrą.

Rytojaus dieną, kada kirto obelį, viena skiedrelė įkrito tarnaitėi į šliurę. Tarnaitė, niekam nematant, įmetė ją sode į kūdrą. Toje kūdroje vanduo buvo visada šiltas, ir karalius su karaliene kasdien tenai maudydavosi. Kitą dieną karalius, atėjęs maudytis, pamatė kūdroje labai gražią auksinę ančiukę su deimantine galva ir norėjo ją pasigauti. Ančiukė nuplaukė į kitą kraštą, paskui ją nusekė ir karalius. Tada greitai ta ančiukė vėl nuplaukė į krantą, pasivertė žmogum, griebė karaliaus-kareivio kardą, su tuo karduku pamosavo, ir karalius liko negyvas. Tuosyk ir karalienė beateinanti per sodą maudytis. Pamačiusi Joną, puolė jam po kojų ir meldė dovanoti, bet Jonas ją atstūmė nuo savęs, pamosavo karduku, ir ta pargriuvo negyva ant žemės. Paskui Jonas iškasė sode duobę ir, abudu užkasdamas, pasakė:

– Aš kiek galėdamas judu gelbėjau iš visokių nelaimių, o jūs atsimokėdami penkis kartus mane žudėte. Dabar už tai gavote teisingą atpildą.

Jonas paėmė į savo valdžią abi karalystes ir vedė tą tarnaitę, kuri vis jį gelbėjo. Puikios buvo jų vestuvės. Ir aš ten buvau, valgiau ir gėriau, per barzdą taukai varvėjo, burnoj nieko neturėjau. Įlindau į virtuvę, pasigriebiau gabalą mėsos ir valgiau. Virėjas pamatė, nusitvėrė ližę, kaip davė man per kuprą – aš pasijutau besėdįs čia ant suolo ir šitą pasaką bepasakojęs.

TRYS BROLIAI

Buvo kitąsyk trys broliai: du išmintingi, o vienas visai kvailiukas. Tėvams mirus, pasidalijo jie viską į tris dalis ir pasistatė visi po naują svirniuką. Tiedu išmintingieji, kada tik atliekamo laiko radę, vyžas pina ir kabina į savo svirniukus, o kvailys, ant krosnies gulėdamas, pelenais pilvą trina, su lašiniais pasitepdamas.

Ilgai ar trumpai jie taip gyveno – nežinau, tiktai vieną sykį užprašė juos pas tolimus pažįstamus į vestuves. Išmintingieji broliai įsitaisė naujus drabužius, nusišėrė

gražiai žirgus, kelios dienos prieš vestuves jau pradėjo praustis, muiluotis, kad tik gražesni būtų, o kvailys guli sau ant krosnies ir trina pelenais pilvą.

Tą dieną prieš vestuves, pavakariais apsitaisę ir žirgus pasibalnoję, išmintingieji broliai jau eina joti. Kvailys prašos:

– Brolyčiai, priimkit ir mane drauge!

Bet kur tau jie priims!

– Tiktai trink sau pelenais pilvą nevambrijęs! Ar nori, kad ir mes žmonėse per tave gėdą turėtume? Lipk ant krosnies ir žiūrėk namus!

Ką darys vargšas! Užsirepečkojo ant krosnies ir vėl nusitvėrė savo darbo, o broliai išėjo į vestuves.

Rudenį trumpa dienos: tuojau pradėjo tempti, ir jau naktis. Kvailys nė žiburio nedegė – kam be reikalo balanas gadinti, jis savo darbą ir tamsoje gali dirbti. Po kiek laiko užsimanė jisai eiti laukan prasivėdinti. Išėjo, pasiraivė, pasidairė ir jau norėjo į vidų grįžti, bet išgirdo atbėgant arklį ir sustojo tarpdury. Atbėgo žirgas – kad jau gražumas, kad jau dailumas, net miela žiūrėti, akį traukte traukia: plaukai kaip žvaigždės žėri, o balnas ir pasaitai dar dailiau. Atbėgęs sako:

– Kvaily, mušk man per ausį!

Kvailiui truputį pagailo, dar iš sykio nenorėjo mušti, bet kai žirgas pradėjo labai prašyti – rėžė. Nesuspėjo užkirsti – išsoko iš antros ausies drabužiai, tokie jau puikūs, kad miela! Žirgas sako kvailiui:

– Vilkis tuos drabužius ir sėsk ant manęs!

Kvailys apsivilko, užsėdo ant žirgo – ir latatai!

Jojo jojo, jojo jojo, pavijo brolius, užkirto po vieną išilgai sveikatos, pralenkė. Nujojo į tas vestuves, kur broliai nenorėjo jo imti, prijogo prie durų ir sustojo. Išėjo visi vestuvinkai, meldžia prašo į vidų, bet jis neina.

– Tegū, – sako, – išeina pati jaunoji, tai eisiu.

Išėjo ir jaunoji, prašo užteiti, o jis capt ją už rankos, ant žirgo užsimetė – ir latatai! Dar vestuvininkai norėjo ją sugriebti, bet kur tau: jo ir pėdos jau atšalo. Parjojo namo, įsivedė žirgą ir tą merginą į svirniuką, žiūri – svirniuke stovi lova, krėslas ir dar kiti niekniekiai, būtinai reikalingi moterims. Užrakino svirniuką, pats užlipo ant krosnies ir vėl trina pelenais pilvą.

Jam betrinant, pareina ir broliai. Užkando ir jau taisos gulti, o kvailys klausia:

– Na ką, brolyčiai, ar geras turėjot vestuves?

– Oi brolyti, geriau nė neklausk: net piktumas ima.

– Na tai kodėl?

– Ogi jojom mes, jojom, jau sutemo bejojant, tik išgirdom iš užpakalio kažin ką atsivejant raitą. Prisivijęs mums rėžė po vieną skersai nugaros ir pralenkė. Atjojom į vestuves, žiūrim – ir tas ponas stovi su žirgu kieme. Prašo visi, meldžia, kad įeitų į vidų, bet jis neina. Pagaliau išėjo prašyti pati jaunoji, o jis capt ją už rankos, nusitvėręs užsimetė ant žirgo ir nujojo sau. Vestuvės susimaišė – taip ir parėjom kaip į uodegą pūtę.

– O kažin iš kur tas ponas buvo? Ar niekas jo nepažino?

– Kas jį pažins, niekas nepažino.

– O gal tai aš buvau, brolyčiai?

– Tylėk, kvaily, nevambrijęs, nes gausi per valgymą! Dar jis mat mus erzins: turi darbą ir dirbk – trink sau pilvą!

Kvailys nutilo, visi sugulė ir sumigo.

Po kelių dienų ateina vėl jų prašyti į vestuves: teka antra, jaunesnioji, sesuo. Vėl išmintingieji broliai taisos drabužius naujus, kad net braška. O kvailys vargšas trina sau pelenais pilvą, ir gana.

Atėjo vestuvių diena, ir vyresnieji broliai balnoja sau žirgus. Kvailys vėl jų prašos, kad imtų drauge, bet tie atsako ir palieka jį namų žiūrėti.

Kvailys gulėjo ant krosnies, gulėjo, o kai nusibodo gulėti, atsikėlė ir išėjo laukan prasivėdinti. Gi kad atleikia, kad atžvengia, kad atprunkščia žirgas – viskas tik žėri, tik blizga! Pribėgo, prieš kvailį sustojo ir sako:

– Kvaily, kirsk man per ausį!

Kvailys cinktelėjo, ogi kad išlindo drabužiai, toks jau gražumas, kaip mėnesėlis blizga, šviečia. Apsivilko tuojau kvailys tais drabužiais, užsėdo ant žirgo ir nujojo, kad tiktai dulkės rūksta. Pavijo brolius, kirto po vieną išilgai sveikatos, pralenkė ir nujojo į vestuves. Ir vėl jį prašo į vidų, bet jis neina, kol neišeis prašyti pati jaunoji. Išėjo jaunoji, o jis neva šneka, neva ką, tiktai capt jaunąją už rankos – ant žirgo, ir tiek jį tematė. Parjojo namo, atsirakino svirniuką, žiūri – stovi antra lova ir krėslas, ir žirgui vieta. Pastatė žirgą, pasodino jaunąją, drabužius tuos nusirengė, vėl užrakino svirniuką, užlipo ant krosnies ir trina sau pelenais pilvą, su lašiniais pasitepdamas.

Ryto metą pargrįžta ir vyresnieji broliai iš vestuvių. Kvailys, ant krosnies gulėdamas, klausia:

– Na ką, brolyčiai, ar geras vestuves turėjot?

– Jau geriau nė neklausinėk, mažne tokios buvo, kaip ir pirmos: vėl jaunąją pavogė, ir gana. Dar ir mes nuo to pono gavom po bizūną – ir dabar mėlyna dešra rimbsa per nugarą.

– O iš kur buvo tas ponas?

– Ogi kipšas jį žino!

– Gal tai aš buvau, brolyčiai?

– Tylėk nevambrijęs! Turi darbą ir dirbk, o iš kitų nesišaipyk, nes gausi per vamburą.

Kvailys nutilo, ir vėl viskas buvo po senovei: išmintingieji broliai vyžas pynė, o kvailys pelenais pilvą trynė.

Praėjo taip savaitė ar daugiau – prašo juos vėl į vestuves: teka trečia sesuo, pati jauniausia, pati gražiausia. Išmintingieji broliai siuvasi vėl sau drabužius kuo dailiausius. Iš vakaro taisos, rengias į vestuves; prašos ir kvailys drauge, bet kur tau jį ims – liepia namus žiūrėti.

Gulėjo kvailys, gulėjo ir trynė sau pilvą; jau sutemo, jau ir pusiaunaktis atėjo. Nulipo jis nuo krosnies – išeis laukan prasivėdinti. Išėjęs prasivėdino ir jau norėjo į vidų grįžti, tiktai išgirdo, kad jau atitrinka, kad jau atbilda žirgas, kaklą išrietęs, uodegą išpūtęs, blizga kaip saulė, kojomis žemes ardo, kaip arte aria. Pribėgęs sako:

– Kvaily, mušk man per ausį!

Kvailys cinkt režė, ogi kad išlindo iš kitos ausies drabužiai – kad jau dailumas, kad jau gražumas, tik žėri, blizga, šviečia! Kvailys apsivilko jais, užsisėdo ant žirgo – ir latatai! Jojo jojo, pasivijo brolius, kirto po vieną, kad tų net drabužiai pertrūko. Nujojo į vestuves, ir vėl visi prašo į vidų, bet jis neina, kol neišeis prašyti pati jaunoji. Išėjo pati jaunoji, prašo, o jis ją capt – ant žirgo, užkirto dar bizūnu, kad greičiau bėgtų, ir išbildėjo. Visi pradėjo rėkti:

– Laikykit, laikykit – jaunąją neša!

Bet kur tau – jau jie kažin kur atsidūrė.

Parlėkė namo, jaunąją ir žirgą – į svirniuką, o pats užsilipo ant krosnies ir vėl savo darbo nusitvėrė.

Pargrižo broliai iš vestuvių, jis klausia:

– O ką, broleliai, ar geros vestuvės buvo?

Tie apsakė viską: kaip vėl ponas koks jiems nugaras išvanojo, kaip jaunąją pavogė, ir niekas jo nepavijo.

Kvailys vėl klausia:

– Gal aš tai padariau?

Bet broliai jį aprėkė, ir tuo viskas pasibaigė.

Kelioms dienoms praslinkus, kvailys sako:

– Na, brolyčiai, dabar eikim pažiūrėti į svirniukus, kas ką turime.

Išmintingieji broliai sako:

– Eikim!

Nuėjo. Pirmiausia vyriausiasis brolis pasiėmė kūlę, tvokst į kertę savo svirniuko tvokstelėjo, vyžos pakeberkšti viduje atsiliepė. Nuėjo pas antrą – tas vėl taip. Nuėjo prie kvailio svirniuko, ir juokias išmintingieji broliai:

– Koks čia bus balsas tų tuščių sienų?

Kvailys pasiėmė kūlę, riukt į kertę svirniuko riuktelėjo: ogi kad pradės tos merginos dainuoti, žirgai žvengti, net miela klausyti. Broliai tuoj prašo parodyti, kas tenai viduje yra. Jis iš pradžių nenorėjo rodyti, bet kai pradėjo labai prašyti – parodė. Išmintingieji broliai žiūrėjo, žiūrėjo liežuvius iškišę, ausis išplėtę, ir sako:

– Brolau, tau vienam trijų per daug, geriau pasidalykim: mes tau duosime po kelias dešimtis porų vyžų, o tu mums po merginą, ir paskui vėl galėsime gyventi po senovei.

Kvailys su tuo sutiko ir, gavęs kelias dešimtis porų vyžų, vedė jauniausiąją merginą, o išmintingieji – abi vyresniąsias. Kvailys, per vestuves pasigėręs, kad šoko, tai šoko – visas tas vyžas nuplėšė.

VELNIO KUMELĖ

Kitąsyk, kai baudžiąvą ėjo, buvo toks suvargęs žmogelis. Jis taip nusigyveno, kad neturėjo nė vieno arklio. Atvedė jam velnias šyvą kumelę ir sako:

– Atvedžiau tau kumelę – turėsi kuo lauką dirbti, o kada prasigyvensi, tai man ją atiduosi.

Žmogus nudžiugo ir sako:

– Dabar jau galėsiu lauką dirbti ir baudžiąvą kiek atlikti.

Iš tos kumelės prisiveisė arklių, žmogelis ėmė juos pardavinėti ir jau dailiai prasigyveno. Kai toji kumelė paseno, o velnias neatėjo jos atsiimti, tai žmogelis ją pardavė, o kai tik pardavė, velnias jau ir čia.

– Na, – sako, – parodyk šyvukę. Rasi, per tiek metų ją suliesinai?

– Spėsi pamatyti, – sako žmogelis, – pirmiau dar parodysiu, ką iš tos kumelės prasigyvenau.

Nuėjo abu į sodą, ten stovi tuščias avilys. Velnias klausia:

– O kas čia?

– Mano tėvas turėjo akinius, tai jo akinių makštys.

– Duok man jas.

– Gali imti.

Velnias, užsidėjęs avilį, eina toliau. Pamatė senas akėčias ir sako:

– O kas čia?

– Velionio tėvo šukos ūsams.

– Tai duok man.

– Gali imti.

Tas akėčias velnias užsimovė ant galvos. Pamatė spragilą, klausia:

– Kas čia?

– Mano tėvo botagas.

– Tai duok man, bus šyvukei pamušti.

– Gali imti.

Užsikabinęs spragilą ant peties, eina toliau. Pamatė piestą, klausia:

– Kas čia?

– Mano tėvo cukrinė.

Toliau pamatė ląstas:

– O kas čia?

– Mano tėvo tabokinė.

– Rasi, ir tuos man duotum?

– Gali imti.

Velnius susikrovė viską ant pečių.

– Na, – sako, – jau viską apžiūrėjom, dabar parodyk šyvukę.

Žmogus sako:

– Ak, teisybę pasakius, iš tos tavo šyvosios maža naudos turėjau: pabuvo pas mane porą metų, o paskui kaip išėjo, taip išėjo į girią. Dabar jau kiek metų braukia vasarojų, kai pasėju pagiry, o kad noriu ją pagauti, tai eina į girią, uodegą užsidėjus ant pečių.

– Tu tik parodyk, kur ji, aš ją paimsiu.

Žmogus nuėjo į girią ir parodė mešką, o buvo jau tamsoka, tai velnius nematė, koks plaukas. Tuoj jis užsėdo ant meškos su visais gramozdais, bet meška pajautė, kad sunku, ir leidosi per girią bėgti. Tie gramozdai už šakų užsikabino ir numetė velnią, o meška nubėgo sau. Velnius, atėjęs pas žmogų, sako:

– Dėkui tau, taip įpenėjai man šyvukę – net neišlaikiau!

VARGUOLIO NELAIMĖ

Buvo seniau du broliai: vienas labai turtingas, o kitas varguolis. Vienąkart išvažiavo abu į Rygą: turtingasis pasikinkęs gražų, riebų arklį ir prisidėjęs pilną vežimą visokio gero, o varguolis su labai prasta kumelaite, įsimetęs į vežimėlį kelias linų grįžtes.

Nuvažiavus į Rygą, turtingasis tuoj viską išpardavė ir prisipylė pilną maišelį pinigų, o varguolis tik atsistojo su linais rinkoje, tik nususuko kiek šalin, atsigręžęs

žiūri – nebėr jo nei arklio, nei vežimo. Kur trumpa, ten trūksta! Priėjo prie turtingojo brolio, nusisakė, kas jam atsitiko, ir prašė paskolinti bent dvi grivinas vyžoms nusipirkti, bet brolis nė girdėti nenorėjo.

Eina varguolis iš Rygos pėsčias. Per mišką beeinant, pradėjo temti. Ir sutinka priešais didelį baltą žmogų. Klausia jį varguolis:

– Kas esi?

– Esu tavo nelaimė, – atsakė tas.

– Mano nelaimė? – stebėjosi varguolis. – Oi, kokia didelė! Ar negalėtum bent kiek sumažėti?

– Kodėl ne? Galiu!

Ir sumažėjo nelaimė per pusę. Dar vėl prašė varguolis, kad sumažėtų, ir toji pasidarė sulig mažu vaikeliu, o paskui liko tik sulig riešutu.

Dabar varguolis išsitraukė iš kišenės tabokinį ragelį, prisitaikęs klept ir uždarė jį jį savo nelaimę. Įsidėjo į kišenę ir eina sau keliu. Priėjęs malūną, įmetė ragelį į tvenkinį, o pats pasiprašė naktigulto ir apsinakvojo. Nusisakė varguolis malūnininkui savo nelaimingą atsitikimą ir visus vargus. Rytą išeinant, malūnininkas davė jam dešimtį raudonųjų ir padovanojo gerą arklį. Parjojęs namo, tuoj prisipirko reikalingų daiktų, ir dabar jam pradėjo vis geriau sektis.

Po keleto metų jau ir varguolis gyveno ne blogiau už savo turtingąjį brolių. Vienąkart tas paklausė, iš kur jis taip praturtėjo. Šis ėmė ir nusakė, kaip savo nelaimę į ragelį įkišo ir į tvenkinį įmetė, kaip malūnininkas jį apdovanojo, kaip nuo to karto jam vis geriau ir geriau pradėjo sektis gyventi.

Turtingasis brolis tuoj sumanė jį pražudyti. Nuvažiavo pas tą malūnininką ir pasakė, kad į jo tvenkinį įlėkęs ragelis su pinigais, dėl to reikalavo, kad išleistų vandenį, ir už tai prižadėjo brangiai užmokėti.

Malūnininkas sutiko ir išleido didumą vandens. Pasamdė keletą žmonių, tie paieškoję rado ragelį. Pradžiugo turtuolis ir galvoja sau apie aną brolių: „Nebeilgai tu

būsi man lygus: aš vėl paleisiu tavo nelaimę!“ Greit pagriebė ragelį ir atkišo. Tik šmukšt ir išlindo varguolio nelaimė, tuoj pasidarė labai didelė. Pasipurčius tarė į didžturtį:

– Ai, koks tavo brolis palaidūnas: uždarė mane į ragą ir norėjo uždusinti! Labai dėkui, kad mane paleidai: dabar aš tau būsiu tikra bičiulė ir niekados nuo tavęs neatstosiu...

Važiuojant namo, tuoj pirma nelaimė turtuoliui atsitiko: arklys pasibaidęs išmetė ir koją sulaužė. Baigdamas namo važiuoti, pamatė, kad jo dvaras visas liepsnose. Sudegė turtai ir pinigai, ir greit turtuolis visai nuskurdo.

TRYS NUOTAKOS

Buvo toks žmogus ir turėjo vienturtę dukterį. Sykį iš kažin kur atjojo trys jaunikiai ir sako jam:

– Kai mes kitąsyk čionai atjosim, tai kad turėtum visiems trims po dukterį, o jei neturėsi, mes tau galą padarysim.

Susirūpino žmogelis: kur jis gaus dar dvi dukteris? Važiuoja sykį nusiminęs į miestą ir sutinka tokį senuką.

Tas senukas prašo:

– Pavėžink mane.

Įsisodino žmogus senuką ir važiuoja toliau. Važiuoja ir tyli. Senukas jį klausia:

– Ko tu toks liūdnas? Kodėl su manim nieko nešneki?

– Kad aš jau iš rūpesčio nė šnekėti negaliu.

– O koks tas tavo rūpestis?

Žmogus sako:

– Atsivaidijo anąsyk trys jaunikiai, ir jie nori, kad aš jiems visiems po dukterį duočiau, o aš tik vieną turiu. Jau rytoj gal jie atjos ir man galą padarys, jei neturėsiu jiems trijų dukterų.

– Nebijok, žmogau, aš tau patarsiu: šianakt įleisk į klėtį kumelę, kiaulę ir dukterį, o rytoj pamatysi, ką ten rasi.

Žmogus padėkojo senukui už gražų patarimą. Senukas nuėjo sau, o jis nuvažiavo į miestą ir nupirko vestuvėms gėrimų. Grįžęs namo, vakare įvedė į klėtį kumelę, įleido kiaulę ir dukterį.

Rytą atidarė žmogus klėtį, žiūri – tenai trys mergos, visos kaip viena, niekas negali jų pažinti, ir visos jį tėvu vadina. Atjojo tie jaunikiai, visi po vieną vedė ir kažin kur išsivežė.

Praėjo pora metų, išsiilgo žmogus dukters, eina jos ieškoti, tik nežino kur. Buvo matęs, kad į žiemų pusę nuvažiavo, tai ir jis ten eina. Jau nuėjo gana toli nuo savo namų, rado žmogų akmenis skaldant. Tas klausia:

– Kur eini, žmogeli?

– Einu dukters ieškoti.

– Tai aš tavo žentas, eime pas mane.

Nuėjo pas žentą, žiūri – ten viskas nešvaru, viskas apšivėlę. Duoda jam valgyti, bet jis nieko nenori. Galvoja sau: „Tai čia ne mano duktė, bet toji kiaulė.“

Jis tuoj atsisveikino ir išėjo kitos ieškoti. Beeidamas rado žmogų girioj medžius kertant. Tas klausia:

– Kur eini, žmogeli?

– Einu dukters ieškoti.

– Tai eime pas mane, aš tavo žentas.

Atėjo pas tą žentą. Jo pati, kur tik eina, vis juokiasi, vis žvengia. Žmogelis galvoja sau: „Tai čia ne mano duktė, bet toji kumelė.“

Atsisveikino ir išėjo toliau. Eidamas rado žmogų ariant. Tas klausia:

- Žmogeli, kur eini?
- Einu dukters ieškoti.
- Aš tavo žentas, eime pas mane namo.

Nuėjo pas tą artoją, tuoj duktė linksmi tėvą pasveikino. Ten viskas gražu, švaru, ten maloniai pasisvečiavo. Parėjęs namo, paėmė pačią, ir abu nuvažiavo į svečius pas savo dukterį.

KAIP PONAS BĖDOS IEŠKOJO

Gyveno seniau vienas labai turtingas ponas. Kartą jis parašė lentoje: „Jeigu kas žino, kas yra bėda, tegu man pasako!“ Primušė tą lentą prie stuobrio pakelėj. Važiavo tuo keliu karalius, pamatė primuštą lentą, sustojęs perskaitė ir tarė pat sau: „Aš jam parodysiu, kas yra bėda!“ Ryto metą pasišaukė jis tą poną ir sako jam:

– Pasakyk, kiek sveria mėnuo? Kur žemės vidurys? Kiek danguje žvaigždžių? Ir dar pasakyk negirdėtą naujieną!

Ponas mikt mikt ir nežino, kaip atsakyti nė į vieną klausimą. Davė jam karalius tris dienas laiko pagalvoti.

Parvažiavo ponas namo ir vaikščioja visas neramus, kaip žemę pardavęs. Klausinėja dvariškius, ar nežino kas, kiek sveria mėnuo, kur žemės vidurys, bet kas gi žinos tokius gudrius daiktus. Išėjo ponas į lauką ir klaidžioja lyg nesavas. Piemuo, ganydamas galvijus ir kiaules, pamatė, kad ponas susirietęs vaikščioja, priėjo ir paklausė:

- Ar ponuliui pilvą sopa, ar ko ieškai, kad susilenkęs vaikščioji?
- Nieko, vaikel, man nesopa ir nieko nepamečiau, – atsakė jam ponas. – Vaikščioju ir negaliu išgalvoti atsakymų į karaliaus klausimus.

Tada piemuo tarė:

– Jei ponulis mane leistum savo vietoj pas karalių, aš jam visa atsakyčiau, ko tik klaustų.

Nudžiugo ponas, tuoj atleido piemenį nuo kiaulių, aptaisė gražiai ir nusiuntė pas karalių. Piemuo jam sako:

– Atėjau atsakyti į karaliaus klausimus, kur mano ponui uždavei.

– Na, gerai. Sakyk, kiek mėnuo sveria?

– Vieną svarą.

– Dėl ko gi vieną svarą?

– Ogi kaip vienam svare keturi ketvirčiai, taip ir mėnuo turi keturis ketvirčius.

– Gerai. O kur žemės vidurys?

– Šitoj vietoj, kur aš stoviu.

– O kiek danguje žvaigždžių?

– Penki šimtai.

– Meluoji! Iš kur tu tai žinai?

– Jei karalius manim netiki, galim perskaityti!

Mato karalius, kad iš visų pusių vaikas jį priveikė, bet dar liepia pasakyti negirdėtą daiktą.

– Tai jau negirdėta, – atsakė piemuo, – vakar kiaules ganiau, o šiandien su karalium kalbuos.

Labai įtiko piemuo karaliui. Karalius atidavė jam pono dvarą, o patį poną išvarė kiaulių ganyti, sakydamas:

– Kad tavo piemuo už tave gudresnis, tai mainykitės vietomis, ir mokykis proto pas kiaules.

Taip ponas rado, kas yra bėda.

APSUKRUS PAVARGĖLIS

Buvo kitą kartą toks pavargėlis. Nieko daugiau jis neveikė, tik gaudė gyvus žvėris ir pardavinėjo, iš to pelnydamas sau duoną.

Vienąsyk pagavo jis kiškį ir nugabeno į miestą parduoti. Jam turgavietėj su tuo kiškiu bestovint, atėjo toks vokietis ir klausia:

– Koks čia gyvulys?

– Tai labai geras ir greitas pasiuntinys, – atsakė žmogus. – Reikia tik laiškėlį parašyti ir užkabinti jam ant kaklo, tai tuoj nuneša, kur paliepi.

Vokietis sako:

– Aš dabar rengiu dideles vestuves, reikia iš toli suprašyti daug žmonių, tai jis būtų labai reikalingas. Parduok jį man.

– Pirk, – sako žmogus.

– O kiek nori?

– Devyniasdešimt rublių.

Vokietis galvoja: kad ir brangu, bet turės gerą pasiuntinį. Užmokėjo devyniasdešimt rublių ir vedasi kiškį namo. Sutinka kaimyną, savo draugą. Tas klausia:

– Kokį čia gyvulį nusipirkai?

Šis pasisakė pirkęs labai greitą pasiuntinį. Abudu džiaugdamiesi, jį nusivedė.

Jau atėjo vestuvių laikas. Vokietis prikabino tam kiškiui raštelį ant kaklo ir paleido.

Laukia laukia – pasiuntinio nėra. Giminės liko neprašyti, iširo visos vestuvės.

Tiedu vokiečiai pradėjo tą žmogų keikti, kad juos taip apgavo.

– Na, palauk, – sako, – kai nutversim, tai jam galą padarysim.

Atėjo kitas prekymetis. Abu vokiečiai važiuoja to žmogaus ieškoti. Nuvažiavę į miestą, vaikštinėja po turgų, žiūri – tas pats žmogus turi parduoti kitą žvėrį – vilką.

Vokiečiai sako:

– Kam tu mus taip apgavai su tuo savo pasiuntiniu? Mums tiek žalos ir gėdos jis padarė: per jį liko visi giminės neprašyti. Dabar mes tau nedovanosim.

– Ar jūs taip padarėt, kaip prisakiau? – klausia žmogus. – Rasi, paleidot jį, nepasakę, kur reikia bėgti. Gal ir dabar po pasaulį bėgioja ieškodamas.

Vokiečiai atsiliepė:

– Teisybė, teisybė, mes užmiršom jam pasakyti, pas ką bėgti.

Dabar vokiečiai pagalvojo, kad jis gana geras žmogus, ir klausia:

– O koks čia gyvulys, kam jis tinka?

– Tai avių veislininkas. Reikia jį uždaryti per naktį tvarte su avimis, tai rytą randi dusyk tiek.

Vokiečiai apsidžiaugę sako:

– Parduok jį mums.

– Pirkit.

– Kiek nori?

– Du šimtus rublių.

Vokiečiai sudėjo po šimtą rublių ir tą vilką nusivedė. Parėję namo ginčijasi.

Vienas sako:

– Aš pirma leisiu į tvartą!

O kitas:

– Aš pirma!

Šiaip taip susitarė. Įleido vienas tą veislininką į savo tvartą. Rytą atėjo pažiūrėti
– rado visas avis išpjautas!

Ateina jo kaimynas, klausia:

– Ar daug avių prisiveisė?

– O, daug ir labai gražių!

– Kad tau prisiveisė, tai dabar duok man!

Nusivedė antras tą vilką, įleido į avių tvartą, o pats nuėjęs atsigulė. Rytą anksti atsikėlęs, eina pažiūrėti. Atidaro tvartą – visos avys išsmaugtos! Tuoju nubėgo pas draugą ir sako:

– Kad man visas avis išplovė!

– Ir man išplovė! – atsiliepė draugas.

Susišnekėjo abu tą žmogų nugalabyti. Važiuoja į miestą ir randa jį rinkoje beprekiaujant.

– Na, dabar tu drauge su mumis važiuosi! Mes tau parodysim, kaip apgaudinėti: mūsų visas avis tas veislininkas išplovė!

– Gerai, galėsiu važiuoti, – atsakė žmogus, – tik dar truputį mane paleiskit.

Vokiečiai jį paleido, o tas netrukus sugrįžo ir sako:

– Dabar, vyrai, gal eisim dar išgerti?

Nuėjo į vieną smuklę, tuojau tas žmogus paprašė gardžiausių valgių ir gėrimų. Visi gerai prisivaišino, tada žmogus juos prašo į kitą smuklę. Eidamas pro duris, jis pakreipė ant galvos kepurę ir sako smuklininkui:

– Ar tvarkoj?

– Tvarkoj, – atsiliepė tas.

Nuėjo į kitą smuklę, vėl gerai išgėrė ir pavalgė. Išeidamas žmogus pakreipė kepurę ir vėl klausia:

– Ar tvarkoj?

– Tvarkoj.

Dabar vokiečiai sako tam žmogui:

– Mes tau viską dovanojam, tik parduok mums šitą kepurę.

Žmogus spiriasi:

– Negaliu parduoti, su ja visada pragyvensi. O jau kad parduosiu, tai labai brangiai.

– Kiek nori?

– Tūkstantį rublių.

Vokiečiai tuoj užmokėjo tūkstantį rublių ir nuvažiavo sau. Rytojaus dieną sėdo į vežimą ir vėl važiuoja į miestą gerai išgerti ir pavalgyti. Užėjo į smuklę, sočiai prisivaišino, o išeidami krepia kepurę ir klausia:

– Ar tvarkoj?

– Kai užmokėsit, tai bus tvarkoj, – atsakė smuklininkas.

Ir turėjo jie užmokėti.

Baisiai supykę, nuvažiavo į to žmogaus namus.

– Šunie, vėl mus apgavai! Dabar jau iš mūsų neišsisuksi!

Žmogus prašosi:

– Duokit man truputį laiko: aš savo pačiai pinigų sudarysiu, kad turėtų iš ko gyventi.

Nusivedė pačią į atskirą kambarį, pripylė puodą pinigų ir užmovė ant galvos. Paskui pasiėmė iš kampo skarmalų ryšulį ir savo pačią apraišiojo; pagriebęs lazda, kad duos jai į galvą, pinigai tik dzer dzer...

– Na, dabar turėsi gana, kad ir manęs nebus!

Atėjo vėl pas vokiečius, o tie pro durų plyšį viską matė ir dabar jau gerinasi prie jo:

– Parduok mums tą lazda, kur pinigus darei.

– Galit pirkti, bet ji labai brangi: su ja gali pasidaryti pinigų, kiek tik nori.

Užmokėjo vokiečiai pusantro tūkstančio rublių ir parsivežė lazda namo.

Rytą vienas tuoj aprišo savo pačią skudurais, kaip smogė su lazda jai į galvą, ėmė ir užmušė.

Rytojaus dieną ateina jo draugas tos lazdos:

– Ar tu jau pasidarei pinigų?

– O, į valias!

– Tai duok man, dabar aš pasidarysiu, nes pinigų abu per pusę mokėjom.

Paėmęs tą lazdą, parėjo namo. Aptaisė savo pačią skudurais, kaip kirto su lazda į galvą, pati keberioškšt ir guli negyva. Nubėgęs iš baimės pas draugą, sako:

– Aš savo pačią užmušiau!

– Ir aš užmušiau! – atsakė draugas.

Tuoj abu pasikinkė kuo geriausius arklius į bričką ir nuvažiavo pas tą žmogų.

– O, tu niekam nevertas, tu nenustosi mūsų apgaudinėjęs: mes savo pačias per tave užmušėm! Jau dabar nepabėgsi!

Pagriebę surišo tam žmogui rankas ir kojas, į maišą įkišo ir veža prigirdyti. Buvo žiema, tai užvažiavo mieste į smuklę išgerti nuo šalčio, o tą žmogų paliko bričkoje.

Žmogus maiše rėkia:

– Nemoku nei skaityti, nei rašyti, o mane karalium renka!

Tuo sykiu atvažiavo toks dvarponis su ketvertu arklių, pakinkytų puikioje karietoje. Išgirdęs taip rėkiant, priėjo prie maišo ir galvoja: „Kam tokį kvailį renka karalium, kad nemoka nei skaityti, nei rašyti. Geriau jau aš būsiu karalius: aš nors mokytas.“ Ir sako jis tam žmogui:

– Lįsk tu iš maišo, o aš lįsiu į maišą.

Taip ir padarė.

Žmogus įsėdo į tą karietą su ketvertu arklių ir nuvažiavo. Atėjo vokiečiai, įlipo į savo bričką, važiuoja ant ledo. Prakirto eketę ir pastūmė maišą po ledu.

Po kelių dienų žiūri, kad tas pats žmogus, kurį prigirdė, su ketvertu puikių arklių važinėja! Neišgalvoja, kaip ir kur jis galėjo gauti tokius arklius. Važiuoja pas tą žmogų paklausti.

– Kur tokius arklius gavai, kad mes tave įmetėm į vandenį?

– O, negaliu sakyti!

– Pasakyk, mes tau brangiai užmokėsime.

Užmokėjo tam žmogui didelę sumą pinigų. Šis pradeda pasakoti:

– Kai įmetėt į vandenį, kažin kas ėmė ir sulaiškė mane beskęstantį. Paleido iš maišo, paklausė, kuo verčiuos. Pasipasakojau, kad esu neturtingas. Tada man taip sako: „Eik paskui mane!“ Atidarė tokius vartus, žiūriu – didelės puikios pievos, pilnos gražiausių arklių. Įsivedė mane į tokią didelę trobą, žiūriu – ten visokių dailių karietų! Tas žmogus man taip sako: „Išsirink kokius nori arklius ir pasikinkyk į kokią nori karietą!“ Išsirinkau ketvertą, pasikinkiau ir išvažiavau, dabar štai ir turiu.

– Kažin, ar mums duotų, kad ten nueitume?

– Duotų, kad tik kas imtų! Sakė, tada jam nereikėtų ganyti.

– Tai vežk mus.

– Gerai!

Pasikinkė arklius į vežimą, sukišo tuos vokiečius į maišą ir veža. Nuvežė ant ledo, iškirto eketę, pagrūdo maišą po ledu, ir tie vokiečiai prigėrė. Tam žmogui liko visas jų turtas, ir toliau jis ramiai ir laimingai gyveno.

JURGIS RASTELIS

Buvo toks bernas, vardu Jurgis Rastelis. Jis suderėjo pas vieną ūkininką visus metus tarnauti. Ūkininkas klausia:

– Kiek norėsi algos?

Rastelis atsakė:

– Tiek, kiek per metus įkris man į ausį.

Taip ir sutarė. Išbuvus visus metus, Rasteliui į ausį įkrito vos trys grūdai miežių. Susivyniojęs tuos grūdus, jis atsisveikino su ūkininku ir išėjo kur kitur pelno ieškoti. Užėjo pas vieną žmogų pernaktoti, padavė jam grūdus ir sako:

– Pasaugok, čia mano visų metų alga.

Šeimininkas, nieko blogo negalvodamas, išvyniojo grūdus pažiūrėti ir netyčiomis išbėrė ant žemės, o gaidukas prišokęs kapt kapt ir sulesė.

Rytą atsikėlęs Rastelis rengiasi eiti toliau ir prašo šeimininką atiduoti jam alga, kur vakar padėjo. Šeimininkas sako:

– Dovanok man, bičiuli, vakar norėjau iš smalsumo pažiūrėti ir netyčiomis tuos grūdus išbėriau, o gaidukas prišoko ir sulesė.

– Ne, – sako Rastelis, – dovanoti negaliu, tai buvo mano visų metų alga. Jei gaidukas sulesė, atiduok man tą gaiduką.

Šeimininkas atidavė, ir Rastelis padėkojęs išėjo toliau. Antrą vakarą apsinakvojo pas kitą žmogų ir prašė pasaugoti jo gaiduką. Šeimininkas nunešė gaiduką pas penimus žąsinus ir įmetė, sakydamas:

– Gaidukas pales čia miežių ir naktį pertupės.

Rytą rengiasi Rastelis eiti toliau ir prašo atnešti gaiduką. Šeimininkas nueina į tvartą, žiūri – gaidukas negyvas, žąsinų užgnaibytas. Atėjęs pas Rastelį, prašo dovanoti.

– Ne, – sako Rastelis, – dovanoti negaliu, tai buvo mano visų metų alga. Jei žąsinai sužnaibė, atiduok man tuos žąsinus.

Šeimininkas nesipriešinęs atidavė žąsinus, ir Rastelis išėjo toliau. Kai jau netoli buvo vakaras, vėl apsinakvojo pas vieną žmogų ir paprašė kur nors patupdyti per naktį jo žąsinus. Žmogus sako:

– Yra tvarte avinėlis vienui vienas, pas jį suleisiu, ten pales grūdų ir pabus per naktį.

Rytą atsikėlęs, Rastelis rengiasi toliau keliauti ir prašo gražinti jam žąsinus. Nuėjo šeimininkas į tvartą, rado žąsinus užbadytus ir sumintus. Tada Rastelis sako:

– Nenorėk, bičiuli, kad mano visų metų alga nueitų niekais, už žąsinus atiduok man avinėlį.

Žmogus nesipriešinęs atidavė avinėlį, o tas avinėlis buvo laumės užlemtas.

Rastelis, paėmęs už ragų, vedasi avinėlių. Vedasi per vieną kaimą, o ten netoli mergos skalbė žlugtą kūdroje. Pamačiusios gražų avinėlių, šoko greit artyn.

– Vaje, koks gražus, nors vilnų išsipešime!

Pripuolė pešti, bet, vos spėjo paliesti vilnas, tuoj prikibo prie avinėlio, jokiū būdu nebegali atsitraukti, seka paskui.

Šeimininkė, pamačius savo mergas sekant paskui berną ir avinėlių, ėmė bartis ir puolė artyn, norėdama atitraukti, bet vos spėjo prisiliesti prie mergų, ir ta turėjo sekti paskui.

Pamatė ūkininkas, kad mergos ir jo pati seka paskui Rastelį, suriko:

– Ar jūs pakvaišot?

Puolė traukti šalin, bet ir pats prikibo prie avinėlio.

Vedasi Rastelis visą tą šeimyną, sutinka žydą atvažiuojant. Šis buvo ūkininko pažįstamas, tai išlipo iš vežimo, sveikinasi ir klausia:

– Nu, kur taip einat, ar neturit ką parduoti?

Bet vos padavė ūkininkui ranką, ir pats jau seka.

O Rasteliui – nė galvoj. Vedasi avinėlių su visa palyda, ir tiek. Nusivedė į miestą, o ten žmonių pulkai subėgo žiūrėti neregėto daikto. Turtingi ponai už tokius gražius juokus apščiai Rastelį apdovanojo. Dabar jis, turėdamas pinigų, pirko sau puikius namus, vedė gražią merginą ir laimingai gyveno, o visus tuos sekėjus paleido namo.

TINGINIO DARBAI PRAGARE

Gyveno sau toks vyras. Sykį jis nuėjo į girią malkų pasikirsti, žiūri, kad ateina meška. Tos meškos išsigandęs, įlindo jis į krūmą, o meška atėjo prie to krūmo ir atsigulė. Tame krūme būdamas, jis užmigo, o kai pabudo, žiūri – ta meška pavirtusi

gražia mergina. Jis tą merginą vedė ir susilaukė sūnaus. Sūnus, kai paaugo, buvo labai stiprus, tik didelis tinginys: būdavo, guli ir guli ant krosnies. Kartą tėvas jam sako:

– Tu guli ir guli, nors nuvažiuotum į girią parvežti malkų.

Sūnus tuoj pasikinkė arklius, nuvažiavo į girią, prisikirto medžių, prisikrovė gerai vežimą – arkliai jo nepaveža! Tada jis arklius paleido, pasigavo girioj porą meškų, jas pasikinkė ir parpyškėjo namo. Kieme sustojo, atėjo į trobą ir sako:

– Eikit iškinkyti!

Vyrai išėję pamatė, kad meškos vežime pakinkytos, persigandę spruko atgal į trobą. O jis sako:

– Tai man vyrai, kad mano arklių negalit iškinkyti!

Nuėjęs iškinkė, tvarte uždarė ir pašėrė. Galvoja sau vienas: „Dar gal reikės kur rytoj važiuoti.“ Atėjęs ir vėl guli ant krosnies. Motina sako tėvui:

– Matai, koks jis pajėgus. Jei kada užpyks, mus visus gali užmušti.

Kitą dieną tėvas jam sako:

– Važiuok į pragarą: aš ten palikau du maišus miltų, tai juos man parvežk.

– Gerai, – sako sūnus, – galėsiu nuvažiuoti.

Pasikinkė jis savo meškas ir bematant atsidūrė pragare. Kai tik atvažiavo, tuoj sako velniams:

– Atiduokit man du maišus miltų, mano tėvas čia paliko.

– Ką tu šneki, koks čia tėvas gali pas mus palikti?

– Tai ką, jūs gerumu nenorit atiduoti?

Jis turėjo pasiėmęs tokią geležinę lazda, tai kad ėmė tvoti tiems velniams, kad ėmė tvoti! Velniai tuoj atitempė jam porą maišų miltų. Jis tuos miltus parvežė ir vėl atsigulė ant krosnies. Tėvas pamatė, kad jis iš pragaro sugrižo, ir jau visai išsigando. Kitą dieną sako:

– Važiuok vėl į pragarą, aš ten palikau tris statines: vieną su auksu, kitą su sidabru, trečia su deimantais.

– Tai ko tu vakar nesakei? Būčiau viską vienu sykiu parvežęs, o dabar man antras žygis. Na, bet ką darysi, nuvažiuosiu dar kartą su velniais pasipešti.

Pasikinkė meškas ir tuoj atsidūrė pragare.

– Atiduokit mano tėvo tris statines su pinigais.

Velniai sako:

– Žmogau, kokių tu nori statinių? Kokias tu čia padėjai?

– Tai ką, dar manot neduoti?

Kad ėmė jis šveisti velniams su ta savo lazda, kad ėmė šveisti – velniai kaukdami atnešė jam statines. Jis susidėjo viską ir išvažiavo, bet velniams pagailo pinigų – ėmė jį vytis. Atsivijo, tuoj vieni meškas laiko, kiti rita statines. Jau jis mato, kad blogai, vėl kad ėmė duoti velniams su lazda, tie kūliais nusirito atgal į pragarą, o jis parvežė statines namo. Auksą ir sidabrą atidavė tėvui, o statinę su deimantais užsidėjo ant pečių ir sako:

– Likit sveiki, aš eisiu į pasaulį laimės paieškoti: matau, kad čia man ne gyvenimas.

Ir išėjo sau. Nuėjo į girią, rado tokį dvarą – nieko jame nėra, nė gyvos dvasios. Išbuvo visą dieną, vakare atsigulė į lovą, bet ateina tokia juoda mergina ir sako:

– Čia užkeiktas dvaras. Kad tu šiąnakt čia iškestum, tai dvaras atgytų, o aš likčiau balta.

Mergina pradingo, o kai tik gerai sutemo, su vėtrom, su muzikom privažiavo į dvarą velnių. Visi pradėjo šokdinti tą merginą, o jis nusitvėrė savo lazdą ir sako velniams:

– Ar jau jūs, bjaurybės, čia? Seniai gavot nuo manęs – šiandien vėl gerai iškaršiu jums kailį!

Atėmė iš jų merginą, pats atsistojo prie durų ir sako:

– Dabar jus laikysiu iki gaidžių, o paskui kai duosiu, tai duosiu!

Velniai palaukė, palaukė, jau mato, kad gero nebus, kad vėl gaus lazdu, tai visi kaip lėkė, net galą trobos išgriovė. Visas dvaras tuoj atgijo, o ta mergina liko balta. Jis ją vedė ir laimingai tame dvare gyveno.

ŪKININKAS IR BERNAS

Buvo kitąsyk toks ūkininkas. Pats jis valgydavo gerai, o berną ir kitus šeimynykščius skriausdavo. Būdavo, šeimininkė išvirs sausą žirninę košę, prispirgins spirgų, supils į vieną kraštą dubens, atneš ant stalo ir pastato dubenį taip, kad šeimininko pusėj visi spirgai su taukais, o šeimynai – sausa košė. Pradės katras iš šeimynos murmėti, kad sausa košė, ūkininkas tuoj sako:

– Kaip tu, bambly, drįsti zaunyti, tokią košę peikti? Tu kaip gyvas dar tokios nevalgei! Žiūrėk, kas šaukštas, tai spirgas.

Ir pasemia pagrečiui keletą šaukštų, o kiekviename šaukšte spirgai kaip žvirblio galvos. Nė vienas iš šeimynykščių neturi ką sakyti ir tylėdami žiubrena sausą košę, o šeimininkas ryja spirgus ir giria:

– Oi, košė, tai bent košė – vieni taukai, o spirgų – kaip kukulių!

Žinoma, retas šeimynykštis ištvėrdavo visus metus, o artimesnieji jau nebeidavo pas tą ūkininką tarnauti. Bet vienąsyk gavo jis berną iš toliau – vyras didelis, drūtas, stiprus kaip milžinas. Pirmą dieną popiet šeimininkas pasakė šeimininkei, kad išvirtų košės, tiktai kad taukų negailėtų įdėti, žinoma, tik jam vienam. Vakare susėdo prie stalo: ūkininkas iš vienos pusės, o bernas iš antros. Atnešė šeimininkė dubenį su koše ir pastatė kaip visada. Bernas paėmė dubenį už krašto ir, nieko nesakydamas, atsuko prieš save riebiają pusę. Šeimininkas manė, kad tas iš netyčių bus taip padaręs, todėl paėmė ir atsuko dubenį atgal, bet kad bernas nesuprastų, dėl ko jisai suka, sukdamas sako:

– Man rodos, kad saulė šitaip sukas.

Bernas nutvėręs pasuko priešingai ir sako:

– Tai šeimininkas nežinai – saulė taip sukas.

Šeimininkas, vėl paėmęs už krašto dubenį, neva stebėdamasis, sako:

– Na, sakykit, už ką čia buvo pinigus mokėti? O šeimininkė šeštoką užmokėjo.

Už tokį dubenį – šeštokas! – ir taip smarkiai pasuko, kad vėl spirgai atsisuko į jo pusę.

Bernas nutvėrė už dubens ir, sukdamas spirgėtą kraštą į savo pusę, tarė:

– Jis to ir vertas.

Šeimininkas suprato, kad bernas tyčia sukioja dubenį, ir supykęs bakstelėjo jam į panosę su šaukštu:

– Ar piemuo esi, kad prie stalo juokus varinėji?!

Bernas pašoko nuo stalo, kadgi rėš šeimininkui su šaukštu į kaktą, net tas į gabalėlius sutrūko, o kaktoj didžiausias gumbas iššoko. Ir, nusitvėręs kitą šaukštą, prisitraukęs dubenį, valgė, kiek tik norėjo, o pavalgęs apsirengė ir išėjo savo keliais.

LIŪTAS IR ŽMOGUS

Vieną sykį augino urve liūtas savo sūnų. Užaugino didelį ir išmokė.

– Dabar, sako, – jau tu stiprus, jokio žvėries nebijosi, bet kai išeisi laukan, tai saugokis žmogaus.

Liūtukas galvoja: „Kas tasai žmogus, kad liepė jo saugotis?“

Eina jis pagiriu ieškoti žmogaus. Žiūri – kažkas atvažiuoja. Bet vežėjas, pamatęs ateinantį liūtą, paliko arklius ir nudūmė į krūmus. Liūtukas, atėjęs pas arklius, klausia:

– Kas čia jus taip apipainiojo?

Arkliai sako:

– Žmogus.

Liūtukas vėl galvoja: „Kas tasai žmogus, kad gali taip padaryti?“

Eina toliau. Rado žmogų ariant jaučiais. Bet kai artojas pamatė ateinantį liūtą, paliko jaučius ir pabėgo. Atėjęs pas jaučius, liūtukas klausia:

– Kas čia jus taip apkalė pagaliais?

Jaučiai sako:

– Žmogus.

– O kam jo klausot?

– Ką darysi neklausęs, kad muša.

– Na, o kur jis yra?

– Nežinom, kur nuėjo.

Liūtukas galvoja, kaip jis galėtų žmogų pamatyti. Eina per girią, o girioj žmogus ažuolus skaldo. Pasilenkęs jis nematė, kaip tas liūtas artyn prislinko, tik žiūri, kad jau šalia stovi. Klausia jį liūtas:

– Kas tu toks?

– Žmogus.

– Tai eikš su manim imtis.

O žmogus sako:

– Dabar neturiu kada. Reikia šitą ažuolą perskelti. Kad nori, eikš šen, padėsi man jį perskelti, tada galėsime imtis.

Jau žmogus buvo gerai tą medį įskėlęs. Liūtukas įkišo letenas į plyšį ir jau plėš. Žmogus sako:

– Tu plėšk, o aš pamušiu.

Jis turėjo pleištu prikalęs, tai dabar ėmė juos ir išmušė. Kai pleištai išsoko, ažuolas capt ir suspaudė liūtukui abi letenas. Žmogus nuėjęs išsikirto smagų ažuolaitį ir kad ims liūtukui duoti! Tol pliekė, kol visus kaulus sumušė.

– Na kaip, ar eisi imtis?

Liūtukas jau nenori imtis, tik prašosi, kad nors gyvą paliktų.

Paleido žmogus liūtuką, tas vos nukrypavo į urvą. Guli, serga, ką tik gyvas.

Parėjo senis liūtas namo, klausią sūnų:

– Kas tau?

– Sergu.

– Rasi, tų žmogų matei?

Liūtukas atsiliepė:

– Neklausiau tavęs – vieną sykį mačiau, bet daugiau nebenoriu jo matyti.

VILKAS IR SIUVĖJAS

Ėjo siuvėjas per mišką ir sutiko alkaną vilką. Vilkas jam sako:

– Dabar gulk, aš tave suėsiu!

Siuvėjas pradėjo prašyti ir įkalbinėti, kad į vilko pilvą nepareisiąs. Vilkas liepė paimti matą ir pamatuoti. Bematuodamas siuvėjas kapt ir nutvėrė vilką už uodegos. Nutvėręs apsvyniojo apie ranką, išsitraukė iš užančio laidynę ir ėmė duoti vilkui per nugarą, per šonus, kur tik pakliuvo. Vilkas kaukė, staugė, šokinėjo, bet niekaip ištrūkti negalėjo. Matydamas, kad šitaip gali jį pribaugti, pradėjo vilkas prašytis siuvėją:

– Palauk, žmogau, nebemušk. Jeigu tau mano uodega reikalinga, tai pasiimk ją sau, o mane paleisk gyvą; aš tau nieko nebedarysiu!

Siuvėjas pasiėmė žirkles, čekšt nukirpo vilkui uodegą, o jį patį paleido.

Vilkas nubėgo į girią, baisiai sustaugė ir sušaukė vilkų pasitarimą. Subėgo vilkų didelė daugybė. Beuodegis apsakė, kaip jį siuvėjas išjuokė, primušė ir uodegą nupjovė. Visi vilkai sutarė pavyti siuvėją ir sudraskyti.

Išvydo siuvėjas, kad atūžia pulkas vilkų kaip debesis. Nebėr jam kas daugiau daryti – greitai įlipo į eglę. Subėgo vilkai prie eglės ir tariasi, kaip siuvėją pasiekti. Vienas vilkas sako:

– Palauk! Mes jį nusitrauksim. Stok tu, beuodegi, apačion, o mes sulipsim vienas ant kito ir pasieksim jį.

Siuvėjas išgirdęs labai persigando. O vilkai jau lipa vienas ant kito, jau visiškai nebetoli – tuoj pagriebs jį už kojų. Tada siuvėjas kad suriks:

– Na, lipkit, lipkit! Kam teks, kam neteks, o tam vilkui beuodegiui tikrai teks!

Beuodegis, tai išgirdęs, tuoj šoko iš apačios, ir visi vilkai nuburbėjo žemėn. Daug vilkų užsimušė, o kiti į girią išbėgiojo.

Siuvėjas išlipo iš eglės ir laimingai nuėjo savo keliu.

SENELIS IR OŽKA

Buvo senelis ir senutė, turėjo vaiką ir mergaitę. Senelis išleido tą vaiką ožkos ganyti. Vaikas ją visur ganė – po laukus, po pievas. Parginė namo – senelis klausia ožką:

– Ką tu šiandien ėdei, ką tu šiandien gėrei?

– Klevo lapą ėdžiau, rūdynėlių gėriau.

Senelis perpyko ant vaiko, kad negerai ganė, ir išvarė jį iš namų.

Rytą siunčia mergaitę ožkos ganyti. Toji visur ją priganė, vakare parginė namo. Klausia senelis ožką:

– Ką tu šiandien ėdei, ką gėrei?

Ožka vėl meluoja:

– Klevo lapą ėdžiau, rūdynėlių gėriau.

Išvarė senelis ir tą mergaitę.

Kitą rytą liepia savo senei ožką ganyti.

– Tik jau tu, – sako, – gerai ją priganyk, pagirdyk tyru vandenėliu.

Senė priganė, pagirdė. Vakare parginė ožką namo – klausia senelis:

– Ką šiandien ėdei, ką gėrei?

Ožka vėl tą patį:

– Klevo lapą ėdžiau, rūdynėlių gėriau.

Supyko senelis ant senės, kad negerai ganė, išvarė ir ją iš namų.

Rytą išsiginė pats senelis ožką ganyti. Priganė po laukus, po pievas, pagirdė tyru vandeniu, o vakare parginė namo ir įleido į tvartą. Po kiek laiko atėjęs klausia:

– Na, o šiandien ką ėdei, ką gėrei?

– Klevo lapą ėdžiau, rūdynėlių gėriau.

Senelis supykęs sako:

– Tai tu vis taip melavai! Per tave aš išvariau vaikus ir senutę...

Pasigavo tą ožką, pasikabino ir ėmė gyvai odą lupti. Nulupo pusę – virvutė nutrūko, ožka pabėgo. Iš skausmo neturi ji kur dėtis: nulėkė į girią, rado lapės olą ir įlindo. Pareina lapė, klausia:

– Kas čia mano nameliuose?

Aš, senio ožka,

Pusiau skusta,

Pusiau lupta,

Su aukso rageliais,

Sidabro nageliais.

Su kojele trept,

Su rageliu barkšt,

Purkšt – perplėšiu!

Persigando laputė tokio baisaus gyvulio, eina verkdamą. Sutiko vilką, tas klausia:

– Ko verki, kūmute?

– Kaip aš neverksiu! Kažin kas mano nameliuos yra!

Vilkas sako:

– Eiva, aš išvysiu.

Atėjo abu pas olą. Klausia vilkas:

– Kas čia laputės nameliuose?

Aš, senio ožka,

Pusiau skusta,

Pusiau lupta,

Su aukso rageliais,

Sidabro nageliais.

Su kojele trept,

Su rageliu barkšt,

Purkšt – perplėšiu!

Persigando ir vilkas. Eina abu rėkdami, sutiko mešką. Ta klausia:

– Ko jūs verkiate?

– Kaip neverksim! Kažin kas kūmutės nameliuos yra!

– Eime, aš išvysiu, – sako meška.

Nuėjo pas olą:

– Kas čia laputės nameliuose?

Aš, senio ožka,

Pusiau skusta,

Pusiau lupta,

Su aukso rageliais,

Sidabro nageliais.

Su kojele trept,

Su rageliu barkšt,

Purkšt – perplėšiu!

Išgirdo meška tokią kalbą, persigando. Eina visi trys, sutiko ežį. Ežys klausia:

– Ko jūs verkiate?

– Kaip mes neverksim! Kažin kas laputės nameliuos yra!

O ežys sako lapei:

– Jei priimsi mane į savo namelius gyventi, tai aš išvysiu.

– Priimsiu, tik išvaryk.

Atėjo ežys, susirietė į kamuolį, įsiritė į olą – kaip ėmė su savo ylomis nuluptą šoną ožkai badyti! Ožka, negalėdama iškęsti, šoko iš olos. Kai tik iššoko, vilkas capt sudraskė ir suėdė, o lapė liko su ežiu gyventi savo nameliuose.

ŽVIRBLIS IR VILKAS

Žvirblis turėjo miške ant kupsto suneštą lizdą. Sykį jis mato, kad kormis rausia žemę tiesiai į lizdą, pradėjo baisiai skeryčiotis, kad tas nedorėlis išgriautų jo lizdą ir žvirbliukas išgaišins.

Kur buvęs nebuvęs, ateina vilkas ir klausia:

– Žvirbli, ko tu taip skeryčiojies?

– Eik, – sako, – kur neskeryčiosi: ateina štai nedorėlis, išdraskys mano lizdą.

Vilkas sako žvirbliui:

– Ką tu man duosi, aš tave nuo tos nelaimės išgelbėsiu?

– Duosiu tau valgyti ir gerti.

– Gerai! – sutiko vilkas.

Atsigulė jis ant žemės ir laukia. O kormis, žemes keldamas, jau artinasi prie lizdo. Vilkas tiktai capt kormį abiem kojom ir užmušė.

– Na, dabar duok, ką prižadėjai.

– Palauk, – sako žvirblis, – eikim į sodžių.

Nuėjo abudu į sodžių, kur buvo vestuvės. Žvirblis liepė vilkui įlįsti į kanapes ties langu, pats irgi atsitūpė kanapėse. O langai vasaros laiku atidarinti, žmonės aplink stalą geria, valgo, juokias.

Žvirblis purpt ir įlėkė pro langą ant stalo, pradėjo mėsą lesti: čak! čak! Pamatė bobos, ėmė šaukti:

– Žvirblis, žvirblis lesa mėsą!

Vestuvininkai, visa pametę, šokį žvirblį vaikyti. Žvirblis purpt pakilo į palubį, iš trobos išlėkė į priemenę, o vestuvininkai iš paskos jį išsivijo.

Gaudo visi žvirblį, o vilkas tuo metu drykt pro langą ant stalo ir ėda mėsą, punta ragaišius, kiek tik jam telpa.

Pamatė viena moteriškė, kad vilkas ant stalo, pradėjo šaukti:

– Vilkas! Vilkas!

Vestuvininkai, pametę žvirblį gaudyti, puolė prie vilko. O vilkas, visko priėdęs, drykt pro langą iššoko, žvirblis purpt pro duris išlėkė – ir abu atgal į mišką. Tenai žvirblis klausia vilką, ar privalgęs. Vilkas sako:

– Valgyti privalgiau, bet kaip bus su gėrimu?

– Palauk, sėdėk čia šalia kelio, aš tau duosiu ir gerti.

Vilkas sėdi miške netoli nuo kelio, žvirblis tupi ant šakos, ir atvažiuoja per mišką žmogus su alaus statinėmis. Kur buvęs nebuvęs, žvirblis purpt ant arklio pasturgalio ir pradėjo kirsti su snapu: čak! čak! O žmogus, pamatęs žvirblį, su botagu jam šmaukšt, šmaukšt.

Žvirblis nulėkė ant arklio galvos, pradėjo lesti, o žmogus sako:

– Ar matai, ir sules žvirblis arklius!

Iššoko žmogus iš ratų, pagriebė kirvį ir puolė prie arklių, norėjo žvirblį nukirsti. Bet žvirblis purpt nulėkė ant alaus statinių ir kerta su snapu: čak! čak! O žmogus puolė su kirviu žvirblį, tiktai čak čak – ir pakapojo statinės lankus. Alus ant žemės čiur čiur čiur – ir ištekėjo. Žmogui pavažiavus šalin, žvirblis pašaukė vilką:

– Dabar gerks.

Vilkas atsigėrė ir sotas nuėjo sau.

Tokia buvo vilko ir žvirblio bičiulystė.

LAPĖ, STRAZDELIS IR VARNA

Vidury miško, eglelėj, susikrovė strazdelis sau gūžtelę ir sudėjo penkis kiaušinėlius, o iš jų išperėjo penkis strazdziukus.

Atbėgo lapė ir sako:

- Strazdel, strazdel, veskis savo vaikelius, kirsiu eglelę.
- Lape, lapute, nekirsk, – prašo strazdelis.
- Mesk man vieną vaikelį, tai nekirsiu.

Strazdelis išmetė vieną vaikelį, o lapė sugriebė ir nusinešė. Paskui atbėgo ir vėl pradėjo gąsdinti strazdelį, ir tas išmetė jai kitą vaikelį. Taip strazdelis išmetė visus vaikelius, iš penkių tik vienas liko.

Nusinešus lapei ketvirtą vaikelį, strazdelis labai gailiai verkė. Atskrido varnelė ir klausia:

- Strazdel, strazdel, ko tu taip verki?
- Kaipgi neverksiu, – sako strazdelis, – kad lapė baigia mano vaikelius nešioti.
- O kam tu jai duodi? – klausia varnelė.
- Jei neduosiu, žada kirsti eglelę.
- Tu jai taip pasakyk: kirsk sau, tik su kuo tu kirsi?

Šitaip pamokiusi, varnelė nuskrido.

Atbėgo lapė ir sako:

- Strazdel, strazdel, veskis vaikelius, kirsiu eglelę.
- Kirsk sau, – sako strazdelis, – pažiūrėsiu, kuo gi tu nukirsi.

Lapė pliaukšt pliaukšt keletą kartų su uodega per medį, bet mato, kad strazdelis nebijo, tai paklausė, kas jį tai pamokė.

- Varnelė, gera žmonelė, – atsakė iš gūžtos strazdelis.

Užvirė lapei širdis ant varnos, nusprendė jai nedovanoti. Nubėgo į pamiškę, kur varnos skraidydavo, atsigulė aukštiekninka ir apsimetė negyva. Pamačiusi negyvą žvėrį, varna tuoj atskrido ir pradėjo kapoti. Lapė capt ją nutvėrė ir jau ketino suėsti, bet varnelė ėmė prašytis:

– Ką darysi, tą daryk, tik nedaryk taip, kaip senelis bobutei darė.

– O kaipgi jis darė? – klausia lapė.

– Ogi paėmė nuo šiukšlyno statinaitę be dugno, įsodino bobutę ir tol vežiojo, kol jos kaulai subyrėjo.

Lapė, norėdama išbarstyti varnai kaulus, įkišo ją statinaitėn be dugno, o varna tik purpt ir išskrido.

DEŠIMT VYRŲ DYKADUONIŲ

Buvo toks žmogus, vardu Maurikas. Užsimanė jis eiti dykos duonos ieškoti. Eina sau keliu, sutinka eržilą, eržilas klausia:

– Kur eini, Maurikai?

– Dykos duonos ieškoti.

– Priimk ir mane, būsim du vyrai!

– Gerai, – sutiko Maurikas.

Eina abu toliau, sutinka bulių. Bulius klausia:

– Kur jūs, vyrai, einat?

– Dykos duonos ieškoti.

– Priimkit ir mane, būsim trys vyrai!

– Gerai.

Jau dabar eina trise. Sutinka kuilį, tas klausia:

– Kur jūs, vyrai, einat?

- Dykos duonos ieškoti.
- Priimkit ir mane, būsim keturi vyrai!
- Gerai.

Paskui jie dar sutiko ožį, aviną, katiną, šunį, žąsiną ir gaidį – ir visus tuos vyrus priėmė kartu dykos duonos ieškoti.

Beeinant jau temti pradėjo, visi dešimt vyrų išalko. Priėję girią, pamatė toli krūmuose spingsint žiburėlį. Pasuko link to žiburėlio – gal gaus ką užvalgyti ar bent nakvynėn įsiprašys.

Kai artyn priėjo, Maurikas liepė visiems vyrams tylėti, o pats prislinko prie langelio. Žiūri – viduj žvakė dega, dešimt žmogžudžių, aplink stalą susėdę, pinigus skaito. Maurikas sako:

- Vyrų, dabar kiekvienas surikime savo balsu, kiek tik galime.

Kaip suriks kiekvienas saviškai, net miškas suskambėjo! Žmogžudžiai persigandę kūliais išvirto pro duris ir nurūko tolyn į girią, viską palikę.

Dykaduoniai vyrai suėjo į vidų. Maurikas čia rado sau mėsos, ragaišių, visokių gėrimų. Eržilui davė avižų, buliui – šieno, šuniui – kaulų, katinui – spirgų, kitiems irgi suieškojo, kas ką mėgsta.

Pavalgė vyrai sočiai, dabar reikia pamiegoti. Maurikas atsigulė ant lovos, eržilas nuėjo į pašiūrę, bulius priemenėję įsitaisė, ožys su avinu šalia jo prigulė, kuilys skiedryne atsidrėbė, katinas ant krosnies užšoko, šuo po stalu susirangė, žąsinas į pakrosnį palindo, o gaidys užlėkė ant aukšto.

Tuo laiku žmogžudžiai, dykaduonių vyrų išsigandę, bėgo vis tolyn. Bėgo, bėgo, net pavargo. Sustoję pailsėti. Vienas drąsesnis sako:

- Jūs čia palaukit, o aš eisiu pažiūrėti, kas ten taip baisiai rėkė.

Grižo žmogžudys prie trobelės, pradarė duris – tylu. Žiūri – vienas žmogus guli ant lovos, daugiau nieko nematyti. Galvoja sau: „Ką man reiškia tas vienas vyras, nors būtų ir stipriausias! Jis dabar miega, tai dursiu peiliu – ir baigta.“

Ir eina prie stalo peilio pasiimti. Tik staiga šuo iš pastalės kad griebis jį už kojų! Žmogžudys suriko nesavu balsu. Katinas, riksmą išgirdęs, striuokt nuo krosnies, kad pradės jam akis draskyti! Žmogžudys – bėgt pro duris, bet čia žąsinas puolė jį žnaibyti. Išgriuvo į priemenę, čia tuojuo avinas su ožiu po sykį jam rėžė, o bulius, ant ragų pakėlęs, gerai pakratė ir laukan išmetė. Čia kuilys, nuo skiedryno pašokęs, ėmė jam blauzdas ardyti. Žmogžudys tekinas leidos į girią, o eržilas pasivijęs dar į kuprą kanopomis jam pridėjo. Visą tą laiką gaidys ant aukšto kiek galėdamas šaukė:

– Kutkudakšt! Kutkudakšt!

Žmogžudys ištrūkęs be kvapo nulėkė pas savo draugus. Tie iš tolo jį pasitiko ir pradėjo klausinėti:

– Na, ką matei, ką girdėjai?

– Brolyčiai, geriau neklausinėkit! Kai tik įėjau į vidų, žiūriu – guli žmogus ant lovos, daugiau nieko nematyti. Na, manau sau, aš jį nudursiu. Jau pasiėmiau nuo stalo peilį, eisiu prie lovos. Ogi mat po stalu gulėta prisiputusias kalvio: jis mane capt už kojos su replėm! Iš tos baimės aš bėgt prie krosnies, o čia gulėta keturių bobų su karštuvais – tos man puolė akis draskyti! Aš prie durų, o čia pečkuryš man per blauzdas su karštu žarstekliu, kad net blauzdos spirga! Šiaip taip išsiritau į priemenę, čia kelių vyrų kratinys kratyta: kaip nutvers mane su šakėmis, net kaulai braška! Išsiverčiau laukan, o ant skiedryno vyrų malkos kapota – tie kaip ims man kapoti blauzdas! O kitų pašiūrėje kulta – tie, išgirdę klyksmą, atbėgo su spragilais ir pradėjo žvanginti man per kuprą! Tai vis dar nieko, brolyčiai, nuo tų dar gyvas ištrūkiau. Bet daugumos ant aukšto gulėta – tie vis rėkė: „Paduokit šen! Paduokit šen!“ Jau kad tenai būtų padavę, būtumėt manęs, brolyčiai, nebematę!

Žmogžudžiai, išgirdę, kiek daug tenai vyrų, išsižadėjo savo trobelės ir pinigų ir visai išsidangino iš to miško. Trobelėje apsigyveno Maurikas ir gerai užlaikė visus dykaduonius vyrus.

SENUTĖ IR KATINIUKAS

Gyveno senutė ir turėjo katiniuką. Išėjo abudu vieną kartą vantų pjauti. Pasilenkė senutė berželį, tik šlept ir nukrito lapelis katiniukui ant uodegytės. Katiniukas pradėjo rėkti:

– Senučiut, senučiut, dangus griūva – bėgsiu!

– Nebėk, katiniuk, negriūva.

Tiktai vėl kitas lapelis šlept katiniukui ant uodegytės. Katiniukas vėl šaukia:

– Senučiut, dangus griūva – bėgsiu!

Nu bėgt! Nu bėgt!

Susitiko kiškį:

– Kiški piški, bėkim bėkim – dangus griūva!

– Kas gi tau sakė?

– Aš pats mačiau: ant mano uodegytės buvo užgriuvęs!

Nu bėgt! Nu bėgt!

Susitiko lapę:

– Lape snape, bėkim bėkim – dangus griūva!

– O kas tau, katiniuk, sakė?

– Aš pats mačiau: ant mano uodegytės buvo užgriuvęs!

Nu bėgt! Nu bėgt!

Susitiko vilką:

– Vilke pilke, bėkim bėkim – dangus griūva!

– O kas gi tau sakė?

– Aš pats mačiau: ant mano uodegytės buvo užgriuvęs!

Nu bėgt! Nu bėgt!

Susitiko mešką:

– Meška peška, bėkim bėkim – dangus griūva!

– O kas gi tau sakė?

– Aš pats mačiau: ant mano uodegytės buvo užgriuvęs!

Nu bėgt visi! Nu bėgt!

Subėgo į mišką, rado tokią trobelę ir suėjo į vidų. Visi labai norėjo būti, o čia nieko nebuvo. Tarės, tarės ir susitarė pasivadinti sau briedį pietų. Sako:

– Dabar visi pasislėpkim, o kai tik briedis ateis, tuoj pulsime jį ir sudraskysime.

Lapė užlipo ant krosnies, katiniukas užšoko ant kartelės, kiškelis palindo po šluota, vilkas susirangė pakrosnyje, o meška įlindo į krosnį.

Kai visi išsislapstė, nebebuvo kam eiti ir briedžio kviesti. Ėmė lapė nušoko nuo krosnies ir, nuėjusi pas briedį, sako:

– Briedeli, briedeli, ateik pietelių: visko prikepėm, prisitaisėm.

Parbėgusi lapė vėl užlipo ant krosnies. Atėjo ir briedis. Kai tik duris pravėrė, puolė ant jo visi, kaip buvo susitarę. Bet lapė, iš greitumo šokdama nuo krosnies, nusiuko sprandą; katiniukas, nuo kartelės puldamas, kojeles išsilaužė; kiškelis, iš po šluotos lįsdamas, akeles išsibadė; vilkas, šokdamas iš pakrosnio, šonkaulius susilaužė; meška, lįsdama iš krosnies, nugarkaulį persilaužė.

Briedis sočiai priėdė ir parėjo sau namo.

ŽMOGUS, MEŠKA IR LAPĖ

Kartą arė žmogus pagiry dirvą, o meška gulėjo lauže. Ta meška šaukia:

– Žmogau, žmogau, aš tavo jautelius pjausiu!

Kur buvus, kur nebuvus, atbėga pas žmogų lapė ir klausia:

– Žmogau, ką man duosi, jei aš tavo jautelius išgelbėsiu?

– Aš tau atnešiu vištų maišą!

Lapė nubėgo į girią. Atbėgus iš kito krašto, šaukia:

– Žmogau, žmogau, ar nematei čia meškų, stirnų, vilkų, šernų? Ponas medžioklę daro.

Žmogus sako:

– Nemačiau.

– O kas ten guli lauže?

– Šiekštas.

– Kad būtų šiekštas, tai būtų šakos apgenėtos.

Ir lapė vėl nubėgo į girią. O meška išsigandus prašo:

– Žmogau, nukapok man kojas.

Žmogus nukapojo. Lapė vėl išbėgo iš girios ir šaukia:

– Žmogau, žmogau, ar nematei meškų, stirnų, vilkų? Ponas medžioklę daro.

– Nemačiau.

– O kas ten guli lauže?

– Medis.

– Kad būtų medis, tai būtų į galą kirvis įkirstas, – pasakė lapė ir vėl nubėgo į girią.

Meška išsigandus šaukia:

– Žmogau, žmogau, įkirsk man kirvį į galvą!

Žmogus įkirto, ir meška galą gavo.

Dabar atbėga lapė ir sako:

– Matai, kaip aš tavo jautelius išgelbėjau! Rytoj atnešk man vištas, kur žadėjai.

Žmogus įkišo į maišą du šuniukas ir atnešė.

– Paleisk, žmogau, vištas, aš pasigausiu.

– Eikš artyn!

Ir žmogus iškratė iš maišo šuniukas. Tie kad ims lapę vytis, kad ims vytis!

Vargšė vos paspruko į savo olą. Atsitūpė nuilsusi ir klausinėja:

– Akelės, akelės, ką jūs darėt, man bebėgant?

– Mes tik dairėmės, tik žiūrėjom, ar toli dar ola.

– O jūs, auselės, ką veikėt?

– Mes klausėmės, ar toli šunes loja.

– O jūs, kojelės?

– Mes bėgom skubėjom, kad tik greičiau į olą atbėgtume.

– O tu, uodegėle, ką veikei?

– Makalavau, tabalavau, kad tik ne mane, o tave šunes pagriebtų.

Lapę supyko ir iškišo uodegą iš olos:

– Cimcili bimbili, tekit jums bjaurybę uodegą!

Šunes, uodegą nutvėrę, lapę iš olos išvilko ir sudraskė.

VIŠTYTĖ IR GAIDŽIUKAS

Buvo senelis ir bobutė, turėjo vištytę ir gaidžiuką. Pasiuvo bobutė gaidžiukui naujas kelnytes, o vištytei sijonėlį ir išleido abu riešutauti. Gaidžiukas įlipo į lazdyną ir raško riešutus. Vištytė bėginėja aplink ir karkia:

– Kar kar kar kar! Mesk ir man bent kekele!

Kai tik metė gaidžiukas riešutų kekele – ir išmušė vištytei akele.

Gaidžiukas ir vėl raško riešutus, o vištytė, bėginėdama aplink, karkia:

– Kar kar kar kar! Ir man bent kekele!

Kai tik metė gaidžiukas kekele – ir išmušė vištytei kitą akele.

Dabar vištytė parbėgo rėkdama namo ir pasisakė bobutei, kad gaidžiukas jai akeles išmušė. Bobutė pradėjo barti gaidžiuką:

- Gaidžiuk, gaidžiuk, kam tu vištytei akyles išmušei?
- O kam lazdynas man kelnytes perplėšė!
- Lazdyne, lazdyne, kam tu gaidžiukui kelnytes perplėšei?
- O kam mane ožka pagraužė!
- Ožka, ožka, kam tu lazdyną pagraužei?
- O kodėl manęs piemuo neganė!
- Piemenie, piemenie, kodėl tu ožkos neganei?
- O kodėl šeimininkė man bandelės nepakepė!
- Šeimininke, šeimininke, kodėl tu piemeniui bandelės nepakepei?
- Kad kiaulė tešlą surijo!
- Kiaule, kiaule, kam tu tešlą surijai?
- O kam vilkas mano paršelį nunešė!
- Vilke, vilke, kam tu kiaulės paršelį nunešei?
- Mano gerklė ne grąžtu gręžta, ne kaldu kalta. Ammm! – pagriebė paskutinį paršą ir nubėgo į mišką.